This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

A 889,559

PROPERTY OF
University of
Michigan
Libraries
1817
E S SCIENTIA VER T

Výmovana kronika Dalimilova.
Upravil J. Jireček. 1877.
Spisové Karla IV. Upravil J. Emler 18

PAMÁTKY STARÉ LITERATURY ČESKÉ.
Číslo 2.

RÝMOVANÁ
KRONIKA ČESKÁ
TAK ŘEČENÉHO
DALIMILA.

UPRAVIL
JOS. JIREČEK.

V PRAZE 1877.
NÁKLADEM MATICE ČESKÉ.

PAMÁTKY

STARÉ LITERATURY ČESKÉ

VYDÁVANÉ

MATICÍ ČESKOU.

ČÍSLO II.

ŘADA I., ODDÍL 1.

KRONIKA DALIMILOVA.

V PRAZE 1877.
NÁKLADEM MATICE ČESKÉ.

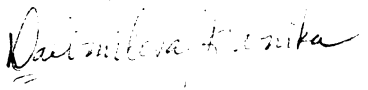

Rýmovaná

KRONIKA ČESKÁ

TAK ŘEČENÉHO

DALIMILA.

UPRAVIL

Jos. Jireček.

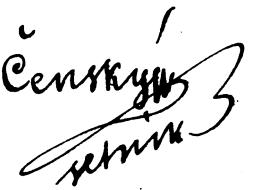

V PRAZE 1877.
NÁKLADEM MATICE ČESKÉ.

Knihtiskárna: J. Otto v Praze.

13-219 335

ÚVOD.

Rýmovaná kronika Česká, nyní vůbec pode jménem kroniky Dalimilovy známá, první úpravou dokonána byla l. 1314. Potom skladatel ještě několik dějův pozdějších vypsal a k prvotní úpravě připojil l. 1326.

Od prvopočátku spis ten hojně byl přepisován, přitom pak, po obyčeji písařův tehdejších, co do slov ledakde měněn, ba někdy i co do věci přibráním nových dějův rozprostraňován. Ale proměny takové za XIV. věku v celku vždy se dály jen skrovnou měrou; teprv po l. 1400 provedla se nová redakcí celé kroniky, při čemž nejen větší episody vloženy, ale i sama osnova značně předělána. Původce proměn těchto nepochybně byl jeden, ačkoli ne všecky episody pocházejí z jednoho péra. Příklad zajisté daný podnětem byl k novému tvoření. Ještě dáleji v tom pokročil Jan Pinvička z Domažlic, učitel v Ledči, an l. 1459 všecken text zpřeobracel. I později v směru tom pracovati nepřestáváno, ačkoliv při nedo-

statku úplných rukopisův ze XVI. věku o celkové povaze proměn těch určitého úsudku pronesti nelze.

Postačí tudíž rozeznati trojí recensí, totiž *prvotní*, přiberouc k ní proměny za XIV. věku vykonané, *druhou* z počátku XV. věku a *třetí* Pinvičkovu. Samo sebou se rozumí, že v otázce, ku které recensí který kodex náleží, doba napsání jeho nerozhoduje, jelikož se i později přepisy dály z kodexův starších.

Rukopisové první recensí.

1.* *Zlomky Hanušovy*, spisovateli současné, které l. 1861 od professora Konst. Höflera v universitní bibliothece pražské byly objeveny a od bibliothekáře J. J. Hanuše popsány. Obsah: hl. 30 v. 16 po hl. 32 v. 6, pak hl. 39 v. 72 po hl. 42 v. 53.

2.* *Zlomky Hradecké*, z první polovice XIV. věku, chované od let dvadcátých v Českém Museu. Obsah: hl. 3 v. 12 po hl. 4 v. 7, pak hl. 8 v. 33 po hl. 10 v. 40.

3.* *Zlomek Olomoucký*, z druhé polovice XIV. věku, l. 1833 od Ant. Bočka Museu Če-

* Hvězdičkou znamenány jsou rukopisy pergamenové; kde hvězdičky není, ten rukopis psán na papíře.

skému darovaný. Obsah: hl. 10 v. 31 po hl. 11 v. 19.·

4.* *Rukopis Cambridgeský* asi z polovice XIV. věku, jejž l. 1875 v knihovně kolleje svatotrojické (Trinity College) v Cambridgi objevil tamní bibliothekář Robert Sinker a professor A. H. Wratislaw v Bury St. Edmunds poznal i s diplomatickou věrností přepsal. Obsah: celá kronika s některými mezerami až po hl. 100 v. 32.

5.* *Rukopis Vídenský* z konce XIV. věku, jenž druhdy náležel J. P. Ceronimu (u Hanky slove „Ceronský druhý"), nyní pak jest majetkem císařské dvorské knihovny ve Vídni. Obsah: celý text i s přídavky.

6. *Rukopis Františkánský*, nyní majetek pražské bibliotheky knížat z Lobkovic, psaný l. 1440 od Fraňka Všerobského pro mlynáře Thómu u Kutné Hory. Obsah: celá kronika.

7. *Rukopis Strahovský* z polovice XV. věku, nyní majetek knihovny na Strahově. Obsah: předmluva a text až po hl. 14 v. 32.

Rukopisové druhé recensí.

8.* *Rukopis Lobkovický* z počátku XV. věku, nyní majetek pražské bibliotheky knížat z Lobkovic. Obsah: celá kronika i s přídavky.

9. *Rukopis Pelcelovský*, v polou XV. věku, nyní majetek bibliotheky hrabat z Thunu na Děčíně. Obsah: celá kronika.

10. *Rukopis Fürstenberský* z pozdější doby XV. věku, majetek bibliotheky knížat z Fürstenberka. Obsah: celá kronika i s přídavky.

11. *Rukopis Ceronský*, psaný l. 1443, nyní v zemském archivu moravském. Obsah: „Krátké sebránie z kronik českých k výstraze Čechóv“ l. 1438 sepsané (u Hanky slove „Ceronský třetí“) a celá kronika i s přídavky (u Hanky „Ceronský první“).

Rukopis třetí recensí.

12. *Rukopis Zebererův*, psaný l. 1459 od dotčeného již Jana Pinvičky v Ledči, nyní majetek Českého Musea. Obsah: celá kronika s některými mezerami.

Vydání tiskem.

1. *Kronika kláštera Boleslavského* (v Praze 1620 u Dan. Karla z Karlšperka) upravená od Pavla Ješína, kniha nyní velmi vzácná a za minulých dvou věkův často přepisovaná.

2. *Kronika Boleslavská* (v Praze 1786 u J. J. Diesbacha), upravená od Fr. Faustina Procházky.

3. Vydání Václava Hanky a) v Lipště a v Praze 1849, pouhý text; b) v Praze 1851, text s přídavky a různočteními; c) v Praze 1853 u Řivnáče a s obnoveným titulem 1876, pouhý text.

4. Vydání Hankova textu „pro studující s historickými a gramatickými poznámkami“ od Jana Ortha (v Praze 1874 u Kobera).

Překlady německé.

Rýmovaný překlad zpořízen okolo l. 1340 i zachován rukopisem metropolitní kapitoly pražské z l. 1389. Tiskem vydán ve sbírce „Bibliothek des litterarischen Vereins in Stuttgart“ od Václava Hanky l. 1859.

Prosaický překlad zpořízen na počátku XV. věku na základu druhé české recensí. Rukopisy v bibliothekách lipské (jeden) a mnichovské (dva). Vydán od Hieronyma Peze ve sbírce „Scriptores rerum Austriacarum“ (Lipsiae 1725) podle přepisu, jejž benediktin svatoemmeramský, Krištof Hofman († 1534), byl učinil.

O spisovateli.

Spisovatel rýmované kroniky nemnoho o své osobě památky zůstavil. Nejstarší děj, jejžto znal z vlastního zkušení, připadá v dobu 1278

do 1283, i zmiňuje se o něm, když vypravuje o výtržnostech německých měšťanův za vládaření Otty Bramburského (hl. 93 v. 51). Za bojův, které zmítaly vlastí naší pod vládou Jindřicha Korutanského 1308—1310, žil v Praze. Tehdá viděl, „a'no po pániu Vítkovu ořiu (když z Malé Strany na hrad pražský jel) třěva sě vlečiechu“ (hl. 103 v. 33 sld.), a „z města“, totiž ze Starého, hleděl na to, kterak „na předhradiu“ Vilém Zajíc, Vítek z Landšteina, Kamýk rytíř a Jan ze Stráže boj vedli s Míšňany a Korutany o hrad pražský (hl. 104 v. 28). Z připomínek těchto zároveň jde na jevo, že spisovatel sám boje se neúčastnil.

Vzdělání na onen čas měl značné. Znaltě děje starověké. Zmiňuje se o bojích Amazonek s Cyrem i Alexandrem, o Cyrovi a paních medských, o výpravě Vespasianově a Titově na Jerusalem; znal bitvu canenskou a počítání po ní prstenův rytířům sňatých (hl. 68 v. 30 a hl. 84 v. 25 sld.). Rovněž znal pověsti středověké o Karlovi Velikém a Rolandovi, o Dětřichu Berúnském. Mocen byl jazyka latinského a i německého (hl. 39 v. 4). Zanášel se porovnavacím probíráním kronik českých, přednost dávaje té, kterou nalezl u kněze starého v Boleslavi. Zemi

českou znal dobře; nejčastěji dotýká se končin severních a ještě více severovýchodních. Rovněž znal Moravu a krajiny sousední.

Rodu měšťanského nebyl. Měšťanstvo tehdá nejen venkoncem ještě bylo německé, ale stálo ve zřejmém zápasu se šlechtou českou, spisovatel pak na měšťany z národního i politického stanoviska pohlédá velmi s příkra a s vysoka, nenazývaje jich jinak než „chlapy“. Hořkost jeho ke všemu, co německého, nejbližší svůj základ měla právě v tomto soupeřství mezi městy i šlechtou.

Co do smýšlení obecného, všude a vždy jeví se u něho vroucí láska k národu a vlasti, věrná oddanost k rodu Přemyslovskému i nelítostivá nenávist k odporníkům jeho, k Vršovicům, obliba v památkách šlechtických, zvláště ve znameních na štítech, zároveň pak veliká nechuť k zábavám rytířským, zejména k turnajům. Šlechtice souvěké drahně připomíná ze jména a oslavuje činy jednoho každého, jak se kde statečně zachoval. Nicméně šlechtické jeho smýšlení mírněno vědomím, že i z lidu sedlského stávají se šlechtici, ba i kněžny a knížata. Proti církevníkům nikde neukazuje nepřízeň, ale také nikde zvláštní nějakou přízeň, ba v některých výstupech, jako ku př. v setkání Spytihněva s aba-

tyší svatojiřskou, Ojíře s opatem Fuldským, pronikají náhledy nehrubě kněžské. O svatých českých a životech jejich vypravuje se zvláštní zálibou. S pečlivou šetrností vyhýbá se věcem mravně pohoršlivým; tak vypouští Kosmovu povídku o Mathildě Lombardské, „aby, prý, ho kázaný nekázanú řečiú nevinił“. Vzácnou ozdobou spisu jeho jsou mravoučné průpovědi, výsledky to mnohonásobného zkušení v životě soukromém i veřejném.

Všecko to v jedno shrnouc, dojdeme k závěrce, že skladatel kroniky byl šlechtic z rodiny, někde v severních, neřku-li severovýchodních Čechách usedlé. Vzdělání svého, jakož tehdá jinak býti nemohlo, nabyl on na školách duchovenských, ale nebyl knězem, jakož s druhé strany také nebyl válečníkem, ačkoli horoucně velebil válečnou slávu. Byltě p ě v e c, jenž sobě za staršího věku svého položil úkolem, aby „vše české skutky v jedno svázał“. I přiznání jako: „Plete sě v to, a neuměje“ podle tehdejších názorův ukazuje k tomu, že nebyl z kněží, kteří tehdá, jako později mistři učení pražského naproti Štítnému, písemnictví výhradně za obor s v ů j považovati obvykli.

Kroniku svou psáti nezačal před l. 1308, jakož dosti určitě vysvítá z narážky na zavraždění

krále Albrechta I. synovcem Ješkem Švábským, po matce vnukem Přemysla Ottakara II., kteráž obsažena jest ve proroctví stadického oráče, že „vnuk pomstí svého děda“ (hl. 6 v. 21). L. 1314 kronika dokonána byla až po vyvolení Jana Lucemburského; s přídavky pozdějšími zavřel ji l. 1326.

O vážnosti, jakéž se dílu jeho od prva přikládalo, nejlépe svědčí ta okolnost, že již okolo l. 1340 neznámý spisovatel, nepochybně duchovní nějaký, Pražan rodu německého, přistoupil k rýmovanému překladu německému.

Jakkoli se kronika rýmovaná pevnéji, než který jiný spis český, udržela v paměti lidu, nicméně jméno spisovatele jejího nám se nedochovalo. Václav Hájek z Libočan mezi „ctnými, slavnými a pravdomluvnými muži, kterých při spisování svém následoval“, ovšem beze všeho určitého vztahu ku kronice, klade jméno „Dalimil Mezeřický, kanovník kostela boleslavského“, a T. Pešina († 1680) i M. B. Bolelucký († 1690) nerozpakovali se jméno to přiosobiti skladateli rýmované kroniky. Později se G. Dobner zasadil o „Dalimila“, a od té doby, přes odpor Procházkův, jméno to v literatuře zobecnělo, i není příčiny, proč by se i dále na návyku tom popřestati nemělo.

Vydání naše.

Přítomné vydání souvisí s větším podnikem, totiž s úpravou Dalimilovy kroniky do třetího dílu velikého sborníka: „Prameny dějův českých“ určenou. Úprava tato mimo text český obsahuje rýmovaný překlad německý, různočtení všech známých rukopisův a některá jiná skládaní o dějích českých za XIII. i XIV. věku. I shledáno bylo za vhodné, aby se vzácná ta památka starého našeho písemnictví, jejížto cena slovesná z příčin rozličných posud postrádá zaslouženého uznání, z obsáhlého tohoto díla o sobě vytiskla a tudíž širším kruhům snáze stala přístupnou.

Při upravování textu šetřeno bylo těchto pravidel:

1. Kde se zachovaly zlomky textu nejstaršího (zejména Hanušovy, Hradecké a Olomoucký), tam se tyto položily za základ.

2. Pokud pramenův takových nebylo, tam přijal se text z kodexu Cambridgeského.

3. Kde i v tomto jsou mezery, tam přídržáno se kodexu Vídenského.

4. Nicméně se nepochybná starší čtení, která se i v jiných rukopisech po různu naskytují, ne-

odmítala, nýbrž do textu přijala. Velké vydání v případech takových podává všecka čtení, aby postup při tom zachovaný očitě posouditi se mohl.

5. V mluvnických tvarech spravováno se rukopisy, za základ vzatými, leč s jednou úchylkou. Zlomky nejstarší kladou důsledně *iu* na místě pozdějšího *i*; i kodex Cambridgeský převahou tak činí. Z té příčiny u vydání našem všude položeno *iu*, obratmo *iú*, i na těch místech, kde v rukopisu hlásky té není. Obměna ta všude naznačena písmem ležatým. Jestliže tedy ku př. u vydání se čte „rozkl*iu*diti“, toť důkazem, že rukopis má „rozkl*i*diti“. Totéž provedeno i v některých jiných případech, kde se porovnáním styčných míst v nejstarších rukopisech samých dalo zjistiti, že v prvotní osnově na tom neb onom místě byly starší tvary, než tam rukopisy kladou.

6. Přídavky, které se nalezají v rukopisech druhé recensí, v přítomném vydání zůstaly opominuty, tak že zde podána prostě a přesně ta osnova, jížto poskytají rukopisové první recensí. K třetí recensí ovšem nehleděno.

7. Od vydání Hankových se vydání naše v jedné příčině odlišuje. Hanka byl toho domnění, že text ve všech rukopisech pln jest interpolací,

jmenovitě pak nesouměrnost verše že příčinu svou má v takovýchto „přepisovatelských příměscích“, i měl za to, že třeba text „očistiti“ a tudíž „v nejdávnější čtení navrátiti“. Leč domnění Hankovo pozdějšími objevy nejen se nepotvrdilo, anobrž z kořen se vyvrátilo. Nesouměrnost veršův vyskýtá se v samých nejstarších zlomcích a rukopisech, i není naprosto žádné pochybnosti, že pochází od samého prvotního skladatele. Následkem toho sme ovšem za jediné pravé pravidlo uznati musili, aby se text otiskl tak, jak se nachází v rukopisech nejstarších, beze všeho libovolného vymítání slov a urovnávání veršův, týmž spůsobem, jakého před Hankou šetřili i Ješín i Procházka.

V Praze, konec srpna 1877.

J. J.

PŘEDMLUVA.

I.

Mnozí pověstí hledají,
v tom múdře i dvorně činie,
ale že své země netbají,
tiem svój rod sprostenstvím vinie.
Neb by sě do nich které cti nadieli,
své by země knihy jměli;
z nich by svój rod veš poznali,
odkud jsú přišli, vzvěděli.
Jáz těch knih dávno hledaju,
a vezdy toho žádaju,
by sě v to někto múdrý uvázał,
všě české skutky v jedno svázał.
A dotad sem toho žádał,
donid sem toho prvě nezbádał,
(ež) v to sě nikte nechce otdati;
proto sě sám v to drbiu uvázati.

II.

Ale věz, že-ť úsilno jesť tuto kroniku psáti,
že-ť drbiu z rozličných jednu shledati.
Neb to za jisté pověděl,
že-ť nikděž céłé kroniky nevědě;
neb-ť jejie vši písaři ne velmi sú snažni byli,
proto sú jie mnoho opustili,
jedno o svém kraju, a jiného málo mluviece,
jiného mnoho opustiece,
a někde velmi krátiece,
a tiem pravý sled tratiece.

III.

Nalez kroniku u kněže starého v Bolesławi,
ta všecky jiné osławí,
ta mi jistě vłastiny boje zpraví,
mnoho neznámého vypraví.
Proto, budeš-li pražskú neb břevněvskú kroniku čísti,
tiemto sě právě ujisti,
že na niej jesť méně postaveno,
ale słov viece mluveno.

Opatovická ta často bľúdí,
ač i viece mľuví, však tobú sľúdí,
Vyšehrazská ta mi sě najméně sľúbiła,
najlepšie na Bolesľavi była.
To račtež všickni věděti,
ež té chciu sě podržěti.
Ale nalezneš-li kde co jinak, než tuto, mľuveno,
věz, ež to jesť mú voľiú neproměněno,
ale, jakž to jesť tam postaveno,
takež-ť jesť i mnú ustaveno.

IV.

Řěči prázdné, jelikož mohu, mysliu ukrátiti,
avšak smysľ cěľý mysliu położiti,
aby sě tiem mohľ každý raději učiti,
k svému sě jazyku viece snažiti;
neb usłyšě múdrý řěč múdrú, múdřejí bude,
túžebný tiemto túhy zbude.
Jáz tuto sprostně położiu
a na to lepšieho prošiu,
aby pro našie země česť
i pro našich nepřáteľ łesť

*

opravił mú řěč rýmem krásným
a osławił hłahołem jasným,
a mne tiemto nehaněje,
řka: „Plete sě v to, a neuměje.“
Jáz sě v tom sám dobřě znaju,
kromě že-t o svém jazyčě velmi tbaju.
To mě jest k tomu vzbudiło,
i mě k úsilżu připudiło.

I.

Potopa. Rozdělení jazyků.

Když vešken *liu*d pro svú vinu
kromě osmi vodú zhynu,
ti, jižto běchu ostali,
ot vchodu slunečného vstali.
Ku poředn*iu* vždy sě brachu,
nebo bychu plni strachu,
potopy sě vždy bojiece,
sami sobě v tom nevěřiece.
Když na jednom pol*iu* biechu,
jemužto Sennar diechu,
tu nemúdrú radu vzěchu
a právě podobnú k smiechu,
řkúc: „Postavimy věž*iu* sobě,
ta buď vz výš*iu* až do nebě.“
A když tu věž*iu* děláchu,
tvrdými cihłami j*u* skłádáchu,
klí miesto vápna jmějiechu,
všickni jednu řěč mluviechu.
Bohu jich dieło sě nesmíli,
i jich jazyky tako zmýli,
(ež) bratr bratru neurozumě,
ale všeliký svú řěč jmě.

Tu svého dieła přěstachu,
a druh ot druha sě brachu.
Každý těch sobě vłast ustavi,
ot těch sě vzněchu rozličnì nravi.
Ti sobě osobichu země,
jakž i dnes jmá každá své jmě.
Mezi jinými Srbové,
tu kdežto bydlie Hřěkové,
podle mořě se usadichu,
až do Řìma sě vzpłodichu.

II.

Praotec Čech. Osazení země.

V srbském jazyku jest země
jiežto Charvaty jest jmě.
V tej zemi bieše lech,
jemužto jmě bieše Čech.
Ten mužobojstva se dočini,
pro něž svú zemiu provini.
Ten Čech jmějieše bratróv šesť,
pro něž jmějieše moc i česť,
a ot nich mnoho čeledi,
już jedné noci Čech osledi.
I vybra sě se vším z země,
jiejž diechu Charvaty jmě.
I bra sě lesem do lesa,
dědky své na pleciú nesa.
A když dłúho lesem jide,
k velikému hvozdu příde.

Tu sě stešte čeledi jeho.
Vece Čech: „Ach běda jest skutka mého,
že pro mě jste v tejto núzi
a jsú pro mě vaši domové hustí łuzi.“
I vece Čech k svému sboru:
„Podejděm pod tuto horu,
dětem. skotu odpočinem,
a snad sě tu s túhú minem.“
Za jutra u pravé zoře
by Čech sám sedm na tej hoře,
s niež všiucku zemiu ohleda,
a dále jim jíti neda,
řka: „Jmámy zemiu po svej vóli,
budú nem z té plni stoli,
zvěři, ptákóv, ryb, včeł dosti.
Ot nepřáteł tvrdá dosti.“
Jako by sě dnes na púšči stało,
kdež by jim nic nepřěkážało.
S té hory na zemiu zřěchu,
proto tej hoře Říp přěvzděchu.
Prvé chleba nejmějiechu,
maso a ryby jediechu.
Prvé léto łaz vzkopachu,
a druhé léto rádłem zorachu.
Ale že jich starostě Čech diechu,
pro-ň zemi Čechy vzděchu.
Ti liudie velmi věrní biechu,
vše sbožie obecno jmějiechu;
komu sě co nedostanieše,
u druha jako své jmějieše.

Jeden obyčěj zlý jmějiechu,
že manželstva nedržiechu.
Tehdy i jedna žena mužem jista nebieše,
jeden muž žen mnoho jmieše.
Právě skotsky přebýváchu,
na však večer nového manželstva hledáchu.
Súdcie i jednoho nejmějiechu,
nebo sobě nekradiechu.
Pakli sě kdy stała která sváda,
u staršího budieše rada,
aby právo učinili,
pravému škody polepšili.
Minu let tomu velmi mnoho,
že sě držě ten *liu*d obyčěje toho.

III.

Krok. Libuše.

Když tomu mnohý minu rok,
vsta v zemi muž, jemuž diechu Krok.
Ten zem*iu* vš*iu*cku súdieše
a múdrosti je učieše.
Potom Krok jide do navi,
tři múdré dcery ostavi,
Kaziu, Tetku a *Liu*bušiu,
o třetiej mluviti mušiu.
Kazě sědieše na Kazíně,
a Tetka na Tetíně,
*Liu*bušě prorokyni bieše
a všiucku zemiu súdieše.

Sta sě, že o meziu dva sě svadista,
a sobě dobřě přibista.
Liubušě je sě jú súditi,
a vinného musi smútiti.
Vinný je sě Liubušě haněti,
řka: „Nechciu tebe za súdciu jmieti;
neb žena lépe umie jehłú šíti,
než v súdě mužě súditi.
Auvech, to mě velmi trudí,
že našiu zemiu žena súdí.“
I všech paní je sě haněti,
jehož jáz nechciu mluviti.
Liubušě, to usłyševši,
nemúdrému přehověvši,
nic jemu neotpovědě,
ale valný snem zapovědě.
Když sě na snem všickni snidú,
a před Liubušiu přijidú,
tehdy ta všie země máti
je sě hanby žałovati.
Zeměné, to usłyševšě,
svej hospodě sě nasmievšě,
jako z praka sě zpodjemšě,
rady i jedné nevzemšě,
křikú všickni jedniem hłasem:
„Nevypłatímy to jedniem vłasem!
Pravdu-ť jesť mluvił člověk taký;
nebo-ť jesť muž viła všaký,
jenž sě kto před ženú súdí,
jehož k tomu núzě nepřipudí.

Již ti déle nechcem hověti,
chcem mužě za hospodu jmieti.
Jednoho-t na tobě prosímy:
pověz nám věstbami svými,
z které nám radíš země kněže vzieti?
Nebo v svej nemóžem podobného jmieti.“

IV.

Proroctví Libušino.

T'dy Liubušě otpovědě,
řkúc: „To-t vám beze lsti povědě,
jakož koli ste mě uhanili,
kdež ste mě tak potupili.
Zlý člověk to musí býti,
kterýž pro své dobré dá obci zlým užiti.
Obec jest každého ohrada;
kdož ju tupí, minuła-t jej rada.
Ztratě obec, neufaj do hrada;
bez obcě dobude tebe všeliká sváda.
Ale jáz vám své škody nedám zlým užiti,
chciu vám beze lsti raditi.
Radější byste mohli mój súd trpěti,
než že drbíte za kněz silného mužě jmieti.
Lehčeje-t tepe dievčie ruka:
ot mužské rány bývá veliká muka.
Tu mně tehdy uvěříte,
když svého kněže za železným stołcem
jedúc uzříte.

Bude-li nad vámi *ciu*zozemec vlásti,
nemoci bude dlúho váš jazyk trvati.
Túha-ť jest každého mezi *ciu*zími,
a smutný utěší sě mezi známými.
Každý kral*uje* přieteli svými,
i jeden múdrý nerad se s *ciu*zími.
Pojme k sobě *liu*d jazyka svého,
bude-ť vždy hledati vašeho zlého,
a na váš *liu*d bude hledati viny
a svým rozdělí vaše dědiny.
Češte své, ač i krastavo,
nedaj v své ciuzozemc*iu*, česká hlavo.
Tomu-ť vy učí ženská hlava,
kde jeden jazyk, tu jeho sláva.“
Opěť L*iu*bušě otpovědě,
řkúc: „To vám beze lsti povědě;
nebo-ť jáz to dobřě vědě,
jemuž býti vašiú hospodú.
Jdětež, ctnější, po mého konie vodu,
kamož-ť jedno on poteče.
A komuž-ti on přiteče,
toho na ten kóň vsadiece,
veďtež ji sěm, sě nesvářiece.
Budete-li sě svářiti,
po tis*iuc* let bude-ť zemi škoditi.“
L*iu*bušě sě na své věstby vzpusti,
kóň osedlaný bez uzdy pusti.

V.

Poslání o Přemysla a nalezení jeho.

Páni po koniu pojedú,
až Bieliny řěky dojedú.
Podle té řěky kóň poteče,
na jednu úlehl přiteče,
na niejž oráše muž veliký,
obinuv své nohy łýky.
K tomu mužiu kóň přiskočiv,
i sta u něho sě vzbočiv.
Stojieše jako jat v uzdici,
pro to tej vsi vzděchu Stadici.
Páni na chłapě vzvěděchu
jeho jmě, že j'mu Přěmysł diechu.
Počěchu sě druh k druhu smieti,
i chtiechu jej inhed vzieti.
A jakož sě jeho dotkú,
Přěmysł vdruži v zem*iu* otku,
řka: „Žel mi jesť, že ste tak rano přišli!
By ste byli teprv ot L*iu*bušě vyšli,
bychť mohł tuto úlehl vzorati,
viec było by nelzě oráčiu chleba kupovati.
Ale že ste uchvátili
a mně v roli přěkazili,
móž to každý słyšěti rád,
bude v zemi žizn, a často hład."
Posáh Přěmysł k łýčeniej kabeli,
vyně sýr a řešetný pecen velí,

počě, na radlici położiv, jiesti,
pánóv prosi podle sebe siesti.
Páni počechu sě shliedati,
a na *Liu*bušinu řeč vzpomínati.
Jechu sě jeho tázati,
proč by jemu było miło na železě sniedati?
Přěmysł tak jim otpovědě:
„Jakž vám *Liu*bušě pověděła, též vám povědě.
Když ste o dievcě nerodili tbáti,
bude vy mój rod železnú metłú kázati.“
A když tu Přěmysł sniedáše,
jeden pán na otku hlédáše,
že otka vypusti z sebe pěť pramenóv
a z nich prokvete pěť ořěchóv.
Čtyřie uschú po małej chvíli,
pátý by živ, ten sě všěm smíli.

VI.

Proroctví Přemyslovo.

Když sobě ten div ukázachu,
na Přěmysłu potázachu,
které by było znamenie
té suché otky vzektvěnie.
Jim tak Přěmysł otpovědě,
řka: „To jáz vám vše povědě.
Otka suchá jesť znamenie
mého chłapieho urozenie.
Ale že-ť jesť brzo vzkvetła,
jakž vem *Liu*bušě była řekła,

mój rod z chłapieho pořáda
dojde královského řáda;
pětiú pramenóv bude kvísti.
To budú na knize čísti,
(ež) ze mne bude kněžstvo patero.
Ale brzo zhyne čtvero;
páté vzektve velmi krásně
a vypustí svój płod jasně.
Ač ti sě jím kdy podejde,
všakož časa toho dojde,
že vnuk pomstí svého děda;
i jeho vrahóm napokon bude běda!"
Řka to, vsta z chłapieho sboru,
jede do *Liu*bušina dvoru.

VII.

Sňatek Libuše a Přemysla. Založení Prahy.

Jakž brzo *Liu*bušě doje,
*Liu*bušě jej za muž pojě.
Přěmysła páni velikými dary ctichu,
knězem jeho učinichu.
Přěmysł bieše múdré mysli,
on s *Liu*bušiú všě právo zemské zamyslí.
Tehdy *Liu*bušě povědě:
„Jáz ti jedno miesto vědě,
to bude słovútno po světu,
jako słunce v svém osvietu.
Pomněte všickni słova mého!
Vyndeta dvě olivě zlatiej z něho,

Václav bude jmě olivě prvej,
a Vojtěch olivě druhej.
Tě ot pokolenie mého
vendeta až do královstvie nebeského.
Tě to městǫ osławíta,
a już pohřebená všiu zemiu obráníta.
Stavte městǫ, to vem kážiu,
tu kdežto jáz vám ukážiu:
u Vltavy pod Petřínem,
kdež tesař činí práh s svým synem.
Pro práh městu vzdějte Praha.
Toho města bude veliká dráha.
Neb jako knieżata i králové,
liudie silní jako lvové,
proti prahu kłanějų hłavu,
aby ju jměli zdravu:
takež proti Prazě, městu mému;
neb bude česť i chvála jemu.“

VIII.

Smrť Libušina. Vlastiny snahy.

Skončě svój život Liubušě,
pohřěbú ju ve vsi, jież diechu Liubicě.
Po niej jejie knieně válku počěchu
a právě podobnú k smiechu;
neb tomu za právo chtiechu,
aby takež dievka zemiú vládła,
a mužie sě drželi rádła.

Chtiece své řěči užiti,
jechu sě hradu staviti.
Dievky hradu Děvín vzděchu
a Vlastu za knieniu vzěchu.
Ta po všiej zemi k dievkám posła posły,
řkúc: „Podbímy pod sě ty bradaté kozły.“
Neb sě tehdy po pohansku jmiechu,
mužie dłúhé brady nosiechu.
Večě Vlasta: „Která leží na nich moc?
Zpíjejú-t sě na každú noc.
Když nad nimi svítězímy,
co chtiece z nich učinímy.“
Pro tu řěč mnoho sě dievek k Vlastě obra,
na šesť set jich sě do Děvína dobra.
Jako hołubi letiec z svých kotcóv,
takež sě dievky brachu od svých otcóv.
Když bieše mužóm to brániti,
každému svú dceru bíti:
dvorno jim to bieše viděti,
i jechu sě tomu smieti,
že dievka okročmo na koniu jezdieše,
druhá po niej prázdný kóň vodieše.
Mužie z smiecha nemúdrého
dojidú smutka velikého;
mohúc to złé słovem uhasiti,
i dachu velikému złému býti.
Snad sú byli nepomněli,
že múdří sú za přísłovie jměli,
řkúc: „Kto chce v domu škody zbýti,
ten nedaj jiskřě uhlem býti;

neb uhel často ohněm bývá,
proněž bohatý sbožie zbývá.“
Tak mužie, mohúc slovem obrániti,
i dachu z mála vojšku býti.
Kněz Přěmysł chtieše to brániti,
páni řěchu: „Pokus'my, čso-t mohú učiniti.“
Večě Přěmysł: „Viděch ve sně dievku krev łočiúcě
a po všiej zemi jako vztekłú běhajúcě.
Pro ten sen boju sě země złého.“
Páni na smiech obrátichu sen kněžě svého.

IX.

Upravení vojska Vlastina.

Když dievky ot otcóv sě brachu,
a na Děvín sě vzěbrachu,
dci otciu na život otpovědě,
sestra bratru to povědě:
„Už jáz nejsem ničse tobě,
každý jměj péčiu o sobě.“
Pak sobě sliúbichu vieru.
Vłasta jim da v pitiu smieru,
aby své tłustosti zbyły,
črstvy a múdry k tomu były.
Potom je na tré rozděli
a úřady je poděli.
Pak múdřějším hrad poruči
a v radě je vsdy seděti uči,
řkúc: „Ktož-t rád sedí v radě,
ten ostojí v každej svádě.“

Kráším káza sě líčiti
a chytrej řěči sě učiti,
řkúc: „Tímto mužóm poleku,
kdežto mociú nedoteku.“
Třetím káza s łučišti jezditi,
a mužie jako psy bíti.

X.

Válka dívčí.

Když sě dievky svykú,
na koních jezditi obykú,
jechu sě země pleniti
a vše mužě pořád bíti.
V div sě dievčie srdcě proměniechu,
že proti mužóm jako kámen biechu.
I jedna přátel nebránieše,
dci na svého otcě vnadieše.
Kněz Přěmysł to da všiej zemi věděti,
ale mužie nevědiechu, čso tomu sdieti;
neb oděnie nejmějiechu
a na jich koních dievky jezdiechu.
Však, jakž mohúc, sě mužie sebrachu
a přěd Děvín sě brachu,
mniec, ž'by dievky měchýřem zahnali,
a mniece, ž'by jich na hradě nedočakały.
Přěmysł nerodě s nimi jíti,
řka: „Mój rod nechce toho škodú užiti;
neb vědě, že dievčie łsti nemóžete zbýti,
a ot nich vám jesť pobitu býti.

Ž'by mě v prvém boju pobiły,
mój by rod nepřietelie skoro zbili.
Proto s vámi nechciu jíti,
ni vám raziu s nimi sě sníti."
Mužie jeho rady netbachu,
proti jeho vóli před Děvín sě brachu.
Mužie, když ten hrad uzřěchu,
dievkám sě přěvelmi vsmiechu.
Kdežto Bojiště słove, za Vyšehradem stojiechu.
Dievky, když je dobře sezřěchu,
všecky sě tu poradivšě,
a u vieře sě utvrdivšě
pojidú s Vłastú, nápřěd mocnějšie
postavivšě, u prostřěd múdřějšie.
A když na poli stojiechu,
a już bojovati chtiechu,
Vłasta na koniu s oščěpem a v turniech stojieše·
a svému vojsku tak mluvieše:
„Ó dievky, šlechetné stvořenie!
vás na světě šlechetnějšieho ničs nenie!
Držte sě šlechetenstvie svého,
dobývajte sobě słova dobrého.
Buď vám miło úsilie málo pojměti
a skrzě to věčný pokoj jmieti.
Ač je nynie potepemy
věčnú chválu i paměť vezmemy.
Budem sobě mužě voliti,
kdy chtiec, budem je bíti.
Budem jako amazonské panie.
Ty sú poručiły mužóm oránie,

*

a samy zemiú vládú.
Ty sú jměły s ciesařem Cyrem svádu,
ty sú toho ciesařě ctně pobiły,
a jemšě jej, sú ve krvi utopiły,
řkúc: ‚Krve si žádał, krev pí,
viec na světě liudí nebí.‘
Ty sú sě proti Alexandrovi udatně jměły,
a s jinými králi sú sě bíti směły.
A jmajú toho česť po světě i chválu,
pojměvšě u boju práciu małú.
Též vám, panny šlechetné, słušie učiniti!
Nebo dámy-li sě nynie těmto bradáčóm zbíti,
budú šlechetnými pannami chłapi smiech pobíjeti,
a věč ny mužie budú za robotné jmieti.
Bí každá jako psa bratra a otcě svého,
aby mohła sobě dobyti života pokojného.
Lépe by było nám ctně zbitu býti,
než těmto chłapóm bradatým na miłosť jíti!
Ale bude-li která ot nás běžěti chtieti,
věz to, že s námi tovařišstva nikdy nebude jmieti.
A moci-li kdy *ju* budu jmieti,
smrti nemoci bude zbýti.
A bude-li která jata,
jáz jmám dosti *Liu*bušina złata,
a to vám za jisto praviu,
že to všěcko pro vy jednu ztraviu.“
A jakž té řěči brzo přěsta,
tak sě inhed hnuchu s toho miesta.

A jakž na mužě vynikú,
tak všěcky pławecky křikú.
Obsuchu mužě dievčie střěły,
Vłasta mužě oščěpem rozděli.
Dřieve, než svých opěť dohna,
sedm lepších oščěpem prohna.
Młada, Hodka a Svatava,
Klimka, Vracka a Častava
tu podle své knieně vždy biechu,
a dobrodružsky sě ovšěm jmějiechu.
Mužóm do smiechu nebieše,
na tři sta mužóv już ležieše.
A by tu blíz les nebył,
i jeden by z mužóv nezbył.
Na Vłastu sě i jeden nevrátił:
nerad bych jiej był skopka rozvrátil.

XI.

Vystavění Vyšehradu.

Po pół létu mužie sě ostrabichu,
smolníkóv i koní sobě dobychu;
však dievek bojem podstúpiti nesmějiechu,
ale blíz jich hrad postaviti chtiechu.
Dievky je dvakrát otpudichu,
až však takto je přełstichu.
Mužie łstiú přěd Lubiciu padú.
Tehdy dievky, vzemšě radu,
podjemšě sě z svého sboru,
jedú bránit svého dvoru.

Mužie síły sě bojiece,
v Liubici lahú, sě tajiece.
V tu dobu Přěmysł s svú radú
připraviv, což słušie k hradu,
jedné noci vzvede dřěvem hrad,
jemuž vzděchu Vyšehrad.
S toho válechu let pět,
a'ž mužóm by úzek svět.
Neb dievky mužóv na hradě nejmiechu,
proto sě zrády nebojiechu;
ale dievky na Vyšehradu biechu.
Když mužie kam jeti chtiechu,
dievky dievkám pronesiechu;
tak na cěstě dievky mužě ztepiechu.
Také k ženám jdieše Vłastin list,
pro-ňž nebieše sobú i jeden muž jist.
Neb veliká túha v zemi bieše,
z jednoho słova žena mužě tepieše.
Tehdy mnoho mužóv nalezachu na łoži
zbodených noži.
Proto v noci stáju
jmievachu často v hustém háju,
aby dievčie liuti zbyli
a životóv neztratili.
Panie cné válkú sě stydiechu
a jim za błáznovstvo jmějiechu.
Některé sě k tomu nepřimłuviechu,
neb tajně s Vłastú svěť jmějiechu.
To mužie ot žen trpiechu;
pravé ženy jim věrny biechu.

V tom chváliu mužě toho věka;
neb sú ot múdrých dóstojni dieka,
že i jeden muž nedał své cnej paniej złé
złým užiti,
ni který chtěł jie tiem uhaniti,
řka: „Necná činí podle svého práva;
požídajte, ať jest má cná žena dłúho zdráva.“

XII.

Dívčí lsti.

Potom dachu sě dievky na rozličné lsti,
pro něž mužie zbychu své cti.
Uzřěvšě, že na Vyšehradě jest veliký hład,
za příměřím pozvachu jich na svój hrad.
Tu s nimi krásné panny vsadiechu,
jenž chytré řěči mnoho umiechu.
Ty diechu: „Jáz bych tvá ráda była,
by má tetka živa nebyła.
Chtěł-li by ty mě sobě jmieti,
musił by jiej život otjieti.
A to-t sě móž dobřě státi,
chceš-li jie na tejto cěstě ždáti.
Jmá tú cěstú sama desáta jeti,
móžeš ju s jejie tovařiškami jieti.“
Tak nebožátka přełúdiece,
zástavu jim zastaviece,
tiem činem mnoho dobrých zbichu,
tak mocnějších nepřáteł zbychu.
Pak jedna jednomu skutky zjevováše,
velikú mu vieru sľúbováše,

řkúc: „Mrzí-ť mě v tom přiebytku býti;
chceš-li mój muž miłý býti,
chciu ti jáz Děvín zraditi.“
I je sě jeho učiti,
kak jesť jim k tomu přijíti.
Když to kněz Přemysł vzvědě,
tako jim všěm otpovědě:
„Raziu vem, neroďte jim věřiti;
věřte mi, ež vy chtie tiem činem zbíti.“
Mužie nerodichu j'mu v tom uvěřiti,
podle dievčie rady chtiechu v hrad jíti.
A když już v onen hrad vnidú,
tu na ně dievky vynidú:
přěkotem je všěcky zbichu,
i jednoho neživichu.

XIII.

Přelstění Ctirada.

Jeden dobrý ostał bieše,
ten sobě jmě Ctirad jmieše.
O tom sě jechu bráti łesť.
Sebravšě sě dievek šesť,
i nalezú jednu radu.
Vzvěděvšě, že mu kl*iu*diti jednu svádu,
ulíčivšě najkrášiu ładu,
na jeho cěstě vsadichu ju na kłádu.
Tiej dievčě Šárka diechu,
tu za najkrášiu mezi sobú jmiechu.
Położichu u niej trubiciu
a medu velikú łahvic*iu*.

Svázánu ostavichu *ju* na lesě.
Jedno-ť Ctirad povleče sě,
uzřě, nali dievka pláče,
a nad *niú* inhed vran kváče,
jenž snad bieše prorok smrti jeho.
Škoda toho druha dobrého!
Otáza jie, co by tu činiła,
proč-li by tak kvieliła?
Vece: „Jsem z Oskořína dci toho pána,
i sem ot těch zlých dievek svázána.
Chtiec mě násilím na svój hrad vézti
a k svej zlobě mě přivesti,
ale jakž vy uzřěchu,
mne svázány tuto otběhú.“
Když na dievcě všeho ztáza,
sšěd s koně, pannu rozváza.
Panna s pláčem je sě jeho prositi,
aby v niej ráčił všě panny uctiti,
i ráčił ju k otciu se *ctiú* donesti,
řkúc: „Nevědě, co sobě zdieti.“
Ctirad podle panny sě posadi,
liudi około sebe zsadi,
i je sě s niú medu píti
a v tu trubiciu trúbiti.
Po trúbě dievky urozuměchu,
že Ctirada jako u měchu jmějiechu.
Dievky tu koňóv podpěchu
a svá łučišče napěchu.
Jakž na Ctirada vynikú,
hłasem vysokým na ně křikú.

Dřieve než mužie k koňóm dospěchu,
a'ž je jako ptáky jechu.
Inhed všěcky l*iu*di zbichu,
Ctirada před Vyšehradem na kolo vzbichu.
Črtie sě tej věci smějú,
i dnes tomu miestu Šárka dějú.

XIV.

Dívčí práva.

Tak zbychu toho Ctirada.
Naleze to dievčie rada,
by všiú zemiú Vlasta vládła,
mužie drželi sě rádła.
Vlasta sě v zemiu uváza,
na dievkách práva potáza.
Dievky jiej to právo dachu,
inhed po všiej zemi posłachu,
řkúc: „Který-t sě pacholík narodí,
ať sě viec k boju nehodí,
pravý palec mu urúbiti,
a pravé oko vyłúpiti,
by mečě nemohł držěti
a za ščítem nemohł by viděti.“
Někdy témuž sú pohani od židóv chtěli,
snad sú były to dievky usłyšěły.
Ač sú to samy zamysliły,
znamenie jest, že-t sú múdré były.
Opět Vlasta tomu z práva chtěła,
to všiej zemi vzpověděła,

by dievka toho za muž jměła,
kterémuž by sama chtěła;
u dvora by žena była,
mužě v dieło porobiła.
S tiem právem svú miłosť Vłasta všěm vzpověděła
a mír v zemi zapověděła.
Kněz Přěmysł, když tu řěč vzvědě,
tajně na snem zapovědě.
I jechu sě tu raditi,
kak by sě mohli obrániti.
Přěmysłovi vieru sliúbichu
a u vieřě sě potvrdichu.
Před Děvín jezd jechu sě činiti
a na cěstách dievky bíti.
Naleze to mužská nevěrná rada.
Pozvavšě za mírem słovútnějších do Vyšehrada,
mnoho dievek pohanichu,
za pravým mírem cti je zbavichu.
Ty inhed všiu síłu i udacstvo ztratichu,
hanbú sě viec do Děvína nevrátichu.

XV.

Pobiti divek.

Když to usłyšě Vłasta liuticě,
vzřiu żałostiú jako nedvědicě,
všěm mužóm na život otpovědě.
Přěmysł jiej po posłu povědě:
„K vám sě nevěrú nestydímy;
neb *ju* ot vás vždy vidímy.

Byste były k nám vieru zdržały,
ot nás byste nevěry neohledały.
Ale že ste vy směły v nevěrný plášček sě odieti,
přějte jeho také jiným pojměti.“
Dievky sě všěcky sebrachu,
a před Vyšehrad sě brachu,
chtiece jeho mociú dobyti,
všěcky mužě na něm zbíti.
Mužie proti nim vynidú,
a jakž sě brzo snidú,
Vlasta sě z svých nemúdřě vyrazi,
mezi nepřáteły sě vrazi.
Sedm junochóv sě k niej otda,
jimž ona ni v čem sě nepodda.
Tu ju jejie náhłosť omýli,
že mnieše, by za niú dievky zbyły.
Když v húščiu nemože oščěpem ani mečem vłásti,
tu dojide veliké strasti.
Tu ju noži rozebrachu,
po boju psóm ju rozmetachu.
Když dievky šípy rozplískachu,
oščěpóv jim jich mlazšie přidávachu.
Płačiúc pěšě u boj jdiechu,
mužie je pořád tepiechu.
Když dievek na dvě stě smrti dachu,
jiné sě na běh otdachu.
Dřieve, než na hrad přiběhú,
mužie na most vzvoditý po nich vzběhú.

Sěč veliká by na mostě,
u bránu sě tiskniechu hustě.
Mužie o tom málo tbachu,
mociú sě tu v hrad sebrachu.
Tu dievky bratřiu poznachu
a na ně silně volachu.
Některé před nimi vzklekáchu,
některé sě k nim vlísáchu.
A což kolivěk činiechu,
mužských srdec neuměkčiechu.
Krásná tělce smrti dáváchu,
pryč je s hradu metáchu.
Tak ten veš sbor i pohynu,
a ta válka tak i zminu.

XVI.

Smrť Přemysla a jeho následnici.

Přěmysła na stolec vsadichu,
hrad Děvín ihned zkazichu.
Potom snide kněz Přěmysł,
po tom by knězem syn jeho Nezamysł.
Po něm Mnata knězem bieše,
po tom syn jeho, ten Vojen slovieše.
Ten synoma zemiu rozděli,
za života je otděli:
Łučsko da Vłastisławovi,
české kněžstvo Unisławovi.
Jenž dřieve slovieše Łučsko,
to nynie slove Žatečsko.

Unisław po otciu knězem był,
ten jesť v krátcě života zbył.
Po něm był knězem Křěsomysł, syn jeho.
Ti všickni neostavili sú jmene dobrého;
nebo biechu jich hłúpí nravi,
proto o nich písmo nic nepraví.

XVII.

Neklan.

Nekłan vsta po Křěsomyslu,
ten bieše dobrého smyslu.
Jeden nedostatek do sebe jmějieše,
že ovšěm neudaten bieše.
Snad jemu proto Nekłan diechu,
že j'ho s koně nikdy nekłáli běchu;
nebo ktož u příhodu nechodí,
ten sě złé příhody doma schodí.
Toho j'mu za złé i jeden nejměj,
nebo to každý za jisté jměj:
bláznóm jesť hrdinstvo vzdáno,
múdrým neudacstvie dáno.
Neb múdrý rozličně příhodu rozkłádá,
až ta i mine sváda;
ale nemúdrý, małú příčinu jmaje,
trutí, až pronikne, nic netbaje.
Proto słova dobývajú,
a často škodu přijímajú.
Pakli jesť múdrý udaten,
věč jeho skutek nenie zmaten,

neb sě taký nebojí mar.
To-t jesť vláščí boží dar;
neb sě ten rovná kniežatóm,
neb všie země česť leží na tom.
Toho daru Nekłan nejmieše;
múdrosť jmaje, neudaten bieše.
Zemiu dobřě oprávieše,
ale války sě velmi bojieše.
Nebo často sě to stává,
že, kdyžto nemáhá hłava,
ve všěch údiech statka nenie:
takež pro kněžě všěcka země oblenie.
Zbáda Nekłana kněz žatečský,
Vłastisław, ten krásný, děcský.
Obdržě na Praženech dva boje,
i sědě na Vłastisławi, nepřietel sě neboje.
To město bieše postavił,
nad ním tvrdý hrad ustavił.
Mezi Příbkem a Łovošem stojieše,
po kněziu Vłastisławovi město słovieše.

XVIII.

Vlastislav Lucký.

Vłastisław na vojnu zapovědě,
o tej vem divně povědě.
Káza na vojnu vše psy vésti,
vše ptáky káza s sobú nésti,
aby je liudmi krmili,
když by Pražany všěcky zbili.

Mně, by skončěniu takému było býti,
i je sě počátkem chłubiti.
Ale Bóh, jenž chłúby neliúbí,
jeho chłúby brzo urubi.
Vzvěděv to Nekłan, počě sě báti,
i nesmě na vojnu vstáti.
Pozvav Styra, mužě udatného,
k radě člověka múdrého,
s tiem počě sě kněz raditi,
kak by mohł Łučan bez boje zbýti,
řka: „Lépe jim jesť něco země ustúpiti,
než sě k nim tak zavražditi.“
Styr tak kněziu otpovědě:
„Jáz to dávno dobřě vědě,
budem-li v tom hověti tobě,
učinímy škodu i hanbu sobě.
Jakž sú směli oni k nám sě zavražditi,
tiem právem my móžem svých přátel mstíti.“
Mohł by sě kněz domysliti,
že sě strašivému s udatným zło raditi.
Ž'by był na radu pojał neudatného,
radił by był jemu něco strašivého.
Ale Styr udatný udatně radieše,
kněziu ta rada nemiła bieše.
Vece Styr: „Učiň mi tak veliký rov,
jenž by uzřěl veš Chýnov:
chciu sě rád s Łučany bíti,
a v tom boju chciu rád sníti.“
Kněz mu rov vysoký sliúbi učiniti:
Styr za kněžě u boj sliúbi vníti.

Znamenajte, kaký-tě był liud,
že nebył v nich nynějšieho liudu błud,
již netbajú, by česť u měšě była,
ž'by mu jedno dědina sě płodiła.
Ale oni o sbožiu nic netbajú,
jedno jmene dobrého a paměti věčné
hledajú.

XIX.

Věď pražská a věď lučanská.

Když Styr všě Pražany sebra,
proti Łučanóm sě vzebra.
Když by u jednoho doła,
jedna baba na Pražany vzvoła,
řkúc: „Nebude-li má mezi vámi rada,
stane sě u vašem vojsku vada.
Náhle jděte na onu studniciu,
obětujte bohóm osliciu
a každý jie něco sněz.
A Styře, to jistě věz,
že kněže Vłastisława pobješ,
jeho liudi všěcky zbješ.“
V Łučště také bieše baba,
ta jmějieše pastorka, jemuž jmě bieše
Straba.
Ta baba pastorku povědě:
„Jáz vašiu biedu dobře vědě.
Ach túho vaše, nebozí!
Hněvajú sě na vy bozi.

Když na Tursko přijedete,
ottud viec neotjedete.
Tu łučské kniežě ostane
a ten rod veš viec nevstane.
Synku, když vendeš v turský boj,
prvý, ktož tě potká, tomu stój.
Daj mu oščěpem małú sotu,
a nečiň jemu nic životu.
Obě jemu uši uřěž
a schovati jú nehřěš.
Když přineseš na své dráhy,
tu poznáš vše své vrahy.
Před kóň učiň to znamenie,
v núziu nic lepšieho nenie.
Tomu znameniu kříž dějú,
jemuž sě nynie błázni smějú.
Łučěné sú Pražanóm dáni,
a proto koni jich budú svázáni,
že nemoci budú sobú hnúti.
Jedinému tobě s smrtiú jesť sě minúti.
Ač ti jesť věč slúti zběhem,
na Turště sě nestyď během.“

XX.

Bitva na poli Turském.

Když na Tursko voje sě snidú,
tu v lúté boj velmi vnidú.
Ot jutra až do večera
sta Vlastisław, a boj bera.

Až sě Styr však k němu přibra,
kněz Vlastisław sě na-ň vybra.
Łučanóm sě tu ovšěm zle zdě,
Styr Vlastisławovi hłavu stě.
Pražěné Łučany tak tepiechu,
až potoci krvaví tečiechu.
Ze všěch ujide jediný Straba
tú radú, już jemu bieše dała baba.
A kdyż ujide z toho łomu,
jakż přijide do svého domu,
uzřě, że jeho žena dušiu béře,
což dosiehne, to vše zdéře.
Uzřě u nie oščěpem ránu,
już pozna u boju ot sebe dánu.
Počě sě velmi diviti,
vece: „Tiem sě chciu lépe ujistiti.“
Uzřěv, że ušiú nejmějieše,
a'n v tobołce ji jmějieše,
je sě k hłavě jú měřiti.
Přiměřiv vece: „Chciu tomu uvěřiti,
że na mě u boj má žena vyjeła,
ta mě jieti právě chtěła.“
To jesť była proto zděła,
że mezi Pražany přáteły jměła.
Chtěła jim pomáhati
a mužiu sě chtěła posmievati.
Ktož tomu nechce uvěřiti,
přída k svatému Vítu, móž sě tiem ujistiti;
neb na rajském dvoře nalezne to psáno,
což o tom jesť mnú poviedáno.

*

Pro své dobré činy Styr
był mił Čechóm jako Tateróm výr.
Ješče Styra vzpomínajú,
„Nečiň sě Styrem“ řiekajú.

XXI.

Vlastislavic a Durink.

Nekłan sě v Łucko uváza,
na kněžě Vłastisłavovu čeleď vztáza.
Vzvěděv, že ostavił syna mładého,
vztáza na člověka jeho miłostného.
Jeden mu Durinka ukáza,
tomu j'ho chovati káza,
řka: „Rozpomínaj sě na jeho otcě cného,
jenž tobě činił mnoho dobrého.
Chovajž cně knieżete svého,
a buď vłádař kraje postołoprtského.“
To děťátko velmi krásné bieše
a inhed z mładu kázané nravy jmějieše.
Ten Durink jako liška k ľudem sě kłanieše
a o svém pánu łesť kładieše,
kak by mohł jej zabiti
a v dědinách pánem býti.
Zimě Durink děťátko samo na led vyvede,
k rybám je na Ohřiu přivede,
řka: „Hlédaj, kněžku, kde-t rybicě stojie,
patři, kako-t sě divně brojie.“
A když na ryby hledieše,
poklek hłavú dołóv ničieše,

slyš, co ten zlý Durink zdě!
Děťátku bradaticiú hlavu stě.
I nese hlavu kněz*iu* do Prahy,
mně, by nesł mu kołáč předrahý.
I je sě s Němec mluviti
a sám svú vieru chváliti,
řka: „Jáz sem mému kněziu věren był;
proto sem mu vždy był mił.
Tobě chc*iu* býti věren viece.
Ale že sem słýchał mluviece:
‚Kto chce v domu škody zbýti,
nedaj jiskřě uhlem býti...‘ “
Řka to, vyně z podpažie hlavu,
jakž ju bieše sťał, ješče krvavú.
„To-ť Vłastisławova syna hlava,
pro něhož smrť bude tobě sláva.
By-ť był došeł mužského stavu,
mnohý by Čech jměł krvavú hlavu.
Zapłatíš mi, svému hrdině,
dada mi Postołoprty k dědině.“
Když usłyšě kněz řěč jeho,
káza Durinka svázati złého,
řka: „Tobě sem jeho zabiti nekázał,
ale cně sem tobě chovati přikázał.
Już viziu, že dobré nebłúdí,
błázn jesť, ktož *ciu*zozemcě dobrým súdí.
Tobě sem jeho kázał střieci;
proč si směł knieżeti šíj*u* sieci?
Tu tobě chciu v Čechách česť učiniti:
svú sě rukú musíš oběsiti,

neb svým mečem sám sě prokláti,
nebo na tejto skále státi
a dołóv samému skočiti
a hłavu sobě słomiti.“
Uzřěv Durink, že širšie rady nenie,
zvoli sobě oběšenie.
Když jdieše Durink s hradu,
vece: „Ach kak sem měł nemúdrú radu!
Mniech, by mi było v Čechách dědiny jmieti,
a już mušiu na dřěvě viseti.“
Blíz u Prahy na jednej nivě
oběsi sě sám Durink na jívě.

XXII.

Hostivít a Leva.

Nekłan dva syny jmějieše,
stařějšiemu jmě Hostivít bieše,
młazší jmě Děpołt jměł.
Ten Zličsko vzał za svój dieł.
Jemuž diechu dřieve Zličsko,
tomu potom vzděchu Kúřimsko.
Potom Nekłan s světa snide,
jeho syn Hostivít na otcóv stolec vznide.
Za toho času sta sě příhoda,
že vsta Leva, jeden z Vłastisławova roda,
i je sě liudi k sobě sbierati
chtě łučského knieżstva dobývati.
Ustaviv hrad na vysokej hořě,
dopudi Pražan velikého hořě.

Kněz Hostivít położi liud před hradem,
by jej vyleželi hładem.
Leva proti jim vynide,
s Pražany sě bojem snide.
Když Łučěné svú horšiu uzřěchu,
před Pražany na hrad běžiechu.
Když jich múdré panie uzřěchu,
své mužě takto vzpřijechu.
Po łónu sě poklepachu,
a svým mužóm velmi vzłáchu,
řkuc: „Sěmo, sěmo pojděte,
zde sě těchto Pražan skryjete!“
Pro tu hanbu sě vrátichu,
a tu Pražany pobichu.
Ó panie, múdrá krásitá zvieřata,
otkud vám ta rada vzata,
júž ste sě hanby obrániły,
své mužě smrti zbaviły?
Snad ste to były słýchały,
że medské panie Cyrovi též były spáchały?“
Pro taký klep tak nelepý
tomu hradu vzděchu Klepý.
Na tom hradě sú ti seděli,
donadž sú otměny nepřijeli.
Ti k dědině Vłastisław jmajú,
ti sě po krásném ščítě znajú.
Nosie-ť v złatě fioletniej orlici
kněži Vłastisławovi rodici.

XXIII.

Bořivoj a Svatopluk.

Kněz Hostivít potom snide,
Bořivoj na otcóv stolec vznide.
Tehdy Svatopłuk u Moravě králem bieše,
kněz český jemu slúžieše.
Jednú kněz Bořivoj přijede k královu dvoru,
král mu učini velikú vzdoru.
Káza jemu za stołem na zemi siesti,
a řka: „Słušie tobě to viesti,
ež ti nesłušie pohanu
za roveň býti křesťanu.
Seď se psy, to-ť jesť tvé právo,
ne kněže, ale nemúdrá hłavo,
že netbáš na tvorcě svého,
jmaje za bóh výra ušatého.“
Kněz, to usłyšav, sě zapole,
a jakž brzo by po stole,
prosi křista Bořivoj ot Svatopłuka, krále moravského,
a ot Metuděje, arcibiskupa velehradského.
Ten arcibiskup Rusín bieše,
mšiu svú słovensky słúžieše.
Ten Velehradě křstil Čecha prvého,
Bořivoje, knězě českého,
léta ot narozenie syna božieho
po osmi set po devieti dcát čtvrtého.
Když kněz Bořivoj tak stav svój směni,
svět potupiv, v svatosť sě proměni,

ałmužny veliké činieše
a domy božie stavieše.
Prvý kostel v Hradci postavi,
svatému Klimentu jej osłavi;
druhý svaté Mářie na Pražě
ot velikých vrat inhed na drážě.

XXIV.

Svatoplukovy boje a konce.

Tuto drbi do moravské kroniky málo zajíti,
abych mohł k svej cti i řěči sličně přijíti.
Kako jesť korona z Moravy vyšła,
povědě-ť, kako jesť ta země k Čechám přišła.
Král moravský ciesařovu sestru za sobú jmějieše,
tej velmi násilen bieše;
a proto na-ň ciesař jide
a král moravský s ciesařem u boj vnide.
Po hřiechu tu král boj ztrati,
žałostivě sě do Velehrada vráti.
Ciesař za ním do země pojide,
král hanbú u púšči vnide,
řka: „Raději chci konvršem býti,
než králem, a s nepřáteły sě nebiti.“
Proto v lesě přěbýváše
a za obyčěj s pústenníčky motykú kopáše.
Po sedmi let král s dłúhú bradú
jede před ciesařovu radu,
i je sě na ciesařě žałovati,
řka: „Kniežata, račte posłúchati!

Mú mi zemiu otjał bez práva,
a má žena jesť v jeho dvořě ješče zdráva.“
Ciesař tiej řěči je sě smieti,
což mnich mluvieše, je sě přieti.
Mnich tako počě mluviti:
„Toho chciu svým mečem dolíčiti.“
Kniežata mnicha neznajiechu,
a však jemu pověděchu:
„Když si směl tu řěč na ciesařě mluviti,
musíš toho sám svým mečem dolíčiti.“
Mnich tej řěči počě prositi roka,
ciesař na-ň vyvržě svého soka.
Pojide ciesařóv sok v okoł, a zpievaje
a na mnicha nic netbaje.
Mnich, dosáh meče sědacieho,
přětě soku ščít, i jej samého.
Ciesař, pozvav mnicha do svého dvoru,
jide jemu u pokoru.
Král Svatopłuk da sě ciesařiu poznati:
ciesař je sě ve všěm znáti,
vráti jemu ženu i královstvie
i da Moravě vše svobodenstvie.
A což by mohł uherské země dobyti,
da jemu moc k svej zemi osobiti.
V krátcě králiu Svatopłukovi žena snide,
a král vojensky na Uhry jide.
Uhři krále pobichu
a mnoho mu liudí zbichu.
Král, pozvav kněžě českého,
před ciesařem postúpi jemu královstvie svého.

Opět jeho Uhři pobichu
a Moravan mnoho zbichu.
Tiem sě počě král velmi styděti,
a hanbú nesmě k svým jeti.
I jede tajně na púščiu,
i by do své smrti v tom húščiu.
I dnes na tom miestě črní mnišie pějú,
a tomu kláštěru v Uhřiech Zabor dějú.

XXV.

Spytihněv. Vratislav i Drahomiř.

Potom Bořivoj s světa snide
a z kněžstva královstvie věčného dojide.
Po tom Spytihněv přije stolec otcě svého;
ten nebieše života silného,
umřě za věka mladého,
ostaviv knězem Vratisława, bratra svého.
Ten poje ženu z Stodor, dceř hrabie českého,
tej diechu Drahomiř, z kraje žatečského.
Ta knieni pohanka bieše,
dva syny krásná jmějieše:
starějšiemu diechu Bolesław
a mlazšiemu diechu Václav.
Ten tiché nravy jmějieše,
pro něž všěm liudem mił bieše.
Protož jej po otciu knězem zvolichu,
Bolesława Bolesławem otdělichu.
Ale že ješče kněz Václav mlád bieše
a země opraviti nemožieše,

poručichu jej svatej Liudmile,
Bohu i všěm liudem miłé.
Ta jesť była žena Bořivojova
a hraběnka ze Pšova.
Jemuž tehdy Pšov diechu,
témuž potom Mělník vzděchu;
neb před Mělníkem hrad bieše,
ten sobě Pšov jmě jmějieše;
a pod městem potóček teče,
ten sobě Pšova řěče.
Knieni Liudmile Drahomiř závidieše,
neb sama zavłásti chtieše.
Ta pozva Tuně a Komoně,
sliúbi jima střiebro i koně,
aby Liudmiłu zabiła
neb tajně ju zadáviła.
K niej sě chtieci přisłúžiti,
sliúbista to učiniti.

XXVI.

Smrť sv. Lidmily.

Svatá Liudmiła knězem vłádieše,
dvorem v Tetíně sedieše.
Proto že svatá Liudmiła
mnohu liudem bieše miła,
jedny křesťanské děti
tu řěč dachu jiej věděti,
co Drahomiř umłuviła,
co-li sta ta dvá jiej sliúbiła.

Znamenavši svatá knieni,
co jiej zlá nevěsta mieni,
je sě k smrti připrávěti,
prvé sirotkóm sliuby popláceti.
Když v náboženstviu přebýváše,
smrti dobrovolně ždáše,
Tuň i Komoň přijidesta
a před dvorem ssedesta.
Knieni, vědúc, že ju chc'ta zabiti,
káza jima před sě jíti,
na své nevěsty zdravie vztáza
a jejú potřebu jima dáti káza.
Toho dne je sě zpoviedati,
smrti nábožně čakati.
Té noci ta zlá na niu komňatu vyrazista,
tu svatú knieniu závojem zadávista.
Tak ta pohany črtu sě dostasta,
a svatú L*iu*dmilu k Bohu posłasta.

XXVII.

Vláda Drahomiřina. Sv. Václav.

Drahomiř sě v syna uváza,
a na kmetěch práva potáza,
komu by było zemiu opravovati,
donidž by sobě kněz nemohł rady dáti.
Když sě kmetie potázachu,
to jiej za právo dachu,
by svého syna chovała
a dotud zemiu opravovała,

donidž by kněz svých let nedošeł
a jeho pravý smysł neprošeł.
Drahomiř je sě pohanstva płoditi,
žákovstvo z země puditi.
A kdež žáka neb křěsťana přěmožieše,
živu jemu býti nebieše.
K tomu ju jejie złob připudi,
ež pohany na křěsťanstvo vzbudi.
Prostřěd Prahy taký boj vzěchu,
až krvaví potoci płoviechu,
s obú stranú mnoho zbitých ležieše.
Ona to ráda vidieše,
řkúc: „Na tom přeju smrti pohanóm,
by sě tiem umenšiło moci křěsťanóm.“
Když kněz Václav k letóm přijide,
z své mateře moci vyjide,
vece: „Matko, sediž na svém věně;
mně-ť słušie země oprávěnie.“
Je sě země oprávěti,
domy božie káza otvářěti.
Žákovstvo v zemiu navráti,
jež bieše vypudiła máti.
Božiu česť v zemi płodieše,
kupuje pohanské děti, křstieše.
Ke mšěm sám oplatky pečieše,
vdovicěm z lesa drva v noci nosieše.
Po svatým v noci bos chodieše,
až mu po cěstě krev z noh*ú* tečieše.
Ženy i jedné jesť nejměł,
sirotky za dietky jměł.

Žaltář pod pažiú vždy nosieše,
své komorníky žaltářiu zučił bieše.
Panošě jeden před ním léháše,
tomu skorně szuje utieráše.
Tomu komorníku Podiven jmě bieše,
ten kněžě v náboženstvíu tepieše.

XXVIII.

Setkání s Radislavem Zlickým.

Uzřěv to kněz zličský Radisław,
že jesť tak pokoren kněz Václav,
nemně, by sě směl brániti,
i je sě jemu zemi škoditi.
K tomu jej jeho nemúdrosť připudi,
že všě Zličsko proti jemu vzbudi.
I je sě žitomirského dvoru dobývati,
kněziu Václavovi pletichy dávati.
Mýlieše sě v tom zličský kněz.
Neb to ote mne každý jistě věz,
že dobrodružské jesť znamenie:
tiší skutci a pokorné mluvenie.
Neudatný nevie jedno łáti,
dobrý dá sě u příhodě znáti.
To sobú kněz Václav dobře ukáza:
kako-ti bieše tich, všěm na vojnu vstáti káza.
Když kněz Václav z Prahy potěže,
kněz zličský proti jemu vytěže.
Kněz Václav, vida, že sě boju sníti,
po posłu je sě kněziu Radisławovi mluviti:

„Který cti a užitka žádá,
tomu sě słušie bíti, to má rada.
Proto mně a tobě słušie sě bíti,
a nedajvě liudu u boju býti.
Kterýž mezi náma živ ostane,
ten v obojiem kněžstv*iu* knězem zóstane.
Obojiemu vojsku kaž*vě* s mírem státi,
ni mně ni tobě pomáhati.“
Radisław, nevěda, co tomu zdieti,
pro hanbu musi v tu řěč podjieti.
V tu dobu raději by na Zličsku był,
aby toho, jemuž pletichy dáváše, zbył.
Vynidesta dva kněže z svých liudí:
słyš, kako-ti je Bóh dvorně skl*iu*di!
Když Radisław blíz kněže Václava bieše,
uzřě, že kněz Václav kříž złatý na čele jmějieše,
dva angeły s obú stranú jeho.
Uzřěv to, užěse sě kněže českého.
Radisław skoči s koně svého,
i da sě na miłosť jeho.
Kněz Václav přije jeho k miłosti,
řka: „Báťo, mého nechaj, jměj v svém dosti.“
Přěbyv s ním tu v Žitomiři,
o vše dobré s ním sě smíři.

XXIX.

Sv. Václav u císaře.

Sta sě, že ciesař pozva kniežat k dvoru,
kněz Václav jide k tomu sboru.

Když knieżata społu biechu,
kněz Václav zapozdi pohřiechu.
Ciesař, rozhněvav sě na jeho dłúhé Bọhu modlenie,
učini to ustavenie,
ktož by proti kněziu českému vstał
anebo jemu miesto dał,
beze všie řěči jemu hłavu stieti,
dětem jeho vše dědiny otjieti.
A když ciesař s knieżaty na radě sědieše,
rozličné příhody súdieše,
kněz český, vstúpiv, knieżatóm zdravie vzda,
ciesař s velikú ctiú proti jemu vsta,
na svém stolciu jej posadi,
knieżata około jeho zsadi.
Pak sě je ciesař knieżatóm omłúvati,
řka, že sě jinak nemohło státi.
„Viděch u něho na čele kříž złatý,
po němž vědě, že jesť człověk svatý.
Angjeli boží s ním biechu
a mně tiem velmi hroziechu.
Proto sě nesmiech obmeškati,
musich proti jemu vstáti.“
I je sě Václava kněžě ciesař prositi,
by jeho přietel ráčił býti,
a z jeho klénotóv ráčił vzieti,
což by jedno ráčił chtieti.
Tehdy kněz svatý, o jiném nic netbaje,
to za najlepšie jmaje,

vzě svatého Víta ruku,
jenž pro Bóh trpěl velikú muku.
Tehdy ciesař z své miłosti
všie roboty zemiu zprosti.
Kněz sě je kosteła na Prazě činiti,
aby mohł cně svatého Víta położiti.

XXX.

Zavraždění sv. Václava.

Bratr jeho je sě jemu záviděti,
i myslieše, kak by mohł zemiu obdržěti.
Nemoha mu jinak učiniti škody,
pozva jeho do Bolesławě na hody.
Křest svému synu zamysli,
jmaje velikú złob na mysli.
A když kněz Václav u bratra přěbýváše,
jeden bohobojný kóň osedłaný jemu dáváše,
řka: „Vskočě na kóň, žeň pryč v skóřě;
dobydlíš sě u svého bratra hořě.
Już tě chce tvój bratr zabiti,
by mohł sám knězem býti.“
K tomu j'mu kněz otpovědě:
„To-t jáz, báťo, dobřě vědě.
Z tvé viery děkuju tvej miłosti,
ale już sem był živ i přieliš dosti.
Když pro Bóh nemohu ničs jiného trpěti,
asia tu smrt pro tvorcě mého chciu mile
přijieti.

Vypijmy tu čiešiu na česť Michału svatému,
aby našě dušě přinesł ku královstvu nebeskému.“
A tu čiešiu on mienieše
o nejież syn boží mluvieše:
„Móžete-li z té čiešě píti,
już čas mně jesť všiucku vypiti.“
Řek to, počě otpuščenie bráti,
řka: „Viec mi vás sde jesť neviděti.“
Vstav na modlitvu, k cěrekvi jdieše,
a tu Bolesław s svými jeho střěžieše.
Když kněz Václav uzřě bratra svého,
počě j'mu děkovati z kvasu cnieho.
Tehdy j'mu Bolesław věcě,
potrhna z nožnic mečě:
„Báťo, jáz tobě vsdy rád słúžiu,
a nynie takto ti posłúžiu.
Bude tuto konec tvým řěčem.“
I da jemu vrch łba mečem.
Taká hróza Bolesława poje,
že ledva bratru kóžě doje.
Však utě ucho svatému Václavovi,
a inhed vypade meč z ruky Bolesławovi.
Svatý kněz, vzem meč, je sě mluviti,
řka: „Bratr, to-ť bych mohł otpłatiti;
ale toliko-ť mi jesť mój tvořěc mił,
že bych tvé krve pro věš svět neprolił.“
Řka to, meč bratru vráti:
„Co's počał, rač dokonati.“

*

I kleče u cierkve na prazě.
Bolesław sě ku bratru přirazě,
je sě na liudi volati,
a ž' by j'ho zabiti chtěl, je sě žałovati.
Když u cierkve na prazě kletieše,
a svú dušiu u boží ruce porúčieše,
Hněza a jeho bratřie přiskočichu
a tu svatú dušiu s tělem rozdělichu.
To sě sta ot narozenie syna božieho
léta po devieti set po dvú dcátú osmého.
Ale že Bolesław pro krstiny był učinił kvas,
tomu synu pro příhodu vzděl bieše Strachkvas.
Nebo ktož sú vinni byli tu v úmrti kněže svatého,
trpěli jsú-t mnoho złého.
Hněza sě s koněm propadł,
bratr jeho maletevstvem sě rozpadł.
Z jich rodu złé nemoci jmievajú,
a druzí sě na každé léto vztěkajú.

XXXI.

Boleslav Lítý.

Když snide svatý Václav,
by knězem bratr jeho, liútí Bolesław.
Toho léta ciesař, mstě svatého Václava,
jide na kněže Bolesława.
Bolesław počě proti jemu jíti,
ale pro své hřiechy nemože dobřě projíti.
Ciesař Čechy bojem pobi
a zemiu v daň porobi.

Kněziu u dvora służbu jmieti,
koteł nad ohněm káza držěti.
Bóh, svatého Václava chtě svatosť ohłásiti,
počě skřězě jeho veliké pomoci činiti.
Uzřěv Bolesław, že sě božiej moci nomóž' protiviti,
i počě v svatosť svého bratra ot połú věřiti.
Po třech letiech káza jeho do Prahy přěnesti
a v svatého Víta kostele jej tajně pohřiesti.
Když to svaté tělo do Prahy nesiechu,
na dvú městú s tělem svatým hnúti nemožiechu.
Dvě řěcě bez mostu a łodí přějedú,
vězni s okovami z žałářě vynidú.
Rány jeho všě zacěłeły běchu,
ránu jednu jako novú vidiechu,
już liútý bratr był učinił
a tiem znamením jeho vinił,
a úško, jež był uťał, toho nebieše.
Ale svatý Václav sestru Přibysławu jmieše,
ta svatá dievka kněziu povědě:
„Já-ť svého bratra zjevením vědě,
že úško svaté mezi stěnú a dřěvem do té doby ležało,
tu kdež sě było to złé dieło stało.“
Nalezše ucho, k hłavě přičinichu:
tak přiděle k hłavě, až sě podivichu.
Tehdy kněz jeden tu bieše,
ten s velikým płáčem prosieše,
aby j'mu těła ráčił uděliti,
sliubuje, že j'mu chce tiem nábožněje służiti.

Inhed sě je jeden nehtek viklati;
vzem jej, je sě jemu děkovati.
Již tu biechu, Bohu chválu vzdachu
a to svaté tělo schovachu.
Bolesław, znamenav, čso zavini,
za svú vinu Strachkvasa, syna svého,
mnichem učini.
Ale neměl-li jest pokánie pravého,
málo by spomohła svatosť syna jeho.
Pak kněz Bolesław káza zemanóm u Bolesławi miesto zdíti,
o to sě zeměné jechu raditi.
Po řěčníku kněziu v tom otpověděchu,
a toho učiniti nerodiechu.
Kněz povědě jich řěčníku:
„Běda tobě, mój starý vinníku!“
Sám jemu inhed stě hławu,
a vržě za sě tak krvavú.
Vskočiv na peň, je sě mluviti:
„Kto sě chce mně protiviti?“
Páni sě kněziu pokořichu,
a Bolesław zdiú ohradichu.

XXXII.

Boleslav Štědrý. Biskupství pražské.

Pak Bolesław liútí snide,
jeho syn Bolesław na stolec vznide.
Połúči sě svatý ze złého
a miłostivý z liútieho.

Kostelóv dva dcěti v Čechách postavi,
mládí Bolesław ustavi.
Ałmužny veliké činieše,
křesťanstvo velmi płodieše.
Jmějieše sestru děvojnu, tej diechu Mláda,
ta bieše božiej cti velmi ráda.
Ta jide do Říma v knieżěciej drázě,
i doby biskupstva na Prazě.
Ta zákon svatého Benedikta do Čech přinese,
k svatému Juřiu mnoho panen snese.
Prvý biskup mnich, ten Sasic bieše,
a Dětmar jménem słovieše.
Druhý svatý Vojtěch, ten také mnich bieše.
Otec jeho jmě Sławník jmějieše,
matka jeho Střezisława bieše,
sestřěnec kněziu zlickému bieše.
(Sławník ten v Liubici dvorem sedieše).
Ale že cti netbajieše,
Strachkvasovi mnichu biskupstva postúpiti chtieše,
ale Strachkvas přijieti nerodieše.
Tehdy mu svatý Vojtěch pověde:
„Synku, jáz to dobře vědě,
ty nynie moha, i nechceš přijieti,
potom budeš chtieti,
a nelzě-t bude jmieti.“
Svatý biskup chtieše liud pohanských obyčějóv odvesti,
chtě jej ke křesťanským obyčějóm přivesti,

by v pravé manželstvo vstúpili,
a pohřěb u svatých jměli,
a trhu v neděliu nedieli,
liudí robotných nejměli.
Když kopřiv z své zahrady nemož' vypleti,
musi všiu zemiu zakleti.
Zaklev zemiu, svatý Vojtěch do Říma jide,
proti jeho vóli Strachkvas na biskupin stolec vznide.
Když jeho na biskupstvo světiechu
a kněžie około jeho stojiechu,
črt v Strachkvas vstúpi;
doniudž dušě, dotud z něho nevystúpi.
Pak svatý Vojtěch do Čech sě vráti,
otklev zemiu, do Polan jide, chtě tam kázati.
Opět zaklev zemiu, do Prus jide,
ottud s korunú mučenníkovú k Bohu dojide.
To sě sta léta od narozenie božieho
po devieti set po devieti dcát šestého.
Z jeho smrti ciesař Čechy vini,
bez jich děky Tekdaka biskupem učini.
Kněz Bolesław snažně Bohu slúžieše,
pro to sě jemu vezde dobřě vedieše.
Polany tehdy pevně pobi
a všie země až do Krakova doby.
Na Krakově posádku posadi,
jiné tvrzě Čechy osadi;
neb svoboda veliká bieše
proto česť i sbožie jmějieše.

XXXIII.

Boleslav Skoupý. Mezka.

Pak svatý a slechetný Bolesław snide,
po tom syn jeho, Bolesław skúpý, vznide.
Ten nerodi do Polan Čechóm ztrávy dáti,
a proto polskú zemiu i svú vši*u* česť i život ztrati.
Na Čechách Polené u Polščě všěch tvrzí dobychu,
a což tam było Čech, ty všě zbichu.
Bolesław do Polan jide
a svú škodú s Polany u míře snide.
Mezka, kněz polský, pozva na hody kněže českého,
za pravým mírem káza vyłúpiti oči jeho.
Hlédaj, čemu-t jesť taká skúposť!
Pravý jesť błázen, jenž ju jmá za múdrosť.
Hledaje kněz český *ciu*zieho oběda,
i utka jej jeho běda.
Kněz Bolesław pro velikú bolesť s světa snide,
a Mezka, kněz polský, do Čech mocně vnide.
Bolesław slepý dva syny jmějieše,
Ołdřich starější a młazší Jaromir słovieše.
Tehdy Ołdřich u ciesařě dvořieše.
Ale že Mezka mnoho złata jmějieše,
Ołdřicha u ciesařě kúpi;
proto na ciesařě vešken liud vzúpi.
Jaromir młád ješče bieše,
však země rád brániti chtieše.

Ale, jimž bieše učiniti, ti netbachu,
jedno že ot něho střiebro brachu.
Mezka Oldřicha u věži jmějieše,
a hladem jeho mučieše.

XXXIV.

Úklad Vršovicův o Jaromira.

V tu dobu v zemi Vršovici najvěčší biechu,
Kochana mezi sobú za starostu jmějiechu.
Tehdy, když Mezku silna z zemi uzřěchu,
nemúdrú velmi radu vzěchu,
řkúc: „Dohubim' knieže̊cí płod,
tiem činem bude náš słovúten rod.
Budem knieżaty jako v šachy hráti
a ot každého budem dary bráti.
Ciuzí kněz bude sě nás báti;
nebo chc'my-li, mózem z sebe kněže dáti.
Proto nedámy knieže̊ciemu płodu vzníti,
ač sami chcemy mocni býti."
Když to Vršovici mluviechu,
velmi peskú radu jmějiechu.
Snad toho nevědiechu,
že knieżata se všech stran jmějiechu,
jich každý země užiti chtieše;
však ciesař v svej moci bieše.
Nemúdří Vršovici toho sě všeho nebojiechu,
a pro to svého kněže Jaromira jechu.
Na velezskú horu kněže vzvedú,
k jednej lípě jej přivedú,

k tej svého kněžě přivázachu.
Ach, kak sě zle potázachu!
I počěchu jím špíleti
a jako k cíliu šípy k němu střieleti.
Ale toho i jeden nevidieše,
že svatý Jan, boží křstitel, kněžě zasłánieše:
v svatého Jana húni šípi tčiechu,
knieżěcieho těła nedotkniechu.
Kněz v tom lesě dva łovče jmějieše,
jeden Hřivec, druhý Hovora słovieše.
Hřivec s Vršovici držieše,
Hovora hospodě věren bieše.
Hřivec kněžě zradił bieše,
ten jeho najviece mučieše.
Hovora, když tu řěč vzvědě,
u Prazě věrným povědě.
Řěchu: „Neviemy, co tomu učiniti,
ani viemy, kamo jíti.“
Hovora vece: „Budu-t trúbiti,
k trúbě nemeškajte jíti.“
Hovora Vršovicóm sě pokáza,
Hřivec na-ň jako na złého ukáza,
prosi, by nedali Hovořě živu býti.
Hřivcovi kázachu jej oběsiti.
Hovora je sě jich prositi,
by jemu přieli sobě třikrát potrúbiti.
Hovora je sě trúbiti,
a po trúbeniu je sě mluviti:
„A! běda mně jesť nebohu,
viziu, že živ býti nemohu.

Kmošku, do tebe mi sě viery nadieti;
tobě porúčeju své děti.“
Vršovici sě jemu smějiechu,
Pražěné sě k nim po trúbě blížiechu.
Druhé mu trúbiti kázachu,
provaz na šíju vzvázachu.
Hovora sě je trúbiti
a za dušiu Boha prositi.
Velmi dľúhý páteř jmějieše,
nebo mu toho třěba bieše.
Hřivec vece: „Kmošku, neroď tolik blésti,
račiž výšě na dub vlézti.“
A když třetie trúbieše,
okoľo širocě hledieše.
Jednož-ť Pražěné vynikú,
na Vršovicě křikú.
Vršovici sě rozběhú.
Tu některé jechu na běhu,
jiné po lesu stiháchu,
nemile je postříháchu.
Kochan tehdy nevědieše,
koliko kur doma jmějieše;
neb sě pod skaľú v zemiu vry,
po hřiechu ten sě tu skry.
Kněžě ot lípy otvázachu,
ale to miesto znamenachu.
Na tom miestě oľtář postavichu,
potom kosteľ svatému Janu učinichu.
Hovora Hřivcě na bězě podesi,
a tiem ľýkem na témž dubě jej oběsi.

Páni Hovořě z viery doděkovachu,
a pod Veleziú blíz ves jemu dachu.

XXXV.

Úklad Vršovicův o Oldřicha.

Kochan, zbyv v tu hodinu,
obráti na kněžě všiu vinu,
řka: „On jesť zradił bratrcě i otcě svého;
ot nás věrných dóstojen jesť všěho zlého.“
I naleze on tu radu,
by činili mezi knieżaty svádu,
řka: „Budú ny za liudi jmieti;
našě knieżata, ač budú kdy chtieti,
nemoci nem budú nic zdieti.“
Kněz Mezka doby pražského hrada,
i všie země kromě Vyšehrada.
V tu válku Kochan s pokojem sědieše,
ale svým na škodu Mezcě tajně radieše.
Vece Kochan Mezcě, kněziu polskému:
„Chceš-li ty kněžstviu českému,
musíš prvé Oldřichovi hlavu stieti;
toż teprv v Čechách budeš pokoj jmieti.
Ješče někteří k němu čáku jmajú;
proto-ť o tobě netbajú.
Ale když jeho nebude,
v tobě všěcka našě naděje bude.“
Když Kochan Mezcě to da věděti,
Mezka po posłu káza Oldřichovi hlavu stieti.
Když Oldřich vzvědě, že mu chtie zajtra hlavu stieti,
nevěda, co sobě zdieti,

je sě svatého Jana Křstitele prositi,
by jej, jako bratra, ráčił zprostiti.
Svatý Jan inhed Oldřicha v Oldřiši postavi,
kněz Oldřich na tom miestě kostel jemu ustavi.
Kdož-ti jest v Oldřiši býval,
ten jest kostel svatého Jana, ale pustý, vídał.

XXXVI.

Dobyti Prahy na Polanech.

Ke kněziu sě věrní sebrachu,
tajně sě před Prahu brachu.
S pastuchú sě tak smluvichu,
dobrý dar jemu sliúbichu,
by jim Prahu chtěl zraditi.
Sliúbi jim to učiniti.
Káza jim na Strahově státi
a své trúby dočakati.
Že na tom miestě strážiu jmiechu,
proto tomu lesu Strahov vzděchu.
Zajutra, chtě pastucha stádo vyhnati,
je sě na vrátného volati.
Kázav sobě most spustiti,
je sě náramně trúbiti.
Čechové na Prahu vzběhú,
Polené ote všěho s hradu sběhú.
Čechové prostřed hradu stojiechu.
Málo jich bieše, proto za Polany nejdiechu.
Polené sě neozřiechu,
druzí nazi s stráně sě płaziechu.

Pastucha na ně sám voláše,
Polanóm sě za nimi sto ořóv zdáše.
Oldřich z země Mezku vypudi,
Kochan ke kněziu sě s Vršovici na službu připudi,
a sě ve všem věren čině,
kněže Jaromira proti jemu vině.
Tolik Kochan na bratřiu soči,
až i káza kněz bratru vyłúpiti oči.
Jaromir bratru povědě:
„Jáz to, bąto, dobřě vědě,
o svém's toho umě neučiniť;
neb's mne proti sobě ničímž nevinił.
Však's ty mě jměł za věrného,
Kochana za nevěrného.
Sukně košilě bližše nebývá,
nemúdrý pro daleké blížieho zbývá.
Vršovici sě nesłupi,
kdež móžeš, tu je tupi."
Kochana tato řěč dojide.
Vzem oščěp, pod chyšiu jide,
je sě kněže Jaromira střieci.
Když sěde na potřěbnej věci,
hanebně prokła nevinného,
kněže Jaromira cného.

XXXVII.

Pět sv. bratří.

Toho časa českých mníškóv šesť,
poznavše tohoto světa łesť,

u polském lesu sediechu.
Zelič za obyčěj jediechu,
chleb po řiedku jmějiechu,
jahły na velikú noc jediechu,
masa, sýra, vajec i jmenovati nechtiechu.
Rohožě za posteli jmějiechu,
kámen hlavě za podušku kładiechu.
Hrozným bitím na modlitvě sě tepiechu,
řiedko kdy co mezi sobú mluviechu.
Jedno když bič v svej ruče jmějiechu,
tehdy takto diechu:
„Otpustíš-li mi, hřěšíš,
tepa dobře, mě spiešíš.“
Tehdy Mezka, polský kněz bohatý,
vzvěděv jich život tak svatý,
posłav posła k nim věrného,
da jim sto hřiven střiebra čistého,
aby jím své chudoby zbyli,
za-ň snažně Boha prosili.
Uzřěvše střiebro, mluviti sě jechu,
již u pół létu k sobě nemluvili běchu,
řkúc: „Toto jesť duši zátopa
a do pekła náhlá stopa.
Ktož sě tohoto přídržie,
u přiezni Boha neobdržie.“
Proto o něm nic netbachu,
šestého z sebe, točiúš Barnabu, posłachu,
by kněziu střiebro vrátił opět.
A tu osta bratróv pět,

Benedikt, Matěj, Jan, Kristin, Isaak jim diechu;
Barnabu s střiebrem vysłali běchu.
Złodějie na ně přijidú
a v jich chyšku vnidú,
jechu sě střiebra hledati.
Když jim nejmiechu co dáti,
pěti bratří po liútých mukách hrdła řězachu,
a tak je k Bohu posłachu.
To sě sta léta od narozenie syna božieho
po tisúciu čtvrtého.

XXXVIII.

Objevení Přimdy.

Tehdy sě sta, že kněz Oldřich łovieše
a sám v pustém lesě błúdieše.
Když u velikých túhách bieše,
około sebe všady zřieše,
uzřě, nali-ť stojí dospělý hrad.
Kněz k němu jíti chtieše rád.
Ale že cěsty neumějieše
a około hložie husté bieše,
sseď s koně, mečem cěstu proklesti,
i počě po ostrvách v hrad lézti;
neb sě nemože nikohého dovołati,
by v něm liudie byli, nemože znamenati.
Most u něho vzveden bieše,
a hrad zdi około sebe tvrdé jmějieše.
Když kněz s úsilím v hrad vnide
a všecky sklepy znide,

zetlelé rúcho vidieše,
však i člověka na něm nebieše.
Sbožie veliké a vína mnoho naleze.
Ohledav hrad, kudyž byl všeł, tudyž vyleze.
Pak kněz hrad ten da pánu tomu, jemuž Přiema diechu;
proto tomu hradu Přimda vzděchu.

XXXIX.

Pověst o Přimdě.

Proč ten hrad byl u púšči postaven,
proč-li jesť byl pust ostaven,
tak že k němu i cěsta nebyła,
proč sě jesť to stało, kronika německá mě jesť tomu naučiła.
Tu sem četł, že z Aldemburka hrabie mladý bieše,
ten v ciesařově dvoře za obyčěj stojieše.
I počě ciesařovnu miłovati,
a ona, by jeho miłovała, je sě jemu zjevovati.
Snúbiti jie u ciesařě nesmějieše,
nebo jiej roven nebieše.
A tak miłost*ú* nzieše,
a ciesařovna také pro-ň túhú schnieše.
K tomu ji připudi silná miłosť,
že ji nadjide taká viłosť,
jež často při takých bývá;
nebo řiedko kto miłosti tajné dobrým zbývá.
Ciesařovi své hrabstvie proda.
Když mu ciesař penieze da,

je sě po pustých lesiech túłati,
sličného hradišče hledati.
Nalez horu, je sě hradu stavěti,
postaviv hrad, je sě ztravy voziti,
júž by mohł za sto let živ býti.
Dospěv jím, káza vše dělníky zbíti.
Pak všiucku čeleď v jeden dóm vłúdi,
zapřěv je, zežže ohněm vše liudi.
To učini pro tu radu,
aby nikte nevzvěděł toho hradu.
V tom jesť velmi złú radu jměł,
že nikomému věřiti nesměł.
Potom ciesařovnu unese
a na svój hrad ju tajně vnese,
na němž jesť sám s niú za pět let tajně seděł,
až jeho i žádný člověk nevzvěděł.
Sta sě, že ciesař v Řězně dvorem bieše,
vyjev na łov, sám po lesu błúdieše.
Nevěda, co sobě zdieti,
žádáše, by mohł někde ves viděti.
Po potoku nahoru počě jíti,
až sě mu uda pod ten hrad podjíti,
na němž jeho dci s jeho zětem bieše.
Uzřěv hrad, pojide k mostu spěše,
i počě velmi prositi,
by jeho ráčili vpustiti;
neb już tři dni nejedł bieše,
a dešť studený na-ň jdieše.
Hosti na hrad upustista,
jakž mohúc najlép, jej uctista;

neb jima již v děk člověk přišeł bieše,
a protož jej hrabie i ctieše.
Neb již pět let člověka neviděla biesta,
noviny ráda zvěděti chtiesta.
I jesta sě o ciesařovi tázati.
On, jako o jiném, o sobě křivě počě otpoviedati;
neb ciesař, je dobře znaje,
mluvieše, jako o ciesařovi nic netbaje,
řka: „Či toho nevieta,
že jesť sšeł s tohoto světa?“
Ciesařovna otpovědě:
„Avech! kako to ráda vědě;
neb toho jemu přěj*u* ráda,
by sě mému miłému nestała pro-ň váda.
Téhož bych přáła všěmu rodu svému,
bych tiem učiniła mír svému miłému.“
Otšed ciesař s hradu, na vojnu zapovědě,
kniežatóm svého bezděčného zěti povědě.
S úsilím k hradu cěstu proklestichu,
a před hradem sě położichu.
Ciesař zěti káza povědieti,
řka: „Słušie tobě to věděti,
že-ť sem jedł chléb tvój;
ale že's ty bezděčný zěť mój,
na život ti otpovědaju
i o dceři-ť nicš netbaju.“
Když sě hrabí brániti bieše,
čím by sě bránił, nejmieše;

neb všěcky tětivy zetleły biechu,
a z čeho by jiné učinili, nejmiechu.
Již hrad na ztraceniu bieše,
by sě była ciesařovna nedomysliła spěše
na zábradlech státi
a takto volati:
„Vězte, že-t po mém miłém nechciu živa býti;
nezabje-li mne jiný, chciu sě sama zabiti.“
Knieżata sě za ni k ciesařovi přimłuvichu
a jima miłosti dobychu.
Hrabie s ciesařovnú před ciesařě jide:
vzpodjem most, hradu se všiem sbožím otjide.
Před sieniú své vše klejnoty běsta schovała,
jedno že sě sama na ciesařovu miłosť dała.
A tak ten hrad był i opustěł,
až na-ň kněz Ołdřich był i vzněł.

XL.

Kochanova smrť.

Kněz Ołdřich, rozpomanuv na smrť bratra svého,
a poznav łesť Kochana nevěrného,
vece j'mu: „Ty's mě zbavił bratrcě mého,
jáz tě zbaviu života tvého.“
Vyřězav j'mu jazyk, káza j'mu oči vyłúpiti
a z živa káza třěva vyvláčiti.
Vršovici to vidiechu,
i přimłuviti sě nesmiechu.
Kochan, když około sochy chodieše
a z sebe třěva točieše,

na svój rod počě túžiti,
a liudem takto mluviti:
„Neufaj i jeden do roda velikého,
ani do smysła hłubokého.
Kněz v svej zemi ponenahłu vše uchodí,
má mne złob s právem dochodí.
Mniech ztepa vše knieżata,
pro to mi dána dóstojná otpłata.“

XLI.

Kněžna ze sedlky.

Kněz Oldřich o Postołoprtiech łovieše.
Sta sě, když skrzě jednu ves jedieše,
uzřě, že sedlská dievka na potoče stáše,
bosa i bez rukávóv rúcho práše.
A sedlka krásna velmi bieše,
a k tomu ovšem stydlivé nravy jmieše.
Počě sě jejiej krásě diviti stoje,
a inhed ju sobě za knieniu poje.
Ta knieni šlechetná bieše,
sobě jmě Božěna jmieše.
Páni j'mu z toho za złé počěchu jmieti.
Kněz věcě: „Páni, račte słyšěti!
Z chłapóv šlechtici bývajú
a šlechtici syny chłapy jmievajú.
Neb ostarałé střiebro šlechtu činí,
a často šlechticě chudoba chłapstvem viní.
Vyšli smy všicni z otcě jednoho,
a ten sě čte šlechticem, jehož otec jměł
střiebra mnoho.

A když jesť tak šlechta s chłapstvem smiešena,
bude Božěna má žena.
Raději sě chciu s českú sedlkú smieti,
než královnu němečskú za ženu jmieti.
Vře-ť každému srdcě po jazyku svému,
a proto Němkyně mieně bude přieti liudu mému.
Němkyně němečskú čeleď bude jmieti,
a němečsky bude učiti mé děti.
A proto bude jazyka rozdělenie,
a inhed země jisté zkaženie.
Páni, neviete dobra svého,
łajúce mi z małženstva mého.
Kde byste řěčníky brali,
když byste před knieniú stáli?“
Když z Boženy syna jměł,
tomu był Břěčisław vzděł.

XLII.

Břetislav a Jitka.

Potom kněz Oldřich s světa snide,
syn jeho Bračisław na knieżecí stolec vznide.
Toho časa Otta Bieły ciesařem bieše,
ten dcerku krásnú velmi jmieše.
Tej krásě divit sě k dvoru knieżata jezdiechu,
a już po všem světě o jejie krásě mluviechu.
Té v kłášteřě svěcsky chováchu
a tomu kłášteru Sviň-Brod řiekáchu.
Když Bratisław ju tu vzvědě,
mezi panici tak povědě:

„Nebo té dievky dobudu,
neb svého života zbudu.“
Do kláštera jede jezdecky,
ale kláštěr vybi vojensky.
Jutka ciesařovně diechu.
A když Čechy v kláštěr jdiechu,
Jutka v šarłatnej kapici
skry sě za oltářem v kaplici.
Kněz Jutku z kláštera vyvede,
a potom s niú na kóň vsěde.
Bradáči řětězem vrata připěchu
a zatiem k oděniu dospěchu.
A když sě konvrši s svými liudmi snidú,
proti kněziu mocně pojidú.
Kněz bradáčě silně sěčieše,
Jutka v úžěsti knězě jako řěpí sě držieše.
Některý konvrš bez ruky stojieše,
druhý bez nohy ležieše,
třetí přěs veš chřbet saděl jmieše,
čtvrtý już bez dušě bieše.
Řětěz velmi tłustý mečem přětě kněz Bračisław,
i vyněde s Jutkú z dvoru, a jsa zdráv.
Ciesař, když to vzvědě,
na vojnu zapovědě.
Je sě na tom přisahati,
že jeho stolec drbí u Bolesławi státi.
Bračisław, když to vzvědě,
zemanóm tako povědě:
„Třěba-l' mu sě v Čechách vztéci,
a jáz budu v Němcích žieci.“

Knieni, když tu radu vzvědě,
múdřě velmi kněziu povědě,
řkúc: „Nebyła by to dobrá rada;
stała by sě pro to věčšie svád a.
Jáz pojedu proti otciu svému,
snad to přivedu k skončěniu dobrému.“
I jede knieni proti otciu svému
i počě dobývati miłosti svému miłému.
Ciesař nechtieše po jejie vóli učiniti,
řka: „Nechciu své přísahy zrušiti.
Přisáhł sem, že drbí mój stolec u Bolesławi býti;
dał-li bych mu miłosť, drbił bych to zrušiti.“
Dci vece: „Snadno jesť toho popraviti.
Daj mně stolec, jáz jej chciu tu postaviti.“
Podle té rady káza svój stolec v Bolesławi postaviti,
českému kněziu káza k sobě přijíti.
Ktož jesť v Bolesławi býval,
ten jesť, ač chtěł, ten stolec vídał.
Tehdy da za věno ciesař zěti svému,
Bračisławovi udatnému,
a řka: „Když ciesař k dvoru pozove tebe,
pusť oheň za míl*iu* około sebe.“
To viec kniežata česká za právo vzěchu,
a proto orlic*iu* v plameném ščítě nosiechu.

XLIII.

Český vpád do Polska.

Pak kněz, chtě pomstiti děda svého,
jede na Mezku, knězě polského.
Mezka proti jemu mocně vynide,
a v tom boju Mezka snide.
Ot Čech až do Hłohova
nesłyšał by był polského słova;
neb všiu zemiu popełem postavi.
Bračislav v Hněždně české stany zstavi.
Ottud pěti bratří těła vzěchu,
i svatého Radima ottud vzpodjechu.
Svatý Vojtěch neda sebe vzieti,
až musichu tři dni póst přijieti.
Sliuby veliké činiechu:
krčmy v svátek zapověděchu,
pravé manželstvo sliúbichu,
pohřěb na políu zatratichu,
robotné liudi zprostichu.
Ktož by to rušili, ti biskupem kleti běchu.
A když to rychle zděchu,
těło svatého Vojtěcha podjechu;
neb jím dřieve proto kleti biechu.
Toho sě otpověděvše, domóv jej vzěchu,
a všěcky jiné pobrachu svaté.
Tu vzěchu tři dsky psané, ovšem złaté,
jichž každá tři sta funtóv vážieše.
Mezi nimi złatý kříž bieše;
ten był kázał kněz Mezka učiniti
z złata, jím sě mohł třikrát přěvážiti.

Z Polsky sto voz zvonóv vyvezú,
jiných klénotóv mnoho ottud přivezú.
To sě sta léta od narozenie syna božieho
po tisiúciu po třech dcètech osmého.

XLIV.

Porážka Němcův u Domažlic.

Polené z násilie na Čechy žałovachu,
a na ně v Římě právo ustachu.
Papež je sě Čechóm velmi hroziti,
ale když uzřě, že sě Čechové nechtie modliti,
káza jim někak Bohu polepšiti.
Kněz za to káza kłášter v Bolesłavi učiniti.
Tehdy ciesař, Jutčin otec, snide,
s jehož smrtiú Čechóm mnoho cti ujide.
Druhý ciesař, chtě ot Čech polské złato jmieti,
chtieše Bračisławovi kněžstvo otjieti.
S velikým vojskem do Čech pojide.
Když bavorského lesu dojide,
to knězi*u* Bračisławovi pověděchu,
že *już* Němci u lesa stojiechu.
Bračisław tak svým povědě:
„Však jáz to dobřě vědě,
že nemámy łučišť borových,
ani mečóv lípových,
a z ciesařě-t mléko za krev nepójde.
Ač ti jeho mój meč dojde,
takéž ti krev z jeho boka poteče.“
Jakž to brzo dořěče,

káza všěm v Domažlicích býti,
řka: „Tu sě nám jesť s ciesařem sníti.“
Usłyšě, že Sasici jdú s druhé strany,
vece jim kněz: „Nebojte sě saské rány.“
I káza Prkošovi z Bieliny na Sasy jeti
a z jednoho słova boj s nimi vzieti,
řka: „Nedaj sě jim s ciesařem snieti.
Ztratíš-li co, nedám ti ni v čem škody vzieti.
Nehledaj před bojem na mnoho neb na málo;
často nad mnohým málo liudu česť vzało.
Málo sršnóv mnoho much zapúzie,
a jeden jastřáb mnoho vran vzpúzie.
Sasici biełé vłasy jmajú,
a písmo svědčí, že tací řiedko udatni bývajú.
Dobrý rytieřiu, střěz sě jmene złého;
dražšieho-ť nic nenie jmene dobrého.
Donidž jsem živ, chci*u* tě s tvým rodem płoditi.
Jeď s Bohem! Ten rač s tobú býti!“
Provodiv Prkošě, na ciesařě jide,
a když do Domažlic přijide,
vzvěděv, že *už* jesť v lesě,
se všěmi svými vzdvižě sě.
Káza všěm v les vníti,
i káza Chodóm o Němcích i o sobě les zarúbiti.
Páni počěchu mu za złé jmieti,
řkúc: „Budú-li nem silni, kudy chcem ujeti?“
Kněz vece: „Jáz sem pro to kázał zarúbiti.
Anebo sě braňte, neb sě dajte zbíti:
jáz nechci*u* ottudto beze cti otjeti.

Ktož ote mne poběhne, kázał sem jej Chodóm zabiti;
pro to vem słušie sě udatně jmieti.
Oni jdú, chtiec našě sbožie bez práva otjieti.
Nechcete-li svých žen Němcóm dáti,
tehdy vem słušie pohromadě státi.
Nám sě jest s právem úsil*iu* brániti.“
Jakž to vece, káza na ciesařě udeřiti.
Tu Čechové Němcě hrdinsky pobichu
a mnoho jich velmi zbichu.
Kniežat, hrabí němečských mnoho snide,
ciesař s životem sotně ujide.
Tu velmi mnoho słovútných l*iu*dí zbichu,
za jich dušě na tom mieste kaplic*iu* postavichu.
Ale Prkoš nechtěł był Sasicóv utkati
i dał sě jim po zemi túłati.
Každému sě nevěra zdieše,
že saský vévoda, žha zemiu, Prkošovi neškodieše.
Vrátiv sě kněz, káza Prkošovi oči vynieti,
potom ruce i nože utieti,
že Sasicóv nerodił utkati
i dał sě jim v zemi po vóli tkáti.

XLV.

Hrazení Prahy. Smrť Břetislavova.

Knieni Jutka učini biskupem rodiče svého, Ekarda, Němcě ovšem chytrého.

Ten od desátka celého
vzě dva peniezě ot dýmu každého;
dva korcě ustavi dávati oráčiu každému,
jeden pšenicě, druhý ovsa dáti knězíu svému.
Po Ekardu Hiza biskupem bieše,
po Hizě ten Šebieř slovieše.
Potom kněz Břěčisław uherského krále bojem pobi
a vałem Střěhomě doby.
Tehdy kněz Bračisław
vráti knězíu polskému Vratisław,
aby mu léta každého
płatił osm set hřiven střiebra čistého.
Kněz syna Spytihněva jmějieše,
tomu otec Plzeňsko dał bieše.
Tehdy kněz hrad pražský zdiú hradieše,
a syn jeho Spytihněv około svatého Juřie hraditi jmějieše.
U svatého Juřie abatyše knieněm rodička bieše,
a té pec, kdež povraz jdieše, stojieše.
By zeď mohła rovně jíti,
káza pec obořiti,
i vece: „Němkyně v tejto peci
nebudú dnes mazancóv péci.“
Knieni, když to usłyšě,
vyrazi sě z své chyšě.
Němečskými mniškami kněže osu
a prostořěče sě na-ň prosu,
řkúc: „Błazě mně české rodiny!
Mám mezi nimi veliké hrdiny.

Vězte, že český kněžic móž pec obořiti,
tiem hrdinú móžem veseły býti.
Když tu pec mohł rušiti,
móžeš dobře bez peč na Švaby jeti."
Sdrže svú kázeň Spytihněv,
i obráti v smiech svój hněv;
neotpovědě jiej i słova,
do časa ten svój hněv schova.
Tehdy u Moravě liud Uhři zajiechu:
Čechy sě na ně vzpodjechu.
A když v Chrudimi leżiechu,
roznemože sě tu kněz Bračisław pohřiechu.
V tom městě snide česká hrdina;
pro jeho smrť by všiej zemi smutná hodina.
Navštěvujúc rova jeho,
každý płakáše jako otcě svého.

XLVI.

Vláda Spytihněvova.

Po tom by knězem syn jeho Spytihněv,
ten inhed Němcóm zjevi svój hněv.
Ve třech dnech vše Němcě vypudi.
Svatojuřskú knieniu vzrudi,
a vsadiv ju na kolesě,
vyvez ju z země, ostavi *ju* na bavorském lesě.
Ale matku s klénoty se všěmi,
i s rúchem i skříněmi,
vyprovodi *ju* z země s jejie knieněmi,
i se všěmi jinými Němkyněmi.

Když vyple ze země Němcě
i vše jiné *ciu*zozemcě
jako z zahrady kopřivy
a jako řěpí z koňské hřívy:
jede na krále uherského,
húbciu liuda moravského.
Ten hrdinsky Uhry pobi,
v Uhřiech mnoho tvrzí doby.
Kněz čtyři bratry jmějieše,
ty jako svého otcě ctieše.
Když oni svých let dojidú,
miłostivě k dielu přijidú.
Po sobě osvědči kněžstvo Vratisławovi,
Moravu Otě a Kunrátovi,
Jaromira káza biskupem učiniti,
ač by sě udało biskupu dřieve sníti;
pak-li by sě to nemohło státi,
neb by mu było úsilno ždáti,
dotud mu Hradecko držěti;
nebył-li by biskupem, to mu za otdieł jmieti.
Sto tisiúc hřiven střiebra jim rozděli:
tak bratřiu ot sebe otděli.
Všiej bratří był mił ten dieł,
i řěchu: „Bratr náš dobřě nám jesť zdieł.“
Když Jaromir Hradecko držieše,
jedno městiščě sě mu liúbieše;
na tom miestě sobě dvór postavi
a své jmě „Jaromiř“ j'mu ostavi.

XLVII.

Čechové u Mediolána.

Spytihněv s světa snide,
bratr jeho Vratisław na kněžský stolec vznide.
Léta ot narozenie syna božieho
po tisúciu po čtyřech dcát čtvrtého,
toho léta taký hład vznide,
že pro-ň třetina liuda snide.
Tehdy ciesař Jindřich Třetí v Římě bieše,
jeho ciesařová k němu jdieše.
Když skrzě Mediolán jedieše,
mediolanská obec ju zabiti chtieše.
Múdřejší toho učiniti nedachu,
však jejie koniu ocas uřězachu.
Proto sě Mediolánu ciesař położi,
to na svej mysli uloži,
že ot města nechce otjeti,
donidž j'ho nebude jmieti.
Ciesař káza kněziu českému u sebe býti.
I jechu sě u městě i u vojscě mluviti,
že ciesařovi jedú liudie na pomoc,
jichž každý jmá pěti mužóv moc,
a ti sú tak velmi liútí, ež ti jedie jiné liudi.
Kací sú to liudie, každý vsudi!
Když to Čechy vzvěděchu,
že ty pověsti o nich jdiechu,
když sě k městu přiblížichu,
tu łesť oni učinichu.

Na rožny vzěchu těsto jako děti,
to jim do sebe dachu viděti,
že to łakomě jediechu.
By Čechové děti jedli, Vłaši mniechu.
Pověsť o nich veliká jdieše,
město sě jich velmi bojieše,
řkúc: „Hubená jesť ta máti,
kteráž s svým dietětem liudí těchto smie doždáti.“
Čechové, jakž k městu přijidú,
mociú tu řěku přěbřidú;
neb Odolen z Chyš nalezł jim był brod,
a tiem sě vzmohł ten rod.
Čechy krabošky sobě učinichu,
pod nimi vałem města dobychu.
Neb když Čechové po řebří na zeď leziechu,
by črtie lezli, Vłaši mniechu.
Oni se zdi vši běžiechu,
utkati jich nesmějiechu.
Čechové, chtiece ciesařové hanby pomstiti,
učinichu skutek, o němž mě hanba młuviti.
Tu sě fíkóv z prstóv jechu činiti:
podáš-li ho Vłachu, chce-ť sě o to zabiti.
Neb ktož chtěł v tom městě živ býti,
ten musił kobyle vytrhnúti fík ústy z říti.
Čechové v městě prví biechu,
z města najlepšie klénoty vzěchu.
Ješče stojí na hradě u svatého Víta noha sviecnova,
pravie, by była Šalomúnova.

Tu sú byli Mediolaněné z Jeruzalema vzěli,
když sú byli s Titem a s Vespezianem na Židy jeli.
Móžeš tu nohu, ač chceš, před oltářem ohledati.
To věz, že nynějšie dieło nemóž sě jiej vrovnati.
Poděbrazští prví lézti směli,
pro to sú ot kněže řebřiu na ščítě přijeli.

XLVIII.

Odměny cisařovy Čechům.

Ciesařovi by v děk to posłúženie,
i da českému kněziu volenie:
nebo těła tří svatých králóv z města vzieti,
neb v svej zemi královstvie jmieti.
Kněz zemanóm da na vóli,
podle jich rady koronu zemi vzvoli.
Nad to ciesař kněziu ščít změni,
také úřad jemu na svém dvoře proměni.
Tehdy za orła črného
da j'mu o jednom ocasě lva biełého.
A že koteł nad ohněm kniežata držiechu,
tú służbú u dvora słúžiechu,
tehdy jeho kotła zbavi,
svým čiešníkem jej upravi.
A když ciesařě budú voliti,
ti, již volie, budú-li sě vaditi,
tehdy mu káza mezi volenníky vníti,
a komuž by dał, tomu ciesařem býti.

*

Tehdy ciesař Vratisława prvým králem koronova,
a králem českým i polským jej provoła.

XLIX.

Biskup Jaromir.

Biskup Šebieř s světa snide,
Jaromir s zemany před bratra jide,
Spytihněvovy úpravy upomínaje.
A král, sě v tom dobřě znaje,
však chtieše Němcě biskupem učiniti.
Zeměné o to počěchu sě raditi,
Kojaty počěchu prositi,
by jich słovo chtěł králiu młuviti.
Když sě s múdřějšími Kojata potáza,
v knězě Jaromirovu řěč sě uváza.
Vece: „Králiu, rač svých zeman řěč słyšěti!
Rač na svého bratra dieł pomněti:
za dieł mu jesť biskupstvo jmieti,
a jemu słušie na tom stolciu seděti.
Nesłušie-ť, králiu, tak bratra tupiti,
ni-ť chcem biskupstva Němciu postúpiti.
Bratr tvój s úsilím Němcě z země vypudił:
neviemy, kto v tě němečskú žílu vłúdił.
Králiu! ot svých Čechóv máš všiucku česť,
od Němcóv nejmáš jedno łesť.
Nechcem toho dopustiti,
by było Němciu naším biskupem býti.“
Otáza král: „Jesť-li to słovo vašě?“
Všickni řěchu: „To jesť słovo našě.“

Řěchu: „Králiu, daj své, komu chceš, lhóty!
Držímy-ť s ním sbožie i životy.“
Král, uzřěv, že obci jesť sě úsilno protiviti,
vece: „Chtěł sem vašie viery pokusiti.
Děkuju, že ste věrni knězіu svému.
Jáz biskupstva přěju bratru mému;
chciu mu k tomu pomocen býti,
ač ho však chtie kanovníci voliti.“
Kanovníci ho rádi biskupem jmiechu.
Tomu biskupu Němci Gebhart vzděchu.
Ten pobi Jana, biskupa moravského,
řka, že Ołomúc słušie pod biskupa českého,
řka: „Činíš sě biskupem, a nemoha dolíčiti!“
On vece: „Ež jsem biskupem, chciu toho listy dosvědčiti.“
Kněz Jan je sè na-ň přěd papežem žałovati,
ale biskup pražský nerodi na roče státi.
Pro to papež počě sě na-ň hněvati,
ale Mechilda, lombardská králová, je sě j'mu pomáhati;
neb jej za rodičě jmějieše,
a pro to jej velmi ctieše.
Ta králová biskupu Jaromiru
u papežě doby míru.
O tej královně jesť mnú opuščeno,
což jesť o niej v kroniku vłoženo;
neb k našiej zemi nepřisłušie,
a také že ta řěč ke mně nesłušie,
by mne kázaný nekázanú řěčiú nevinił,
řka: „Ež's to pisał, nekázaně's učinił.

L.

Beneda. Sderad.

Potom král pro kněže moravského
pobi Liutołta, vévodu rakúského.
Pak jide na kněže srbského,
točiúš na markrabiu míšeňského.
Hvozdec hrad král blíz Míšně postavi
a voje před Míšněm zstavi.
Na Míšni Beneda, udatný Čech, bieše,
ten královu nemilosť jmějieše.
Král za věrú káza Benedě k sobě sníti,
i počě sám s ním mluviti.
Vzpomanu král, že Beneda za věrú chtieše krále zabiti,
i zamysli nevěry nevěrú pomstiti.
I otáza j'ho král, co by mohł svým mečem zdieti?
Beneda vece: „Chciu jím dva žrnovy přetieti.“
Diviu sě, ač ta řěč mohła pravdú býti.
A snad sě chtěł pochłubiti.
Neb také mohła by ta síła k mečiu přistúpiti,
a ž'by řěč pravdú mohła býti,
jakž sě čte o Rulantovi,
když sě stała škoda od pohan Karłovi.
Neb snad krále tu řěčiú chtěł uhroziti
a pro to snad i chtěł to mluviti.
Král, jako chtě ohledati, i vzě meč ot něho,
ohleduje meč, i prokła třiesła jeho.
Ot Míšně posła král syna svého
Bračisława na kněže saského,

a s ním múdrého pana Sderada.
Prostřěd Sas přijide kněz*iu* dětinná vnada,
i je sě se panici v řěcě chładiti.
Sderad je sě kněziu młuviti,
řka: „Snad si nebýval u příhodách.
Kúpě sě v nepřietelských vodách,
mníš sě kúpě u Vltavě?
By chtěł znamenati pravě,
v oděn*iu* by na oř*iu* sědał,
na všě strany právě hlédał,
nepřáteł sě ostřiehaje,
skoro-li vyniknú z háje.“
Kněz sě na Sderada je hněvati,
neudatné ckety jemu dávati,
řka: „Nežuj mne! však mám svá léta.
Był 's všě své dny neudatná cketa!“
I káza j'mu s lepšími před jeden hrad hnáti,
a kněz je sě se panici kúpati.
Jeda preč Sderad, vecě: „Strach mě otjeti;
ostały sú tuto samy děti.“
A kdyžto już pryč jedieše,
veždy-ť on za sě hledieše.
Sderad máło pryč otjede,
jednož ti prach nad knězem vznide.
Sderad honc*iu* káza, co by tu było, ohledati,
a v naděju vojsku káza za sě hnáti.
Nali-ť Sasici na kněz udeřili,
a już pánóv mnoho dobrých zbili.
Kněz čist niti s málem stojieše
a hrdinsky sě bránieše.

Již na-ň Sasici ssědáchu,
a kopí jim podáváchu.
Sderad sě mezi Sasicě vrazě,
ot kněžě je otrazě.
Tu Sasicóv mnoho zbichu,
škody veliké i hanby zbychu.
Po tom znamenaj každý mladý!
Již netbáte starějších rady,
vězte to, že obyčěji učie starého,
příhody činie múdrého.
Kohož příhoda a obyčěj nenaučí,
dotad každý jako ščmel bez smysła hłučí.
Pro ten skutek Čechy sě rozřevnichu
a své škody i hanby pomstichu.
Teprv sě i jechu země hubiti,
Sasicě i s dětmi bíti.
Tehdy král Sasicě i Srby pobi
a jich země mnoho doby.

LI.

Vratislav II. v Uhrách s císařem.

Když ciesař jede na krále uherského,
i poje s sobú krále českého.
Ciesař uherských obyčějóv nevědieše,
pro to s nimi u práci bieše.
Se ctiú by był z Uher nevyjeł,
by był s sobú krále českého nejměł.
Třikrát udeři na stany král uherský,
a tolikrát jej pobi král český;

dřieve, než Němci dospějiechu,
a'ž je Čechové potepiechu.
Do Hřěk krále uherského král český zapudi
i k tomu jej připudi,
že musi křest přijieti
a za znamenie kříž na ščít vzieti.
V tu dobu v Uhřiech krsta mnoho bieše,
ale král pravé viery nejmějieše.
Tehdy ciesař da zemi českej svobodenstvie
a u volen*iu* dobrovolenstvie.
Když by přirozeného kněže nejměli,
kohož by zvolili, toho by za kněže jměli.
Tehdy biskup do Říma jeti chtieše,
ale pro nepřiezň upřiemo jeti nesmějieše,
po uherskej zemi jedieše.
A když u Střěhomě bieše,
tu s tohoto světa snide,
a Kozma na biskupstvo vznide.

LII.

Smrt Sderadova i vzpoura Břetislavova.

Pak král počě pýchati,
své bratřie netbati.
I jide na Kunráta, bratra svého,
chtě jej vyhnati z kněžstvie moravského.
A když před Brnno jedieše,
Sderad vojsko stanovieše.
Chtě kralovič saským kúpáním uhaniti,
vece: „Kněziu musili by u řěky stan rozbiti,
by sě mohł lépe kúpati.“

Z toho słova je sě kralovic velmi hněvati;
i zabi kralovic pro to słovo Sderada.
Pro-ň sě sta mezi otcem a synem sváda.
Před Prahú Sderada schovachu,
a ten kostel Sderazem nazvachu.
Kralovic Bračisław do Polan jede,
se třmi tisíúci potom z Polan před Prahu přijede.
Na Prosiecě stojieše
a zemiu hubieše.
I počě boje na otciu prositi;
král neby dospěšen proti jemu vyníti.
Neb mnoho Čech nerodi přijíti,
řkúc: „Nesłušie mezi dřvi a podvoj prsta vložiti.“
U Prazě zjevně uzřěchu svatého Vácsława,
a'n stoje město žehnává.
Svatý Vojtěch Bračisławovi sě pokáza
a otciu sě mu pokořiti káza.
Proto syn otciu v pokoru jide,
ale však, boje sě otcě, z země vynide.

LIII.

Kunrát I. Břetislav II.

Pak král Vratisław snide,
bratr jeho Kunrát na kněžský stolec vznide.
neb zeměnie Bračisławovi země nechtiechu dáti,
že směł živ proti otciu vstáti,

řkúc: „Dámy-li jemu toho užiti,
též nem budú naše děti činiti.“
Ciesař jim práva toho pochváli,
a pro to sú byli Kunráta z Moravy pozvali.
Kněz Kunrát v prvém létě snide,
kněz Bračisław k ciesařovi jide.
Tu sě před ním o zemiu súdi,
i vyvede na to dobré liudi,
že, ač jesť zlé vóle málo proti otciu pojměl,
však jesť proti otciu v boj nevněl,
a pro vóliu ješče i jeden nenie otsúzen.
Pro to słovo by ciesařem k zemi přisúzen.
Pak kněz Bračisław Polany pobi
a mnoho polské země doby.
Pak sě je s strýčěnú bratřiú vaditi,
chtě je z Moravy vypuditi;
neb Vršovici je vadiechu
a, by bratřie u míru byli, tomu nechtiechu.
Bračisław na bratřiu do Moravy jede,
bratr jeho Svatopłuk proti jemu vyněde.
Když na poliu bratry proti sobě stojiesta,
oba kněžě náhodú na horu přijedesta,
a jakž sě brzo uzřěsta,
sieci sě bratry chtiesta.
Tehdy Svatopłuk bratru povědě:
„Báto, jáz to dobřě vědě,
že liudie naši około nás kuso sładie;
chtiec nás užívati, ny v hromadu vadie.
Posłúchaj mne, bratřě mój!
Ty se mnú s pokojem stój.

Když ny naši liud*ie* smějú vaditi,
daj*vě* sě jim społu bíti,
ati kniežat a bratří nevadie,
a za střiebro, což sú ot nás vzěli, svá těła
posadie.“
Bračisławovi by ta řěč miła,
i vece: „Báfo, ten jesť pravá viła,
kterýž pro řěč *ciu*zieho
nepřietel jesť svého bližnieho.
Když nás zlý l*iu*d smie vaditi,
dávě jim toho złým užiti.“
Kněžě sě tajně mírem rozjedesta,
z jutra l*iu*di v boj svedesta.
Vršovici, již běchu kněžě svadili,
těch sú tehdy mnoho u Moravě zbili.
Nebo ti, již je vadiechu,
v čełe postaveni biechu.
V tom boju mnoho l*iu*dí s obú stranú snide,
po boj*u* Bračisław sě s bratř*iú* snide.

LIV.

Smrt Břetislava II.

Tehdy Božěj a Mutyně Vršovici,
svých kniežat praví vražedlníci,
jesta sě o tom mysliti,
kako bysta mohła kniežecí płod zatratiti.
Kněz tehdy jednoho łovcě Němcě jmějieše,
tomu jmě Lork bieše,
ten ot kněžě mnoho sbožie jmějieše,
tomu kněz velmi věřieše.

Tomu Božěj a Mutyně mnoho slúbista,
a'ž na tej čestě i postavista,
že sě je Němec mysliti,
kak by mohł kněžě zabiti.
Kněz ot věrných to słyšieše,
že j'ho Lork zabiti chtieše.
Kněz na-ň toho nedověřě,
však j'ho otáza k jeho vieře.
Lork tu řěč na Pukatu na Čecha ukáza,
by kněžě chtěł zabiti, pokáza.
I je sě v tom kněz viece Němcu věřiti.
Kázav před sě łovcóm, i je sě młuviti,
řka: „I dobřě-li jesť to, Pukata,
že ty s svými přátely chceš zbíti všě kniežata?
Mníte, by sě to mohło utajiti,
že vy łovci chc'te mě zabiti?
Móže mi to na mysl vzníti,
že vy kážu všěcky zbíti.“
I káza všěm łovcóm ot sebe jíti,
jedinému Lorkovi káza při sobě býti.
Tehdy kněz na řiti bieše
a k večeři přisiesti chtieše:
jelen trudný právě na stan přiteče,
kněz sě prvý k svému koniu uteče.
V tu dobu Lork kněziu v srdcě střěłu vstřěli,
na tom miestě jemu dušu s tělem rozděli.
Všickni sě u koní brojiechu,
když Němec kněžě zastřěli, všickni toho neuzřiechu.

LV.

Rozpory Bořivoje II. a Svatopluka.

Zeměné posłachu po kněže Bořivoje moravského,
po strýče bratra kněže českého.
Toho sobě knězem zvolichu,
na kniežecí stolec jej vsadichu.
Svatopłuk, bratr jeho, tehdy mu nepřietel bieše,
pro to bratru kněžstva českého nepřějieše.
Pro to Svatopłuk své věrné po Čechách rozesła,
zvłásti Budivoje, chytrého posła.
Ten sè moravským zběhem činieše,
českým pánóm tak mluvieše:
„Jáz Svatopłukovi nechciu służiti,
však pravdu mušiu mluviti.
Kněže nevědě věrnějšieho,
ani kde čiuju ščedřějšieho.
Nemóže nice zachovati;
pro to-ť mě mrzí, že, což jmá, to vše musí preč dáti.
Ale svým zemanóm přezří všěho,
proto nechciu býti člověk jeho!“
Vršovici, když to usłyšěchu,
v svej radě tako řěčechu:
„Svatopłuk — to naše doba,
neb bohatá vdova bude chudá roba.
Tomu nám jesť kněžstva pomáhati!
Budem o něm nic netbati,

budem s ním jako s dietětem jhráti
a ot něho dědiny jako o pni hlívy bráti.“
Moravěné jechu se Vršovicóv dařiti
a velikých sl*iu*bóv jim činiti.
Tak Moravěné je i namłuvichu,
že Vršovici Bořivoje z země vypudichu,
Svatopłuka knězem učinichu,
a to před ciesařem osvědčichu.
Ach, łakomstvo hubené!
Jsa vn*iu*tř złé, proč si s vrchu zruzené?
Že pokážeš málo sładkého,
i dáš za to mnoho hořkého!
Že jmaj*ú*ce kněže dobrého,
pro małý vzatek vyvrhše jej, i věste l*iú*tého!
Tomu Vršovici uvěříte,
když bradatic*iu* nad svú hłavú uzříte!
Právě sě jim jako žabám stało,
že sě jim nepodobno zdáło,
že za král pně jmiechu,
a před ním vše žáby křěhtati smiechu.
Věčšie sě žáby tehdy ctnějšími mniechu,
ty mezi sobú řěč takto młuviechu:
„Budú-li sě menšie koho báti,
musie nás ctnějších u příhodách hledati.“
Tak věčšie menším sě na škodu poradichu,
svým králem čápa učinichu.
Čáp, jsa králem, o jich radě poče netbati,
i je sě věčších prvé vybierati.
Małá za velikú sě kryjieše,
čáp, małé netbaje, věčš*iu* pohltieše.

Když věčšie *już* řiedky biechu,
menšie sě jim smějiechu,
řkúc: „Vy na *našiu* škodu krále dobyste,
a pro svú złob síły zbyste.“
Tehdy jim veliká otpovědě:
„Nesmějte sě! Jáz to dobře vědě,
že pozvał jest král na hody svého děda.
Bude-t i małým i velikým do čas bèda:
až sě sběře królóv rod, budú-t ny jiesti.“
Pro to słovo nesmě i jedna kału miesti.
„Posłúchajte słova mého!
Błázn svým hledá *ciuzieho* złého.
Bychom były pně za král jměły,
toho złého bychom netrpěły.
Ač co kdy *chciu* mało podřiemati,
o črveném nosu bude mi sě kołotati.
Jděteż ote mne preč, viły,
bude-t mnieti král, bychom o jeho nosu
młuviły.“
Podlé této kázni Vršovicóm sě stało,
jehož sě jim nikdy nezdáło.

LVI.

Záhuba Vršovicův.

Ciesař *knězziu* na Uhry s sobú káza jíti,
kněz sebe-miesto káza v zemi Božějovi
a Mutyni býti.
A když Božěj a Mutyně v zemi za starosty
ostasta,
po kněžě Bořivoje do Polan posłasta,

chtiec tiem jiné pány umdliti,
válku vzbudiec, obú kněz*iú* užiti.
Bořivoj velikú škodu učini.
Kněz sě vráti, Vacek Vršovicě z škody vzvini.
Kněz v Čechách město dobré jmieše,
to Vratisław słovieše.
Ješče na tom hradišči stojí bylé
ot Mýta na pół míle.
Kněz sě stavi na tom hradě
i sěde tu s věrnými v radě;
Vršovic v radu nepustichu.
Tu kněz*iu* všickni sliúbichu
ni stara ni młada živiti,
ale Vršovicě všěcky zbíti.
Kněz, vyšed z rady, v jistbu vstúpi,
Mutyně nevěda v jistbě jej zastúpi.
I je sě kněz k němu mluviti,
řka: „Proč si směł živ u mój dvór vjíti,
a jsa svých kniežat pravá zhúbcě,
našich nepřáteł v zemi pravá snúbcě?“
I káza jej před sobú zabiti
a jeho rod vešken zbíti.
Kněz posła Vacka na Božěje,
na druhého zemského złoděje.
Ten na Liubici sědieše,
kdežto město tvrdé i hrad jmieše;
neb Liubic*iu* Cidlina obchodí,
a tu Cidlina v Łabě vchodí.
Strážný jezdcě pánu povědě.
Božěj vece: „Jáz to dobřě vědě,

že z vojny naši přietelé jedú
a dnes k obědu přijedú.“
I káza spěše most spustiti
a hostě inhed v hrad pustiti.
Vacek, jakž brzo s koně skoči,
tak vščckny v jistbě zaskoči.
Božěje tu inhed rozsěkú,
a vši*u*cky jeho čeleď zsěkú.
Božějóv syn do lesa běžieše,
a ju*ž* ovšem utečieše,
ale sukně jej črvená prosoči.
Tu syn Vackóv neboha zoči,
toho ten tu zahubi.
Kněz vše Vršovičě zhubi.
Dva syny ovšem krásná Božějova u Prazě biesta,
ta sě tu žákovstvu učiesta.
Kat, je vzem pod pažiu, na tržišče nesieše,
bradatici*u* v druziej ruče držieše.
Pacholíčky žałostně płakásta,
„Matko pomoz! matko pomoz!“ vołásta.
Kat, vzved jima bradu jako bravu,
stě krásnýma děťátkoma bradaticiú hłavu.
Tak tiem činem kněz Svatopłuk
zahładi vešken Vršóv płuk.
Już vidíš, że lépe by było Božějovi střiebra nebrati,
dobrotivého kněžě v zemi nechati.
To sě sta ot narozenie Syna božieho
léta po tisi*úciu* po stu osmého.

Toho léta biskup Kozma snide,
na jeho stolec Daněl vznide.

LVII.

Války Svatoplukovy. Vladislav I.

Tehdy král uherský u Moravu vnide,
kněz Svatopłuk proti jemu vynide.
Kněz, honě v lesě, oko ztrati,
pro to sě do města do Chrudimě vráti.
Jakž brzo sě úraza zhoji,
inhed sě do Uher vzbroji.
Uhry tu hrdinsky pobi,
jich země až do Střěhomě doby.
Pak ciesař na Polany jede;
tu kněz k ciesařovi přijede.
Polené nemnoho ciesařě tbáchu,
ale Čech sě velmi báchu.
Neb ciesař s svými k hradóm nejdieše:
kněz český, kdež přistúpieše,
tu každé tvrzě dobudieše.
Polené jechu sě mluviti,
by mohli kako Svatopłuka zabiti.
Z Vršovic jeden utekł bieše,
ten Jan Tista słovieše.
Ten sě je Polanóm mluviti,
že je chce jeho zbaviti.
Ten tajně v české vojsko vnide,
a když kněz před ciesařě pojide,
v srdcě knězi*u* střełu s nálepem vstřěli,
a dušiu j'mu s tělem inhed rozděli.

*

Česká dráha na Jana Tistu poteče,
Tista, ze všěch sě vyšek, i uteče.
Ciesař učini kněže českého
kněžicě Ottu moravského.
Páni proti ciesařově vóli kněže volichu
a Vladisława, bratra jeho, knězem učinichu,
ne pro to, by lepší był,
ale, by ten, jehož ciesař da, nebył,
radějšě chtiece sbožie i životy vzvážiti,
než zemi volenie ztratiti,
řkúc: „Ač by nám nynie dał kněže jazyka našeho,
pak by nem dał rodicě svého.
U prvé i słušie nám za právo státi:
pustiece za rohy, úsilno za ocas chvátati.
Lépe nem sě jesť nynie brániti,
než ny budú našě děti potom haniti,
řkúc: ‚Otci naši byli sú sě na pokoj otdali,
a nám sú hrdła řězali.“
Pro to kněže Otty nerodiechu,
ale jeho bratra Vladisława za kněz jmiechu.

LVIII.

Boj se Srby mišeňskými.

Vladisław k ciesařiu jide,
miłosti ciesařovy dojide.
Když Vladisław u ciesařě bieše,
o pokoju péčiu jmějieše,
tehdy někteří po Bořivoje posłachu,
Prahu s Vyšehradem j'mu vzdachu.

Vładisław, do Čech odtad jeda,
o zemském stavu nic nevěda,
ku Pražě jedieše.
A když u Brusnicě bieše,
uzřě kněz Vładisław,
nali-t jede silně kněz srbský Vácisław
na pomoc Bořivoju.
Večě kněz Vładisław: „Nu vzvěžte k boju.“
Ludie Srbóv mnoho uzřěchu,
inhed sě velmi vzhrozichu,
knězě na to namłuvichu,
že před Srby do Prahy jede.
A když města dojede,
do města ho nepustichu.
Vrátiv sě, s Srby sě vzbichu.
Tu sě Čechy dobřě jmějiechu,
boj na Srbiech obdrżěchu.
Ktož v tom boju i málo raněn był,
kako málo odřěn, však inhed života zbył.
Ot toho boje Róžě vz hóru pojide,
léň mě mluviti, kak ten rod vznide.
Opět kněz Vładisław bratra pobi,
před Prahú jmene i země doby.
To miesto Pražěné dobřě znajú,
vždy-t mu „Bojiště“ řiekajú.
Bojóv sě v zemi mnoho stało,
však tomu miestu jedinému jmě ostało.
Neb tu mnohu s málem kněz český ostał,
na tom miestě třikrát sě boj stał.

LIX.

Císařův soud nad Čechy.

Vladislav je sě ciesařě prositi,
by ráčił do Čech přijíti.
Ciesař do Čech přijede,
u Prazě na súdě sěde.
Vladislav je sě na bratra z války žalovati,
ciesař na kniežatech je sě práva tázati.
Dotud sě oni súdichu,
až Vladislava k zemi přisúdichu,
řkúc: „Prvé našě volenie
moc má, drahé nic nenie.“
Ciesař vece: „Páni, pokažte nám své listy,
nebo jinak ny učinite jisty,
by vy Čechové, mohúce koho chtiec voliti,
zvolivše i zapuditi.“
Ciesař kněze srbského Vácisława je
a kněze Bořivoje.
Mnohu pánóm káza hlavy stieti
a mnohu káza oči vynieti,
aby kniežatóm svým věrni byli
a v hromadu jich nevadili.
Již sú byli kázali Bořivojovi v zemiu jeti,
všěm káza oči vynieti.
Tehdy také Jana Tistu jechu
a oči jemu vyněchu.
Knězíu Bořivojovi najviece sě dostało bieše,
že svého rodu vraha v svej čeledi jmieše.
Tehdy ciesař mnoho Čech káza zhubiti:
věz, proč-tě to chtěł učiniti!

Ne proto, by právu rád byl,
ale aby kněz český silen nebył.
Kněz, když ciesařóv úmysł vzvědě,
s płáčem takto povědě:
„Tehdy sěkyra na sě dłubny kl*i*udi,
když před svým vrahem sě súdí.
Już to právě znamenaj*ú*,
že všickni Němci českého złého hledaj*ú*.
Bych był málo přěhověl,
viece bych dobrých l*i*udí jměl.
Ač sú byli včera nepřietelé,
dnes by mohli býti všickni přietelé.
Nesłušie-t nikdy zkaziti udatného;
přijde-t čas, že-t sě hodí do přěvážného.“
I chtieše rád bratra zprostiti:
ciesař nerodi toho učiniti.
Věda ciesař, že Mediolaněné sě na Čechy hněvaj*ú*
a jich škody vesdy hledaj*ú*,
káza u Medioláně kněžě schovati,
řka: „Nedajte sě jemu mnoho kochati.“
Vłaši kněžě u věž*i*u vsadichu,
a sedm let jej hładem i smradem mučichu.
Pak káza ciesař jemu život otjieti.
Vłaši jemu na zajtřie chtiechu hłavu stieti.
S večera dachu kněz*i*u dosti jiesti i píti,
i vzkázachu jemu: „Jez a pí; zajtra-t nejiesti ani píti.“
Nevěda kněz, co sobě učiniti,
je sě snažně Bohu modliti.

Té noci svatý Apolinařiš sě j'mu pokáza
a, chtěl-li by do Čech, ho otáza.
Kněz jemu učini veliké slúbenie,
aby jeho ráčił zbaviti vězenie.
Vece: „Kde sě poznáš, tu mi kostel ustavi!“
To řka, na Sackej jej postavi.
To miesto dobře kněz lížěmi znamena,
jide do Miličic, kde bydlieše pan Bena.
Ten pán bratry u mír svede,
a pak kněžě ctně do Prahy vede.

LX.

Boj s Poláky nad Trutinou.

Vacek je sě kněžě učiti,
svej bratří nikdy nevěřiti.
Uposłúchav kněz Vacka zlého,
je Ottu, kněžě moravského.
Soběsław, bratr jeho,
boje sě kněžě českého,
do Polan uteče
a na Čechy sě vzteče.
Sebrav mnoho Polan
a rozličných pohan,
i počě zemiu hubiti,
chtě bratra dobyti.
Vładisław proti jemu jede,
a když Łabě dojede,
Polany s druhé strany uzřěchu.
Vzemše přímiřie ob noc, boju rok za jutra vzěchu.

Tě noci sě bez stráže Čechové rozhostichu,
Polené svú vieru zrušichu.
Přěs Łabě sě tajně přěbrachu
a v české stany vzeprachu.
Dřieve než Čechy k oděn*iu* přijidú,
a'ž lepší smrt*iú* snidú.
Mezi Čechy był jeden jmenovaný
j*u*noch dobrý a velmi kázaný.
Dětříšek Buzovic to bieše,
mezi hrdinami jako „Tuří roh" słovieše.
Ten był někdy divokú svin*iu* v lesě živú
za uši jał,
a pro to był na ščítě svin*iu* hłavu přijał.
Ten hrdinsky sě jmieše,
ale pomoci nejmieše.
Zbiv Polan mnoho, neboh snide,
kněz český ledva bratra ujide.
Błaže j*u*nochu dobrému
a u vieře vzchovanému!
Sbožie a rozkoš přěstane,
jediné-t dobré jmě ostane.
Po stu let chválie Dětříška dobrého.
Raz*iu*-t: „Opustě vše po duši, dobývaj jmene
ctného."
Pak kněz svej bratří hněv otpusti,
bratra Soběsława na Vacka spusti;
neb ten vše złé kněziu o bratří radieše,
ten je v hromadu vadieše.
Poznav radc*iu* nevěrného,
kněz Soběsław zabi Vacka złého.

Vacek muž otlustný a krátký bieše,
harované rúcho rád nosieše.
Panici sě mu smějiechu,
pro-ň křepeličnému miešku „vacek“ vzděchu.

LXI.

Čechové v Římě.

Ciesař nový do Říma chtieše jeti,
chtě posledniu korunu přijieti,
káza s sobú jeti kněziu českému;
kněz sebe-miesto káza synovciu svému.
Tomu Bračisław jmě bieše,
ten s sobú tři sta vybraných ščítóv jmějieše.
Že chce dobrým býti, strýc Bořivoj sě jeho ruči,
mediolanské měščany synovciu poruči,
aby jim pro jeho nemilostivé drženie
učinił některé otplacenie.
Bračisław, když v Římě bieše,
po svatých rád chodieše.
Vzvědě, že papež z Mediolána rodem bieše
a tehdy lepšie mediolanské měščany u sebe jmieše.
Ciesař s papežem počěsta sě hněvati,
papež nerodi ciesařě koronovati.
Bračisław tú válkú počě vesel býti,
a je sě papežových přátel bíti.
Tu sě je svého strýcě mstíti,
a'ž chtieše i papežě zabiti.

Papež k svatému Petru v kostel uteče,
kněz Bračisław po něm poteče,
i káza kostel vybiti
a v něm vše Vlachy zbíti.
Kováňský pán ten kostel vybi,
a ten prvý v kostele *liu*di vzbi.
Vlachy bez rozpači tepiechu,
až potoci krvaví tečiechu.
Tu Čechy papežě jechu,
z kosteła veliké klénoty vzěchu.
Viece by byli paměti ostavili,
by byli sě krvavým dščem nevzhrozili.
I musi papež ciesařě světiti
a Čechy kletvy zbaviti i rozhřěšiti.
Těhdy Daněl biskup snide,
a Heřman na jeho stolec vznide.

LXII.

Srážka Čechův a Uhrův.

Ščepán, dobrý král uherský,
a Vładisław, kněz český,
rok sobě dasta,
u míře sě na mez*iu* brasta,
i počěsta sě raditi,
kak bysta mohła u míru býti.
A když sama dva za horú mluviesta,
o tom nice nevědiesta,
že, svadivše sě, Uhřata na Čechy udeřichu,
s obú stranú mnoho liudí zbichu.

Už Čechy vše běžiechu,
Uhři na ně silně jdiechu.
Juřík, Stanóv syn, sám Uhřata stavi
a své Čechy smrti zbavi.
Ten junoch šlechetný div nad Uhry pokáza,
mnoho hrdinstva do sebe ukáza.
Ve krvi do hleznú brodieše,
kam sě jedno obrátieše.
Pohřiechu ten tu snide!
Otta, kněz moravský, krátě chvíliu, na horu vznide;
neb obláščě za horú stojieše
a o tomto skutku nic nevědieše.
Když uzřě, a'no tepú na české stany,
křičě na své Moravany,
i jechu sě Uhřat se dvú stranú bíti
a nikohého neživiti.
Král a kněz, když to vzvěděsta,
bez skončenie on sěm, on tam běžiesta.
Kněz i mrtva Juříka je sě ctíti,
jeho dětem káza na ščítě črvené a bielé prúhy nositi.
Neb šlechetný Juřík obersky był přějímał,
když był Uhřat dojímał.
Kněz Vladislav, dietek nejmaje
a do bratra Bořivoje velmi ufaje,
před zemany pozvav jeho,
postúpi j'mu kněžstva svého.

LXIII.

Střídání knížat ve vládě.

Když Bořivoj kněžem bieše,
sl*iu*bu zemanóm neplnieše.
V radu počě Němcě jímati,
pro to jeho bratr je sě na-ň hněvati.
Pojem jej do komniaty samého,
vece: „Báťo, třěba mi s tobú mluviti co s' tajného.“
Vece: „Báťo, proč sě druhem nekážeš,
že Němcóm z dvoru nekážeš?
Či nepomníš, co sú nem zlého učinili?
Kak sú Němci náš rod zatratili?
Vídał-li s' kdy v jinej zemi c*iu*zozemcě v radě?
Kterýž ten jest, ten chce svej cti vadě.
Z své země sě dobrý nepostojí;
ktož sě doma neschová, ten u nás stojí.
Kako-t móž c*iu*zozemec věren býti,
jenž s svými nemohł zbýti?
Kako ten bude tobě dobře raditi,
jenž myslí, kako by mohł uškoditi?
C*iu*zozemec nepřišeł jest hledat dobra tvého,
ale na to, aby hledał užitka svého.
Bude-li sě tobě zle vésti,
kto jemu nedá do své země lézti?“
Kněz jemu otpovědě:
„Ó však jáz to dobře vědě,
že, když si ty knězem byl,
toho s' v radu pojał, jenž byl tobě mił.

A když jáz sobú vładu,
komuž věřiu, toho pojmu s sobú v radu.“
Řek to, s hněvem z komniaty vynide.
Kněz Vładisław s zemany přede-ň jide,
řka: „Když ty nechceš na své tbáti,
jáz sě chciu v své kněžstvo uvázati.“
Ven z té sieni jej vyvede,
vyhnav jeho čeleď, svú uvede.
Tu jeho Němci stojiechu
a přimłuviti sě nesmějiechu.
Vładisław na kněžský stolec vstúpi,
po třech letech opět Bořivojovi kněžstva sstúpi.
Kněz Bořivoj na Sackej kosteł postavi
a svatému Apolinařišovi jej osławi,
ež jej był z vězenie vypravił
a kněžstva českého dopravił.
Ale Bořivoj neumě té miłosti schovati,
i je sę Němcóv opět v zemiu zváti.
Když mnieše, by kněžstvem był jist,
posła do Domažlic list,
aby Němcě lesem do země pustili,
Domažlic jim s tiem krajem postúpili.
Když to kněz Vładisław vzvědě,
zemanóm tako povědě:
„Ó, ó, ó! nemóž-li to tak býti,
musí on sám do Němec jíti.“
Vładisław sě s zemiú poradi,
Bořivoje opět s kněžstva ssadi.
Káza j'mu do Němec jíti,
řka: „Báto, nemóžeš bez Němcóv býti;

beř sě, báťo, na Rýn s nimi,
dobudeš ciesařovstvie jimi!
Raději uzřiu smrť všěho rodu svého,
ne potupiu ani zabju jazyka svého.“

LXIV.

Porážka Lothara II. u Chlumce.

Biskup Heřman s světa snide;
neb před jeho smrtiú hłas přijide,
řka: „Ty's był kázał židy krstíti;
proč si přěpustił opěť sě židoviti?
Było sě tobě zdiú za právo posaditi,
a tiem-ť było křěsťanstva nehaniti.
Pójď na súd před súdciu pravého,
vydaj počet, pastýřiu, z brava svého.“
S velikým płáčem s světa snide,
Sylvester v biskupstvo vznide.
Tehdy také umřě kněz Vładisław,
po něm by knězem bratr jeho Soběsław.
Ten udatně Bavory pobi
a v Čechách mnoho Němcóv zbi.
Ciesař Łotr, chtě tehdy Němcóv pomstiti,
počě do Čech mocně jíti,
řka: „Chciu sě tiem opłatiti
i chciu všěcky Čechy zbíti.“
Když ciesař, žha i tepa, Chłumcě dojide,
kněz český tu sě s ním zjevně bojem snide.
Čechy za knězem jako lvové jdiechu,
svého kněže věrně střěžiechu.

Ot kněžích ran také jiskry jdiechu,
že jej ne člověka, ale ďábła mniechu.
O vězních ni o kořisti tbáchu,
neb nic, jedno jmene dobrého, hledáchu.
Tu Němcě hrdinsky pobichu,
ciesařě na běžě chopichu,
biskupy a opaty jechu,
i jednoho jiného vězně nejmiechu.
Biskupy a opaty v oděnïu pod helmy vodiechu;
neb Čechy takto mluviechu:
„Kletvy sě chovajte,
kněží sě nedotýkajte.
Jakž ste jich zejmali, tak jich nechajte,
sěna jim dosti jiesti dajte;
neb sú nám jiné zžehli a pobrali
po všiej zemi, kdež sú stali.“
Rádcě je velechu zbíti,
kněz toho neda učiniti,
řka: „Kteréž kniežě po přirozenïu vzchodí,
když ho zabijú, mátě j'ho druhé neurodí.
Ale kteréž kniežě volenie rodí,
toho knieżecie smrť nemnoho škodí;
neb někteří jich smrti žádajú,
ti najviece, již k témuž čáku jmajú.
Vězte, že, když kto volením móž knězem býti,
toho kněže nemóž nikto zbaviti.“
Česká rada tu řěč oblíúbi
a ciesař to zemanóm zalíúbi,
že zemi viec nechce škoditi,
ale českú čest chce ve všem płoditi.

Tehdy ciesař koronu zemi vráti,
řka: „Netřeba-ť vám viec jie kupovati.“
Neb ciesař dřieve nechtěl korony dáti,
až *ju* musiechu předraho kupovati.
Řka: „Znaj*u* to, že krále móžete jmieti,
ale koronu musíte ote mne vzieti.“
Ten boj sě sta ot narozenie syna božieho
po tis*íúciu* po stu po třech dcětech čtvrtého.

LXV.

Boj s Poláky. Pobiti židův.

Toho léta Polené v zem*iu* vnidú,
Čechy je bojem podjidú.
Tehdy Polan mnoho zbichu
i polskú zemiu poplenichu.
Tehdy nalezú svatého Vojtěcha hlavu,
jeho ukázáním ješče krvavú.
Tehdy kněz svej zemi k okrasě
zd*iú* obnovi hrad u Prazě.
Tehdy také židie křesťanské dietky zbichu,
a to na ně usvědčichu.
Kněz je káza všěcky. zbíti
a jich domy rozpleniti.
A když židy tepiechu
a jich domy pleniechu,
v jich škole nalezú hada velikého,
ve všiej zemi nevídáno takého.
Věděli-li sú o něm židie či nevěděli,
nikomému sú toho nepověděli.

LXVI.

Smrť sv. Prokopa. Vladislav II. králem.

Léta ot narozenie syna božieho
po tisiúciu po stu čtvrtého
za Oldřicha, kněžě zličského,
točiúš knězem potom nazvaným kraje kúřimského,
svatý Prokop s světa snide,
v němž veliká pomoc Čechóm vznide.
To Němec opat svědčieše,
když jej svatý Prokop kyjem tepieše.
Pak snide šlechetný kněz Soběslav,
po něm by knězem syn jeho Vladislav.
Ten nenásladováše otcě svého,
přietel bieše jazyka německého.
Ten hrdinstva ni v čemž nepokázał,
jedno že s ciesařem sě był v přiezni svázał.
Ciesař Bedřich Vladislava do Řezna pozva,
v Řezně j'ho králem českým koronova.
Král Vladislav jede pod koronú u Prahu,
veda s sobú Němcóv velikú dráhu.
Směje sě, k Čechóm počě mluviti:
„Již-li věříte, že bez vás mohł sem cti dojíti?“
Synu jeho počě ta řěč nepodobna sě zdáti,
i je sě z té řěči zemanóm na otcě žałovati,
řka: „Nechciu býti dłužen věrú otciu mému,
když viziu, že jesť nevěren jazyku svému.“
Páni, když to znamenachu,
ku kraleviciu sě sebrachu,

i jechu sě s kralevicem Soběsławem raditi.
Uradivše sě, jechu sě královi mluviti,
řkúc: „Králiu, rač svých kmetóv słovo słyšěti,
a co-t budú mluviti, neroď řěčníku za złé jmieti.
Toho tebe kmetie tážiú, kto tě k tomu snuził,
že si všiu svú moc i česť súžił?
Však smy s tvým otcem korony bojem dobyli,
a svými životy smy ciesařovy moci zbyli.
Kako s' ty živ směł koronu v Němcích bez nás přijieti,
a ty s' ju beze všěch děky mohł u Prazě vzieti?
Když chceš s Němci přěbývati,
kako sě živ smieš českým králem nazývati?“
Král déle neda řěčníku mluviti,
i počě jim ciesařem hroziti.
Zeměné tu krále inhed chtiechu zabiti:
ukryv sě král, musi z země jíti.

LXVII.

Soběslavovo stihání Němcův.

Po králiu syn jeho Soběsław knězem bieše.
Ten, kteréhož Němcě uzřieše,
k sobě přivesti kázáše
a nos jemu uřězáše,
řka: „Němče, po světu nesledi,
v svej zemi mezi svými sedi!
Po dobré s' ot svých nevyšeł;
pověz, proč mezi ciuzie přišeł?“

*

Jiní, ot kněžě vidúcě,
kdež uzřiechu Němcě jdúcě,
jako na vlka voláchu,
uši a nosy jim řězáchu.
Kto jemu německých nosóv ščít přinesieše,
tomu sto hřiven dadieše.
Po vších Němcích povèsť jdieše,
že Soběsław jich nenávidieše.
Múdrý j'mu za dobré jmějieše,
že *ciu*zozemcě v zem*iu* nepúštieše,
řka: „Dobrý svój jazyk płodí,
nevěrný o svém jazyku nerodí.
Země jest máti každého,
ktož jiej nepřěje, nejmám j'ho za šlechetného.“
Tkačata sě země české obíjiechu,
neb sě kněžě Soběsława stydiechu.
Král sě je na Čechy žałovati,
ciesař mu káza málo požďati:
„Pro tvého syna ch*ciu* vše Čechy zbíti,
a v Čechách ch*ciu* tě německým králem učiniti.“
Hrabie jeden, tu řěč když o Čechách vzvědě,
.toto-t vám divně povědě,
nemože do Čech posła jmieti,
a'ž musi jednoho najieti.
Soběsław ve mši nemłuvieše,
ani kterého posełstvie słyšieše.
Poseł, chtě kněžě brzo zbýti,
počě ve mši kněž*iu* posełstvie młuviti.

Kněz, sě na posła ochek, k Bohu vzdeše,
Němec, užas se, zdeše.
Ciesař Čechóm otpovědieti chtieše,
ale posła jmieti nemožieše.
Jeden udatný rytieř sě obra,
s tiem poselstvím do Čech sě bra,
řka: „Co by tu kto hrozú bonił?
Však sem sám často na desěť honił.
Bude-li mi co chtieti učiniti,
a jáz sě s ním budu bíti.“
A když uzřě kněžě poseł,
sta, užas sě, jako oseł.
Kněz ku poslu líc přistúpi:
z posła strachy dušě vystúpi.
Tehdy biskup Sylvester snide,
po něm na biskupstvo Minhart vznide.

LXVIII.

Bitva nad Lodenicí.

Ciesař chtieše Němcóv mstíti,
počě s velikú siłú do Čech jíti.
Kde Bravanti a Fryzové,
Rýněné i Švábové,
Durinkové, Bavořěné,
Sasici i Frandřěné:
ti sě všichni na českú škodu otdachu i sebrachu.
Někteří sě se vš*ú* čeled*ú* brachu,
chtiece všěcky Čechy zbíti
a zem*ú* prví osaditi.

A když ciesař, Łotr Druhý, Łodína dojide,
Soběsław proti jemu jako se dvěma stádcoma pojide.
Uzřěv kněz małosť *liu*da svého,
počě prositi na pomoc Krstitele svatého.
Vzvěděv Čechy, ciesař ku Prazě líc horú jdieše,
Soběsław s svými na vsi jeho ždieše.
Němci úvozem ku Prazě líc jako zeď jdiechu,
a Čechové, na jednom miestě stojiece, je tepiechu.
Pak jedni v týł, druzí údołem v bok Němcóm jidú,
třetí moc*iú* na ně snidú.
Tak všěcko němečské vojsko zbichu,
ni ciesař ni knieżata ostojichu.
Potok ten tři dni krvavý tekł.
Nebo był kněz přěd bojem řekł:
„Neživte chuda ni bohatého,
nemíjejte i jednoho!“
Tu kosteł svatému Janu učinichu,
a ku Prazě líc na paměť kopec snosichu.
Mezi kořist*iú*, już sú tu vzěli,
pół třetieho tis*íc*ě prstenóv z ruk zbitých rytieřóv sú sněli.
Usłyšav Vładisław, někdy král český,
že zabit ciesař, bóh němečský,
żałost*iú* sě roznemože
a smrti zbýti nemože.
Soběsław do Čech přinese otcě svého,
a na Vyšehradě pohřěbú jeho.

LXIX.

Smiření Soběslava II. s císařem.

Potom zvolichu ciesařě jiného.
Ten, znamenav Soběsława mužě udatného,
že jesť hotov za svého jazyka česť umřieti,
počě sě k němu dobřě jmieti;
neb nevědieše co sobě zdieti,
že dvú stú rytieřóv nemože tehdy jmieti.
A to všickni byli v Čechách zbiti,
a bez mále nemohł i jeden ujíti.
Tehdy u ciesařě nebyła dobrá rada,
nebo v Němcích biechu kniežata młada.
Z této řěči móž mi někto za złé jmieti,
řka, že také bývajú múdré děti.
Znajú to, že mładý, ač řiedko, múdr bývá,
ale věz to, že mładý řiedko své múdrosti užívá;
neb obyčěj činí dobré řemesło,
a časté zkušenie mistrovstvo jesť nalezło.
Pro to starý obyčěje a zkušenie móž užiti,
a tiem mładý nemóž starému roven býti.
Že to pravda jesť, ciesař dobřě vědieše,
a pro to i jedné války nejmějieše.
A také, že velmi medł bieše,
za přietel kněžě českého rád jmějieše.
Kněz Soběsław dva syny jmějieše,
jednomu Bolesław jmě bieše,
druhému Přěmysł diechu.
Těma Němci jména přěvzděchu:

Bolesłavu Bedřich řiekáchu,
Přěmysła Kunrátem nazýváchu.
Ciesař, nemoha Soběsłavově moci uškoditi,
łstivě zamysli syny jeho českým obyčějóm otučiti.
I je sě Soběsława prositi,
by chtěł svá syny k němu otpustiti.
Soběsław nechtieše toho učiniti,
řka: „Mohú sě děti ve nraviech proměniti.“
Řka: „Ciesař*iu*, to ty sám móžeš věděti,
že pro své země nravy knieżeti jesť česť jmieti.
Kterýž sě sích i oněch nravóv chce přídržěti,
tiem sě méně bude svých zeman držěti,
a tiem každé knieżě svú česť ztratí.
Pro to k tobě svých dietek nechc*iu* dáti.
Mój otec pro téż svú česť ztrati,
a pro němečskú řěč musi sě z země bráti.“

LXX.

Smrť Soběslava II.

Ciesař je sě velmi nastati,
až mu musi své děti posłati.
Tu svého jazyka česť jako vół za rohy upusti,
když k ciesařovi děti otpusti.
Ciesař Soběsławovi vieru sl*iu*buje,
a jeho děti česky otučuje.
Káza sě jima němečsky učiti,
domóv j*ú* nerodi otpustiti.

Když *już* česky málo umiesta,
po posłu ona to vzvěděsta,
že *jejú* otec velmi nemóže.
Řesta: „Snad bez naj*ú* umřieti móže.“
Bez otpuščenie do Čech sě vrátista,
otcě nemocna zastúpista.
Otec je sě jima mluviti,
řka: „Tomu-t vy ch*ciu* učiti.
Nemá-t nikte nic věrnějšieho
než matku a otcě svého.
Protož věrně ch*ciu* vy učiti,
jímž móžěta cti dojíti.
Zem*iu* váma ostavuj*u*,
jazyk váš váma poručiuj*u*,
abysta jej vzdy płodiła,
v zem*iu* Němcóv nepustiła.
Když němečský jazyk v Čechách vstane,
našeho rodu vše česť stane.
Neb zradie zem*iu* i kniežata,
pro něž bude naše korona do Němec vzata.
Němci-t sě najprvé krotie,
ale, jakž sě rozpłodie,
tehdy o svej hospodě netbaj*ú*,
z své země pána sobě hledaj*ú*.
Bych mohł i po ptáčku vzvěděti,
že budeta sě k Němcóm držěti,
kázał bych vaj*ú* v kožený měch vložiti,
a u měšě u Vltavě utopiti.
Snadněje bych vajú zažeł,
než bych hanby mého jazyka, i mrtev ležě,
žěłeł.“

I káza zemanóm před sě jíti,
je sě k nim tako mluviti:
„Jáz děkuju vem z pravé viery;
neb ste *ju* ke mně jměli bez miery.
Prošu, túž jmějte k dětem mým,
ač-ť sě budú držěti k svým.
Nebudú-li-ť svých miłovati,
neroďte o nich nice tbáti,
všie viery k nim prázdni buďte,
kněže sobě ot płuha oráče dobuďte.
Spieše oráč dobrým knězem bude,
než taký Němec věrně s Čechy zbude.“

LXXI.

Vláda i vypuzení Soběslavicův.

Tak ten šlechetný kněz snide,
jeho syn Bedřich na stolec vznide.
Ten počě Čechóm na hanbu mluviti,
Němcóv je sě v zemi płoditi.
Toho Čechy z země vypudichu,
Kunráta knězem učinichu.
Tiem své škody zle polepšichu,
neb za býl kopřivu proměnichu.
Neb ten počě bratra následovati,
Němcě mocně v zemi zváti.
Polené, když to znamenáchu,
že Čechy svého kněže netbáchu,
v niuž na zemi uderichu
a velikú škodu učinichu.

Čechy na ně s knězem mile jidú,
bojem udatně je podjidú.
A když je tu pobichu,
kněze z země vypudichu,
řkúc: „Tobě smrdí česká dušě;
náhle do Němec, hubená kušě.“
Na mezi*u* jej vyprovodichu,
pak jej na mezi zabichu.
Neb-t řiekáše: „Smrdí-t mi česká dušě
právě jako umrlá kušě.“
Tehdy biskup Minhart snide,
na biskupí stolec Daněl vznide.

LXXII.

Úklady Stanimirovy.

Tehdy jeden kněžského pokolenie v Němcích bieše,
ten sobě jmě Stanimir jmějieše.
Ten počě tak mluviti,
že, by jměl moc, chtěl by z Čech vše Němcě vypuditi.
Věčší menšie namluvichu,
tak Stanimira knězem učinichu.
Ten počě Němcóm do země nedati,
káza nosy Němcóm řězati.
Když sě ve vše tvrzě uváza,
milost już Němcóm ukáza.
Je sě Čechóm hlav puditi
a Němcě velmi płoditi.

Dvór vešken německý jmějieše,
Čechóv před sě nepustieše.
Na Prazě hrabiu německého posadi,
vše tvrzě Němci osadi.
I je sě kněz Stanimir Čechóm mluviti,
řka: „Bez vašie děky Němci budú zde bydliti.“
Zeměné na Křivokłát sě tajně snidú
a tu v tajnú radu vnidú.
Po Bedřicha posłachu
a tu jemu radu dachu,
by s Křivokłáta jiezdy činił,
Stanimira z svého kněžstva vinił,
řka: „Jáz nechciu býti bez kněžstva svého,
pro své chciu dobývati života tvého.
Však chceš-li mi střiebro dáti,
nechtěł bych tebe věč upomínati.“
Tomu Stanimir počě rád býti,
i káza sě všěm Němcóm sníti,
by před ním na roce byli
a jemu věrně radili,
kak by Čechy okłamali,
a sami při zemi ostali.
Když sě všickni Němci snidú,
na Bojiště s knězem k roku přijidú.
Stanimir, jda na rok, Němcóm mluvieše
a je tejto łsti učieše:
„Když vem řku: Proměňte sě! proměňte!
tehdy brzo v oděnie sě oblecte.

Nechce-li po našiej vóli býti,
nemeškajte Bedřicha zabiti."
Čechy Stanimirovu łesť vzvěděchu,
oděnie pod sukně na rok vzěchu.
Bedřich je sě na Stanimira žałovati,
že sě směł v jeho zemiu uvázati.
Inhed sě Stanimir je hněvati,
i je sě němečsky vołati:
„Proměňte sě! Proměňte sě!
a v hromadě držte sě!"
Když sě chtiechu Němci v oděnie obłáčiti,
Čechy sě jich jechu bíti,
řkúc: „Tuto sě proměnímy,
črvené vem sukně vykrojímy."
Tu Stanimira s jeho Němci zabichu,
zemiu ot Němcóv učistichu.
Kteří na tvrziech ostali biechu,
vzvěděvše o svých, všickni sběhú.
Tak Bedřich kněžstvo obdržě
a s svým jazykem věč držě.
Němcóv věč nemiłováše
a jim, jako otec, nosy řězáše.
Pro to jmějieše čest veliu,
nebo młýni klepaní lépe meliú.

LXXIII.

Přemožení Moravanův.

Moravský kněz nerodi bratru słúžiti,
pro to kněz Bedřich musi na-ň jíti.

Ale že *liudí* nejmě dosti,
Vršovicě přije k miłosti.
Ale, by svú hanbu jměli na paměti,
káza jim bradaticiu na ščítě jmieti,
júž sú byli jich přietelé zbiti,
i káza jim jich dědiny vrátiti.
Tak kněz Bedřich do Moravy jide,
kněz moravský proti jemu vynide.
Tu *liútě* Bedřich Moravany pobi
a všie Moravy doby.
Rod kněžě moravského Bedřich vešken zhubi,
a dva mocná ščíty moravská v boj*u* zahubi,
a'ž sě věč nemožeta opraviti,
neb bez mała tu všickni bychu zbiti:
v zeleně ruka bieła s rózďkú złatú,
v złatě panna s střěłú rohatú.
V Čechách také snide jeden ščít,
neb ten rod by vešken zbit:
v złatě dva kły nad uhel črvena.
Po tom to věz, ž' esť přietelská válka nebezpečna.
Tehdy Morava tu kniežat opustěła,
a ot toho času českým kniežatóm służiła.
To sě sta léta ot narozenie syna božieho
po tisi*úciu* po stu po osmi dcát čtvrtého.

LXXIV.

Bitva na Bojišti u Prahy.

Toho léta kněz Bedřich s světa snide,
na jeho stolec syn jeho Otta vznide.

Toho léta také pohani Jeruzalema dobychu,
a co było v něm křěsťan, všecko zbichu.
Pak kněz Otta, opravovav zemiu i svój
jazyk v ctnosti,
i snide v dobrej starosti.
Po něm jeho syn Václav jako raní květ vznide,
ale že pravé vláhy nejmě, sířě snide.
Počě velmi Němcě miłovati
i dědiny jim dávati.
Pro to jej u věži zahubichu,
Němcóv tehdy mnoho zbichu.
Bratra jeho Přěmysła knězem učinichu,
toho také pro Němcě vypudichu.
Tehdy kněžě Otty bratr, Bračisław, po Daněliu biskupem bieše,
ten kněžě-miesto zemiú vładieše.
Ten kněz Srby hrdinsky pobi,
mnoho jim měst a tvrzí doby.
Kněz Přěmysł do Čech s Němci sě vráti,
na Bojištiu smě udatně státi;
neb ciesařovu moc všiucku s sobú jmějieše
jedno že samého ciesařě nebieše.
Čechy sě do Prahy snidú,
na Bojiště k nim vesele vznidú.
Neb to prorokováno diechu,
že na Bojištiu Čechy jisto svítězstvie jmiechu.
Tehdy zima veliká bieše
a také liútě mrznieše.
Čechy u Prazě dosti tepła jmiechu,
Němci na poliu studeni biechu.

Když sě Němci s Čechy snidú,
Čechy Němcě udatně podjidú.
Kněžě Přěmysła zabichu,
tři tisiúcě a dvě stě Němcóv jmenovaných zbichu.
Krev po mečích v nadra tečieše
a v nadřiech jim zmrznieše.
A když doma oděnie svláčiechu
po jistbě krvaví potoci tečiechu.
Zač by byli tu česť dali,
když sú *już* v svých domiech stali,
a'no jich meči ščrbivi biechu,
z oděnie krvaví potoci tečiechu,
avšak sami zdrávi biechu,
kořisť jich panie vidiechu!
Slušie každému dobrým býti,
neb jeho česť budú po stě let mluviti.
V tom boj*u* mezi nálepšími Chvał bieše,
ten na ščítě ostrvu jmějieše.
Tu ostrva k jmeni přijide,
słušno by było słyšěti, kak ten rod najprv vznide.

LXXV.

Prohlášení sv. Prokopa svatým.

Léta ot narozenie syna božieho
po tisiúci*u* po dvú stú čtvrtého
by svatého Prokopa vzdvíhánie
a jeho mezi svaté připisánie.

Potom kněz i biskup snide,
Vladislav, jeho synovec, na kněžstvo vznide.
Biskupem Ondřeje zvolichu,
toho, ne jakž právo, zeměné uctichu.
Nedachu sě j'mu v sbožie uvázati,
ni chtiechu j'ho posłúchati,
že bieše Němciu u Prazě obrok dał
a Němcě był v svój dvór vzał.
Biskup, zaklev zemiu, do Říma jide,
v krátcě v chudobě v Římě snide.
Kněz Vladislav kardinála do země připravi,
ten zemiu všie kletvy zbavi.
Pełhřima na biskupstvo zvolichu
a jeho s velikú ctiú světichu.

LXXVI.

Kníže Přemysl v Řezně.

Toho léta kněz Vladislav snide,
syn jeho Přěmysł na otcóv stolec vznide.
Ten počě nemúdřě mluviti,
řka: „Vy, Čechy, i s Bohem nemóž'te mne
z země vypuditi.“
Pro to słovo chtiechu jej Čechy zabiti:
kněz, kryv sě dłúho, musi z země jíti.
Když kněz v ciesařově dvořě stojieše,
donidž stravu jmieše, dotud ctěn bieše,
ale když nic nejmějieše,
za jiného chłapa stojieše.
K tomu jej jeho chudoba připudi,
že svój žívot robotú vztrudi.

V Řězně kołem vz hóru kamenie tiehnieše
a v tom ze dvú peněziú cěłý den stojieše.
S knězem Smił Světlík bieše,
ten s knězem v kole chodieše.
Jeden mu mzdy nerodi dáti;
nedobyv právem, je sě Bohu žałovati.
Kněz sě na svój stav rozpomanu
a to mu na mysli tanu,
že pro jeho řěč nemúdrú Bóh na-ň to přěpustił.
Je sě s płáčem prositi, by mu to Bóh otpustił.
A když v tom stavu v Řězně biesta,
jeden den svatý jiesti nic nejmiesta.
Vłádař, jenž sobě jmě Bořek jmějieše,
ten kněziu ovšem věren bieše;
ten kněze v Řězně naleze
a złata j'mu sto hřiven přinese.
A když kněz to uzřě złato,
věz, kako-t on tbáše na to!
Kakž chud ovšem bieše
a jiesti nic nejmějieše,
usmiev sě, počě Smiła tázati,
umie-li złato płavati?
Smił, mysle, kako za złato chleba kúpiti,
směje sě vece: „Było by toho pokusiti.“
Kněz vece: „Hlediž na to!“
i vrže v Dunaj złato.
Smił s své hłavy vłasy dera,
vece: „To letí! hera črte, hera!“

I je sě Smił na kněže hněvati,
kněz*iu* velmi porokovati,
řka: „Chudé kniežě, co chceš dnes jiesti?
By svátek nebył, pro kus chleba musił by
cěłý den hlinu miesti.“
Kněz vece: „Toho nechc*iu* učiniti,
raději budu v kole choditi.“
Tak svej chudobě sě nasmiesta,
neb každý den z chleba słúžiesta.
To-t bieše na-ň Bóh přepustił,
že nemúdrú řěč z svých úst vypustił.
Když sě poká svého hřiecha,
přijide mu božie útěcha.
Páni češčí po-ň posłachu,
zem*iu* jemu opěť vzdachu.
Kněz je sě svých miłovati
a o Němcích nic netbati.

LXXVII.

Děpolt Zlický. Most v Praze.

Tehdy kněz Děpołt zličský,
jenž by nynie słuł kúřimský,
nechtě kněziu Přěmysłu słúžiti,
kněz Přěmysł musi na-ň jíti.
Kněz Děpołt proti jemu vynide,
a v tom boj*u* Děpołt snide.
Zlicov město dobré bieše,
nad ním tvrdý hrad stojieše.
Čechy před Zlicov přijidú
a vałem u přiekop vnidú,

všickni: „Vz kúřim! vz kúřim!“ řechu;
pro to tomu městu Kúřim vzděchu.
Děpołtova čeleď do Polan jide,
tu bez mála s světa snide.
Tehdy knieni Svatava káza u Prazě most učiniti.
Kněz káza mnoho německých kopáčóv zbíti.
Kněz u městě v okenciu stojieše,
a na město snažně hledieše.
Nali-t z Řězna měštěnín jedieše,
jenž jemu dvěma penězma dłużen bieše.
Před súdem je sě na-ň kněz žałovati,
že j'mu jeho mzdy nechtěł dáti,
řka: „Táhł sem na hóru jeho kamenie!“
i ukáza mu vše znamenie.
A když to mu zapłati,
vece: „Chciu je oběrovati
neb za ně cełý den musich dełati;
pro to je bezpečně mohu Bohu dáti.
K tomu mě Němci připravichu:
mé Čechy s právem mi to učinichu.“

LXXVIII.

Přemysl králem i nazván Ottakar.

Ciesař Otta na Sasy jide,
kněz k němu do Sas přijide.
Kněz sám o sobě stojieše,
ciesař s svými jinde bieše.
Sasici na české stany udeřichu,
Čechové je tu pobichu.

Opět je kněz Přěmysł pobi,
mnoho na Sasiech tvrzí doby.
Pro to počě ciesař Přěmysła miłovati,
káza sě j'mu koronovati.
Na biřmováni*u* ciesař kněziu rúšku vzváza,
a Ottakar, točiúš Ottě mił, j'mu řiekati káza.
Druhým ocasem obdaři lva biełého,
Budišinem a Zhořělcem rozšíři zemi*u* jeho.
Tehdy tě městě ciesař k dědině jemu da,
před knieżaty prstenem mu vzda.
Tak Ottakar, třetí král, u Prazě korunu přije,
pak leže na Křivokłátě s Smiłem, a tyje.
Čechy vše své nepřáteły zbichu.
Tak vše súsědy uhrozichu,
že po vších Němcích jechu sě mluviti:
„Ten válej s Čechy, ktož nechce živ býti.“

LXXIX.

Proměna v mravech českých.

Pak na velikú rozkoš sě otdachu,
pro to o dobrém jmeni nic netbachu.
Staří jechu sě doma jako vepři týti,
mladí počěchu s ohaři łoviti.
Ot toho časa šlechtici toho sě přijechu,
ježto hołoty dřieve za úřad jmějiechu.
Dřieve psy u vláščí dóm s hołotami otłúčiechu,
a sami čistý dóm jmějiechu.
Dřieve páni často sě sjieždiechu,
o cti a o pokoj*u* mluviechu.

Dřieve łovci sami łoviechu,
páni k nim na čas vyjediechu.
Dřieve na *řiuju* páni sě sjieždiechu,
po hromadě v útěšě pobudiechu;
za obyčěj v radě sediechu,
pokoj v zemi veliký činiechu.
Ale tehdy páni hołoty z sebe zčiniechu,
v jednom domu s ohaři bydliechu.
To sobě za kratochvíl a za česť přijechu,
že jedno o ohařích mluviechu.
Pro to sě jechu v sbožiu chuditi,
pro psí smrad brzo mřieti.
Ot té doby *liud* silný krátký věk jmějieše,
nemocných v nohách mnoho ležieše.
Dřieve, na vojnu jdúce, své země nehubiechu,
mezi nepřáteły mečem dosti dobudiechu:
pak, dřieve než na nepřáteły vyndiechu,
a'ž svú zemiu zhubiechu.
V tom tehdy dobřě činiechu,
že zádušnieho nepleniechu:
potom některé vládyčie ctiechu,
ale zádušnie pusto położiechu.
A když na vojně med vypjechu,
beze cti sě vždy vrátiechu.
Dřieve ve třech dnech na vojnu vstaniechu:
tehdy ve čtvrti léta na vojnu zapovědiechu.
Tak sě tehdy proměnichu,
tiem jmene dobrého zbychu.
Tehdy kněz Pełhřim biskupstva sstúpi,
kněz Jan na biskupstvo vstúpi.

LXXX.

Dominikáni. Boj s Rakousy.

Léta ot narozenie syna božieho
po tisúcu po dvú stú po dvú dcátú sedmého
predikateři do Prahy přídú
a k svatému Klimentu do Pořiečan vnidú.
Tehdy u svatého Klimenta u mosta přízednicě bieše,
ta sobě pravé jmě Trubka jmieše.
Ta je sě mluviti,
že svatý Kliment velí jim u mosta sobě slúžiti.
Pro to predikateřie z Pořiečie vynidú
a k svatému Klimentu k mostu přijidú.
Lipolt, rakúský vévoda,
ten veliký svoboda,
krále českého zbáda
a uváza sě až do znojemského hrada.
By krále leň na vojnu vstáti
i je sě k němu posłóv sláti.
Vévoda, uzřěv, že sě král nechce brániti,
i je sě všie Moravy pleniti.
Král vždy k němu počě posły sláti,
a vévoda počě jemu sl*iu*by sl*iu*bovati.
I je sě Moravy hubiti,
však Čechóv nemože na vojnu vzbuditi.
Tehdá vévoda je sě mluviti:
„Donadž jsem živ, musí mi Čechóv žěl býti,
že v krátkých dnech ty hrdiny sě oblenichu
a své dobré jmě tak brzo ztratichu.“

LXXXI.

Prostopášnost Václava I. Stadice.

Tehdy král Přemysl Ottakar s světa snide,
syn jeho Václav na jeho stolec vznide.
V tu dobu Lipolt sšeł bieše,
Bedřich Udatný Rakúsy vładieše.
Kněz Václav posła po Míšeňského,
s ním a s Čechy jide na Rakúského.
Hlédaj, kako-t sú Čechy byli sě změnili!
Již sú byli ciesařě sami pobili,
pak na vévodu sami nesměli jíti,
a'ž musichu pomoci dobyti!
I zhubi Bedřichovi zemiu jeho
a doby na něm opět svého.
Pro to Rakúský svú škodú vzdy Čechy vinił,
kněz Český jezd pro to na-ň mnoho činił.
Potom sě kněz koronova,
tiem všiucku svú česť osnova.
I počě král za obyčěj se psy honiti,
se psy v svém domu bydliti.
Honě v lesě, oko ztrati,
v lesě sě je přěbývati.
Na Křivokłátě přěbýváše
a o Prazě nic netbáše.
Ale že se psy rád bydlieše,
snad pro to jej noha bolieše.
Jakž sě na královstvo zsvěti,
je sě svým rodem styděti.
Káza z Stadic rod svój rozehnati
a tu všiu ves Němcóm dáti.

Páni pod sobú větev podtěchu,
že královi z toho nic neřečechu;
neb uzřě, že péčě nejměti na pány,
rozděli Němcóm své dědiny v łány.
Tehdy kněz Jan biskup snide,
na jeho miesto Bernart vznide.
Ten, přěbyv u biskupstvíu čtrnádcte let, snide,
a Mikułaj na biskupí stolec vznide.

LXXXII.

Záhuby vpádu tatarského.

Léta ot narozenie Jezu Krista miłostivého
po tisíúciu po dvú stú po čtyřech dcětech druhého
Kartasi jdiechu,
tateršćí spytáci biechu.
Na pět set těch liudí jdieše,
a tento obyčěj jich bieše.
Kłobúčky vysoké velmi jmějiechu,
rúcho krátké a tobołky nosiechu.
Všickni v nohavičkách chodiechu,
holi dłúhé v rukú držiechu.
Když píti chtiechu, s břěha nakłoňmo pijiechu,
když chleba prosiechu, „Kartas boh“ tak młuviechu;
pro to jim Kartasi vzděchu.
Łomičští Kartasa na ščít vzěchu.
Ti liudie, když Rýna dojidú,
opět za sě pojidú.

Ach českého nedomyšlenie,
jich nemúdré dopuščenie,
že dachu neznámým *liu*dem po zemi sě túłati,
svú zemiu dachu komu's spytati!
Kací sú *liudie*, było jim vzvěděti,
skrzě svú zem*iu* było jich nepúščěti.
Na léto Tateři pojidú
a třmi prameny vnidú.
Jako po své vezde jdiechu,
neb spytáci je vediechu.
Jedni v Rusi Kyjova, města velikého, hołuby dobychu,
druzí krále uherského pobichu,
třetí vše Polsko zhubichu
a mnoho křesťanstva zbichu.
Před Ołomúcem sě stavichu,
tu Tateři kralovičě ztratichu.
Jeho pěstúny Tateři zjímachu
a před městem je zvázachu.
Že svého kralovičě nechovali,
pro to je nepřátełóm na smrť dali.
Tateři sě za sě vrátichu,
před Vratisławem sě położichu.
Kněz Jindřich proti *ji*m vynide
tu velmi žałostně snide.
Na kop*iu* hławu jeho Tateři nosiechu,
a vš*iu*cku zemiu hubiechu.
Tehdy Čechy, Tater sě bojiečě,
neprázdni bychu, hrady činiečě.

Král Prahy zdiú je sě hraditi
a s hradu cěsty k řěcě je sě zdiú činiti.
Tateři všecko Polsko zhubichu,
až sě před Kładskem stavichu.
Do Čech mnoho liudí z Němec přijide,
král s nimi mimo Žitavu na Tatery jide.
Tateři, když to vzvěděchu,
za sě sě inhed vzpodjechu;
neb spytáci byli řekli, nikohého sě nebáti,
kromě českého krále, toho nikoli nedočakávati.

LXXXIII.

Václav při dvoře Bedřicha II.

Ciesař Bedřich poslední snem zapovědě.
Jakž to král český brzo vzvědě,
k dvoru jede.
Tu sě mnoho kniežat snide.
Mezi jinými tu opat z Fuldy bieše,
velmi sě nastrojně jmějieše.
Ten s králem českým počě státi.
Je sě opat krále třepati,
řka: „Bych u tebe seděl blíže,
postavił bych tvój stolec níže.
Jměł by ve mně súsěda złého,
učinił bych z tebe kralíka małého.“
Ojieř host, když to usłyšě,
přistúpi blíz, a vzdyšě.
Vzděv na ruku brněnú rukaviciu,
puči opata po líciu.

„Věz, pope, že s králem stojíš.
Proč svú řěč tolikú strojíš?
Snad si jměl pěstúna zlého;
neučił tebe, kak ruce držěti u ctného.“
Opat, přijem ránu po líciu,
protřěv svú rukú kciciu,
do hospody jide
a viec králiu na řěč nepřijide.
Přietelé králiu dachu věděti,
že j'ho ciesař chce jieti.
Král s svými je sě raditi,
co by było z toho učiniti,
„že chce ciesař v Čechách a u Moravě šesť měst jmieti,
a pro ty mě chce jieti.“
Páni řechu: „Toho jesť dřiev nebývało,
ni sě nem jesť ot kterého ciesařě to stávało.
Tiem-li ny chce porobiti?
Než to bude, dajmy sě zbíti!
Králiu, když nemóžeš z města jeti,
słušie-t sě hrdinsky jmieti.“
Ciesař inhed posła po krále,
král přěde-ň jide u mále.
Jiným sě káza přípravně jmieti,
řka: „Inhed chcem domóv jeti.“
Když král k ciesařovi jdieše,
plny ulicě liudí oděných vidieše.
Král před ciesařě v komniatu jide,
Ojieř za králem v komniatu násilím vnide.

Ten v králově krzně obinut meč jmieše,
tajně u sebe nóž nosieše.
Král ciesařě za obojek je,
a nóž k hrdłu přistavuje,
ciesařiu je sě młuviti —
tehdy Ojieř je sě krále mečem brániti —:
„Ciesařiu, neb-ť jesť tuto zabitu býti,
neb mě tuto ubezpečiti,
bych mohł z města volně vyníti
a po vóli do mé země jíti.“
Ciesař musi vše sliúbiti,
což královi liubo, vše učiniti.
Král se ctiú z města vynide
a tak do svých Čech přijide.

LXXXIV.

Uvedeni turnajův do Čech.

Král, přizvav Ojieře hrdiny,
sstúpi mu k dědině Bieliny.
Ojieř kłánie do Čech přinese,
tiem chudobu v zemiu vnese.
Ot té doby jechu sě na turneje jezditi,
neužitečné ztravy činiti.
Jechu sě dětiných rúch a dekóv na koně krájeti,
by sě dali v mnohých rúšiech viděti.
Múdří sě jim vzdy rúhajú,
že s nich łotři deky trhajú.
Když by na užitečnú vojnu jeti,
nejmiechu kde potřeby vzieti.

Neuměju toho věděti,
by mi kto ráčił povědieti,
proč Čechy za liudi stáchu,
když turnejóv a kłánie neznáchu!
Jakž sě jechu v turnej jhráti,
tak za nic počěchu v boju státi.
Že sú někteří dobří turnějníci,
již sú v boju praví špatníci:
všěm turnějníkóm jmene toho nedávaju,
však jáz jich dosti znaju.
Pravie, nynější by lepší byli.
By mi ciesařě třikrát pobili,
až by pół třetieho tisiúcě prstenóv s zbitých
rytieřóv ruk po boju sněli,
tehdy by v svej řěči pravdu jměli.

LXXXV.

Boj Václava I. se synem Přemyslem.

Král Václav ščedrý bieše,
ale Němcě velmi płodieše.
Pro to sě někteří páni proti králiu vzdrastichu
a syna Přěmysła proti jemu vzbudichu
léta ot porozenie Jezu Krista miłého
po tisiúciu po dvú stú po čtyřech dcát osmého.
Toho časa jeden šlechtic v zemi bieše,
ten Ctibor „múdrá hłava“ slovieše.
Toho rady v zemi posłušno bieše,
však často nemúdřě młuvieše,
řka: „Jáz mohu radu i Bohu dáti;
mohł by mě rád v svú radu pojímati.“

Opět řka: „Musił by Bóh mnoho mysliti,
by mě mohł chuda učiniti.“
Ten kněže Přěmysła proti otci*u* vzbudi,
a ten prvý s svým synem Jarošem krále vzrudi.
I je sě kněz měst dobývati
a svého otcě hanby hledati.
Všěcka země s knězem bieše,
král Boršě a Havła a málo starých jmieše.
S těmi, jakž moha, král sě bránieše,
ale kněz po zemi volně jezdieše.
Ti, již tehdy s knězem biechu,
ti Havłovi a Boršovi žžiechu.
A kdež Němcě potkachu,
inhed mu nos uřězachu.
Boreš s Havłem z země jedesta,
mnoho liudí s sobú přivedesta.
Tehdy kněz před Mostem ležieše
a Boršovi sbožie žžieše.
Tu ta pány knězě podstúpista
a udatně j'ho pobista.
Ta dva pány jesta sě za knězem jezditi,
kněz sě nemože opraviti.
Kněz s svými pomocníky otci*u* na miłosť jide,
jedno Ctibor s svým synem z země vynide.
Král káza svého syna s jeho miłostníky k objedu pozvati,
káza jim královy objed dáti.
Když za stołem vesele sediechu
a sobú j*už* bezpečni biechu,

král posła všěm ryby bez hlav syrové.
Uzřěvše to, sědú jako zmámení vlkové.
Kněžě střiebrnými okovami okovachu,
jiné všěcky u věžiu umetachu.
Kniežata kněžě z vězenie vypravichu,
ale jiní za tři léta u vězeniu bychu.
Němci Ctibora rádi přijechu,
bezpečenstvie mu dávajíc, velmi jej ctiechu.
Pak jej i s synem královi prodachu,
do Prahy je svázána posłachu.
Král káza Ctiborovi na Pětříně prknem
hlavu dołóv sstrčiti,
syna Jarošě na kołо vzbíti.
Ten, jenž dieše, by mohł i Bohu raditi,
neumě sebe ni syna smrti zbaviti.
Když Ctibor na smrť jdieše,
tuto řěč k liudu mluvieše:
„Kterýž chce zbýti všeliké strasti,
neroď prsta mezi dřvi a podvoj kłásti.
Jakž jistě věz, že tě uskřine,
takež vše přáteły hněv mine.
To mieniu, ktož chce bez škody ostati,
neroď u přietelskú svádu sě uvázati.
Řci: ‚Svoji sě psi hryzte,
a ciuzí nepřistúpajte.‘
Že jesť to pravda, svú smrtiú žehnach:
běda mně nebohu, že tak pozdě znamenach.“

LXXXVI.

Křižáci a Židé.

Tehdy křižovníci do Čech přišli běchu,
ti nad židy moc papežovu jmějiechu.
Té moci velikým střiebrem dobyli běchu.
S sobú liudí mnoho jmějiechu,
chtiec ot židóv veliké peniezě bráti,
neb je všěcky zejmati.
Král o tej válče počě netbati,
obojím řka: „Nechciu sě v to uvázati.
Drž sě každý svého práva;
ktož ostojí, buď jeho hlava zdráva.“
Král židóm ku brani pokynu,
řka: „Zbjete-li je, nepočtu vem za vinu.“
Židie tajně oděnie a liudí dobychu.
Když na ně křižovníci udeřichu,
židové křižovníky pobichu,
na dvě stě Němcóv tehdy zbichu.

LXXXVII.

Blažená Zdislava.

Léta ot narozenie Jezu Krista miłostivého
po tisiúciu po dvú stú po pěti dcát druhého
svatého života paní Sdisława s světa snide,
pro niuž pracným veliká útěcha příde.
Pět mrtvých vzkřiesiła,
mnoho slepých prosvietiła,
chromých a małomocných mnoho uzdraviła,
nad jinými pracnými veliké pomoci činiła.

Sta sě, že pan Všesław, šed k židóm, židovku podávi,
pak žid, v dóm jej přiłúdiv, do smrti jej zadávi.
Přietelé jeho pomstichu
a pro-ň mnoho židóv zbichu.
Král ty všěcky chtieše zbíti,
musichu všickni z země jíti.
Pak miłosti královy dobychu
a s židy sě umłuvichu.
Ale židy že bíti směli,
pro to sú kobłúk židovský na ščít vzěli.

LXXXVIII.

Volba krále říšského. Vpád Uhrův.

Tehdy sě sta krále říšského volenie,
pro to král tam posła tři pány neléně:
Hrona z Náchoda, Smiła Světlického
a pana Havła Jabłoňského.
Hron tu był v radě ze všěch múdřejší nazván,
pro to mu říšským králem črný lev na złatém ščítě dán.
Haveł ratiščem doby połovičného,
pán Smił kláním doby za znamenie kapra črveného.
Tehdy Uhři Moravu zhubichu,
ale Uhři kněžě Přěmysła nikděž nezbichu.
Kam sě jedno obrátiechu,
vesde Přemysła uzřiechu.

Tomu sě Uhři velmi diviechu,
a škodu ot něho velikú jmiechu.
A když Čechy přijidú,
Uhři tajně z země vynidú.

LXXXIX.

Povaha Přemysla II. Boje s Bavory.

Toho léta král Václav snide,
po něm Přěmysł jako krásný květ pojide.
Jako róžiu prostřěd łúky postavi,
takež Bóh českú zemiu Přěmysłem osławi.
Krásné nravy ovšem jmieše,
životem hrdinským bieše.
V radě netřěba múdřějšieho,
z mładu nikděž knieżete ščedřějšieho.
Uměł rozuměti każdému stavu,
směje sě, każdému pokłoni hławu.
Prvú vojnu na Prusy učini,
z pohan mnoho křěsťan zčini.
Tehdy bavorščí złoději do Čech jezdiechu,
mnoho nepodobizny činiechu,
i veliké pány jímáchu,
panie i také panny bráchu.
Tehdy kněz vévodě je sě żałovati,
vévoda nerodi svých ukázati.
Sta sě, że těch Bavor blíz tři dcěti jechu,
zsadivše je po řád, hławy jim sšěčechu.
Uzřěchu, że jeden na pěti na dcte let ošedivě,
čakaje své smrti strašlivě.

*

Však j'mu neotpustichu,
s jinými hlavu spudichu.
Opět je sě kněz žalovati,
vévoda o tom počě nic netbati.
Kněz mlád mladého sě skutka dopusti,
u mále vněd u Bavory, oheň pusti.
Pól země popelem postavi,
prostřěd Bavor své stany zstavi.
Sebrav sě vévoda, káza kněziu povědieti,
že chce z jutra s ním boj jmieti.
Uzřěv kněz, že nemóž s ním boje vzieti,
sám šestý na dct je sě k Rakúsóm běžěti.
Čechové kázachu za sobú střělcóm státi,
sami počěchu sě k městu Cyrndorfu bráti.
Nepřietelé se všech stran Čechy ostúpichu.
V Cyrndorfu most Bavoři podrubichu,
tak jakož ledva stromieše
a div že neletieše.
Nepřietelé brzo přispěchu
a k tomu městu Čechy připřěchu.
Když české vojsko toho města dojide,
a když po mostu pojide,
tu sě most s nimi propade,
mnoho dobrých v řěku upade.
O jiných zažhú město Bavoři;
již sú tu byli, vědie-t praviti o tom hoři.
Musichu Čechové vévodě slúbiti,
že, kdež káže, chtie sě postaviti.
Vypraviv liudi, kněz silně do Bavor jide,
z země dřieve nevynide,

až všiu zemiu popełem postavi,
mnoho hradóv pustých ostavi.
Hradi velmi vysocí stojiechu,
a u małých časiech Čechy jich dobudiechu.
A na hradiech Bavor mnoho tehdy zhořělo
a mnoho pak hładem zemřělo.
Neb těch vojn jesť kněz blíz desěť učinił,
a donadž był živ, svú škodú je vždy vinił.
Mnoho dobrých pánóv, své hrady ožehem zavrúce,
s svú čeledíú biechu v Čechách, a žebříúce.
Toho časa biskup Mikułaj s světa snide,
po něm Jan ščedrý na biskupí stolec vznide.
Kněz Přěmysł Margaretu poje,
po niej věně Rakúsy obje.

XC.

Naháči.

Léta ot narozenie syna božieho
po tisiúciu po dvú stú po pěti dcát devátého
błud starý novým činem na javo vynide
a toho léta do Čech přijide.
Naháči tehdy pojidú
a všiucku zemiu projidú.
Ti, svój chřbet obnažiece,
biči tepiechu, u błátě ležiece.
Tu służbu božiu tupiechu,
i také kněžiu haniechu,
řkúc: „Naše jesť lepšie pokánie,
než vaše nemúdré vołánie.“

I kázachu božiej službě přěstati,
a to sě musieše státi.
Češčí páni, uzřěvše je tak chodiecě,
proč to činie, nevědúcě,
takéž sě, s nimi chodiec, tepiechu.
Paní, v svém plúcě chodiec, též činiechu.
By byli chtěli užitečno duši jmieti,
było jim to od kněžě za pokánie vzieti.
Ale ti prví naháči zlý úmysł jmějiechu.
neb pro črta Lucipera, by na svój stolec
všeł, to činiechu.
Když to na ně Říměné vzvěděchu,
všěm ohněm jako kacieřóm životy otjechu;
neb sú kacieři byli,
svój tajný błud tak zjevili.

XCI.

Boje s Uhry.

Pak kněz jide na Bělu, na krále uherského,
na svého nepřietele dávného.
Když Čechy u Stožcě leżiechu,
hrabě z Cyrdika a Weyzové na jiezdě biechu.
Na ty Rakusicě Pławci udeřichu,
ti mnoho Rakúsóv zbichu.
Pak Čechy a Uhři proti sobě jidú,
o řěku Moravu sě snidú.
Uhři na tom miestě dva dni státi sliúbichu,
a Čechy za sě vstúpichu.
Uhři své viery nesdržiechu,
té noci na Čechy udeřiti chtiechu.

A jakž brzo Moravu přebřědú,
inhed na Čechy pojedú.
Kněz český na Uhry sě vráti,
je sě s nimi bojovati.
Róžě najprvé Pľavčě pobi,
Boreš uherského krále vozóv doby.
Když ty vozy domóv přiveze,
svatého Jana Křstitele mezi klénoty prst naleze.
Ktož by chtěł ten svatý prst viděti,
na Oseče mohł by jej ohledati.
Tehdy kněz český ctně krále uherského pobi,
mnoho měst a hradóv doby.
Kněz Rakúsy po ženě jmieše,
ottud do mořě vše země držieše.
Potom sě kněz koronova
a tiem svú česť všiu osnova.
Margareta sobě dosti let jmějieše,
pro to *už* k dietkám čáky nebieše;
pro to legát a Mohučský manželstvo to rozłúči.
Margaretě za věno nedachu i łúči;
za Rakúsy jiej nic nedachu,
pro to na krále vše kniežata bez mála nevstachu.

XCII.

Příkoří pánům a boje s králem Rudolfem.

Léta ot narozenie syna božieho
po tisiúciu po dvú stú po šesti dcát čtvrtého

hlad veliký v zemi bieše;
pro to mnoho *liudí*, a najviec Plzňan, mřieše.
Potom král počě o svých netbati,
města i vsi počě Němcóm dávati.
Němcóv sě je zd*iú* hraditi,
pánóm počě násilé činiti.
Své vládařě na Vitkovicě spusti,
násilé jiným pánóm činiti přěpusti.
Pro to sě páni někteří rozhněvachu,
Rudołta, krále říšského, na-ň pozvachu,
řkúc: „Lépe jest dědinu pustu jmieti,
než Němci budú královým kázaním držěti.“
Rudołt do Rakús přijede,
král, po němečskej radě, k němu jede.
Tu král Rudołtovi všě své země vzda:
Rudołt, jiné sobě obdržav, Čechy a Moravu
královi vzda.
Král, upustiv za rohy, počě za ocas chvátati,
i je sě na Rudołta jako bez vesła proti
vodě hrabati.
Ach běda krále šlechetného,
že neschova jazyka přirozeného,
jímž był dobył jmene dobrého,
také sbožie velikého;
s nímž by mohł viece dobyti,
své nepřátely všěcky zbíti!
I je sě král svých tupiti,
a kdež moha, je hubiti.
Závišiu, výborného rytieřě, z země vypudi,
Vitkovicě s Úščského hradovišče zapudi.

Budivojovicě otje Čiečovi,
Poděbrady Vilémovi.
Kładsko otje Zvieřětickým
a Łúně Žirotinským.
Jiným pánóm otje mnoho jiného,
činieše jim mnoho złého.
Pána Benešě káza u věži užžieci.
Ti skutci nemohú j'mu dobřě stéci.
Vdovy k Bohu na-ň žałováchu,
i sirotci na-ň płakáchu.
Těch hłas právě před Bóh jdieše,
neb jim ot krále násilé bieše.
Pro to, když mu Čechóv třeba bieše,
hotové służby ot nich jmieti nemožieše.
Čie klešče liška ohryzła vědúci,
vzdáliła sě ot něho, a potřěbu jmajúci.
Takéž král nesmě Čechóv u potřěbu přivinúti,
věda, že nemohú túhu toliko złého zapomenúti.
Večě král: „Až sě z vojny vrác*iu*,
zavaliu Čechóm velikú prác*iu*.
Chc*iu* Petřín pavłakú přistřieti,
na pražském mostu nebude Čecha viděti.“
Právě živ býti nerodieše,
když tu řěč zjevně mluvieše.
Málo Čechóv s sobú poje,
s Němci jide, j*už* je svoje.
Závišě s svú bratř*ími* s Rudołtem tu jdieše,
to králiu českému velmi škodno bieše;
neb ten jeho moc všiucku vědieše,
v jeho vojsku přáteły jmějieše.

Když za jutra již boj chtiechu vzieti,
Závišě káza králòvi povědieti,
chtěl-li by mu miłostiv býti,
chtěł by mu za jutra užitečně posłúžiti.
Král k tej řěči nerodi i stanu přistaviti,
řka: „Než bych to učinił, raději sě dám zabiti.“
Tehdy král s Němci proti Rudołtovi u boj vnide,
a pohřiechu ten tu snide.
Ta túha sta sě v svatého den Rufa u pátek,
ten svatý mučenník jesť veliký svátek,
léta ot narozenie syna božieho
po tisiúciu po dvú stú po sedmi dcát osmého.

XCIII.

Boje Brambursk ých s Čechy.

Rudołt po boju do Čech pojide,
ale markrabie brambursk ý přijide,
chtě za kralovičě s ním boj vzieti.
Vzvěděv to Rudołt, počě za sě jeti.
Brambursk ý markrabie v zemiu sě uváza,
svého rodičě, Vaňka kralovičě, do Sas nésti káza.
Závišě Vitkovic kralovú poje
a jmě proti Němcóm prospěšné boje.
Měščěné na města mnoho Němcóv pustiechu,
s nimiž měščěné zemanóm mnoho złého učinichu.
Zpleniece je, i seżżiechu,
zejmúce je, z nich dušiu vypudiechu.

Sami páni jechu sě vaditi,
to počě zemi najviece škoditi.
Opět sě jechu mířiti,
na Němcě jiezdy činiti.
Časté boje s Němci jmieváchu
a mnoho jich na Němcích obdrževáchu.
Pan Ctibor z Lipnicě około Prahy,
Jarosław Jabłoński około své drahy.
V Albrechticích Mutyně Skuhrovský
u Hořimivsi Mutyně Vřěščovský,
Tas Wissemburský, Beltrám s trúbú Zebinský,
pan Hynek, slovútný rytieř, vojensky
*ciu*zozemcě podstúpichu,
tu jich mnoho velmi zbichu.
Pan Hynek z Dubé také rány dáváše,
ot jeho rázóv jako hrom hřímáše.
Mlatem německé helmy kováše,
z nichž světlý oheň prcháše.
Bez přěstánie vzdy křičieše:
„Vrtněte sě na ně, hrdiny, spěše!“
Jeho hrdinstvem Čechy vychozováchu,
jemu všiu chválu vzdáváchu.
Kdež sě Čechy s Němci potkáchu,
mezi sobú Němci vztázáchu:
„Vidíte-li z Dubé pana Hynka?
Proti jeho ranám jsú naši helmové jako dýnka.“
Jakž jej brzo vzvěděchu,
tak sě na běh otdadiechu.

Tak sě jeho Němci bojiechu,
až jej Dětřichem Berúnským zoviechu.
Pro to sě Němcóm české baby smějiechu;
neb kdežkoli je uzřiechu,
Hynkem Dubským je strašiechu.
Neb dřieve Čechy túhu jmiechu,
že je Němci právě zahładiti chtiechu.
Když vládyky do města přijediechu,
kobłúk k nim přivrhúce, hłavy jim setniechu.
To sě ot měščan vládykám dáło,
mé oko to často vídało.
Tehdy kněz Jan, šlechetný biskup, snide,
po něm Dobeš na biskupí stolec vznide.

XCIV.

Hladomor v Čechách. Boje v Polště.

Po králově smrti na třetie léto
by hład v Čechách. Pravie, to léto było
samým Bohem prokleto,
že liudźe mrchu liudskú, i své děti jediechu.
Až hróza była, tako velmi mřiechu,
že v každém městě vóz bieše,
ten jiného nečinieše,
jedno že umrlče vozieše,
po jednú viece než desěť v dół uvržieše.
Pak na léto taká žizn bieše,
že kořec žita šesť peněz złých płatieše.
Pak páni kralovicě Václava z Sas dobychu,
vše města i hrady záłabské za-ň zastavichu.

Pak kněz v skóřě všiu zemiu od ciuzozemcóv vypravi,
dobrý pokoj v zemi upravi.
Tehdy Záviši pro mateř hlavu spudi,
jeho bratřiu z země vypudi.
Pak kněz doby kněžstva krakovského,
pak Kališě, kněžstva pomořanského
a královstvie poznaňského.
Neb královnu polskú pojał bieše,
a ty země u věně jmieše.
Kněz sirazský počě j'mu u Polšče překážěti,
kněz český musi na-ň jeti.
Před Sirazem mnoho rytieřóv učinichu,
Sirazě jako jhrajúce dobychu.
To sě sta ot narozenie syna božieho
po tisiúciu po dvú stú po devieti dcát třetieho.
Tehdy pan Jan z Michałovic kole po Rýnu do Paříže jede,
tu ctně právě kláv, túž cěstú do Čech přijede.
Tehdy kněz Dobeš biskup snide,
Řehoř na biskupí stolec vznide.

XCV.

Korunování a vady Václava II.

Pak kněz Václav přije koronu královstvie českého,
po tom koronu královstvie polského.
Zatrati v zemi rozličné obrazy,
dobrý peniez, točiúš groš, zarazi.

Otevřě Bóh královi střiebrné hory,
nejmě ot nepřáteł i jedné vzdory.
S voliú také krále říšského
doby markrabstvie míšeňskéhо.
Pak sě je král Bohu služiti,
božiu česť mnohým činem płoditi.
Kłáštery rozličným zákonníkóm stavieše,
ałmužny veliké činieše.
Mší mnoho rád posłúcháše,
hodiny jako kněz řiekáše.
V tom pokoju v svém úřědě rozléně,
o němž mu było býti, o tom počě tbáti najméně.
Kniežecí úřad jesť na súdě sěděti,
sirotčiu żałobu słyšěti.
On sirotku na súdu nesědieše,
dievčie dědiny jiným dadieše.
Sirotcie, vdovy k němu voláchu,
vdovy se dcerami před ním klekáchu,
on to vida, pryč pojdieše,
pánu některému súd rukú poručieše.
Ti páni tak sirotky súdiechu,
jich dědiny sobě přisúdiechu.

XCVI.

Spolky i nesnáze Václava II. s Albrechtem.

Když král tomu násiliu v zemi býti přěpusti,
Bóh na krále tento nedostatek spusti,
že v svú radu Němcě počě púščěti,
jich rady je sě velmi držěti.

Na to jej německá rada přěmože,
že Rudołtovic*iu* k říši pomože,
jehož otec był zabił otcě jeho.
Proti věrných radě na svú hłavu vsadi
vraha svého.
O věrných radě nerodě tbáti,
i počě Ałbrechtovi l*iu*dí i střiebra słáti.
To było zjevné znamenie
božieho syna rozhněvánie,
že był tak ohłúpen smysł jeho,
ež za přietel jmieše vraha svého.
Ałbrecht s Čechy krále říšského Adołfa zabi.
Kak sě jměł v tom bo*ju* Smił Ojieřovic, i dnes
młuvie Švábi.
Tehdy biskup Řehoř snide,
na biskupí stolec kněz Jan vznide.
Když Ałbrecht s Čechy své nepřáteły pobi,
když českým střiebrem i złatem říše doby,
počěchu Němci měščěné k němu listy sláti,
jej na svého krále do Čech zváti.
Když Ałbrecht v říš*iu* sě silně uváza,
na českého krále práva potáza,
že mu nechce hor střiebrných dáti,
ni chce j'mu najlepších tří měst v svej zemi
vzdáti.
To královi českému škodno bieše,
že v svej radě Němcě jmějieše;
což sě s nimi uradieše,
to Ałbrecht inhed vzvědieše.

XCVII.

Václav III. králem v Uhrách. Vpád Albrechtův.

Král český syna Václava jmieše,
ten již králem uherským koronován bieše.
Mně, by sě jemu u boj s Říšským sníti,
umysli dřieve do Uher k synu jíti.
Neb jedinkého syna jmieše,
pro to jej raději v Čechách vidieše.
Čechy mocně v Uhřiech na Rakuši leziechu,
což jim liubo, to činiechu.
Vje král tehdy do Budína,
vzě z Uher i s koronú syna.
Král sě s synem se *ctiú* do Čech dobra
a s sobú uherskú koronu i klénoty pobra.
Albrecht, král říšský, v českú *zemiu* vnide,
před Hory střiebrné přijide.
Na Horách pan Jan z Stráže a Jindřich Lipský biesta;
tě hrdině i páchnúti jim nedadiesta.
Dětoch z Hořiupníka mnoho pícníkov u mále švábských pobi,
Švábov mnoho zbi.
Když sě králova moc vščecka snide,
Albrecht z Čech během vynide.
Jindřich s Ješkem vždy o Švábiech biesta,
škodu jim velikú činiesta.
To Jindřichovi i pomože,
pro své hrdinstvo ot toho časa sě vzmože.
Když bez škody vrah z země vynide,

tehdy král český, pro žalosť u velikú nemoc upad, smrti neujide.
K tomu mu také někteří pomohú,
ale tu řěč pořúčiemy Bohu.

XCVIII.

Zavraždění Václava III.

Skóro po tom král Václav snide,
po něm syn jeho Václav, král uherský, vznide.
České i polské královstvie držieše,
Ottu, vévodu bavorského, sebe-miesto do Uher posłał bieše.
Do toho dietěte Vaňka čáka k dobru bieše;
jeho ujec, král říšský, péčiu velikú jmieše.
Ten tři Durinky v službu krále českého připravi,
tiem vrah český sestřěnče ztravi.
Král Vaněk, jda na vojnu, do Ołomúče přijede,
tu sě liudí k němu mnoho snide.
U vigilji svatého Dominika král o połedni spat jide;
když všickni vynidú, Durink před komniatu přijide.
Před králem nebieše stráže jiného
kromě komorníka jediného.
Durink před komniatú stáše
a svého tu času ždáše.
Král Václav, vstav ze spanie,
činieše veliké vzdychánie.

Je sě na děkana voľati,
aby k němu ráčił vstáti,
řka: „Poď ke mně, neb-ť mě jesť túha.“
Ten Durink, nevěrný sluha,
jako chtě královi na vzchod pomoci, z kúta sě vytasi,
v tu dobu královi hrdło přětasi.
Ach Durinku, zlý člověče,
co si spáchał, nevěrníče!
Co-ť to miłé dietě učiniło?
Snad to, že tě dary velmi dařiło?
Pro to-li-ť jej było zabiti,
takú zemiu osiřiti?
Snad tvému jazyku to jesť přirozeno,
že druhé kniežě v Čechách ot vás jesť zahubeno?
O nevěrných tuto viece było by mluviti,
ale Bohu je porúčiem súditi.
Boží súd nalezne i tajného;
snad już jesť osúdił jeho smrti vinného!
Ješče-ť bude některé súditi.
Té řěči netbaju, neb jmám o Durincě domluviti.
Toho Durinka inhed jechu,
ruku, júž krále zabił, mu ottěchu.
Psi jeho tělo všěcko sněchu,
ruky té sniesti nerodiechu.
To złé sě sta léta ot narozenie syna božieho
po tisiúciu po třech stech šestého.

XCIX.

Vláda Rudolfa I.

Co-t pak Čechy učinichu!
Svého vraha sobě za kněz zvoļichu,
Rudoļta, vévodu rakúského,
Aļbrechtova syna, krále říšského.
Vrah nemóž dobřě učiniti!
Jsa český kněz, chtieše vše české pány zbíti.
Ktož tomu nechce věřiti,
a chtěl-li by tiem jist býti,
otěž pana Jana Wartmberského
neb pana Jindřicha Lipského.
Kněz Rudoļt kněžsky sě u stoļa jmieše,
v jeho kuchyni kašě vzdy vřieše.
Snad to pro lékařstvie činieše,
neb mdļého života bieše.
Tehdy pravě královně,
tě šlechetně Václavovně,
s násilím s hradu Prahy vedú,
u podružstvie do města uvedú.
Snad že *jejú* otec též sirým pannám činił bieše,
Bóh otcóv hřiech nad dětmi mstieše!
Pak kněz Rudoļt na pana Bavora jede,
na tej vojně v Ohraždějovicích snide.
Nepļačte ho, české děti,
neb račte to jistě věděti:
by-t byļ pobyļ ten kněz živ déle,
byļa by pošļa mezi pány veliká mele.

*

Listy jim po vóli dáváše,
ale jich zlého chytře hledáše.
Neb tak j'mu bieš' otec kázal,
by o českej prosbě nic netázal,
a řka: „Daj Čechóm bělpucha a črnidła do vóle,
opěť jim otejmeš, šíju jim mečem ohole.“
Tehdy Vilém Zajiec srdcě udatného,
nełstivý přietel jazyka českého,
doby Křivokłáta, hradu královéhо,
i zbavi ten kraj plena švábskéhо.

C.

Volba Jindřicha, boje s Albrechtem.

Pak učinichu králem Jindřicha, kněže korutanskéhо,
člověka velmi dobrého,
k tej věci ovšem sprostnéhо.
Ten za sobú královnu jmieše,
tomu král Václav, na vojnu jeda, zemiu poručił bieše.
Ten kněz o jiniem práce nejmieše,
jedno že rád, boží muž, syt býti chtieše.
Tehdy říšský král na českú sě zemiu složi,
přijed do Čech, silně sě před Horú położi.
Ale když na cěstě był, pan Plichta z Žirotína,
ten jmenovaný hrdina,
mnoho škody učini v koních i liudech Říšskému;
tiem česť velikú učini rodu svému.

Tehdy pan Jindřich Lipský
a pan Beneš Wartnberský
přátely své s lidmi sebrasta,
proti Říšskému na Hory sě brasta.
Tu úsilé mnoho podjesta,
i před Horníky bezpečna nebiesta.
Mnoho j'mu škody učinista,
Hory a Kolína mociú obránista.
Tolik škody ot niú jmieše,
až již z země jeti chtieše.
Z měst Němci, když jich zlé znamenachu,
na svá města jich pozvachu.
Hradčěné ti vše zlé zemi počěchu,
Mýcené, Chrudiměné, Bydžovené, Poličené dokonachu.
Ti Šváby na svá města pustichu,
mnoho zlého zemi učinichu.
Ti na Čechy navodiechu,
Čechy kupujúc mučiechu.
Čechové na rozličných cěstách Šváby pobichu
a mnoho jich v Čechách zbichu.
Sta sě, že sě Švábi na Chrudimi sebrachu,
a do Mýta jdúce, mnoho vsí vzebrachu.
Někteří Čechové Šváby ostřěhú,
řkúc: „Vězte, že-t vás Čechové střěhú.“
Švábi jechu sě chlubiti,
že každý chce desěť Čechóv podstúpiti.
Mezi Turovem a Opočnem Čechy sě s Šváby snidú,
Čechové s nimi v tvrdý boj vnidú.

Nebo málo Čechóv proti mnohu Švábóv jdieše,
a mezi Švábы devět hrabí bývalých bieše.
Však Čechové ctně Švábы pobichu
a mezi sobú vše koně zbichu.
Ctibor z Uherska ten tu mezi najlepšími bieše,
a ten mnoho vězňóv dobrých domóv vedieše.

CI.

Zavraždění krále Albrechta.

Na léto vrah český, Albrecht, do Čech počě jíti,
chtě překotem jazyk český zahladiti.
Chłapi s kosami s ním jdiechu,
ti vše obilé na poli*u* ssieci chtiechu,
by Čechy hładem sě rozlezli
a Švábi u pustú zem*iu* vlezli,
hradóv by nemohli držěti,
řkúc: „My budem u městech ležěti.
Nám z jiných zemí ztravu povezú,
Čechové s hradóv hładem i z země polezú.“
Ale ten Bóh, jenž právě súdí,
jinak to vščecko rozkliudi.
Jda do Čech, když sě přěs Rýn poveze,
Ješek, jeho synovec, na strýc*iu* sě sveze.
Ten j*u*noch šlechetný zabi tu strýcě svého
a tiem i pomsti krále, ujcě bratra svého.
Ten Ješek był z sestry krále českého,
a pro toż i zbavi Čechy vraha nemiłostivého.
Také že nesłušało, než od svého, sníti,
jenž tak nevěrně směł svého sestřěncě zabiti.

CII.

Proměny v mravech českých.

Pak sě češčí páni zlých obyčějóv přijechu,
za kratochvíl v kostky *j*hrajiechu.
Z něhož dřieve łotróm za złé jmiechu,
toho sě sami páni přidržiechu,
řkúc: „To v jiných zemiech łotři činie,
a velikým bláznovstvem sě vinie.“
Obyčěje sě złého přijímáchu,
a dobrého nic netbáchu.
Chceš-li sě *ciu*zích obyčejóv ty přijieti,
hlédaj, móžeš-li to v kterej zemi uzřieti,
by *ciu*zozemcě při sobě jměli
a v svú radu je púščěli.
By vy sě téhož přijeli,
toho by užitek i česť jměli.
Ale ot złého sě nectného obyčěje přijieti,
to jesť, ztratě ctné jmě, złé jmieti.
A pro zły příkład na svój jazyk *już* nic netbaj*ú*,
a za česť v kostky *j*hraj*ú*.
Tehdy sě jechu bez popruhóv kláti,
a panny jim za dar počěchu chrústóv sláti.
Jechu sě *ciu*zím paním slúžiti:
toho bieše viece, ale mrzí mě i mluviti.
Tak páni svú kratochvíl jmiechu,
a menší zem*iu* hubiechu.
Neby, kto sě za pravdu postavě,
ni kto českú česť opravě.
Páni kostku a kláníe płodiechu,
a měščěné s hostmi o nich sě radiechu.

Neb měščěné nesměchu nikam vyněti,
pro to jim nemohú déle hověti.
Pan Jindřich a pan Jan v Sedlc*iu* biesta,
Rémunt a Hynek u Pražě kratochvíl jmiesta.
Ty pány Horníci s měščany jednoho dne jechu
a životy jim otjeti inhed chtiechu.
Toho učiniti někteří nedadiechu,
však je tvrdě schovachu.
Už vidíte, ktož na vysokém stavu jmá výhledí,
a vsdy kratochvíl jmaje, na radě nesedí,
ten v svú rukú jmá jistú škodu
i sobě i svému rodu.
Ta sě hanba šlechticóm nikdy nestávała,
a ta příhoda chłapóm vnadu dała.
By chtěli právě rozuměti,
nedali by *ciu*zím v Čechách té moci jmieti.
Neustavični jsú časové:
již dnes střiebro dávají, zajtra budú vrahové.
Chłap svú voli*ú* tobě nic nedá,
pánkaje tobě, svého časa hledá.
Moci-li-ť bude kdy s tě býti,
káže-ť své i s lichvú zapłatiti.
Už vidíte, páni, dobré-li ste rady,
dávají*ce* *ciu*zozemcóm v zemi hrady.
By vás nejměli kde schovati,
nedrzli by byli na vy vstáti.
Přietelé těch pánóv dotad sě ručichu,
až je však i vypravichu.
Však za chłapie syny své dcery otdati musichu,
ale však jim potom jich děti vrátichu.

Neb dietky o rocě a málem stařějšie biechu,
a šlechetné dietky u Horníkóv umřieti chtiechu.
A pro to je i vrátichu,
a také že přietelé za to mluvichu.

CIII.

Boje mezi stranama v Praze.

Kněz ot pánóv u potupě bieše,
tak že často jiesti nejmieše.
Pozva sobě na pomoc rodiče svého,
Bedřicha, markrabiu míšeňského.
Mnohým nevěra sě zdieše,
že Míšeňský u mále po zemi jezdieše,
zemiu překotem hubieše,
a nikte jemu toho nebránieše.
Před Hory bez strachu jede,
ottad pak před Prahu přijede.
Kněz u městě bieše,
Míšňany do města pustiti chtieše.
Měščěné sě rozdělichu:
Kokotovici a Vołbramovici s Čechy biechu,
Velflovici a Ot kamene sě s Míšňany slichu
a jim pražské město zradichu.
Když Míšněné chtiechu tehdy u město vníti,
jiná strana chtieše brániti.
Vítek Ojieřovic tehdy na hradě sědieše.
Ten, dospěv, vnide u město spěšě,
chtě měšťanóm pomoci,
ale nemože proti moci.

Neb Voľbramovici s Kokotovici na ospitál běžiechu,
a Míšněné *już* u městě volni biechu.
Velflovici Vítka na Novém Městě řetězem přěpěchu
a tu jeho i *liu*di zbíti chtěchu.
Však sě tej síle obránichu,
ale koní mnoho ztratichu.
Ale že řetězy biechu přěpěti,
nejmějiechu, kady vyněti.
Tehdy Sudek, silné dietě,
jednú ranú řetěz mečem přětě.
Viděch, když na hrad jediechu,
a'no po pán*iu* Vítkovu oř*iu* třěva sě vlečiechu.
Voľbram ospitáľ osěde,
s druhé strany mosta Pavlík z Liudic sěde.
Obojí mosta dobřě brániechu,
a pro ně Míšněné vóle u městě nejmějiechu.
Potom sě umľuvichu,
a věžě, ospitáľa a pražského hrada kněz*iu*, sstúpichu.
Kněz hrad poruči Heřmanu Zvieřetickému,
rytieř*iu* mľadému, ale přěšlechetnému,
do něhož vieru i hrdinstvo vzvědě,
a příslovie i jednoho do něho nevzvědě.

CIV.

Další boje s Míšňany.

Pak té nemúdrosti kněz sě dopusti,
že v témdni, Heřmanovi hrad otjem, Míšňany na-ň vzpusti.
Míšněné jechu sě země hubiti,
a Čechy jmúce, nemilostivě mučiti.
Nemohł-li dáti ale kořec ovsa, Čecha zabichu,
neb jej jinak v síle zhubichu.
Dłani jim prořežúce, žiniu jim provláčiechu,
a tak je nebožátka po hradu i jinudy vodiechu.
Kněz, to vida, sě smějieše,
ni jim pro to kdy co dieše.
Vilém Zajiec, nełstivý přietel jazyka svého,
ten udatný šlechtic je sě želeti toho złého.
Dostřěh sě jich, i zbi Míšňan mnoho,
nebo biechu dóstojni toho.
Ten šlechtic věrný Míšňanóm cti ukráti,
ni sě směchu viec na tu stranu postáti.
Čechy sě před hradem położichu,
na předhradiu Míšňany a Korutany pobichu.
Tu Vítek Ojieřovic hrdinsky sě jměł,
ten šlechetný rytieř prvý nepřáteły projeł.
Ale już právě jat bieše,
by sě neopravił spieše.
Tu zabichu Kamýka, rytieře udatného,
a Čechy jechu Aufsteinéřě, hrabiu korutanského.

Tu pan Jan z Stráže po nepřieteliech udatně jedieše,
a ovšem po nich v hrad vendieše,
by był s ním most u přiekop neleťał.
Na ten boj sem jáz z města hleďał.
A když Čechy s Němci boj jmiechu,
tehdy Čechové Němcě u městě tepiechu.
V zástupiech Čechy po městu chodiechu,
ale Němci v svých domiech zatvořeni sědiechu.

CV.

Veliké povodně.

Léta ot narozenie syna božieho
po tisúciu po třech stech desátého
v rozličných krajích taká povodeň była,
jakž mnoho vsí i liudí zhubiła.
U Liutomyšle v Heřmanicích tanec i s pištcem vzała.
Ta božie spústa den svatého Jakuba sě dáła.
V druhý den v Kladšče podměstie blíz vše potopiła
a tu na dva tisúcě liuda ztopiła.
Zvieřata pod Kładsko na kládiu řevúce płoviechu,
domové cělí, a na nich liudie sědiechu.
Tu otec ot syna, máti ot dceře,
syn od otcě, dci ot mateře,
preč płovúce, žałostivě otpuščenie bráchu,

muž ot ženy, žena ot mužě; nebo svú smrť
znamenáchu.
Již tonúce, však v naději druh k druhu
sě zpoviedáchu,
a přietelé, po nich hlediece, s pláčem vlasy
s svých hlav dráchu.
Pak na dřievíu kolébky s dětmi živými na-
lezáchu,
a domovité věci po dřievíu sbieráchu.
Tiem přásłem voda mnoho vsí zkaziła
a mnoho liudí ztopiła.

CVI.

Vypuzení Korutanského a volba Jana.

Po tom, když Čechy uzřěchu,
že v Korutanském statka nejmiechu,
královnu Elžku za Jana ciesařovičě dachu,
toho hrabíu z Licmburka na královstvie po-
zvachu.
Pro Míšňany Korutanského vyhnachu,
Jana z Licmburka králem českým koronovachu.
Toho, Bože, rač dlúho uzdraviti,
a rač jeho, Tvórče, naučiti,
aby miłował zemany
a v svej radě jměł české pány.
S těmi-ť móže cti dojíti,
bez nich nemóž země upokojiti.
Aneb jemu zemanóm uvěřiti,
nebo se ctiú z země jíti.

Pánóm razíu múdru býti,
kdež mohúc, pokoj činiti.
Neb vem lépe jesť zemíu samým pokojíti,
než vaši nepřietelé budú vy súditi,
dobrých junochóv v životiech nehubiece,
nebo vem jich v skóřě třěba bude viece.
Razíu vem, smysł svój při sobě jmějte,
hostí v zemíu nepúščějte.
Nechcete-li v tom múdři býti,
bude sěkyra na sě dłubny činiti.
Razíu vem, příde-li vem které volenie,
chovajte sě skrzě les na křivá drva chozenie.
Co-ť tiem mieníu, sám znamenaj:
vol svého jazyka, cíuzieho nechaj.
Pomni, čemu-ť Líubušě jesť učiła,
jež v svej řěči nikdy neskřiviła.
Mnoho by było jiného mluviti,
ale v tom chcíu dosti učiniti.
Ta kronika mluví ot narozenie Jesu Krista, pána našeho,
do léta po tisiúciu *a*) po desieti i čtvrtého.
b) po dvú dcatú až šestého.

Přídavky druhé redakcí.

CVII.

Soudní klání v Hradci.

Léta ot narozenie syna božieho
po tisiúciu po třech stech po desieti pátého
pro mužobojstvo sta sě súd nesłýchaný,
ni v českej zemi vídaný.
Rudołt z Kosic zabi panošiu Věňkovi, súsědu svému,
pro to Věněk zabi syna jemu,
pak Rudołt zabi Věňkovi syna.
I by to tak veliká vina,
že jie nemože i jeden uložiti,
až jima musichu okoł v Hradciu učiniti.
Šesť a šesť dobřě oděných
a na jednostajných koních
proti sobě v okoł jeli
a tak sě silně v okole zavřěli.
Rudołtovici jmiechu na oděniu sukně zelené
a Věňkovici črvené.
Rudołtovici sě prvé dobřě jmějiechu,
ale smysleti nechtiechu,
že, když porazili kterého,
nechali choditi jeho.

A ten, jenž pěš chodieše,
najviece jim škodieše.
Ale Věňkovici, když kterého srazili,
inhed jeho ku podáni*u* připudili.
Tak Věňkovici i získachu,
a Rudoltovici sě jim na miłosť dachu.
A kakož koli nepřietelský l*iú*tý boj był,
však i jeden z nich života nezbył.
Avšak sú sobě oděnie zpodjímali
a nepřietelsky sě skłáli.

CVIII.

Boje s Uhry a mezi panstvem.

Toho léta na svatého Jakuba
sta sě v zemi vodú zhúba veliká,
vsí a domóv mnoho rušiła
a obilé přieliš zkaziła.
Při tom časě v Moravě zle sě dějieše;
neb Matěj z Třenčína,
ten uherský hrdina,
hradóv pomezských několik držieše,
s nich Moravu vš*iu* hubieše.
Krále rada jeho naradi,
že na Brod pány silny posadi,
již by země bránili
a před ty hrady jiezdy činili.
Tehdy Matěj mnoho Uhróv sebra,
a třmi sty o Hradišč*iu* vše vsi vzebra,
a s jinými na Bánově sě założi.

Tehdy Čechové nebozí,
lsti uherské neznajíce,
dobré rady nejmajíce,
kłopotně sě na ty Uhry vybrachu
a k Bánovu sě sami otdachu.

A když na horu češčí *liudie* vznidú,
Uhři na ně silně vynidú;
inhed Čechy pobichu,
a mnoho jich Uhři na bězě jechu.

Pro to král vojensky na Matěje jide,
a když Holíče dojide,
před ním sě położi
a około jeho voje rozłoži.

Nechtě král jinak pracovati,
káza kopáčóm hrad podkopati.
V tom sě j'mu nezvede,
neb Matěj své kopáče na hrad vzvede.

Ti sě nad naše kopáče vzkopachu,
a tak naši kopánie i přěstachu;
neb je Uhři tepiechu
a u vodu topiechu.

Tu Čechy i jedné cti neučinichu,
jedno že Moravu dohubichu.

Tú vojnú počě sě král styděti,
i chtieše Lipského Jindřicha jieti;
bo jeho svú hanbú vinieše.
Ale že j'mu pan Jindřich silen bieše,
nemože j'ho tehdy inhed jieti,
ale da to Vilémovi Zajiecovi věděti.

Tolik o něm král s Vilémem rad kłade,
až jeho Vilém i popade.
Pro jeho jetie Ostrva vsta proti královi
a proti panu Vilémovi;
neb ten s králem věrně držieše,
a také s králem Střěła bieše.
Ostrva na pol*iu* ležieše
a zem*iu* hubieše.
L*iudie* královi do Prahy přijedú
a ottud tajně na Ostrvu jedú.
Ostrvěné sě ostřěhú
a na ně ze vsí vytěhú.
Tu sě Ostrvěné dobřě jmiechu
a na nich boj obdržěchu.
Tu z Střěły najlepší jat bieše,
ten sobě Sbyněk jmě jmieše.
S Ostrvú jedni Němci biechu,
ti Kokorščí sloviechu.
Zajiec*iu* sě na nich dobřě pokobi,
ten ty Němcě udatně bojem pobi.
Tehdy král ot Zajiecě chtieše Jindřicha vzieti,
chtieše j'mu inhed hłavu stieti.
Zajiec sě za Jindřicha posadi
a s králem sě dobřě svadi,
řka: „Král*iu*, rač to věděti,
že-t sě je Jindřich nedał jieti,
až sem musił sl*iúbiti*,
že j'mu životu nic [nechciu] nečiniti.“
Nerodi jeho na smrť dáti,
pro to král počě sě na Zajiecě hněvati.

Pak páni v dobrú řěč s králem vnidú
a o vše dobré sě s nim snidú.
Inhed pana Jindřicha pusti
a vše Němcě pryč rozpusti.

CIX.

Boj s králem. Hlad v zemi.

Léta ot narozenie syna božieho
po tisiúciu po třech stech po desieti šestého
král bez zeman z země jide
i za pól druhého léta nepřijide.
Sám šest po zemiech sě tuláše
a knieżecie dvory ohledováše.
Pak sě s Němci do země vráti
a s nimi počě po všie zemi bráti.
I jednomu pánu neotpustieše,
pořád všiu zemiu žžieše.
Toho sě sžěli Zajiecovi,
točiúš z Valdeka Vilémovi,
i počě mluviti:
„Już živ déle nechciu býti,
té spústy nechciu déle trpěti;
chciu s Bohem na ty Němcě jeti.“
Uzřěv, že jeho sbožie Němci pálé,
vece: „Nechciu jim hověti dále.“
U mále poteče proti mnohu,
řka: „Vědě, že s ně býti nemohu;
ale ufaju do pomoci svatého Václava,
jenž jesť česká mocná hlava.

*

Na jeho miłosť chciu k nim jíti!“
Dojed jich, je sě s nimi bíti.
Tehdy zjevně Čechóm svatý Václav sě pokáza
a za sobú u boj jim jíti káza.
Tu Čechové dobři biechu,
udatně Šváby pobichu.
Słušie každému dobrým býti
a své země životem brániti,
pro svój jazyk i smrť přijieti:
a toho tvé děti budú česť jmieti.
Na Rýně počěchu mluviti,
kto by był mohł krále pobiti?
Když jim Švábi na Zajiecě pověděchu,
Rýněné jim otpověděchu:
„Neřiekajte ‚zajiec‘ Vilémovi,
ale přirovnajte jej ke lvovi,
řkúc: ‚Móž‘ ten rytieř dobrý býti,
že pro své země česť směł v taký boj vníti.‘“
Král pro tu škodu,
aby nevšeł v hroznú příhodu,
s zemany sě snide
a v jich miłosť vjide.
Pro tu válku za tři léta taký hład vznide,
že pro-ň dobřě třetina *liu*du snide.
A vlcie tak *liu*di jediechu,
že i oděné *liu*di s samostřiely dáviechu.
Liudie jiné *liu*di tepiechu
a svařiece jediechu.
Tehdy jesť nalezena
některá chudá žena,

tu jest u pusté pivnici seděla.
Ta se třmi dcerami *liu*di jedła,
potom také i dcery sně,
však hładu neobráni sě.

CX.

Rytířské skutky Plichtovy.

Tehdy rytieř jeden v zemi bieše,
ten Plichta z Žirotína slovieše.
Ten z země vynide
a do *ciuz*ích zemi jide.
Když pravý boj vzvěděl,
těm na pomoc jeł.
Był v boj*u* krále říšského
a u krále anglického,
a ve mnohých bojích jiných
i u příhodách rozličných.
Však vesde škody zbył
a vesde s obú stranú lepší był.
Ve stě let nenarázěl sě rytieř taký,
jehož by chválił jazyk všaký.
Ale česká kronika jeho neumie chváliti,
že sě pro své země česť nechtěł potruditi.
Posłúchajte, mocní páni,
jenž ste ku popravě českej zemi Bohem vydáni!
Chtěł-li by kto věčného jmene dobyti,
ten neroď pro své země česť leň býti.
Tiem jmene ctného dobudete
a potom s Bohem ostanete.

Při tom časě zle sě v zemi vedieše,
přěboji velici biechu,
a druzi v noci kradiechu.
Nebo páni, již popravu jmiechu,
svým *liu*dem bráti přěpúščiechu.
Na jich *liu*di nikte sáhnúti nesměł;
tak i jeden dobrý pokoje nejměł.
Neb bieše bieda stádc*iu* chudému,
jež jest poddáno pastýř*iu* nepravému.
Toho časa nožě sě v Čechách pokázachu,
jimiž złoději skot a koně z domóv střihachu.

Rejstřík historický.

Adolf Nassavský, král říšský (1292—1298) 159.
Albrecht I., král říšský (1298—1308) 158—166.
Albrechtice (na Pardubsku) 155.
z *Aldemburka* hrabie 66.
Alexander Veliky 20.
Amazonské panie 19.
anglický král (Edward II. 1307—1327) 181.
Apolinařiš sv. 104.
Apolinařiše sv. kostel v Sadské 110.
Aufsteinéř, hrabě korutanský (Jindřich z Aufensteina 1309—1310) 171.
Bánov u Uherského Brodu 176, 177.
Barnaba mnich 64, 65.
Bavor ze Strakonic († 1318) 163.
Bavoři 111, 117, 147—149, 161.
bavorský les 75, 79.
Bedřich, Boleslav Soběslavic, kníže (1173, 1178—1189) 119, 120, 122, 124—126.
Bedřich I., císař (1152—1190) 114.
Bedřich II., císař (1212—1250) 139.
Bedřich Udatný, vévoda rakouský (1230—1246) 136.
Bedřich, markrabí míšeňský (Fridrich s rozkousnutou tváří 1292—1324) 169.
Běla, král uherský (Bela IV. 1235—1270) 150.
Beltrám Zebinský (1280) 155.
Bena, na Miličicích pán 104.
Beneda, velitel na Míšni za Vratislava II., 86.
Benedikt, mnich 65.
Benedikta sv. zákon (řád) 55.
Beneš ze Cvilína (popraven 1265) 153; Wartenberský, viz tam.
Bernart, biskup pražský (1236—1240) 137.
Berún, viz Dětřich.
Bielina řeka 12.
Bielina hrad 76, 141.
biskupství pražské založeno 55.

bohové pohanští 33.
Bojiště za Vyšehradem 19, před Prahú 101, 124, 127.
Boleslav I. Ljútý (935—967) 43, 50—54.
Boleslav II. Ščedrý (967—999) 54—56.
Boleslav III. Skúpý (999—1002) 57.
Boleslav Soběslavic, viz Bedřich.
Boleslav Stará 2, 3, 43, 50, 54, 72, 73, 75.
Boleslav Mladá 55.
boleslavská kronika 3.
Boreš z Oseka i z Risenburka (1231—1276) 143, 151.
Bořek, vládař za Přemysla Ottakara I. 130.
Bořivoj I. (891—894 asi) 40, 43, 44.
Bořivoj II. (1100—1107, 1117—1120, † 1124) 94—111.
Božěj Vršovic († 1108) 92, 96—98.
Božěna, kněžna († 1052) 70, 71.
Bračislav, Břěčislav, Břetislav I. (1037—1055) 71—79.
Bračislav II. (1092—1100) 86—93.
Bračislav, synovec krále Vladislavův (1112) 106.
Bračislav, biskup (1182—1197) 127, 129.
bradatice na štítě Vršovicův 126.
brady starých Čechův 16.
bramburský markrabie (Otta I. 1170—1184) 154.
Bravanti 117.
břevněvská kronika 2.
Brnno 89.
Brod Uherský 176.
Brusnice, potok 101.
Budín 160.
Budišín 133.
Budivoj, posel knížete Svatopluka 94.
Budivojovice 153.
Buzovic Dětřišek († 1110) 105.
Bydžovené 165.
Cidlina 97.
ciesař 41, 48, 52, 57, 58, 66, 72, 75, 76 atd.
cizozemcův způsob 11, 109, 116, 121, 167.
Ctibor „múdrá hlava“ (1248—1250) 142—144.
Ctibor z Lipnice († před 1308) 155.
Ctibor z Uherska (1309) 166.
Ctirad 24—26.
z *Cyrdika* hrabě (z Hardeka, 1260) 150.
Cyrndorf (Mühldorf nad Innem) 148.
Cyrus 20, 39.
Častava 21.
Čech praotec 6 sld.

Čechové, Čechy 7, 36 atd.
česká duše 123.
Čieč z Budějovic i na Hluboké, sudí zemský (1251—1264) 153.
česká kronika 181.
čiešník říšský, král český 83.
člověk, poddaný 94.
črni mniše 43.
črtie 26, 45, 82, 150.
Daněl I., biskup (1148—1167) 99, 107.
Daněl II., biskup (1197—1214) 123, 127.
dědina 11, 33, 39, 95, 127, 141, 152, 158 a j.
dědky (penates, duchové a obrazy dědův) 6.
Děpolt, syn Neklanův 38.
Děpolt, kníže zličské (1194—1218) 131.
desátek 78.
dešč krvavý (1112) 107.
Dětmar biskup (973—982) 58.
Dětoch z Hořiupníka (1299, † před 1334) 160.
Dětřich Berúnský (pověstný král Ostrogothův, nazvaný po sídle svém Berúně = Veroně, † 526) 156.
Dětřišek Buzovic († 1110) 105.
Děvín hrad 16—29.
dívčí válka 15—29.
Dobeš biskup (1279—1296) 156, 157.
Domažlice 76, 110.
Dominika sv. vigilje 161.
Dominikáni, viz Predikatéři.
Drahomíř ze Stodor (manželka Vratislava I. † po 927) 43—45.
z *Dubé* Hynek (1276—1280) 155, 156.
z *Dubé* Hynek Hynkovic příjmím Žák a Berka, nejv. purkrabí (1305—1316) 168.
Dunaj 130.
Durinkové 36—38, 117, 161, 162.
erby: bradatice, kapr, kartas, kly, kříž, lev, orel, orlice, ostrev, panna, poloviční, průhy, řebří, róže, ruka, střela, sviní hlava, trúba, židovský klobúk.
Ekard biskup (1017—1023) 77.
Elžka královna (dcera Václava II., manželka krále Jana, † 1330) 163, 173.
Frandřěné, Flandřené, Flandrové 117.
fík z prstův, Vlachům na potupu 82.
Fryzové 117.
z *Fuldy* opat 139.

Gebhart biskup, viz Jaromir.
groš, dobrý peniez, zaražen 157.
z *Hardeka*, viz z Cyrdika.
Havel z Jablonného i z Lemberka (1233—1253) 143, 146.
Heřman biskup (1099—1122) 107, 111.
Heřman Zvieřetický 170, 171.
Heřmanice u Litomyšle 172.
Hiza biskup (1023—1030) 78.
hladomor 81, 152, 156, 180.
Hlohov 74.
Hněza (účastník ve vraždě sv. Václava 935) 52.
Hnězdno 74.
Hodka 21.
hody 40, 50, 57, 96.
Holíč (na Slovensku) 177.
holoty (psovodové) 133, 134.
Hora, Horníci 160, 164, 165, 168, 169.
Horaždějovice, Ohraždějovice 163.
Hořiměves (Hořiněves v Hradecku) 155.
z *Hořiupníka* a z Třebelovic Dětoch († před 1334) 160.
Hory stříebrné (Kutná H.) 160.
host, cizinec 98, 167.
Hostivít kníže 38—40.
Hovora lovec, výbavce Jaromira knížete 59—61.
Hradec Levý 41.
Hradec Králové, Hradčené 165, 175.
Hradecko 80.
Hradišče Uherské 176.
Hřékové 6, 89.
Hřivec lovec, stoupenec Vršovicův 59.
Hron z Náchoda (předek náchodské větve Hronovicův, při volbě Richarda Kornwallského 1257) 146.
hvozd 6.
Hvozdec, hrad v Míšni 86.
Hynek Dubský, viz z Dubé.
Charvaty 6.
chlapi (sedláci i měšťané v poměru ke šlechtě) 12, 14 (sbor), 20, 70, 71, 166, 168.
Chlumec pod Krušnými Horami 111.
Chodové 76, 77.
Chrudim, Chrudiměné 79, 99, 165.
Chval hrdina (v bitvě na Bojišti 1179) 128.
Chýnov u Turska 32.
z *Chyš* Odolen (u Milána 1086) 82.
Isák mnich 65.

Jabloňský, viz Havel a Jaroslav z Jablonného.
Jakuba sv. den 172, 176.
Jan sv. (Křtitel) 59, 62, 118; sv. Jana prst v Osece 151.
Jana sv. kostel nad Loděnicí 118, v Oldřiši 62, na velezské hoře 60.
Jan ciesařovic, hrabě z Licmburka, král 173, 176—180.
Jan II. biskup (1226—1236) 134, 137.
Jan III. Ščedrý, biskup (1258—1278) 149, 156.
Jan IV. biskup (1301—1343) 159.
Jan I., biskup olomoucký (1063—1086) 85.
Jan či *Ješek* ze Stráže, jinak z Wartmberka († 1316) 160, 163, 168, 172.
Jan mnich 65.
Jaromir kníže (1003—1012, † 1038) 57—63.
Jaromir biskup (1068—1089) 80, 84.
Jaromiř dvór 80.
Jaroslav z Jablonného (1272—1289) 155.
Jaroš, syn Ctiborův 143—144.
Jeruzalem 83, 127.
Ješek, viz Jan ze Stráže.
Ješek (Joannes Parricida, syn Rudolfa II., vévody švábského, a Alžběty, dcery Přemysla Ottakara II., † 1313) 166.
Jindřich III., císař (1053—1106) 81.
Jindřich Brada, kníže slezské († 1241 u Lehnice) 138.
Jindřich Korutanský, král český (1307—1310, † 1335) 164, 173.
Jindřich z Lipé, Lipský († 1329) 160, 163, 165, 168, 177—179.
jiva Durinkova 38.
Juří sv. kostel a klášter na hradě pražském, tamní knieniabatyše 55, 78, 79.
Juřík Stanóv syn, župan na hradě Žatci († 1116) 108.
Jutka (Judita), sestra Otty Sviňbrodského, manželka Břetislava I. († 1058) 72, 73, 75, 77.
kacieři 150.
Kališ v Polsku 157.
Kamýk (Tamík) rytíř 171.
kaple na bojišti v bavorském lese 77.
kapr červený, erb nabytý Smilem Světlickým 146.
kardinál 129.
Karel Veliký 86.
Kartasi, spytáci tatarští 137.
kartas, znak Košíkův z Lomnice 137.
Kazě, dci Krokova 8.
Kazín 8.

Kladsko 139, 153, 172.
Klepý, hrad 39.
klánie 30, 141, 142, 157, 167 (bez popruhův), 175—176.
kletva 56, 74, 107, 112, 129.
Klimenta sv. kostel na Levém Hradci 41, v Pořiečanech čili na Poříčí 135.
Klimka 21.
kly dva v zlatě nad uhel červená 126.
kmetie 45, 115.
knížata volená a rozená 112.
Kochan Vršovic (994—1037) 58, 60, 61, 63, 69.
Kojata Všeborovic (1068) 84.
Kokorščí (Kokotovici?) 178.
Kokotovici (pražský rod německý) 169, 178.
Kolín 165.
Komoň, vrah sv. Lidmily 44, 45.
kopáči (kovkopové) 132, 177.
kopec (mohyla) na bojišti 118.
korona česká 41, 83, 113 a j., polská 157, uherská 160.
koronování na království české 84, 114, 133, 136, 151, 157, 173.
Korutané 171.
korutanský kníže, viz Jindřich Korutanský.
z *Kosic* Rudolt (1315) 175.
kostel nejstarší 41, kostelův 20 nových 55.
kostky 167.
kotel nad ohněm držeti 53, 83.
Kováňský pán v Římě (1112) 707.
Kozma biskup (1091—1098) 89, 99.
Krakov 56, 157.
Křesomysl kníže 30.
křest, *křist* Bořivojův 40, Uhrův 89, Prusův 147.
Kristin mnich 65.
Křivoklát 124, 133, 136, 164.
kříž znamení 34.
kříž na štítě krále uherského 89.
křižovníci (křižáci) 145.
Krok 8.
kronika pražská, břevněvská 2, opatovická 3, Kosmova 85.
Kunrát I. kníže (1092) 80, 89, 90, 91.
Kunrát Přemysl, syn Soběslava II. 119—122.
Kúřim 132.
Kúřimsko 38.
kúřimský kraj 114, 131.
Kyjov (ruský) 138.

Labě 97, 104, 105.
lech 6.
les (hraničný) polský 64, bavorský 75 sld., 79, 110.
lev bílý o jednom ocase, erb knížat českých 83, druhým ocasem obdařen 133.
lev černý, erb Hronem z Náchoda dobytý 146.
Leva Vlastislavic 38.
Licmburk (Lucemburk) 173.
z *Lipnice* Ctibor († před 1308) 155.
Lipolt vévoda rakouský (Leopold VI. Slavný 1198—1230) 135, 136.
Lipský či *z Lipé* Jindřich, viz Jindřich z Lipé.
Liubice hrad 15, 21, nad Cidlinou 55, 97.
Liubuše 8—15, 20, 174.
Liubušin dvór 14.
Liubušin soud 9—10, proroctví její 14—15.
z *Liudic Pavlík* (měšťan pražský) 170.
Liudmila sv. 44, 45.
Liutolt vévoda rakouský (Leopold II. Sličný 1073—1096) 86.
Liutomyšl 172.
Lodín potok (Loděnice) 118.
Lombardská královná, viz Mechilda.
Lomničští (rytířský rod Košíkův z Lomnice) 137.
Lork lovec (1100) 92, 93.
Lotr, Lothar císař (1125—1137) 111, 118.
Lovoš hora 31.
Luciper črt 150.
Lučsko 29, 33, 34, 36, 38.
Lučéné 32, 34, 35.
Lúně (Louny) 153.
Margareta královná (dcera Leopolda VI. vévody rakouského, choť Přemysla Ottakara II. † 1267) 149, 151.
Mářie sv. kostel na Praze 41.
Matěj (Matúš) z Třenčína (1316) 176.
Matěj mnich 65.
Mechilda, lombardská královná (markrabina Mathilda toskánská) 85.
Mediolán. Mediolaněné 81, 83, 103, 106.
medské panie 39.
z *Meissavy* páni, viz Weyzové.
Mělník 44.
Metuděj. arcibiskup na Velehradě 40.
o mezi soud 9.
Mezka, kníže polské (Měčislav, vlastně Boleslav Chrabrý 992—1025) 57, 61, 63, 64, (Měčislav II. † 1034) 74.

Michal sv. 51.
z *Michalovic* Jan (z rodu Markvarticův, ok. 1283—1294) 157.
Mikulaj biskup (1241—1258) 137, 149.
Miličice 104.
mince obnova za Václava II. 157.
Minhart biskup (1122—1134) 117, 123.
Míšeň 86.
Míšněné 169—171, mučitelé Čechův 171, 173.
míšeňský markrabí 86, 136, 158, 169.
Mláda (dcera Boleslava I., abatyše svatojirská 973) 21, 55.
Mnata kníže 29.
mohučský arcibiskup 151.
Morava 40, 41. 43, 79, 80, 91, 92, 95, 99, 126. 135, 140, 146, 152, 176, 177.
Morava řeka 150, 151.
Moravěné 43, 95, 108.
moravská kronika 41.
moravský biskup 85.
moravský kníže 86, 89, 94, 100, 125.
moře adriatické 151.
most pražský přes Vltavu, kněžnou Svatavou založen 133.
most přes příkop hradu pražského 62, 153, 172.
most vzvoditý 28, 65.
Most Hněvin 143.
mravové Čechův prvotní 7—8.
mravův českých proměny 133, 136, 141, 167.
Mühldorf, viz Cyrndorf.
Mutyně Vršovic († 1108) 92, 96, 97.
Mutyně Skuhrovský a *Vřešťovský* (1280) 155.
mužoboјstvo 6, 175.
Mýto Vysoké 97, 165.
Mycené, Mýtěné 165.
z *Náchoda* Hron, viz Hron z Náchoda.
nav 8.
naháči (flagellanti) 149.
Neklan kníže 30—38.
Němci, Němkyně 37, 71, 72 atd. přečasto.
nemoci co pokuta vrahův 52.
Nezamysl kníže 29.
nezletilost knížete českého pokud trvá 45.
Nové Město (část Malé Strany pod hradem pražským) 170.
nože divotvorné 182.
obec co jest 10.
Odolen z Chyš, viz z Chyš.

Ohraždějovice, viz Horaždějovice.
Ohře řeka 36.
Ojieř z Friedberka (1238—1253) 139—141.
okol ke klání 175.
Olbramovici, viz Volbramovici.
Oldřich kníže (1012—1037) 57—71.
Oldřich, kníže zličské 114.
Oldřiš 62.
Olomúc 85, 138, 161.
olomúcký děkan 162.
Ondřej biskup (1215—1224) 129.
opatovická kronika 3.
Opočno (u Moravan při státní dráze) 165.
ořechy z otky Přemyslovy 13.
orel černý, znak knížat českých 83.
orlice fialetná, znak Vladislavicův 39.
orlice v plameném štítě, znak knížat českých 73.
Oseк klášter 151.
Oskořin 25.
ospitál, špitál křižovníkův konec mosta pražského 170.
ostrva, znak Hronovicův 128, 178.
Ostrvěné, Hronovici 178.
otdiel, úděl knížecí 80.
Ot kamene (rodina pražská) 169.
Otta Bielý, císař (mylně) 71.
Otta Sličný, kníže olomoucké († 1087) 80, 100, 104, 108.
Otta kníže (1189—1191) 127.
Otta, vévoda bavorský (1305) 161.
Ottakar = Otěmil 133, viz Přěmysl.
panna v zlatě s střelú rohatú (erb) 126.
panim cizím služba (minnedienst) 167.
papež 75, 85, 106, 107.
Pařiž 157.
Pavlík z Liudic, viz z Liudic.
Pelhřim biskup (1224—1225, † 1240) 129, 134.
Pět sv. bratří 63.
Petra sv. kostel v Římě 107.
Petřin 15, 144, 153.
Plavci (Kumani) 150, 151.
plavecký pokřik 21.
Plichta z Žerotína († 1322) 164, 181.
pluk, rod 98, zástup 150.
Plzeňsko 78.
Plzněné 152.
Poděbrady 153.

Poděbrazští (u Milána 1086) 83.
Podiven. komorník sv. Václava 47.
podýmné 78.
pohani 16, 26, 40, 43, 46, 55, 104, 127, 147.
pokora, soudní obřad 42, 90.
Polané 56, 57, 62, 63, 76, 90, 91, 96, 99, 104, 113, 122, 132.
Poličené (z Poličky) 165.
polovičny (t. j. štít), erb Havla Jabloňského a pak rodu z Wartmberka 146.
Polska 57, 75, 138, 139, 157.
polská země 57, 113, koruna 157.
polský kníže 74, 78. Králem polským Vratislav II. 84.
polsku les 64.
pomořanské kněžstvo 157.
Pořiečie 135.
Pořiečany 135.
Postoloprty 37, 70.
postoloprtský kraj 36.
povodeň 172.
poznaňské království 157.
práh tesařův 15.
Praha 15 41. 46, 47, 50, 55, 59, 62, 90, 98, 100, 101, 102, 104, 114. 115, 118, 127, 132, 133, 135, 136, 139 (hrazení), 155, 168, 169.
právo zemské 14, ženské 26, pohanské 40, potaz práva 45.
Pražěné 31, 33—35, 38, 39, 60.
pražská kronika 2.
pražský hrad 61, 78 (hrazení), 113, 169—171; cesta k řece s hradu 139; most 132, 153.
přěboji velicí 182.
Predikatéři 135.
Přémysl Stadic 12—29, proroctví jeho 14.
Přémysl, bratr Václava II. 127—128.
Přémysl Ottakar I. (1192—1230) 129—136.
Přémysl Ottakar II. (1253—1278) 142. 147 sld.
Příbek hora 31.
Přibyslava sestra sv. Václava 53.
Přiema pán 66.
Přimda hrad 66.
prkno stínací 144.
Prkoš z Bieliny († 1041) 76, 77.
Prokop sv. († 1053) 114, 128.
Prosiek 90.
průhy červené a bielé na štítě potomkův Juříka, Stanova syna 108.

Prusové 56, 147.
Pšov hrad 44.
Pšova potóček 44.
Pukata lovec (1100) 93.
Radim (Gaudentius), bratr sv. Vojtěcha 74.
Radislav, kníže zličské, současník sv. Václava 47, 48.
rajský dvór 35.
Rakusici 150.
rakúský vévoda 86, 135.
Rakúsy 136, 148, 149, 151, 152.
Rakuš (pole Rákoš u Pešti) 160.
řebří, znak pánů z Poděbrad 83.
Řehoř biskup (1296—1301) 157, 159.
řečník 54, 71, 115.
Rémunt (Raimund z Lichtenburka, ok. 1278—1316) 166.
řetěz zatahovací 72, 170.
Řezno 67. 114, 130, 132.
Řím 6. 55, 56, 75, 81, 89, 106, 129.
Říměné 150.
Říp 7.
roboty 20, 50, 56.
rodic, člen rodu 39, 100, 154, rodička 78.
rov 32, 79.
róže erb i rod Vitkovický či Rožmberský 101, 151.
Rudolt I. (Habsburský, král říšský 1273—1291) 152—154.
Rudolt I. (vévoda rakouský a král český, 1306—1307) 163.
Rudolt z Kosic (1315) 175.
Rudoltovic (t. j. Albrecht) 159.
Rudoltovici (Kosičtí) 175.
Rufa sv. den 154.
ruka bielá v zeleně s rožďkú zlatú (erb) 126.
Rulant (Roland, Orlando) 86.
Rus (země) 138.
Rusín 40.
Rýn (*Rýněné*) 111, 117, 137, 157, 166, 180.
Sadská 10, 110.
Sasici, Sasi 55, 76, 77, 87, 88, 117, 132, 154, 156.
sázavský opat Němec 114.
sbor chlapí 14, dívčí 21, 29, říšský 48.
Sderad († 1090) 87—90.
Sderaz (v Praze) 90.
Sdislava blažená 145.
sédánie, meč sědací 42.
Sedlec 168.
o sekyře a dlubnách bájka 103, 174.

Sennar 5.
Siraz (Sieradź v Polsku) 157.
skladatel té kroniky 1—4, 101, 142, 156, 161, 162, 170, 172.
ze *Skuhrova* Mutyně (1280) 155.
Slavník na Libici († 981) 55.
slovensky 40.
Smil Ojieřovic, syn Ojíře z Lomnice (1281—1293) 159.
Smil Světlík, viz Světlík.
smutná hodina 79.
snem 9, 27 a j.
Soběslav I. (1125—1140) 104, 105, 111—114.
Soběslav II. (1174—1179) 115 sld.
sok 42.
Spytihněv I. (ok. 895—912) 43.
Spytihněv II. (1055—1061) 78, 81, 84.
Srbové míšeňští 88, 101, 127.
Srbové, obecný název kmene slovanského 6.
srbský jazyk 6.
srbské (míšeňské) kníže 86, 101.
Stadici 12, 136.
Stanimir kníže 123—125.
Stanóv Juřík, viz Juřík Stanóv.
starosta rodový 7, 58, zemský 96.
Stodory v kraji žateckém 43.
stolec otcóv, kněžský 38 a j.
Stožec (Staats u Lavy v Dolních Rakousích) 150.
Straba 33, 35.
Strahov 62.
Strachkvas (syn Boleslava I. † 997) 52, 54, 55, 56.
ze *Stráže Jan*, viz Jan ze Stráže.
Střěhom (Ostřihom) 78, 89, 99.
střela, znamení pánův ze Strakonic, z Bavorova, z Pořešína 178.
ze *Střely* Sbyněk 178.
Střězislava, manželka Slavníkova 55.
Styr 32—36.
Sudek, silné dietě (1309) 170.
Svatopluk, král moravský (870—894) 40—42.
Svatopluk kníže (1107—1109) 91, 94—99.
Svatava dívka 21.
Svatava (kněžna polská, dcera Kazimíra I., manželka krále Vratislava II., † 1126) 132.
Světlík Smil 130, 133. Světlický Smil (z Lichtenburka, Hronovic, ok. 1243—1269) 146.

Sviň-Brod (Schweinfurt v Bavorsku) 71.
svinie hlava na štítě Buzicův 105.
Sylvester biskup (1139—1140) 111, 117.
šachy 58.
Šalomúnóv sviecen 82.
Šárka 24, 26.
Šebieř biskup (1030—1067) 78, 84.
šlechta, šlechtici 70, 133, 168, a j.
Štěpán II., král uherský (1114—1131) 107.
Švábi 79, 117, 159, 160, 164, 165, 166, 180.
Tas Wissemburský (děd arcibiskupa Arnošta, † 1304) 155.
Tateré 36, 137, 138.
Tekdak biskup (Thiddag 998—1017) 56.
Tetín 8, 44, 45.
Tetka, dci Krokova 8.
Tista Jan Vršovic (1109) 99, 102.
Titus císař 83.
z *Třenčína* Matouš 176, 177.
trúba na štítě Zebinských 155.
Trubka přízednicě (poustevnice) 135.
Tuň, vrah sv. Lidmily 44, 45.
turnie, oblek turnejní 19.
turnejův do Čech uvedení 141.
Tursko 34.
Turov (ves na Chroustovicku při státní dráze) 165.
tuří roh (Dětřišek Buzovic) 105.
uherská korona 160.
Uhersko (u Vys. Mýta) 166.
Uhřata 107, 108.
Uhři, uherská země 42, 43, 78—80, 88, 89, 96, 99, 108, 138, 146, 150, 160, 161, 176, 177.
Unislav kníže 29, 30.
Úščské hradovišče 152.
Vacek († 1113) 97, 104—106.
vacek, křepeličný míšek 106.
Vácislav, kníže srbské (syn Viprechta Grojského, 1109 u Prahy) 101, 102.
Václav sv. 15, 43, 46—53, 90, 179, 180.
Václav II. kníže (1191—1192) 127.
Václav I. král (1230—1253) 136—147.
Václav II. král (1283—1305) 154—160.
Václav III. král (1305—1306) 160—162, 164.
Václavovny královny (Alžběta a Marketa, dcery Václava II.) 163. Anna, choť Jindřicha Korut. 164.
z *Valdeka*, viz Zajiec Vilém.

*

Vaněk, viz Václav II. a III.
z *Wartmberka* Jan, viz ze Stráže.
z *Wartmberka* Beneš (bratr Janův 1318) 165.
věď 33.
Velehrad 40, 41.
Velez 61.
velezská hora 58.
Velflovici (rodina pražská) 169, 170.
Věnek z Třesic 175.
Věňkovici (1315) 175.
Vespezian císař 83.
věstby Libušiny 10.
Weyzové (páni z Meissavy 1260) 150.
věže babylonská 5.
Vilém z Poděbrad (1250—1262) 153.
Wissemburský Tas († 1304) 155.
Vita sv. ruka 50.
Vita sv. kostel 35, 50, 53, 82.
Vítek Ojeřovic z Landšteina (ok. 1300—1312) 169, 170, 171.
Vítkovici 152, 154.
vládař (správce hospodářství) 36, 130, 152.
Vladislav I. (1110—1125) 100—111.
Vladislav II. (1140—1173, † 1174) 114—118.
Vladislav III. (1197) 129.
Vlasta 16—28.
Vlastislav kníže lučské 29, 31—36, syn jeho 36, rodici 39.
Vlastislav město 31, 39.
Vlaši 82, 103, 107.
Vltava 15, 87, 121, 139.
Vojen kníže 29.
Vojtěch sv. 15, 55, 56, 74, 90, hlava jeho 113.
Volbram, měšťan pražský 170.
Volbramovici (rodina pražská) 169.
volenníci (kurfiršti) 83.
volitelské právo krále českého 83. Čechův 89, 102.
Vracka dívka 21.
vrata veliká hradu pražského 41.
Vratislav I. (asi 912—926) 43.
Vratislav II. (1061—1092) 80—90.
Vratislav, město v Slezsku 78, 130.
Vratislav, hrad u Vysokého Mýta 97.
Vřeščovský Mutyně (1280) 155. Vřešťov u Hořiněvsi v Hradecku.
Vršov pluk, Vršovici 98.
Vršovici 58—63, 69, 91, 92, 94—99, 126.

Všeslav, pán český 146.
výr u Tatarův 36.
výr ušatý za boha ctěn 40.
Vyšehrad 19, 22, 23, 26, 27, 61, 100, 118.
vyšehrazská kronika 3.
vzdánie prstenem 133.
Zabor, klášter v Uhrách 43.
zádušnie (statky) 134.
Zajiec z Valdeka Vilém († 1319) 164, 171, 177—180.
zálabské hrady 156.
Závišé, Vitkovic († 1290) 152, 154—157.
Zderad, *Zdislava*, viz Sderad, Sdislava.
Zebinský s trúbú Beltram (1280) 155. Zebín nedaleko hradu Kumburka v Bydžovsku.
zeměné 9, 54, 94 a j.
Zhořělec 133.
Zlicov město 131.
Zličsko 38, 47, 48.
zličské kníže 47, 55, 114, 131.
znojemský hrad 135.
Zvieřetičtí 153, Heřman (ok. 1309—1321) 170, 171.
o žabách a čápu bájka 95.
Žatečsko 29, 31.
Žatečský kraj 43.
Židé 26, 83, 111, 113, 145, 146.
židovská škola a had v ní 113.
židovský koblúk, erb potomkův pana Všeslava 146.
z *Žirotína* Plichta († 1322) 164, 181.
Žirotínští (Janovici) 153.
Žitava 139.
Žitomiř (nyní Štolmíř) 48.
žitomiřský dvůr 47.

Výklad slov méně známých.

a, 1. ale; 2. v souvětích: Zapłaka, a řkúci. Sta Vłastisław, a boj bera (Nákres §. 356).
asia, aspoň.
a'ž, a už.
báta, bratr, přítel.
bělpuch, pergament.
blésti bledu, zmateně mluviti, blábolati, šetiti.
bo, nebo.
boniti, strašiti, strachu naháněti.
bradáč, 1. muž s dlouhou bradou; 2. bratr laik či konvrš v klášteřích, jenž se neholíval na rozdíl od mnichův kněžími jsoucích. *Ješín.*
bradaticě, bradatá široká sekera, švancara.
brav, drobný dobytek, zvlášť ovčí. *Ješín.*
brojiti se, přemílati se, hemžiti se, semotam běhati.
brzo, rychle. *brž* rychleji.
budiech, *budieše atd.*, imperfektum slovesa „budu", ve smyslu: byl sem, byl jsi, byl jest.
býl, *býlé*, plevel, beylí.
cierekev, kostel.
ciesařovna, dcera císařova.
ciesarová, choť císařova.
ciesařovic, syn císařův.
cketa, sketa, zbabělec.
če, co.
češte, česejte.
čist niti, do čista nahý.
čiúti, slyšeti, pozorovati.
dci dceře, dcera.
děcský, *dětecký* (Alex.), čacký, statečný.
dědina, pozemek dědičný.
dek, pokrov na koně.
děvojna, dívka snubná, ale nevdaná.
dłubna, topor, násada k sekeře.
doba, co vhod jest. *Ješín*: štěstí, zvůle, pohodlí.
dobrý, udatný, statečný.

dobudiech, dobyl jsem.
doje, 1. dojal; 2. dojel.
donid, *donidž*, *donad*, *donud*, *doněvadž*, dokud.
dráha, 1. prostor v dél i v šíř; 2. spůsob, úprava. *Ješín:* „tovaryšstvo, houf, rota, zástup; item položení místa neb kraje.“
drbiti drbiu, musiti, musím.
dřevo, 1. „mezi stěnú a dřevem“ (str. 53) t. j. mezi dřvem, dveřem; 2. strom.
dřvi, dveře.
dřievie, stromoví.
dušě smrdí, dech páchne.
dým, „dva peniezě od dýmu každého“ (str. 78), ohnisko. Dávka ta obecně slula *podymné*.
dýnko, tenká pokryvka ze dřeva anebo z jiné tuhé hmoty. F. Procházka (str. 307) myslil na dýně.
eš, že.
harovaný, merhovaný, strakatý.
hlezno, kůtek, kotník.
hlíva, houba.
hołota, pacholek, jenž lovecké psy opatroval a k lovu vodil.
honec, lehký jezdec.
hospoda pán.
húbcie, zhoubce.
húščie, houšť, dav, tíseň.
chrúst, chroust, treta.
chyše, *chyška*, 1. chalupa, dům, bouda, střecha; 2. záchod, stříška. *Ješín.*
i, ani. *I jeden*, *i žádný* tolik co nijeden, niždány (Nákres §. 384.)
inhed, ihned.
jedno, jen.
jednož-t, aj tu, tuť, náhle.
jmenovaný, na slovo vzatý, proslavený.
jmu sě, počnu.
kabele, mošna.
kak kako kaký, jak, jaký.
kázaný, mravný, mravů zřízených.
kázati, trestati.
kcice, *kštice*, dlouhé vlasy nad čelem.
kletva, klatba.
klieti, v klatbu dávati.
kliuditi, kliditi, rovnati.
kmošek, kmotr, kmoch.
kněz, kníže. *kněž*, knížecí, knížeti patřící

kněžic, syn knížete. *kněžek*, malý kníže.
kněžna, dcera knížete.
kněžstvo, knížectví.
knieni, *knienĕ*, choť knížete.
kobłúk, klobúk.
kolesě, vůz dvoukolý.
konvrš (conversus), bratr laik, prostý mnich nekněz.
kopáč, kovkop, havíř.
kopec, mohyla (str. 118).
kraboška, larva, škraboška.
kralovic, syn králův.
královna, dcera králova.
králová, choť králova.
krastavý, chundelatý, rozcásaný, rozdrchaný.
kráší, krásnější.
krzno, plášť, který nošen býval nad brněním.
kúřim, dým *Ješín*.
koso sładiti, *koso hładiti*, dráždditi, podštívati.
kušě, fena, psice.
ładа, panna.
lahú, lehnú.
łakomý, lakotný.
łaz, novina, role posud neoraná.
leň, „by krále leň, jest mě leň“, lenivo býti, pro lenost k něčemu se nemíti.
lhóta, svoboda, zvůle.
líc k čemu, líc horú, čelem k čemu, čelem horou.
lichva, úroky.
liut, zuřivost, rozlícenost.
liuticě, litice, furie.
liútý, lítý, zuřivý.
líže, líha, znamení na stromě, udělané vyseknutím kusa kůry.
łočiu łokati, lokám, chlemtám.
łom, praskot, lomoz, rvanice.
łýčený, z lýka udělaný.
maletevstvo, malomocenství.
małženstvo, manželstvo.
medl, mdlý.
měch, pytel.
mienĕ, méně.
miesti, *matu hlinu*, mísiti, hnětiti.
mužobojstvo, zabití muže, vražda.
náboženstvie, pobožnost, vykonávání pobožnosti.
nadra, ňádra.

najú, nás dvou.
nálep, jedovatý nátěr na šípu, šíp jedovatý.
na-li, *na-li-ť*, v tomhle, ajhle, náhle.
napokon, konečně, posléze, k posledku.
narážeti, naroditi.
nastati, naléhati nač.
nastrojně, hrdopyšně.
nav, sídlo mrtvých.
ne, než, ne-že.
nejież, jejíž (o nejież str. 51, o níž).
nem, nám.
nemáhám, *nemohu*, stůni, nemocen jsem.
nepodobizna, neplecha, neřest.
neprázdný, zaměstnaný, pilný, snažný.
neroditi, nechtěti; *o někom*, nedbati o někoho.
neudacstvie, neudatnost.
ničěti, dolů se kloniti.
ničse, *nice*, nic.
nikte, nikdo.
nožnicě (pl.), pošva na meč.
nrav, mrav.
nzieti, chřadnouti.
o, 1. s lokálem: o roce, o Postoloprtiech, o Hradiščiu, o jiných zažhú město = okolo (Nákr. §. 330); 2. s akkusativem: o řěku Moravu sě snidú = obapol řeky.
obějeti sě, odrážeti se, straniti se (obcházeti, objížděti *Ješ.*).
obinúti, obvinouti.
oblášče, obzvláště, zvláště, sám o sobě.
obraz, mince.
obrok, praebenda.
ohař, lovčí pes.
ocheknúti se, oheknouti se, obeknouti se.
okol, ohrada při klání.
oprávěti, *opravovati zemiu*, říditi, spravovati.
opustěti, spustnouti; *opustěti něčeho*, pozbyti.
oslediti, shromážditi.
osnovati, založiti.
ostrabiti se, zotaviti se.
ostrva, osekaný kmen, z něhož jen zbytky větví ven trčí.
osúti, obsypati.
osvět, osvětlení („slunce v svém osvětu").
otka, botka u pluhu.
otkleti, klatbu sejmouti.
otpoviedati, nepřátelství vypovídati.
ozřieti sě, ohlédnouti se.

ožeh, opálená hůl, sochor *Ješín*, hřeblo. *ožehem zavřieti*, zapáliti.
páknúti, páchnouti.
palček, paleček.
pánkati, „pane, pánku“ říkati.
páteř, otčenáš, vůbec modlitba.
pavľaka, povlaka.
péčé, starostlivost nepříznivá, obávání (str. 160).
pľavecky, spůsobem Plavcův či Polovcův.
podáviti, násilí učiniti.
podbiti, podrobiti.
podesiti, postihnouti.
podjieti, podniknouti, podstoupiti.
podpieti, podepnouti popruhy.
podvoj, veřej, prapisko.
poleci poleku, poliknouti, poléceti.
pokobiti se, podařiti se.
polúčiti sé, vydařiti se.
poprava, moc soudní, pravomocnost.
porok, hana, výčitka.
porokovati, haněti, výčitky dělati.
potázati sě práva, o právo potaz vzíti.
poteci poteku, uběhnouti.
povraz, provaz.
požídati, počkati.
pracný, nemocný.
pramen, větev.
přásło, prouh.
přěboj, loupež.
predikatér, dominikán, kněz řádu kazatelského.
přepieti, přepnouti.
přibiti sobě, servati se vespolek.
připřěti sě, přitisknouti se.
přisłovie, pomluva, zlá pověst.
přízednicé, poustevnice, v přízdí (clausura) bydlící.
proměniti se, převleci se, oblek změniti.
proněž, pročež
prosočiti, vyzraditi.
prosvietiti slepého, navrátiti mu zrak.
proviniti něco, vinou svou něco ztratiti, propadnouti.
pučiti, udeřiti.
ratišče, dřevce, kopí.
řěbří, řebřík.
řěchu, řekli.
řěpí, řepík, lopucha.

řešetný pecen, řešeta zvící, anebo snad místo ržený, režný.
řiuje, doba říjení vysoké zvěře.
roba, chudinka, ubohá.
rok něčemu dáti, lhůtu ustanoviti, do kteréž se co státi má.
rov, vyvýšená část nad hrobem, mohyla.
rozkliuditi, urovnati, v pořádek uvesti.
rozpač, rozpak.
rozplískati šipy, zbytečně rozstříleti.
rozřěvniti sě, roznítiti, rozhněvati se.
rožďka, rožďička, větvička.
rúšku vzvázati, obvázati rouchu biřmovancovi.
s, s akkusativem: *s Němec*, způsobem Němce, jako Němec.
saděl, rána.
sbožie, jmění.
sědací meč, meč k sedání spůsobený.
schoditi sě něčeho, něčeho se vystříci, něčemu ujíti.
schovati, 1. pochovati, pohřbíti; 2. zachovati.
siesti sědu, sednouti.
skop, škopek.
skóro, brzo.
slěditi, slíditi.
slúditi někým, oklamati.
slúpiti sě někým, podpírati se na koho, spoléhati na kom.
smiera, míra.
smolník, smolný kabát.
smútiti, v smutek uvesti.
smysleti, nabyti smyslu.
snem, sněm.
snúbiti dívku, ucházeti o dívku ke sňatku.
socha, kůl, sloup.
sota, sotka, rána, udeření.
sotně, sotva.
spuditi hlavu, sraziti, stíti.
spytati, vyzvídati, špehovati.
spyták, vyzvědač, špehéř.
sstrčiti hlavu, stíti, sraziti.
stáje, stanoviště, obydlí.
staréjší, starší.
starosta, hlava rodu, vládyka, vládař.
statek v někom míti, zdar, oporu na někom nalezati.
stešte se, stesklo se.
stěžiti, stěhovati.
stolec, na nějž knížata byli posazováni, když nastupovali panství.
stroměti, strměti, držeti se u výši.

strýčená bratřie, strýcové.
svatí (po svatých, u svatých), ostatky svatých, tudíž kostel.
svoboda, muž udatný a podnikavý.
svojiti sě, přízniti se.
svyknúti, vycvičiti se, navyknouti.
ščmel, čmelák.
ščrbivý, štěrbivý.
špíleti, pohrávati.
tčieti, vězeti, váznouti.
t'dy, tehdy.
tkáče tkáčete, tulák, potlukač.
trudný jelen, utruzený, uhnaný.
trutíti, usilovati, naléhati.
túha, žalost, hoře.
uchvátiti, předstihnouti.
ukázati, potrestati.
úlehl, úhoř.
úsilno, těžko.
uskřinu, uskřipnu.
ustati právo, právo obdržeti tím, že se druhá strana opomine dostaviti k soudu.
úžesť, poděšení.
užieci, upáliti.
užiti někoho, míti jej k lepšímu.
vacek, tlumok, mošna.
vajú, vás dvou.
vdružiti, vraziti.
věď, věďma, veštkyně, prorokyně.
vem, vam.
vesde, všude. *vesdy*, vždy.
věstba, vědomost věcí budoucích.
víla (str. 9, 92, 96), blázen.
vilost, chtivost, rozvášnělost milostná.
vlastiny boje, boje vlasti.
vláščí, zvláštní.
vnada, choutka, obyčej.
vnaditi, vnadu klásti, léceti.
vněd, vjed, vjev.
vod, vedení.
vrch łba, poutce, vrchol lebky.
vzatek, dar, poplatek.
vzdieti vzděju, nazvati, jméno dáti.
vzdrástiti se, zježiti se, zprotiviti se.
vzpoviedati, rozhlásiti.
vzříúti vzříuju, zařvati.

vzruditi, zarmoutiti, v pláč přivesti.
vzvázati k boji, připraviti se k půtce.
vzvodity most, zdvíhací most.
zábradlo, hradba.
zakleti, klatbu vydati.
zákon, řehole.
zákonník, řeholník.
zaliúbiti, zaslíbiti.
zamysliti právo, vymysliti.
zapovědieti na sněm, na vojnu, obeslati, vyzvati.
zapřěti, zavříti.
zástavu zastaviti, zalohu, nástrahu učiniti.
zastúpiti, zastihnouti.
zatvořiti, zavříti.
zavraždíti se k někomu, dáti se s někým v nepřátelství.
zelicě, zeleniny.
zlob zlobi, zloba.
zruzený, očervěnený.
zoře (pl.), ranní zář.
žákovstvo, kněžstvo.
ždáti, čekati.
žieci, ohněm hubiti.
žizn, hojnost.
žuji žúti, žváti, žvýkati, přetřepávati.

Přehled obsahu.

		Str.
Předmluva		1
Hlava I.	Potopa. Rozdělení jazyků	5
„ II.	Praotec Čech. Osazení země	6
„ III.	Krok. Libuše	8
„ IV.	Proroctví Libušino	10
„ V.	Poslání o Přemysla a nalezení jeho	12
„ VI.	Proroctví Přemyslovo	13
„ VII.	Sňatek Libuše a Přemysla. Založení Prahy	14
„ VIII.	Smrť Libušina. Vlastiny snahy	15
„ IX.	Upravení vojska Vlastina	17
„ X.	Válka dívčí	18
„ XI.	Vystavění Vyšehradu	21
„ XII.	Dívčí lsti	23
„ XIII.	Přelstění Ctirada	24
„ XIV.	Dívčí práva	26
„ XV.	Pobití dívek	27
„ XVI.	Smrť Přemysla a jeho následníci	29
„ XVII.	Neklan	30
„ XVIII.	Vlastislav Lucký	31
„ XIX.	Věď pražská a věď lučanská	33
„ XX.	Bitva na poli Turském	34
„ XXI.	Vlastislavic a Durink	36
„ XXII.	Hostivít a Leva	38
„ XXIII.	Bořivoj a Svatopluk	40
„ XXIV.	Svatoplukovy boje a konce	41
„ XXV.	Spytihněv. Vratislav a Drahomiř	43
„ XXVI.	Smrť sv. Lidmily	44
„ XXVII.	Vláda Drahomiřina. Sv. Václav	45
„ XXVIII.	Setkání s Radislavem Zlickým	47
„ XXIX.	Sv. Václav u císaře	48
„ XXX.	Zavraždění sv. Václava	50
„ XXXI.	Boleslav Lítý	52
„ XXXII.	Boleslav Štědrý. Biskupství pražské	54
„ XXXIII.	Boleslav Skoupý. Mezka	57
„ XXXIV.	Úklad Vršovicův o Jaromira	58
„ XXXV.	Úklad Vršovicův o Oldřicha	61
„ XXXVI.	Dobytí Prahy na Polanech	62
„ XXXVII.	Pět sv. bratří	63

Str.
Hl. XXXVIII. Objevení Přimdy 65
„ XXXIX. Pověst o Přimdě 66
„ XL. Kochanova smrť 69
„ XLI. Kněžna ze sedlky 70
„ XLII. Břetislav a Jitka 71
„ XLIII. Český vpád do Polska 74
„ XLIV. Porážka Němcův u Domažlic 75
„ XLV. Hrazení Prahy. Smrť Břetislavova . . 77
„ XLVI. Vláda Spytihněvova 79
„ XLVII. Čechové u Mediolána 81
„ XLVIII. Odměny císařovy Čechům 83
„ XLIX. Biskup Jaromir 84
„ L. Beneda. Sderad 86
„ LI. Vratislav II. v Uhrách s císařem . . . 88
„ LII. Smrť Sderadova i vzpoura Břetislavova 89
„ LIII. Kunrát I. Břetislav II. 90
„ LIV. Smrť Břetislava II. 92
„ LV. Rozpory Bořivoje II. a Svatopluka . . 94
„ LVI. Záhuba Vršovicův 96
„ LVII. Války Svatoplukovy. Vladislav I. . . . 99
„ LVIII. Boj se Srby míšeňskými 100
„ LIX. Císařův soud nad Čechy 102
„ LX. Boj s Poláky nad Trutinou 104
„ LXI. Čechové v Římě 106
„ LXII. Srážka Čechův a Uhrův 107
„ LXIII. Střídání knížat ve vládě 109
„ LXIV. Porážka Lothara II. u Chlumce . . . 111
„ LXV. Boj s Poláky. Pobití židův 113
„ LXVI. Smrť sv. Prokopa. Vladislav II. králem 114
„ LXVII. Soběslavovo stihání Němcův 115
„ LXVIII. Bitva nad Lodenicí 117
„ LXIX. Smíření Soběslava II. s císařem . . . 119
„ LXX. Smrť Soběslava II. 120
„ LXXI. Vláda i vypuzení Soběslavicův 122
„ LXXII. Úklady Stanimirovy 123
„ LXXIII. Přemožení Moravanův 125
„ LXXIV. Bitva na Bojišti u Prahy 126
„ LXXV. Prohlášení sv. Prokopa svatým 128
„ LXXVI. Kníže Přemysl v Řezně 129
„ LXXVII. Děpolt Zlický. Most v Praze 131
„ LXXVIII. Přemysl králem i nazván Ottakar . . 132
„ LXXIX. Proměna v mravech českých 133
„ LXXX. Dominikáni. Boj s Rakousy 135
„ LXXXI. Prostopášnost Václava I. Stadice . . . 136
„ LXXXII. Záhuby vpádu tatarského 137

Str.
Hl. LXXXIII. Václav při dvoře Bedřicha II. . . . 139
„ LXXXIV. Uvedení turnajův do Čech 141
„ LXXXV. Boj Václava I. se synem Přemyslem 142
„ LXXXVI. Křižáci a Židé 145
„ LXXXVII. Blažená Zdislava 145
„ LXXXVIII. Volba krále říšského. Vpád Uhrův . 146
„ LXXXIX. Poväha Přemysla II. Boje s Bavory 147
„ XC. Naháči 149
„ XCI. Boje s Uhry 150
„ XCII. Příkoří pánům a boje s králem Rudolfem 151
„ XCIII. Boje Brambursk ých s Čechy 154
„ XCIV. Hladomor v Čechách. Boje v Polště . 156
„ XCV. Korunování a vady Václava II. . . . 157
„ XCVI. Spolky i neznáze Václava II. s Albrechtem 158
„ XCVII. Václav III. králem v Uhrách. Vpád Albrechtův 160
„ XCVIII. Zavraždění Václava III. 161
„ XCIX. Vláda Rudolfa I. 163
„ C. Volba Jindřicha, boje s Albrechtem . 164
„ CI. Zavraždění krále Albrechta 166
„ CII. Proměny v mravech českých 167
„ CIII. Boje mezi stranama v Praze 169
„ CIV. Další boje s Míšňany 171
„ CV. Veliké povodně 172
„ CVI. Vypuzení Korutanského a volba Jana 173

Přidavky druhé redakci.

Hl. CVII. Soudní klání v Hradci 175
„ CVIII. Boje s Uhry a mezi panstvem . . . 176
„ CIX. Boj s králem. Hlad v zemi 179
„ CX. Rytířské skutky Plichtovy 181

Opravy.

Hlava	strana	verš	čti
IV.	10	18	sto*l*cem
„	11	37	kon*é*
XXXI	53	35	*svého* těla
„	54	56	a *město* Bolesław
XXXIII	57	1	*š*lechetný
„	„	18	sta*ř*ější
LXXXII	138	14	Łomni*č*tí
XCII	153	37	užieci

PAMÁTKY STARÉ LITERATURY ČESKÉ.

Číslo 4.

SPISOVÉ
CÍSAŘE KARLA IV.

NA OSLAVU

PĚTISTYLETÉ PAMÁTKY JEHO

SBOR MATICE ČESKÉ.

K VYDÁNÍ UPRAVIL

JOSEF EMLER.

V PRAZE 1878.
NÁKLADEM MATICE ČESKÉ.

PAMÁTKY

STARÉ LITERATURY ČESKÉ

VYDÁVANÉ

MATICÍ ČESKOU.

ČÍSLO IV.

ŘADA I., ODDÍL 2.

SPISOVÉ CÍSAŘE KARLA IV.

SPISŮ MUSEJNÍCH ČÍS. 145.

V PRAZE 1878.
NÁKLADEM MATICE ČESKÉ.

SPISOVÉ
CÍSAŘE KARLA IV.

NA OSLAVU

PĚTISTYLETÉ PAMÁTKY JEHO

SBOR MATICE ČESKÉ.

K VYDÁNÍ UPRAVIL

JOSEF ŽEMLER.

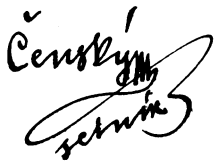

V PRAZE 1878.
NÁKLADEM MATICE ČESKÉ.

Knihtiskárna: J. Otto v Praze.

Pět setkrát vrátila se již jeseň od té doby, co přestalo tlouci pro národ náš šlechetné srdce velkého krále českého, císaře Karla IV, jehož lid vším právem otcem vlasti sobě obvykl nazývati. Dvacet nástupců vystřídalo se po něm na trůnu královském, ale jméno žádného z nich neutkvělo tak v památce národa, nebývá tak blahodějně vyslovováno, jako jméno císaře Karla IV. A může to jinak býti? Od pokolení k pokolení hlásána jeho péče o blaho a dobro poddaných svých, vznešených i nízkých: v lidu selském zpomínáno si jeho ochrany proti hrdosti panské, tu chválena jeho spravedlivost, onde jeho zbožnost; v tom kraji připomínaly si jeho blahodárná opatření a starost o rozkvět řemesel a obchodu, v jiném o povznešení hospodářství (vinařství, lesnictví, sadařství); jinde obživovala každodenně jeho památku nějaké zbožné neb i světské založení, jimiž zvláště Praha, hlava království, oplývá a druhdy ještě více oplývala, a při každém téměř kroku slávu jména jeho obnovuje. Tu svatyně země, chrám sv. Víta, a staré sídlo králů jím znovu stavěny, celé město Nové od něho založeno a opevněno, oba břehy řeky Vltavy pyšným skalopevným mostem zase spojeny; Karlovi IV děkují za své obnovení anebo založení kaple Všech

svatých, kostely Matky boží Sněžné a u sv. Apolinářiše, kláštery a kostely u sv. Karla, na Slovanech, u sv. Ambrože a u sv. Kateřiny. A všecky ty pomníky slynuly více méně krásnými památkami umění řezbářského a malířského.

Avšak nejen památky hmotné zvěstovaly chválu Karlovu, nýbrž i jeho snahy o zvelebení Čech v ohledu duchovním nalezly u potomků vděčného uznání.

Karel sám jsa na tehdejší dobu neobyčejně všestranně vzdělán, přál si rozšířiti ovoce vzdělanosti mezi všemi vrstvami obyvatelstva dědičného svého království. Mluvě a píše sám paterým jazykem, míval kolem sebe přední učence všech národů, s nimiž v užším býval spojení aneb jimž vládl, Vlachů, Francouzů i Němců, z nichž někteří i po delší dobu při dvoře jeho se zdržovali. A šlechetné snahy své korunoval Karel IV založením vysokého učení v Praze, a tím, že sám jal se knihy spisovati. I jesti na snadě, že poměry ty musily v národě vzbuzovati touhu k duchovnímu a vědeckému vzdělání, a šířiti je, a že příklad s trůnu vedl v Čechách k napodobování nejen v mrtvém jazyku latinském, ale i v jazyku národním, jejž Karel sám miloval a velice si vážil.

Tak vyložiti si můžeme náhlé zmohutnění písemnictví českého za Karla IV: obecný pocit spokojenosti a bezpečnosti spojený s idealním nadšením, s jakým se v tehdejších Čechách při každém kroku potkáváme, poskytovaly půdu dobře připravenou, v níž se duchovní snahy, dobrým příkladem panovníkovým podněcovány jsouce, dobře dařiti musily.

Karel IV má neskonalé zásluhy o vlast naši, větší než kdo koli před ním a kdo koli po něm:

proto splácí národ náš jen část dluhu vděčnosti k němu, když po všech krajích památku jeho slaví.

Sbor Matice české, připojuje se k oslavení tomu, ustanovil se k návrhu pana ministra Josefa Jirečka na vydání spisů Karla IV, které se v starém jazyku českém až na naše dny dochovaly. Není pochyby, že původně sepsány byly všecky spisy Karlovy jazykem latinským, ale může se za jisto míti, že ještě za jeho živobytí a bezpochyby jeho působením převedeny byly na jazyk český; neboť ráz mluvy jeví i v pozdějších přepisech ráz anebo aspoň stopy mluvy doby Karlovy. Jen Maiestas Carolina z této sbírky vypuštěna, jednak že v posledních desítiletích byla opět a opět vydána, jednak že ji více mezi památky listinné nežli jiného písemnictví přičísti musíme. Pojaty byly tedy do naší sbírky spisy:

I. *Život Karla IV*; II. *Řád korunování krále českého a královny*; III. *Život sv. Václava*; a IV. *Výklady a naučení duchovní.*

K nejpřednějším pracím dějepisným věku XIV náleží autobiografie císaře Karla IV. Zasluhuje toto přední místo život ten ne snad jen pro vznešenost osoby císařského svého původce, nýbrž pro svůj obsah, jímž nade všecky souvěké prameny dějepisu českého vyniká, vyznamenávaje se jednak vzácnou spolehlivostí a pravdivostí při vypravování událostí, jednak zvláštní jasností co do podání látky. Při tom jest autobiografie Karla IV neklamným svědectvím, jak bystře on každou situaci časovou pojímal, jak rychle postavení své k ní určoval a jak jí z pravidla i příhodně uměl užiti. I nelze tedy diviti se tomu, že jmenovitě v posledních desítiletích při-

*

hlíženo k práci té velmi pozorně a že několikráte po sobě o ní pojednáváno, při čemž obracován zřetel hlavně k záhadné otázce o době sepsání jí, k poměru jednotlivých částí k sobě a ke skladateli a ku kronice Beneše Krabice z Veitmile. Některé stránky autobiografie Karla IV dočkaly se v zmíněných pojednáních objasnění, jiné zůstávají však dosud temny, a nám se zdá, že se jim nedostane dotud plného světla, dokud nebudou nějaké nové prameny k věci té se táhnoucí objeveny.

Dříve nežli přikročíme k vytknutí různých názorů o autobiografii Karlově, máme za nezbytné pro snadnější porozumění věci podotknouti, že se celý život Karla IV, jak se nám v četných rukopisech jeví, skládá ze dvou částí již spůsobem vypravování od sebe se lišících, z nichž první zavírá v sobě úvod s poučením pro nástupce Karla IV a osudy mládí panovníka toho až do r. 1340. V kuse tom vypravuje Karel osudy své v osobě první. Druhá část odbyvši několikařádkovým přechodem, co se v létech následujících stalo, zabývá se některými událostmi let 1344—1346 až do zvolení Karla za krále římského. V části té nevypravuje se o Karlovi IV v osobě první, jak jsme to shledali při polovici předešlé, nýbrž v osobě třetí. Část první života Karla IV, ovšem bez úvodu, pojata jest skoro doslovně do čtvrté knihy kroniky Beneše Krabice z Veitmile, od kteréž se však část druhá valně liší, a to ne ku prospěchu svému. Z toho, jak rozličtí spisovatelové na jednotlivé části pohlíželi a na jejich poměr k sobě a ku kronice Beneše z Veitmile, dají se vyložiti různosti náhledů o tomto vzácném plodu vzneseného ducha Karlova, z nichž o ně-

kterých, ovšem jen důležitějších, krátce zmíniti se chceme.

Okolnost ta, že v druhé části života Karla IV mluví se o něm ve třetí osobě, neušla ani starším čtenářům spisu toho; neboť v jednom latinském rukopisu věku XVI nalezáme současnou ukázku na to po straně připsanou; ale dalších vývodů z věci té nečiněno. V našem století dotkl se obecně věci Palacký ve svém spisu „Würdigung der alten böhm. Geschichtschreiber" a ve svých „Dějinách národu českého" II, 2 str. 44 a 45, právě, že Karel svou autobiografii složil asi r. 1363, že však dílo jeho rokem 1340 končí, co pak dále následuje, že přidáno jest od někoho jiného, aniž že na to všude spolehati lze. Týž podotýká dále, že Beneš z Veitmile, poněvadž přináší zprávy spolehlivější k r. 1343—1345, nežli ve Vita Caroli se čtou, obdržel od Karla IV samého exemplár životopisu jeho ouplnější a správnější, ano známo jest, že týž panovník pobídnul k sepsání díla jeho a byl mu v něm všelijak nápomocen. Po Palackém, s nímž se Böhmer co do poměru obou částí života Karla IV k sobě a k čtvrté knize kroniky Benešovy Krabicovy snáší, ale otázku stran doby sepsání jeho nezodpověděnou nechává,*) obíral se důkladně s autobiografií Karlovou Neumann ve dvou spisech.**) On se též určitě o době sepsání jí nepronesl, ale s Palackým v tom se shoduje, že druhá její část nepochází od Karla IV, nýbrž od někoho jiného ne-

*) Böhmer, Font. rer. Germ. I, str. XXIII.

**) „De vita Caroli IV imperatoris ab ipso Carolo conscripta" a „Uiber Karl IV als Schriftsteller" (Neues Lausitzisches Magazin XLVI, str. 1—78).

známého. Důkladné jest Neumannovo rozebrání obsahu a podrobné porovnání autobiografie naší se čtvrtou knihou kroniky Benešovy, kde se ukazuje, které zprávy jsou oběma pramenům společny, které jen v jednom z nich přicházejí a v druhém scházejí, při čemž dospěl Neumann k úsudku zcela správnému, že když se Beneš s autobiografií Karlovou nesrovnává, držeti se jest dějepisci jí v první části, v druhé však že v takovém případě hleděti se musí ke kronice Benešově. — Roku 1860 pronesl se o životě Karlově a o poměru jeho k čtvrté knize Beneše z Veitmile Weech v tentýž asi rozum jako Palacký,*) maje za to, že Beneš Krabice skládaje kroniku svou měl před sebou nějaké sepsání, jež v podstatě bylo identické se životem Karlovým, v některých kusech však úplnější, ale celkem ne o mnoho lepší, tak že by kronika Benešova v této části a život Karla IV byly rozličné redakce téhož originálu.

V posledních létech podal důkladnou práci o životě Karla IV prof. Loserth,**) v níž se vyslovuje, že život Karlův skládá se z vlastních jeho pamětí (memoirů) jdoucích až do r. 1340, které sestavil asi v době své první výpravy do Italie na základě svých denních zápisků, druhá pak část že v nynější podobě své není od Karla IV samého, avšak že složena jest podle zápisků jeho, z nichž učinily dvě osoby rozličná spracování: jedno, jak je shledáváme v nynější spůsobě života Karla IV, a druhé lepší, jak nám je podává

*) Kaiser Ludwig der Bayer und König Johann von Böhmen.

**) Studien zu böhm. Geschichtsquellen v publikaci: Archiv für Kunde österr. Geschichte LIII str. 1—42.

čtvrtá kniha kroniky Beneše z Veitmile. Úvod má prof. Loserth za pozdější přídavek po smrti Karla IV složený, a to asi té doby, když byl již Sigmund koruny uherské dosáhl. Ne dlouho po Loserthovi psal o autobiografii Karlově Friedjung, s jehož vývody však se všude nesnášíme, jmenovitě s náhledem, že by úvod čili věnování na počátku života Karlova položený týkal se prvorozeného syna Karlova Václava r. 1351 zemřelého a že by tedy sepsání života padalo asi do r. 1350 nebo 1351.

Jádro záhadných otázek naznačil již Palacký, prací Loserthovou byly některé stránky jejich odůvodněny a určitěji vymezeny, tak že vývody jeho můžeme míti za správné, až na tu okolnost, že se též i úvod čili věnování Karlovi IV připisati musí. Že Beneš věnování to do své kroniky nepřijal, to není žádným důvodem, žeby v předloze jeho bylo nebývalo přijíti je do kroniky se jednoduše nehodilo. Není také žádné příčiny, proč by někdo jiný po smrti Karlově úvod byl napsal a jej s pamětmi jeho spojil. Nad to jsou spůsob moralisování a dikce v úvodu tomto docela takové, jak jej v jiných podobných pracích Karla IV shledáváme.

Jiná otázka jest, v jaké řeči byla původně autobiografie Karlova sepsána. Známo jest, že Karel IV, jak v životě svém sám praví, uměl netoliko česky, ale fransky, vlasky, německy i latině, „že jeden z těch jazykóv jako druhý ku psaní, čtení a mluvení i rozumění byl nám obecen“. Život jeho zachoval se nám v jazyku latinském, českém a německém. V kterém jazyku byl původně sepsán? Nerozpakujeme se ani chvilku vysloviti mínění své v ten rozum, že původní

sepsání autobiografie Karlovy bylo latinské, český a německý text že jsou jen překlady. O textu německém ukázal jsem to již na jiném místě,*) o textech českých možno nabyti v tom směru jistoty srovnáním jich s textem latinským. Vezmeme na př. počátek kapituly třetí, který v latině zní:

Successioni vestre diligenter scripsi verba preassumpta sapiencie et timoris dei, quantum mea parvitas divini auxilii capax fuit. Nunc de vana et stulta vita mea vobis scribere cupio ac de exordio transitus mei mundani, ut cedere vobis valeant in exemplum. Graciam autem michi a deo infusam et amorem studii, quod mei pectoris habuit tenacitas, non tacebo, ut tanto magis speretis divinum auxilium in laboribus vobis succurrere, quanto patres et predecessores vestri vobis magis annunciant.

Jeden překlad český má to místo takto přeložené:

Budúcím našim snažně popsal jsem slova dřéve řečená múdrosti a strachu božieho tak, jakožto má malost božie pomoci účastna byla. Již o prázdném a nemúdrém životu mém vám psáti žádám, a také o počátku běhu mého světského, aby to mohlo vám přijíti na příklad. Milosti pak mně od boha vlité a milovánie učenie, to což mých prsí měla snažnost, nezamlčím, aby tiem viece ufali v boží pomoc, že v úsilí vašem vám spomóže, jímžto viece otcové a předci vaši vám zvěstují.

Druhý překlad český (v ruk. brněnském) podává nám počátek třetí kapituly takto:

„Potomnosti vašie snažně psal jsem slova dřéve řečená múdrosti a bázně božie, jelikožto v těch má malost božského domysla pochopna byla jest; ale nynie o mém marném a bláznivém životě vám psáti žádají a o počátku běhu mého světského, aby se mohl dostati ku příkladu vám. Milosti také mně od boha popřiené i milosti k učení, kterúž mých prsí měla

*) Zprávy o zasedáních král. české společnosti nauk r. 1877 str. 359.

jest pochopnost, nezamlčím, abyšte tiem viece ufali v božskú spomoc u vašich praciech a potřebách, že vám pomocna bude, čímž viece otcové a předci vaši vám o ní zvěstují.“

Nepřesvědčí-li každého již tato kratická ukázka, že i první i druhý text český jsou překlady z latinského? Více však se v přesvědčení takovém utvrdíme, když si některých drobností lépe povšimneme, které se jinak vyložiti nedají, nežli okolností, že překládány byly oba texty české z latiny. Na př. když vypravuje Karel o času svého narození, naznačuje dobu tu latinsky: „genuit (Johannes) rex primogenitum suum ... a. d. MCCCXVI, pridie idus Maii hora prima in Praga“ a překlad český má: „ten den Máje měsiece,“ překladatel neuměl věc ani správně podati, protože se mu v češtině pro „idus“ slova nedostávalo. V kap. V, kde se mluví o protipapeži Mikulášovi, že v pokání umřel, zní lat. text: „et in poenitentia mortuus est“ a náš překlad má „a v Pericenském městě umořen jest“, kde latinská zkratka slova „poenitentia“ špatně byla vyložena. A v kapitule XIV vypravuje Karel, že chtěl táhnouti na pomoc králi Granatskému Feragaciu, „contra regem Granate Feragacium ac gentes“ ... a protože některé ruk. latinské mají „Peragacium“, měl překladatel za to, že to předslovce „per“ a město jakés „Agacium“ a přeložil: „A já jeti chtiech na pomoc králi Hispanskému proti králi Granatskému přes Agacium.“ A takových věcí mohli bychom z obou překladů vyčísti celé řady. I není pochybno, že původní sepsání života Karla IV bylo latinské, a mínění, jakoby se nám v českém štokholmském textu zachoval život Karla IV tak, jak z péra jeho vyšel, jakož i žeby

tento text nebyl překladem z latiny, neobstojí před přísnější kritikou.*)

Život Karla IV se četně přepisoval. Ve vídenské knihovně dvorní zachovalo se dosud 6 rukopisů z XIV—XVI stol., podávajících latinský text spisu toho. Kromě nich jest s týmž textem jeden rukopis v knihovně kapituly Sv.-Vítské, jeden v c. k. veřejné knihovně pražské, jeden v Milichově knihovně ve Zhořelci, jeden v klášterní knihovně ve Vyšším Brodě, a jeden, jak se pravdě podobá, v Mikulově. Latinský text života Karlova vydán byl již třikráte: r. 1585 od Reinera Reineccia v druhé části jeho publikace: Chronicon Hierosolimitanum, odkud jej l. 1602 přetisknouti dal Freher do své sbírky Scriptores rerum Boh. (str. 86—107). Dle rukopisu vídenského č. 556 vydal jej Böhmer v prvním dílu svých Fontes rerum germ. r. 1843.

Překlad německý znám jest z rukopisu městské knihovny vratislavské č. 304, který ještě uveřejněn nebyl. Rukopis jest z polovice druhé věku XV a nehonosí se zvláštní správností.

Dříve než překlad německý zpořízeny byly překlady české. Jazyk překladů ukazuje k tomu, že ještě ve XIV století spis Karlův převeden byl do češtiny, ačkoli se rukopisy teprv z věku XV zachovaly.

České rukopisy života císaře Karla IV podávají nám dvě recense překladu, jedna zachovala se v rukopisu dříve štokholmském nyní brněnském papírovém, asi v polovici XV věku sepsaném, kde jest na počátku

*) B. Dudík: Forschungen in Schweden für Mährens Geschichte. Str. 396—398.

až po str. 326 kronika Pulkavova, pak (str. 327—403) život Karla IV, jenž má nápis: počíná se kronika ciesaře Karla; od str. 404 jest chronologický seznam jmen císařův římských až po Karla IV, k němuž se připojuje na stránce 417 letopisné seřadění rozličných zpráv Čech se týkajících, od vejití Čechů do země až do r. 1434, které co do původu svého na klášter křižovníkův s červenou hvězdou ukazují a ve větší části své za jednu recensi „Starých letopisů českých" pokládati se mohou. Původní překlad v rukopise tomto zachovalý máme za starší než jsou překlady v rukopisech ostatních. Držíť se úzkostlivě latinského originálu, kteréhož k porozumění mnohých míst jest nezbytně potřebí. Ačkoli pozdějším přepisováním jazyk valně byl přeměněn, jsou předce skoro na každé straně stopy jazyka věku XIV patrny.

Ostatní rukopisy podávají nám druhý samostatný překlad. Ten jest plynnější, volnější, více v duchu jazyka českého se pohybující, ale jak se nám zdá, s užitím překladu prvnějšího pořízen. Poměr tu vytknutý nejlépe si budeme moci představiti, když položíme tytéž kusy v obou překladech vedle sebe. Učiníme tak hned se začátkem, který v rukopise brněnském (štokholmském) zní takto:

Zbožným sedícím na stolicech mých dvojích dvoje životy tohoto světa poznati a lepší vyvoliti. Když to dvojí tvář v podobenství opatrujeme, pamět o obú životú máme. Neb jakožto tvář, jenž viděna bývá v zrcadle, marná a nic nenie, též i život hřiešných nic nenie. Protož svatý Jan ve čtení die: A bez něho učiněno jest nic.

Text druhých rukopisů v tomto kuse zní následovně:

Sediece na sčastnú naší dvú královú stolicí, dvój tohoto světa život máme poznati a lepší sobě zvoliti. Když dvuoj oblíčej v podobenstvie vidíme, pamět o obú životú máme. Nebo oblíčej, jenž vidíme v zrcadle, prázdný a nic nenie, taktéž hřiešných život nic nenie. Proto Orličník ve čtení praví: Bez něho učiněno jest nic.

Tento druhý překlad zachoval se nám ve třech rukopisech, z nichž jeden přeskvostný, poněvadž krásnými drobnomalbami okrášlený, z XV věku pochází a v c. k. dvorní knihovně ve Vídni (č. 581) se chová. Druhý, taktéž skvostně, ale ne tak mistrně jako předešlý vyvedený, jest uschován ve sbírce ambraské, (č. 24), a třetí v biskupské knihovně litoměřické.

Český text života Karla IV vydán byl tiskem ještě dříve nežli text latinský, a to r. 1555 od Ambrože z Ottersdorfu, po druhé od F. J. Tomsy, s poznámkami od F. F. Procházky, jazykem poobnoveným, a po třetí ve Výboru z liter. české I, str. 499 a násl.

Vydání naše učiněno jest na základě ruk. brněnského hlavně z té příčiny, že tento překlad ještě tiskem uveřejněn nebyl a že se překladu druhého se všemi různočteními užije ve sbírce „Prameny dějin českých“.

II. *Řád korunování krále českého a královny.* Již za časů vévodů českých dělo se nastolení knížat velmi slavně a za všelijakých obřadů; tím slavnější pak bývalo korunování králů, jak o tom kroniky vypravují. Jmenovitě to platí o korunování Přemysla Otakara II a Václava II, kde neslýchaná nádhera na odiv se stavěla. Ačkoli popisy o obou těchto korunovačních slavnostech jsou dosti obšírné, nikde neděje se předce žádná zmínka o nějakém zvláštním

korunovačním řádu, ano i modlitby, jež Petr opat Zbraslavský zaznamenává, nesrovnávají se s modlitbami v pozdějším řádu korunovačním. Z toho dá se souditi, že tenkráte nebyl v platnosti řád, jejž ku konci věku XIV rukopisy jakožto při korunování králů českých předepsaný uvádějí. Po Václavovi II byla nejbližší korunovační slavnost r. 1311, když Jan na trůn český dosedl. Ale sotva možno na to mysliti, žeby se v tehdejších těsných dobách a v krátkém čase, jenž k přípravám korunovačním zbýval, bylo mohlo na zavedení nového řádu korunovačního mysliti. Spíše ukazují k tomu všecky poměry a celý směr myšlení a snah císaře Karla IV, že řád korunování králů českých a královen, jak jej v některých rukopisech z konce věku XIV nalezáme, před korunováním tohoto panovníka aneb jeho syna Václava IV vznikl.

Zevní poměry byly zavedení nového řádu korunovačního za Karla IV příhodny. Druhdy náleželo arcibiskupu mohučskému krále českého korunovati, tenkráte bylo biskupství Pražské na arcibiskupství povýšeno a nový metropolita byl první z domácích pastýřů duchovních, jenž nového krále posvětil. Karel IV to byl, jenž nové korunovační klenoty zpořídil. Jakou váhu na ně kladl, viděti z toho, že je pod ochranu sv. Václava, patrona země České, odevzdal, zakazuje pod kletbou, bráti je z posvátného jejich místa kromě určitých případností. Karel IV jsa na vychování při dvoře francouzském, byl, jak se podobá, přítomen při skvělých slavnostech korunovačních v Remeši, kde r. 1328 svat jeho Filip byl korunován, a již dříve v Paříži při dvojích korunováních tetek svých, manželek Karla IV, krále francouzského. I jest velmi pravdě

podobno, že Karel jako mnohé jiné věci i korunování králů českých podle vzoru korunování králů francouzských zavésti si předsevzal. Tomu zdá se nasvědčovati i ta okolnost, že korunovační obřady české, jak se od druhé polovice XIV věku v rukopisech naskytují, až na nevalné odchylky, které pro rozličnost místních poměrů nezbytny byly, s ritualem při korunování králů francouzských obvyklým se srovnávají,*) ale od obřadů ku korunování krále a královny v pontificale secundum ritum ecclesiae Romanae předepsaných naskrz se liší. Řád korunování krále českého sepsán jest zajisté původně v jazyku latinském a nejstarší text jeho nalezáme ve skvostném rukopisu knížat Czartoryských v Paříži, kde jest i nejstarší latinský text kroniky Pulkavovy, kteryžto rukopis ještě za živobytí Karla IV, a to před r. 1374 byl psán. To také k složení jeho buď před korunováním Karla IV anebo před korunováním syna jeho Václava IV ukazuje. Kromě toho jest lat. text řádu korunovačního v rukopisu dvorní knihovny č. 556 z konce věku XIV.

Bezpochyby již za živobytí Karla IV byl řád korunování do češtiny přeložen, kteryžto překlad zachoval se nám v následujících rukopisech:

1. Rps. c. k. dvorní knihovny č. 619 z r. 1396, krásně psaný a drobnomalbami krášlený, v němž se též lat. život Karla IV nalezá. Dle něho jest naše vydání učiněno. Znamenáme jej číslem 1, kde z něho pod čarou různočtení jsou podána.

---

*) Srvn. Loserth, Die Krönungsordnung der Könige von Böhmen. Archiv für öst. Geschichte LIV, str. 9 a násl.

2. Přeskvostný rukopis téže knihovny číslo 581 uměleckými drobnomalbami okrášlený. Rps. ten znamenáme při různočteních 2.

3. Rukopis ambraský ve Vídni č. 24, podobně velmi skvostný, kde taktéž český překlad života Karla IV přichází. Rps. tento, jakož i předešlý, náležejí věku XV. Různočtení z něho znamenají se 3.

4. Rukopis biskupské knihovny v Litoměřicích z konce XV věku, přepsaný z nějakého výborného rukopisu věku XIV. Při různočteních naznačujeme jej 4.

Rukopisové 2, 3, 4 náležejí k jedné rodině a liší se od rukopisu prvního (1), který všelikými zvláštnostmi jazykovými se vyznamenává, jak se o tom každý i při povrchním srovnání různočtení přesvědčí.

5. Ruk. talmberský asi z pol. XVI věku, k němuž však při vydání našem neměl jsem žádného zření, poněvadž se s rukopisy v celku srovnává a jazykem již novějším jest psán. Jako zvláštnost uvádíme, že místo písmena N., na místě jména krále, jenž korunován býti měl položeného, všude jmenuje se Maximilian, čímž se i věk rukopisu určuje.

Vydán byl řád korunování krále českého latinsky od prof. Losertha, ale jen s naznačením začátků modliteb a žalmů, ve sbírce „Arch. für österr. Gesch.“ d. LIV str. 9 a násl., a český od Ambrože z Ottersdorfu r. 1555, F. J. Tomsy r. 1791, a ve Výboru z literatury české v dílu I. str. 575 a násl.

III. *Život sv. Václava.* Karel IV byl zvláštním ctitelem sv. Václava, jehož měl za hlavního ochrance a pomocníka svého. Známo jest, že nedlouho po svém příchodu do Čech dal k ozdobě hrobu sv. Václava

udělati 12 stříbrných soch sv. apoštolů; sv. Václavu, jak výše se již o tom zmínka stala, věnoval i novou korunu; při stavbě chrámu sv. Víta dal tomuto svatému s neslýchanou nádherou ozdobiti kapli a v ní z ryzého zlata hrob zhotoviti; jemu ku poctě dal r. 1351 Starou Bosleslav znova opevniti a i v cizině činil na jméno jeho zbožná nadání. Svou úctu k sv. Václavu dal konečně na jevo novým sepsáním jeho života.

O životě a utrpení sv. Václava byla, jak známo, celá řada sepsání v jazyku latinském i slovanském, z nichž poslední teprv v našem věku vesměs v Rusích na jevo přišla. Některá ze sepsání těchto padají již do X věku, jiná děkují za svůj původ teprv pozdějším stoletím, když se názory lidu o sv. patronu zemském již částečně byly proměnily a prodlením času i doplnily. Mnohé kusy v rozličných legendách, jak během času povstaly, odporovaly i sobě. I leží to na bíledni, že Karlovi, jako horlivému ctiteli sv. Václava, na tom záleželo, aby se nesrovnalosti v rozličných legendách se naskytující upravily a co o zázracích a zbožných pověstech tu i tam bylo roztroušeno, aby se sebralo a v jediný celek spojilo. Práce té ujal se Karel IV sám, a složil legendu o sv. Václavu dosti stručnou, jejíž základem byla legenda asi v 12 století složená, začínající slovy: „Crescente fide christiana“, a kromě jiných tenkráte známých legend i rýmovaná kronika tak řečeného Dalimila, a to buď bezprostředně anebo prostředně. Složení legendy o sv. Václavu padá hned do prvních let panování Karlova; nebo když si dal kancléř císaře Karla IV Jan ze Středy psáti veleznámý a skvostný

svůj liber viaticus, dal řečenou legendu také do něho vepsati. A poněvadž známo jest, že se sepsání této knihy stalo ještě v době, než se Jan ze Středy stal biskupem (1353), musila býti té doby naše legenda již složena. Že Karlovi na tom záleželo, aby legenda jeho dočkala se i hojného rozšíření, to viděti jest z kroniky Pulkavovy za přímého účastenství jeho složené, do níž téměř doslovně byla přijata. Také biskup Marignola dává pokynutí o tom, kam by se legenda o sv. Václavu od Karla IV sepsaná v jeho kronice položiti měla, pronášeje při zmínce o smrti sv. Václava tato slova: „cuius vitam gloriosus imperator Karolus IV abbreviavit, quae si placeret, hic esset inserenda.“ Jest pravdě podobno, že Marignola očekával, že Karel IV dá na to místo legendu svou připsati.

Život sv. Václava byl od Karla IV sepsán zajisté též jazykem latinským. V několika rukopisech máme tato sepsání dosud před sebou, a to v té spůsobě, jak v sedmém dílu měsíce září sbírky „Acta sanctorum“ veřejnosti byl podán. Ale velmi brzy po sepsání latinském převedena byla legenda o sv. Václavu na jazyk český, aspoň v první části její, jdoucí až po ztrestání pomocníků bratrovraha Boleslava. Takovéto překlady české té legendy zachovaly se

a) v známém passionale musejním, jehož jednu část, ovšem bez podstatné příčiny a nepravě někteří starší spisovatelé na konec XIII věku kladou, kdežto se bez odporu asi do polovice věku XIV položiti musí;

b) v jiném, ale necelém passionale musejním z r. 1379, které druhdy se znamenávalo č. 554;

c) v rukopise Schönherrově nyní na neznámém místě z r. 1395;

d) v rukopise veřejné knihovny XVII, D, 8 z r. 1476 a

e) v rukopise tamtéž XVII, F, 6 asi z téže doby.

Za základ vydání našeho vzali jsme rukopis pod b) uvedený, varianty klademe z rukopisů a) a d), a to tak, že znamenáme rukopis b) čís. 1, ruk. a) č. 2 a d) č. 3. Variantů rukopisu e) jsme nedávali z té příčiny, že písař, ač patrně opisoval z nějakého rukopisu s předešlými rukopisy stejného, počínal si tak volně, že slova nejen přeměňoval, nýbrž i přestavoval: a pro příliš četné takové změny, byť i nepatrné, nebylo možno k různočtením jeho přihlížeti. Druhé polovice legendy, podávající zázraky sv. Václavu připisované, nenašli jsme v starém překladu, a proto nebyly přijaty do naší sbírky, která však i bez této části samostatný celek podává.

Poněvadž legenda Karlova zcela přijata byla do kroniky Pulkavovy, přichází i v rukopisech této kroniky, ovšem v překladu samostatném, k němuž co do různočtení taktéž hleděti se nemohlo, neměl-li se zároveň takřka celý text po druhé tisknouti.

Vydána byla legenda tato v passionale tištěném okolo r. 1480 a pak r. 1495 a ve výboru z literatury české I, str. 314 a násl. Poslední toto vydání stalo se na základě nejstaršího passionalu musejního; my jsme vydání své spůsobili dle passionalu z r. 1379 tamtéž chovaného hlavně z té příčiny, že rukopis jest přesně datován a od předešlého nemnoho se různí ano místy i lepší čtení má.

IV. *Výklady a naučení duchovní.* — Pobožnost Karla IV velebena byla již za jeho živobytí a ještě více po jeho smrti. Arcibiskup Jan Očko z Vlašimi chválí jeho víru a horlení pro ni a pro církev. Týž o něm praví, že konal denní pobožnosti jako kněz a že v učenosti bohoslovecké vyrovnal se mu málo který kněz, tak že i mistři theologie divili se vědomostem jeho. Biblí měl prý tak v paměti, že když mu čítána byla u lože, on čtoucího opravoval z paměti, když někde pochybil. Také prý uměl, jakoby byl mistrem, při rozličných příležitostech žaltář vykládati, jakož i evangelia a řeči a jiné kusy. Této zálibě a náklonnosti Karlově k nábožnému rozjímání děkujeme za sepsání některých skládání theologických. Sem náleží především úvod k jeho životopisu, dále kázání na slova: „Podobno jest království nebeské pokladu skrytému v zemi“, pak na slova: „Podobnoť jest království nebeské člověku kupci hledajícímu dobrých perel“ a konečně na slova: „Podobno jest král. nebeské sieti puštěné do moře“, položená taktéž do jeho životopisu, k nimž mu dal příčinu sen, jejž měl v Toušeni na cestě ze Staré Boleslavi r. 1338. Ráz kázání jest dle tehdejšího spůsobu symbolisující, a obsah jest tak přeplněn citáty z písma, že nit hlavních myšlének často se ztrácí. Sem náležejí také naše „Výklady a duchovní naučení“. Jsou to též překlady z latiny, v kterémžto jazyku se zachovaly v rukopise c. k. vídenské dvorní knihovny č. 556, l. 53—69 (Moralitates Caroli IV), z nichž však jen asi $^2/_5$ celého textu na jazyk český jest převedeno. Tento překlad zachoval se ve dvou rukopisech,

1) v témž rukopise knihovny biskupské v Litoměřicích, kde jest život Karlův a řád korunování, a

2) v ruk. c. k. dvorní knihovny vídenské č. 581, kde se tytéž kusy nalezají. Obou rukopisů užito při vydání našem, a to tak, že ruk. litoměřický vzat za základ upravení textu a znamenán č. 1, ruk. vídenský však při vytknutých variantech č. 2.

Končíce řádky tyto, konáme zároveň milou povinnost, když vzdáváme upřímné díky milým přátelům svým za laskavou podporu při vydání tomto nám poskytnutou, jmenovitě panu V. Brandlovi, zemskému archiváři moravskému, za ochotné propůjčení nám rukopisu druhdy štokholmského, nyní v archivu moravském v Brně chovaného, p. Fr. Marešovi, adjunktu knížecího Schwarzenberského archivu ve Vídni, a p. dru Ferd. Menčíkovi za srovnání řádu korunování s rukopisy cís. knihovny dvorní a sbírky ambraské, které pro krásné drobnomalby své do Prahy k užití nám zapůjčeny býti nemohly.

I.

ŽIVOT CÍSAŘE KARLA IV.

Počíná se kronika ciesaře Karla.

Zbožným [1]) sedícím na stolicech mých dvojích dvoje životy tohoto světa poznati a lepší vyvoliti. Když to dvojí tvář v podobenství[2]) opatrujeme, pamět o obú životú máme. Neb jakožto tvář, jenž viděna bývá v zrcadle, marná a nic nenie, též i život hřiešných nic nenie. Protož svatý Jan ve čtení die: A bez něho učiněno jest nic. [Než kterak učiněno jest nic] [3]) hřiešného dielo, poněvadž on to učinil? Než učinil jest hřiech, ale ne dielo. Dielo pocházie kořenně od požádanie, a hřiešný vždycky žádá rozkoší a poškvrněn bývá od nich, a přelstěn bývá v žádosti své; neb žádá porušitedlných věcí, kteréž v nic se obracují. A tak pochován bývá život jeho s nimi; neb když tělestné věci porušie se, žádosti se také skonají. Ale o druhém životě praví svatý Jan: Což učiněno jest v něm, život bylo, a život byl světlost lidská. Ale kterak učiníme život v něm, aby život byl světlost naše, učí náš spasitel řka: Kto jie tělo mé a pie krev mú, ve mně bydlí a já v něm. Kteříž živi jsú takovým pokrmem duchovním, trvají na věky. Ale kterak jím jsú živi, pozorujme. Však když tělestně rozličné krmě porušitedlné jieme, žádost k nim musíme mieti a vnitř-

---

[1]) Ruk. sbožným. — [2]) Lat. orig. má in enigmate. — [3]) Slova v závorky rohaté do textu položená nejsou v rukopisu.

nosti naše [1]) ochytie je žádostně a je posielají po údech těla našeho, aby v krev se obrátily. A duch, jenž ve krvi bydlí, též i život náš, aby mohl bydliti. Ale že tělestné věci porušitedlné jsú, protož člověk umierá. Též ktož přijímá pokrm ten duchovní, jímžto všecko živo jest, i zdali nemusí jeho žádati v své duši a žádostně přijieti a snažně v lásce ochytiti, aby jiskry toho pokrmu horlivosti, sladkosti a milovánie v něm se zarodily, v nichžto duše mělaby nakrmenie své užitečné a v něm aby bydlela? A jakožto v tom pokrmu nic porušeného nenie, též bydlející v Kristovi nemají ižádného porušenie a budú živi na věky. A to spasitel potvrzuje řka ve čtení svatého Jana v šesté kapitole: Toť jest chléb živý, jenž s nebe sstúpil, a bude-li kto jej jiesti, neumře na věky. Věčný život jest světlost člověčie, jenž bez boha nemóž býti učiněn. A protož die týž svatý Jan: A život byl světlost lidská; neb jiný život má za smrt. A věrně jestiť smrt, neb jest přehořký. A co horčejšího nežli milovati rozkoši a ty muky trpěti, kteréž oni trpie, kteříž rozkoši tělestné milují. Neb nejsú mrtvi toliko, ale na každú hodinu mrú. Ale kteříž jsú živi u věčném životě, dobře slovú živí; neb mocí smrti opřeli jsú se, tělestnými rozkošemi zhrdali sú a přijali jsú v odplatě rozkoše věčné. Ale mnozí jedie pokrm duchovní bez žádosti a chuti, a vyvracejí jej z srdcí svých. Běda jim; neb jich hřiech s Jidášem popsán jest, a diel jich s Datanem i Abironem, aniž prospěje jich dušem ku pokrmu. Však viete, jieli hovado bez chuti, že nepřicházie jemu ku požitku, ale bolestí bývá trápeno. Mnohem viece vy budete trá-

[1]) Ruk. naše mají och.

peni; neb muka vaše bude věčná, jakožto pokrm jest věčný. Jichžto stop, prosím vás, střezte se, ale ku požitku duší vašich ten svatý pokrm přijímajte s žádostí, a bez něho neroďte býti živi, abyšte na věky živi byli; neb ne v samém chlebě živ jest člověk, ale v každém slově, jenž pocházie z úst božích. Nebo chléb nebeský netoliko jest chléb, ale tělo i slovo, kteréžto když by samo bylo, nemělo by pokrmu života věčného. Ale kterak ten chléb jest tělo? Praví spasitel: Chléb, kterýž já dám, tělo mé jest. Kteréžto tělo slovo jest, jakožto die svatý Jan ve čtení: A slovo tělem učiněno jest. Kteréžto slovo bóh bylo, o němž týž die: A buoh byl slovo. A tak tento chléb tělem, slovem a bohem jest. Kterýžto chléb ktož přijieti chce, musí přijieti tělo, slovo a boha v tom chlebě nebeském, jenž chléb anjelský jest nazván. A v přijímání toho chleba musí býti přijato slovo pravdy. O kterémžto slovu Kristus praví: já sem cesta pravá i život. Protož ktož slova pravdy nepřijímá přijímaje, nepřijímá chleba toho. Protož musí ten, ježto chléb přijímá, i tělo přijieti; neb když hospodin to dával učedlníkóm svým, řekl jest: Toť jest tělo mé, ježto bude za vás vydáno; a krev téhož těla dal jim a řka: Toť jest kalich mé krve nového a věčného zákona, kterážto za mnohé bude vylita na odpuštěnie hřiechóv. Když tedy člověk přijímá to tělo, ztrať tělo své a vydaj je za Krista a zdvihna kříž svój následuj jeho, aby jsa účasten smrti a umučenie jeho, účasten byl v budúciem času slávy jména jeho. A když tělo přijímá, musíť i ten chléb přijieti živý, jakož spasitel die: Ját jsem chléb živý, jenž jsem s nebe sstúpil. A potvrdil jest nám sám Kristus nový a věčný zákon skrze ten chléb. O kterémžto potvrzení David zpievá v žalmě: A chléb srdce člověčieho potvrď.

Ale David ne nadarmo u podobenství o chlebě věčném mluví: neb dóm jeho Betlém nazván jest, jenž se vykládá dóm chleba. Z toho domu chtěl, aby Kristus jeho byl narozen, jenž jest pravý chléb, a protož jmenuje jeho písmo z domu Davidova, totiž z Betléma, jenž est dóm chleba. Ten pak chléb potvrď srdcí vašich a duší vašich v svatém milování i lásce, abyšte mohli tak choditi po královstvích časných, abyšte neztratili věčných. Amen.

Kapitola II,

v nížto učí ciesař syny své pokoře a vieře a aby boha milovali, i blížnieho v spravedlnosti súditi, milosrdnu býti, hřiechóv se vystřiehati.

Když pak kralovati budete po mně, jsúc okrášleni korunú královskú, pomněte, žeť jsem i já kraloval před vámi a v prach obrácen jsem a v bláto přišel sem; a též vy padnete, minúce jakožto stien a jakožto květ polský. Zač stojí urozenie anebo zbožie obiznost,[1]) leč při tom jest čisté svědomie s vierú pravú o budúciem vzkřiešení. Nevažte života svého jakožto nevěřící, neprávě mysléce, byť malitký byl, protože jste z ničehož stvořeni od boha, byšte totiž v nic měli býti obráceni, jakobyšte nikdy nebyli; neb jest to blud. Protož vy vězte, že máte otce věčného a syna jeho pána našeho Ježíše Krista, jenž jest prvorozenec v mnohých bratří[ch], kterýžto chce, abyšte byli společníci jeho v království, ač budete zachovávati přikázánie jeho a nepoškvrníte své mysli svědomě; vólí těla a krve vašie učiněni budete synové

[1]) obyznost ruk.; patrně přeměnil opis. *b* v *h*.

boží, jakožto řečeno jest ve čtení svatého Jana: Dal jest jim moc syny božími býti. Protož chcete-li učiněni býti synové boží, přikázánie otce vašeho zachovávejte, kterážto zvěstoval jest vám po synu svém pánu našemu Jezu Kristu králi nebeském, [1]) jehožto podobu a třiedu držíte na zemi. A přikázánie větší [2]) jest jeho: milovati boha z celého srdce, z celé duše, a blížnieho svého jako se samého. Budete-li tiem milováním boha milovati, duše vaše proň složiti nebudete se strachovati, a nebudete se zajisté báti těch, kteřížto tělo mohú zabíti, ale duše nemohú [3]) zatratiti; ale budete-li báti se boha otce vašeho, jenž muož tělo zabíti a duši do ohně pekelného poslati, múdrost bude u vás přebývati, jakož psáno jest: počátek múdrosti bázeň božie; budete súditi bratry vaše, totiž poddané v spravedlnosti a v rovenství, jakožto i vy nadějete se súzeni býti od hospodina; aniž tak poblúdíte s cesty; neb cesta božie přiemá jest. A budeť milosrdenstvie vaše na nedostatečné a chudé, jakož žádáte i vy milosrdenstvie dosieci od hospodina v nedostatečenství a křechkosti vašie, jakož die spasitel: Blahoslaveni milosrdní, neb dojdú milosrdenstvie. A múdrost vaše bude posílena v moci božie, a postavíť jakožto lučiště mosazné rámě vaše a potřete boje silné a budúť padati nemilostiví před vámi a spravedliví budú se radovati. A myšlenie nepřátel vašich bóh rozptýlí a naučíť vás činiti spravedlnost a súd, a zjeviť vám tajemstvie; zpytánie i uptánie spravedlivé ukážeť vám a nepřikryjeť muž chytrý zlosti své před oblíčejem vaším; neb duch múdrosti a rozumu božieho bude u vás. A budú odkryty oči nespravedlivých před vámi, a otejmeť bóh od jich srdcí

---

[1]) *nebeskému ruk.* — [2]) Ruk. viece. — [3]) Ruk. má nemají.

slovo múdré a bez uma učiní líčenie jich; ale spravedliví zachovají život svój a tak bude čest vaše rozmnožena; nebo čest králova súd miluje. A berly vaše budú kvísti před bohem; neb jste jich poskytli padlému a ubohého vytrhli ste z osidla lovících. A koruny vaše zektvú a tváři vaše osvieceny budú; neb múdrých oči v ně budú patřiti a chváliti budú hospodina řkúce: Přidaj bóh dnóv královi nad dny jeho. V pokolení spravedlivých slaveno bude siemě vaše, budete-li lakomstvie nenáviděti; připloveť vám bohatstvie, k nimžto neroďte srdce přikládati, ale pokládejte sobě múdrost; neb ve jmění jejie mnohé panovánie. Ale lakomec nepanuje, než podroben jest penězóm. Převrácených rad a tovařistvie utiekajte; neb s svatými světí budete a s převrácenými převráceni budete; neb přichvatcí přilípavý neduh jestič hřiech. A protož chyťte kázeň boží, ať se neuhnévá hospodin a pohynete s cesty spravedlivé, kdyžto vkrátce roznietí se hněv jeho. Udá-li se vám zhřešiti, tesklivá buď duše vaše životem vaším, až se utečete k studnici milostivosti a milosrdenstvie skrze pravé pokánie. Neb kakžkoli lidské jest hřešiti, však ďábelskéť jest v hřiešе trvati. Neroďte hřešiti proti duchu svatému, hřešiec na milosrdenstvie božie, neb duch boží svatý vzdálí se od vás; neb duch svatý mstitel hřiechóv jest. Nedajte u vás miesta hněvu ale krotkosti, kterážto krotkost přemáhá trpělivost a zlost. Neroďte jeden druhému záviděti, alebrž lásku mějte mezi sebú; neb závist nenávist plodí, a ktož nenávidí, nemiluje a nebývá milován a v náhlosti své zahyne; ale ktož miluje, ten milován bude od lidí i od boha. Chce-li povýšeno býti srdce vaše, upokořte se, aniž přichoď k vám noha pýchy. Pýcha nelibáť jest stvořiteli i dobro*činícím*, a protož pyšný nemá milosti ani před bohem

ani před lidmi. A zetře jím hospodin na konci, ssazuje mocné s stolice a povýšuje z prachu pokorných, aby sedali s knieżaty a stolici slávy drželi. Neroďte rozmářeti od pokrmu a pitie, jakožto činie ti, jichžto bóh břicho jest, jichžto sláva a konec kvasnic shromaždění jest. Neroďte ledví svých poškvrniti, ale bedra vaše přepašte, silú mysli opašte se, manželstvie přijímajíce; neb duch svatý vzdálí se od těch, ježto se sú dali smilství, aniž bydleti bude v těle poddaném hřiechu. Vzdržte se od zlého zmeškalosti, ať vás těžkostí svú nevtáhne v hlubokost pekelnú. Vystřiehajte se ode všeho hřiechu u věku mladém; neb malý blud na počátku veliký bude na konci. Ale choďte v zákoně božiem bez poškvrny, abyšte slávu přijali od něho, jenž die skrze proroka: Blahoslaveni nepoškvrnění na cestě, kteříž chodie v zákoně božiem, abyšte byli jakožto dřevo sazené podle stokóv vod, kteréžto dává ovoce své v času svém, a list jeho nesprchne, ale připsán bude v knihách života, kdežto popsána jsú jména spravedlivých. Jehož nám pójčiti rač, jenž hoden byl otevřieti knihy a pečeti jeho.

Kapitola III,

v nížto vyčítá rod svój a že dán k dvoru krále franského. O válce mezi králem franským a englickým.

Potomnosti vašie snažně psal jsem slova dřéve řečená múdrosti a bázni božie, jelikožto v těch má malost božského domysla pochopna byla jest; ale nynie o mém marném a bláznivém životě vám psáti žádaji a o počátku běhu mého světského, aby se mohl dostati ku příkladu vám. Milosti také mně od boha popřiené i milosti k učení, kterúž mých prsí měla jest pochopnost, neza-

mlčím, abyšte tiem viece vzali v božskú spomoc u vašich praciech a potřebách, že vám pomocna bude, čímž viece otcové a předci vaši vám o ní zvěstují. Neb i psáno jest: otcové naši zvěstovali jsú nám. Protož žádám, aby vás tajno nebylo, že Jindřich sedmý, římský ciesař, urodil otce mého jménem Jana z Margarety, dcery vévody bravanského, kteryžto otec mój pojal ženu jménem Elžbětu, dceru Václava druhého, krále českého, a obdržal jest královstvie České po ní; neb plémě mužské v pokolení králóv českých bylo pohynulo. I vyhnal jest z Čech vévodu karintského, jenž měl za ženu sestru starší Elžběty, ženy otce našeho dřéveřečené, a ta jest potom umřela bez dětí. A ten vévoda po té ženě byl obdržal dřéve Českú zemi, jakož o tom praví jasněji kronika česká. A urodil jest ten král Jan český z Elžběty své králové mě prvorozeného svého jménem Václava léta božieho narozenie tisíc tři sta šestnádctého ten den Máje měsiece [1]) v prvú hodinu na Praze; potom druhého syna jménem Ottakara, kteryžto v dětinském věku sšel jest. Potom urodil i třetího syna jménem Jana. A měl jest dřéveřečený král dvě sestře vdaně; jednu vdal jest za krále uherského Karla [2]) prvnieho, a ta bez dětí umřela jest, a druhú vdal Karlovi [3]) králi franskému, jenž kraloval v Franské zemi. Léta od narozenie božieho tisíc tři sta třimezdcietmého i poslal mě otec muoj již řečený k dřévřečenému králi franskému, jenž biech tehdy v sedmém létě dětinstvie svého. I kázal mě řečený král biskupu biřmovati a převzděl mi jméno své, totiž Karel, a da mi za ženu dceru strýce svého jménem Margaretu příjmím Blance. Pak umřela žena jeho, sestra otce mého,

[1]) V lat. pridie Idus Maii, t. j. 14. máje. — [2]) Karle ruk. — [3]) *Královi ruk.*

toho léta bez dětí. Potom týž král jinú ženú pojal v manželstvie. A miloval mě král dřéveřečený velmi a přikázal kaplanu svému, aby mě něco poučil v písmě, kakžkoli sám král neumějieše písem. A tak naučil sem se čísti hodiny blahoslavené Marie panny oslavené, a něco jim rozuměje, na všaký den mého dětinstvie řiekal sem je tiem raději. Neb přikázáno bylo od krále mým strážným, aby mne k tomu ponukovali. Ale král dřéveřečený nebieše lakomý na penieze a požíváše dobré rady, a dvór jeho stkvieše se sborem starých kniežat tak svěckých jako duchovních. Pak stala se veliká róznice a sváda mezi králem anglickým, jenž bieše ty časy, a mezi dřéveřečeným králem franským; neb král anglický mějieše za ženu sestru dřéveřečeného krále, kterúžto týž král byl vyhnal z Anglie i s synem svým i jejie prvorozeným, jménem Eduardus. Kteráž přibravši se k bratru svému bydléše u Franci[i] s svým synem. Protož král franský rozhněval se jest náramně pro vyhnánie své sestry a sestřence svého, i prosil testa mého Karla, strýce svého, aby pomstil tak veliké hanby, jenž se stala jich národu. Jenž sebrav a pojem vojsko jel do Akvitanie a téměř vše dobyl kromě Burdegalis s některými tvrzemi nebo hrady. I vrátil se řečený Karel do Francie, obdržev vitězstvie, i dal dceru své dceři, hraběnky hanonienské, Eduardovi za ženu, a přidav jemu vojsko mocné poslal jej do Anglie, jenž jsa silen proti otci, zbavil jeho královstvie a vstavil sobě korunu. A toho léta zahuben jest v žaláři otec od syna řečeného. V tom také roce umřel jest Karel, test mój, a ostavil po sobě syna prvorozeného jménem Filipa.[1]) A toho léta den Očištěnie

[1]) Philippa *ruk.* a tak i vždy níže.

blahoslavené panny matky božie, totiž na hromnice, král franský Karel umřel jest,[1]) ostaviv ženu svú břichatú, jenž porodi dceru. A poněvadž z obyčeje toho království dcery nedědie, Filip, syn ctě mého, byl králem franským, neb bieše najbližší dědic po mužském pokolení. A přijal jest rádce k sobě předka svého, ale jich rad neposlúchal a dal se na lakomstvie. A byl jest jeden mezi rádcemi jeho muž přeopatrný Petr, opat Systanenský, rodem Simocinenský,[2]) člověk výmluvný a učený a všelikú mravóv počestností okrášlený, ohrazený, kteréžto na den popelcový, totiž první den v puostě, léta prvého [3]) Filipova královanie mši služe tak vtipně kázal, že ode všech byl chválen. A já po smrti dřéveřečeného Karla, krále franského, u jehožto dvora byl sem pět let, běch u dvora dřéveřečeného Filipa, jehož sestru měl sem za ženu, a líbila mi se výmluvnost dřéveřečeného opata, že sem měl veliké náboženstvie poslúchaje jeho kázánie a naň hledě, tak že v sobě počech mysliti a řka: Co jest, že taká milost v mě se vlévá od tohoto člověka? I vzach potom s ním známost, jenž se ke mně laskavě a otcovsky jmějieše, uče mě často z písma svatého. A byl sem po smrti Karlově u dvora Filipova dvě létě a po těch dvú letú poslal mě týž král s ženú mú a sestrú svú Blance řečenú k otci mému Janovi, králi českému, do hrabstvie Licemburského, kteréžto hrabstvie bylo jest otce mého z nápadu otce jeho, zbožné paměti Henricha ciesaře, jenž když byl hrabě licemburský, byl volen za krále římského a potom byl ciesařem, jakož o tom plnějé psáno jest v kronikách římských, kterak a kolik let kraloval jest.

[1]) dne 31 led. 1328. — [2]) T. j. Feskanenský rodem Lemovicenský. — [3]) r. 1328.

Kapitola IV.

A vrátiv se z Frankrajcha, nalezech otce svého v hrabství Lucemburským. A tehdy osáhl bieše ciesařstvie Ludvík z Bavor, jenž se psal Ludvíkem čtvrtým, kteryžto po smrti Henricha sedmého a děda mého za krále římského byl volen v nesvornosti volencóv proti Fridrichovi vévodě rakúském[u]. Jehožto Ludvíka byli zvolili až do jeho zvítězenie — neb byl jal toho Fridricha, vévodu rakúského, svého protivníka — Jan král český, otec mój; a byli s otcem mým biskupové mohutský a treverský a Volkmar,[1]) poslední brandeburský markrabie; ale s Fridrichem byli sú biskup kolínský, vévoda saský, hrabě palatinský. Kteryžto Ludvík potom do Říma přijel, ciesařskú korunu přijal proti [2]) vóli Jana papeže dvamezdcétmého a dar posvěcenie [3]) od biskupa benátského. A potom Ludvík učini Mikuláše zákona bosákového papežem, kteryžto pak vydán byl v ruce Jana papeže a [4]) v pokání umřel jest. A [5]) pak vrátil se do Německých zemí, jakožto v kronikách římských plně jest psáno.

A v ty časy, když sě vrátich z Frankrajcha do hrabstvie Lucemburského a běch tu nalezl otce svého, byl oblehl vévoda rakúský město kolumbanské [6]) v Elzasech, a Ludvík nemohl jeho obrániti. A přijev otec mój k nim, i smluvil řečeného vévodu s Ludvíkem. [7]) Potom táhl do hrabstvie Tyrolského k vévodě korutanskému, jehož

---

[1]) Waldemar. — [2]) Ruk. má s vólí. — [3]) přisvěcenie ruk. — [4]) a v Pericenském městě umořen má ruk. Latinský text zní: et in poenitentia mortuus est. — [5]) A papež vrátil se z N. zemí, v nichžto vězel má ruk. — [6]) Col. ruk. Kolmar. — [7]) To se stalo 6. srpna *r. 1330.*

vyhnal byl dřéve z království Českého, jehožto prvá žena bieše umřela, sestra mateře mé. Avšak potom byl pojal jinú ženu, sestru vévody z Brunsvika, s nížto měl jedinú dceru, kterúžto dal bratru mému Janovi za ženu, a po smrti své oddal jemu všecka svá kniežatstva. Odtad přijel otec mój do města Tridentina řečeného. A toho času umřela jest mátě má na den svatého Václava mučedlníka v Praze. A když otec muoj v Tridentině přebýváše, dána jsú jemu města v Lampartech Brixenské město, Pergamenské, Parma, Cremona, Papie, Regium, Montina a v Tušci[i] Luka se všemi hrabstvími i krajinami, kteréžto k nim příslušejí. V něžto uvázav se otec mój i přeby v Parmě a poruči ty krajiny Alzovi [1]) z Mediolána, kterýžto v ta doby zpravováše města Mediolán a Ponaria, [2]) kteréžto tehdy byl přijal u vladařstvie [od] otce mého.

Toho pak času poslal [po] mě otec mój do hrabstvie Lucemburského, a já jsem jel přes město Metenské, přes hrabstvie Lotoringinské, přes Burgundy a Sabaudi [3]) až do města Lauzanského nad jezerem. Potom minul sem hory Brygské i přijel sem do země Novarienské a odtad přijedech [4]) u veliký pátek do města Papie, kteréž [držieše] otec mój. A na velikonoc, totiž den třetí, jakž sem byl přijel, trávena byla čeleď má a já božskú milostí zbranějící ušel sem toho. Neb toho dne mše veliká dlúho byla slúžena, a já toho dne přijímal běch tělo božie; a protož nechtěl sem před skonáním mše jiesti. A když jdiech k obědu, pověděchu mi, že čeleď má vpadla na ručest v nemoc, a zvláště ti, jenž

---

[1]) Azzo. — [2]) Novara. — [3]) Savojsko. — [4]) přijedech do *Parastavenského* města P. rukopis.

běchu do mši jedli. A já sedě u stola nechtěl sem jiesti; neb sem se byl lekl se všemi. A tak hledě uzřech člověka slušného a kyprého, jehož jsem neznal, jenž chodieše před stolem, učiniv se němým. A maje [1]) o něm zlé domnění, kázal sem jeho jieti. Kterýžto po mnohých mukách třetí den mluvil jest a vyznal se, že jest v kuchyni naší vpustil [2]) jed v krmě kázáním a zpuosobú Lukomy podhrabie mediolánského. A tiem trávením zemřeli Jan Berge, hofmistr dvora mého, Jan Hokyrin, Šimon z Kejla, kraječ mój, jenž přisluhoval stolu mému, a mnozí jiní. A já v ta doby bydlich v kláštěře svatého Augustina, kdežto leží tělo jeho v Papii. Z kteréhožto kláštera Ludvík z Bavor vyhnal byl opata i kanovníky zákonnie tohoto kláštera, kteréžto já přivolav uvedl sem je zase do toho kláštera. Kterýžto klášter po smrti těch bratří Jan papež dal jest mnichóm zákona svatého Augustina, kterýžto i dnes držie, za panstvie a vladařstvie otce mého; neb on jest jim dal drženie tohoto kláštera. Potom jedech k otci svému do města Parmenského a vstupovach v šestnázdcté léto věku svého. I poruči mi otec mój zprávu všech měst i krajin dřéveřečených s panem Ludvíkem, hrabí Sabaudie, jenž bieše test Aconóv, podhrabie a zprávce mediolánského. A vyjev z vlasti jeďe do Frankrajchu i da dceru svú, druhú mlazší sestru mú jménem Guta, Janovi, prvorozenému synu Filipa, krále franského; neb prvorozenú dceru měl jest Henrich, vévoda bavorský.

A toho času, když běch zóstal s dřéveřečeným pánem z Sabaudie v Italii, zrotěchu se proti mně a otci mému Robert, král apulský, Florenští, podhrabie a zprávce

---

[1]) mám ruk. — [2]) vstúpil ruk.

mediolánský Aco řečený, zprávce berúnský, jenž toho času držieše Padev, Terviz, Vincenci, Feltrenské a Belunenské [1]) města, zprávce mantuánský, kterýžto bieše nám před tiem slíbil věren býti, farařský[2]) zprávce. A rozděléchu tajně mezi se města, kteráž sem držal, totiž Berúnské[mu] [3]) Brixenské [4]) a Permenské [5]) města, Mantuánskému [6]) [Regium, Ferarskému Mutinu, Mediolanskému] Papii, Pergamu a Cremonu, Florenským Luku. A tak všickni brzo majíce zrády tajné v městech, dřéve nežli sú nám odpověděli, připadli sú na ny. A vtrhl jest Berúnský do Brixie. A v ta doby báli sme se jich velmi; neb běchu před tiem učinili smlúvu s námi i přisáhli nám a listy svými toho potvrdili, aby s otcem naším i s námi věrně stáli. Tehdy Mediolánský oblehl Pergamu a brzo měl je, a Papienští zdvihli se proti nám a vzali sobě pána zvláště i s těmi z Bakarie, jimžto viece doufali sme nežli kterým jiným z toho města. A tak ti všickni svázavše a smluvivše se, učinichu valnú válku proti nám se všech stran; ale pan Ludvík z Sabaudie, dřéveřečený poručník náš a pěstún, dobře převěděl jest ty pótky a příhody, ale nepřiložil léku, neviem kterým jsa duchem veden, snad láskú zetě svého Aco jménem, podhrabie dřéveřečeného. I odjel z vlasti, nás v tesknosti ostaviv. Ale ti z Rubeis měšťané par-

---

[1]) Tak stálo asi původně v rukopise, ale přepisovatel rozděliv čtyry nožičky nesprávně udělal z toho Belmienské. — [2]) Farařští rukopis. Množný počet se tu vyložiti dá z latinského textu, kde někteří rukopisové mají gubernatores. — [3]) Verona. — [4]) Brescia. — [5]) Parma. — [6]) Ruk. má mantuanskému Papi, Pergamu, Cremonu, Florenským a Lukánským. Že text takto musí upraven býti, jde z latinského textu, který ovšem na místě tomto jakož i níže též porušen jest.

menští a ti z Foliana, a [ti z] [1]) Manfredis z Regium města, a ti z Pii z Mutiny a ti z Puncóv [2]) starých z Cremony a páni Šimon a Filip z Pistoře [3]) toho města Regium vládař, [4]) a Lukánští přijali sú mú věc a při věrně a přiložili sú všecku radu i pomoc, kterúž sú mohli, jakož to dolejie jasně bude psáno.

Kapitola V.

Tehdy dřéveřečení spřiseženci a rotníci a nepřietelé naši položili sú valné vojsko před naším městem Mutinú a leželi sú tu šest neděl, totiž Mediolánští, Berúnští, Farařský a Mantovský, a po šesti nedělech, když běchu pohubili a poplenili krajiny a hrabstvie Mutinienské a Regi měst, odtržechu odtud a položichu moc svú a vojsko před Svatého Felice hradem v kraji Mutinském. A jakož tu dlúho ležechu, umluvili sú se ti s hradu s nimi, že nebylo-li by jim od nás v jednom měsieci spomoženo, aby jim hradu postúpili. A ten měsiec měl vyjíti den svaté Kateřiny. [5]) Tehdy Parmenští, Kremonští [Mutinští a z Regie] to uslyševše, sebrali sú moc svú a přitrhli sú k nám a řkúce: postavme se proti zahubení našemu dřéve, nežli ovšem budem zahlazeni. Tehdy vzemše radu vytrhli sme na pole a rozbili sme stany, a z Parmy vytrhše den svaté Kateřiny, přitrhli sme k tomu hradu, kterýžto den měl postúpen býti v ruce nepřátel našich. A s tisíce a dvě stě helmóv a s šesti tisíci pěších proti našim nepřátelóm, jichžto tolikéž nebo viece bylo, vzali sme boj. A trval boj od

---

[1]) Co v závorky položeno jest, není v ruk. — [2]) Ponzoni. — [3]) Piskoře ruk. — [4]) vládaři ruk. — [5]) 25 list. 1332.

deváté hodiny až po západu slunce. A s obú stranú byli zbiti téměř všickni ořové, mnoho koní jiných, a běchom jako přemoženi, a oř, na němž sem seděl, také zabit jest. A jsúc od našich pozdviženi, tak stojiece a již téměř zúfavše, pohleděchme, nalit tu hodinu nepřátelé počechu utiekati s korúhvemi svými, a najprvé Mantovští a po nich jiní mnozí. A tak skrze boží milost obdržechom vítězstvie nad nepřátely našimi, a osm set helmitých na běze zjímali sme, a pět tisícóv pěších zbili sme. A tiem vítězstvím zproštěn byl hrad Svatého Felice. V tom také boji přijali [sme] se dvěma stoma mužóv udatných rytieřské dóstojenstvie. A druhý den vrátili sme se s velikým veselím do města Mutina řečeného s kořistí a s vězni, a rozpustivše lidi své, vrátichom se do Parmy, kdežto držtěchme dvór svój. Potom jedechom do Luky, do Tuscie[1]) a způsobichom válku proti Florentským. A ustavili sme hrad krásný s městečkem a zdmi ohradili na vrchu hory, jenž jest vzdálí deset mil od Luky, lic k údolí Mlhy,[2]) a převzděchom jemu jméno Hora Králova.[3]) A potom vrátichom se do Parmy, doručivše opravu Filipovi z Piskoře, jenž dřéve byl dobře zpravoval byl dobyl Barcie řečené v Garimanu na nepřátelech a mnoho jiného v své opravě dobrého byl učinil. A když přijedechom do Parmy, obtieženi sme od nepřátel se všech stran silně; ale zimy ukrutnust nám spomáhala, neb tak byla náramná zima, že nemohl ižádný na poli obléci.

Toho času počechu rokovati mezi Berúnským a nepřátely našimi s jedné strany a mezi Marsilium z Ru-

[1]) Tusscze ruk. — [2]) Nebule. — [3]) Tak rukopis; latinský text má Mons Karoli, tedy Král=Karel. Italsky se nazývá *založení to* Monte Carlo a leží východně od Luky.

beis a Gibertem z Fuliana a Manfredem z Piis najvzácnějšími těchto měst: Parmy, Mutiny a Regii, a běchu jako zprávce jich. Potom také sešli sú se oni s vzácnější radú Berúnských do jednoho kostela v kraji Parmenském v biskupství Regii, a proti mně rokovali sú, aby mě zradili a se sjednali. I kázachu mši čísti, chtiec přísahati na božiem těle, aby ty smlúvy pevně mezi sebú zdrželi. I stalo se jest, když již kněz tělo božie přisvětil a zdvihl, [že] byla v tom kostele taká temnost s velikým větrem a vichrem, tak že všichni užasli se. A když se světlost zase navrati, kněz těla božieho před sebú nenaleze na oltáři. Tehdy žalostivě stáchu všickni, lekše se a diviece se, jeden na druhého vzhlédáše. I nalezechu tělo božie, ano leží před nohami Marsilia z Rubeis, jenž bieše hlava i učitel a strójce té smlúvy. Tehdy všickni jedniem hlasem řekli sú: Což sme uložili učiniti, bohu se nelíbí. A tak nechavše té přísahy, každý se domóv vrátil. Tehdy kněz, ježto mši slúžil, bieše šel [1]) do města Regium, povědě biskupu, co se bylo stalo. A biskup poslal ho k Ostienskému biskupu, jenž bieše poslem papežovým tehdy v Lampartech a přebýváše v Bononi. A ten poslanec i biskup dřéveřečený vzkázali sú vládaři mému Egidovi z Berlaria Francúzu v městě Regium, aby mě vystřehl, abych se vystříhal od těch rotníkóv dřévepravených. A pak ti, ježto byli umienili tak se proti mně smluviti a zrotiti, želeli toho, a potom vedle mne věrně stáli sú a pevně sú jakožto bratřie se mnú ostali, ničehož nekryjíc přede mnú v svých srdciech. A jednoho dne Gibert z Fuliana jeden z nich vece: nikda bych nemohl vesel býti, by tělo

[1]) šedl ruk.

božie před mýma nohama leželo jakožto před nohama Marsilia z Rubeis; a dobře bóh vystřěhl nás, abychom toho neučinili, jehož bychom radějše nynie chtěli umřieti, nežli bychom to učinili. Ale já ta slova mlčením minuch, jakobych o tom nic nevěděl.

V ty časy uslyšev otec mój nátisky, kteréžto trpěch od nepřátel, sebral mnoho lidu u Franci[i], z nichžto úhlavníci byli biskup Beluatenský, [1]) hrabie z Eu [2]) podkomořie, [3]) vládař královstvie Franského, hrabě svatého Ciesaře [4]) a mnozí jiní hrabie i páni. I jeli sú z Francie do Sabaudie, a potom přes hory až do markrabstvie Hory Farařské, [5]) a od markrabstvie jeli sú skrze Lamparty do Kremony a z Kremony až do Parmy. [6]) A byl počet helmóv téměř tisíc a šest set, jenž nám běchu přijeli na pomoc. Potom otec náš sebrav vojsko ku pomoci a retunku hradu Papienského, jenž se ještě držieše proti městu naším jménem. A rozbili sme stany a oblehli sme město Papie, [7]) a bylo nás dobře na tři tisíce helmóv. A zbořili sme předměstie a kláštery v podměstí a zásobili sme hrad, jemuž běchom na pomoc přitrhli, pokrmy i lidmi a opravili sme jej. Ale města skrze hrad nemohli sme dobýti, neb přiekopové a zábradla a zdi běchu zdělali měštěné, takže nemohli sme přístupu mieti, a oni měli sú tisíce helmóv od Mediolánských na svú pomoc. A leževše tu deset dní odtad sme odtrhli a stany rozbili sme blíž od Mediolána a velmi pohubili sme hrabstvie a krajinu Mediolánskú. A potom táhli sme k městu Pergamu, a tu sme rokovali s někte-

---

[1]) Beauvais. — [2]) Ruk. má En. — [3]) constabilis, connetable. — [4]) Nejspíše hrabě ze Sancerre. — [5]) Montferrat. — [6]) 26 *ún. 1333.* — [7]) 14 bř. t. r.

rými přátely našimi, kteřížto měli nám otevřieti jednu bránu. A tak bylo zjednáno, aby v zorní hodinu diel našeho vojska vpuštěn byl do města, po nich mělo přitrhnúti vojsko veliké a vzdržeti město, až bychom otec náš i s námi i se vším vojskem přitrhli. A tak se stalo, že přietelé naši v městě Pargamu totiž ti z Collisienských otevřeli sú bránu, a první náš lid vnikl tam; ale druhé vojsko nechtělo vtrhnúti po něm, neviem kterým pohnuto duchem. A tehdy první lid pobyv v městě, vyjel zase z města; neb sami nemohli sú odolati nepřátelóm a mnozí přietelé naši z města Pargamu utekli sú s nimi, a ostatek našich přátel, kteříž běchu v městě zóstali, zjímáni sú a zvěšeni sú přes zdi městské, jichžto počet byl na padesáte. A když otec náš s námi přitržechme, uzřevše, co se stalo, zamútili sme se velmi se vším vojskem naším. A po několiko dnech přejevše[1]) řeku Ade řečenú, vratichom se přes zemici Cremonskú do města Parmy.

Kapitola VI.

Potom otec náš jede do Bononie k Hostienskému kardinálu, jenž slul Beltrand a byl ta doby poslancem papežovým od boku, totiž s plnú mocí, v Lampartech a zpravováše město Bononské a mnoho jiných, totiž Placencii, Ravennu i všecku Romandiolu a mark[r]abstvie Anchonikanské,[2]) a smluvil s ním,[3]) že se spřáhl s námi a učiněn jest nepřietel nepřátel našich.[4]) Neb i dřéve byl jest nepřietel Farařského pro při svatého kostela

[1]) Ruk. přij. — [2]) Ankona. — [3]) nimi ruk. — [4]) To se stalo v měsíci dubnu r. 1333.

i svú. A dal nám ten kardinál pomoc na lidu i na peněziech, a položil byl vojsko a stany rozbil proti nepřátelóm v ty časy v předměstí Farařském, jehožto kapitán totiž úhlavník byl hrabě z Armoniaku. [1])

Potom toho léta po Letniciech[2]) sebra otec náš vojsko veliké i předesla nás do města Kremonského z Parmy přes řeku Pád řečenú s pěti sty helmóv, kterézto posla před hrad Picignikóv, [3]) jenž se byl pozdvihl proti nám a proti městu svého kraje Kremonského a držieše s Papiánským, posluhuje jemu i Mediolánským. A my běchom zóstali v Kremoně ledva se dvadceti helmy. Tehdy rychle posílili sú se nepřietelé naši a na všaký den přibýváše jich počtu, tak že ti, jenž běchu před hradem, ohradili sú se přiekopy, našie pomoci čekajíce. Toho také času na brzkost poslali sú Mantovští své lodě na Pád řeku a potopili sú všecky lodě v Pádu, země Kremonské, tak že otec náš se vším vojskem svým nemohl k nám přitáhnúti na pomoc ani poslati kterého posla; neb všecky lodě potopili i mlýny byli spustili a druhé s sebú pojali. A my pak v městě Kremonském jsúce s tak malým lidem, biechom v nebezpečenství a na ztracení města i životóv svých na všaký den; neb v ta doby město bieše téměř pusto pro války. A když byli sme u velikém zámutku ustaveni, neb ani otec nám ani my otci mohli sme spomoci, ani těm, ježto před hradem dřéve řečeným ležiechu, v ta doby stala se sváda mezi našimi nepřátely, jenž běchu dřévejmenované oblehli u řeky Pád řečené, tak že svadivše se a zbivše se mezi sebú vrátili [se každý domů]. A zvěděv to otec náš, přijel

[1]) Armagnac. — [2]) Letnic bylo r. 1333 dne 23 května. — [3]) *Pizzighettone.*

do Parmy s vojskem svým k řece Pád řečené,[1]) a přikázal vytáhnúti lodě z řeky, a tak přeplul s málem lidu do města Kremona jménem. A druhý den sebrav[še] vojska táhli sme na pomoc těm, jenž leziechu před hradem Picignikovým. A tak byli sme posíleni skrze milost boží, že biechom silnější všech nepřátel našich; neb bylo nás v počet tři tisíce helmóv. A jakž sme snabdili, že nemóžem před tiem hradem nic prospěti, chtěli sme trhnúti na pomoc hradu Papienskému, o němž dřéve stala se zmiena. A to zvěděvše nepřietelé, poslali sú radu svú a lstivě s otcem naším rokovali, a s ním v přímiřie vstúpili takým obyčejem, aby strhl s pole a ten hrad za přímiřím aby byl zásoben jiedlem a pitím i jinú potřebú, a v tom aby nebylo překáženo od nepřátel, jistiece to pěknými a lahodnými slovy a mnoho jemu slibujíce. A tak strhli sme s pole a lid náš rozeslali sme na města. Potom pak nepřietelé přímiřie ani smluv nedrželi sú, a tak hrad ten by ztracen, neb sú nedopustili jeho nepřietelé zásobiti, jakož běchu slíbili. A tak otec náš s lidmi svými pro jich lahodná a křivá slova by nedostatečen na stravě i na penězieh; a když zima připade, ani polem leżeti możiechom. A tak příslovie na nás se oznámi: škodilo prodlíti hotovým.[2])

Toho pak času Farařští, Berúnští, Mantovští a Mediolánští zmocnivše [se], jali sú kapitána kardinálova totiž hrabí z Arminiaka,[3]) jenž ležal v předměstí Farařském s vojskem svým, a mnoho vojska jeho zbili a některé ztopili v Pádu. A tak sú ztrýznili to vojsko, že potom ten kardinál nikdy toho nenabyl, aniž kdy mohl mieti pole proti nepřátelóm.

---

[1]) 3 čvna. — [2]) *nocuit differre paratis* zní lat. text. — [3]) dne 14. dub.

Pak vida otec náš, že mu se ztravy nedostává a žeby války vésti nemohl, umienil vyjeti z vlasti a města ostaviti zemanóm a větčím z měst, totiž Parmu těm z Rubeis, Regium těm z Fuliana, Mutinam těm z Piis, Kremonu těm z Puncóv, jenž sú byli dřéve ta všecka města otci našemu vzdali v moc jeho, a protož chtěl je jim vrátiti. A pak Luku to město chtěl prodati F[l]orentským; ale poradiv se s námi a s svú radú poruči to město těm z Rubeis, jimžto i Parmu byl poručil.

Kapitola VII.

V ta doby, když běchom v Luce, diabel, jenž vždy hledá, koho by sežral a poskytá lidem sladkého, v němžto tají se žluč, a když běchom dlúho lákáni skrze něho, avšak s pomocí božské milosti nepřemoženi, popudil jest lidí křivých a převrácených, kteřížto ústavně přidržiechu se otce našeho, aby nás s pravé cesty v osidlo biedy a vilnosti svedli. A tak jsúce svedeni od převrácených, běchom převráceni.

Pak otec náš s námi jedúce ku Parmě přijedechme do vsi Tare[n]c řečené v kraji Parmenském v neděli, jenž bieše hod Matky božie na nebe vzetie. A té noci, když sme tvrdě usnuli, ukázalo se nám jedno viděnie, jako by anjel boží stál vedle nás na levé ruce, kdežto ležiechom. I udeři nás v bok a řka: vstaň a poď s námi. A my sme odpověděli v duchu: pane, aniž viem kam, ani kterak bych s vámi šel. A vzem nás za vlasy přednie strany hlavy, vynese nás s sebú v povětřie až nad veliké vojsko, jenž stáše hotovo k boji před jedniem hradem. I držieše nás v povětří nad vojskem i vece k nám: přihlédni a viz. *Aj jiný [anjel]* sstupi s nebe, maje ohnivý meč v ruce,

i udeři jednoho prostřed toho vojska; i uťal jemu úd rodný tiem mečem, a on jak smrtedlně raněný mřieše, sedě na koni. [Tehdy [1]) drže nás za vlasy anjel i vece: Znáte-li toho, ježto jest udeřen od anjela a raněn až do smrti?] Tehdy vecechme: pane neviem, aniž miesta znám. A on vece: Máš věděti, že tento Delfin Vienenský jest, kterýžto pro hřiech smilstvie raněn jest od boha. A protož již vystřiehaj se a pověz otci svému, ať se vystřiehá od takých hřiechóv, aneboť se vám horšie přihodí. A my litujíce toho Delfina jménem Bigonóv, jehož baba byla jest sestra baby našie, a on bieše syn dcery krále uherského Karla prvého. Otázachme anjela, bude-li moci zpoviedati se před smrtí? A běchom zamúceni velmi. I odpověděl anjel a řka: Budeť mieti zpověď a budeť živ několiko dní. Tehdy viděli sme na straně levé vojska mnoho mužóv stojiece v pláštiech bielých jako by byli muži veliké poctivosti a svatosti, a mluviechu mezi sebú hlediece na vojsko a na to, což se stalo. A dobře sme je znamenali, avšak neměli sme milosti otázati, kteří by anebo kací by byli ti muži tak veliké počestnosti, aniž sám od sebe anjel nám pověděl, kto by byli. A inhed navráceni sme byli na miesto naše, ano se dní. A přišed Tomáš z Nové vsi rytieř z Loodinského kraje, komorník otce našeho, zbudi nás a řka: Pane, proč nevstanete, již otec váš vsedá na koně? Tehdy vstachom a běchom jako zlámáni a trudni jako po veliké práci chodby. I řekli sme jemu: Kam máme jeti? poněvadž této noci trpěli sme tak mnoho, že nevieme, co máme činiti. Tehdy vece nám: Pane co? Odpověděli

---

[1]) Slova tuto v závorkách položená nejsou v rukopise našem, i *doplnili jsme* je dle rukopisů oddělení druhého.

sme jemu, že Delfin umřel jest. A otec náš chce sebrati vojsko a táhnúti na pomoc Delfinovi, jenž válé s hrabí Sabaudským; našeť pomoc neprospěje jemu; neb umřel jest. A on posmiováše se nám. Toho pak dne, když přijedechom do Parmy, pověděl jest otci našemu všecko, což sme jemu byli pravili. Tehdy otec náš otázal nás, jestli to pravda a viděli sme tak? Jemuž odpověděchom: ovšem pane a zajisté vězte, že Delfin umřel jest. Ale otec vzlav nám vece: Neroďte věřiti snóm. Ale my sme byli nepověděli otci ani Tomášovi o všem, jakož sme byli viděli, jedno že Delfin umřel jest. A pak po několiko dnech přijede posel nesa listy, že Delfin sebrav vojsko své i přitrhl před jeden hrad hrabie Sabaudského a že z jednoho samostřiela šípem prostřed všech rytieřov svých zastřelen jest, a po několiko dnech zpoviedav se umřel jest.[1]) Tehdy otec náš uslyšev listy vece: divíme se velmi tomu, že syn náš před několiko dny smrt jeho nám byl pověděl. A velmi sú se divili on i Tomáš; avšak ižádný potom nemluvil s námi o to viec.

Kapitola VIII.

Potom vida otec náš, že se jemu ztravy nedostává a že nemuož držeti války proti pánóm Lampartským, mysléše odjeti a chtieše nám poručiti ta města i války. Ale my jemu sme toho odpověděli, neb sme nemohli se ctí jich zachovati. Tehdy dav odpuštěnie, abychom mohli odjeti, předeslal nás k Čechóm. A vzemše přímiřie s nepřátely našimi, jedechom skrze zemi Mantovskú do Be-

[1]) Guigo Delfin Viennský zemřel při oblehání hradu la Perriere *dne 28 čce*, následující den po poranění svém.

rúna a odtud do hrabstvie Tyrolského. [A tu najedechme bratra našeho jménem Jana, jehožto otec náš bieše zdal se dcerú kniežete Korutanského a Tyrolského.] [1]) Kterýžto vévoda. test bratra našeho, měl dřéve sestru mateře našie Annu řečenú, jakož o tom dřéve psáno jest. A po smrti jeho pojal byl ženu sestru vévody[2]) z Brunsvika, s nížto měl [dceru] dřéveřečenú jménem Margaretu; a s tú byl dal bratru našemu po své smrti vévodstvie Korutanské a hrabstvie Tyrolské, neb nemějieše plodu mužského, totiž synóv. A tak stal se mír mezi ním a otcem mým. Neb před tiem byli sú nepřietelé, protože otec náš byl jeho vyhnal z Čech, jakož svrchu jest popsáno.

Potom jeli sme přes Bavory, kdežto nalezli sme sestru naši starší jménem Margaretu, kterážto jediného měla syna s Henrichem, vévodú bavorským. A tomu jméno bylo Jan. A odtud přijedechom do České země,[3]) v nížto sme nebyli jedenádcte let, a zvěděli sme, že mátě naše několiko let před naším vrácením byla umřela, jížto jmě bylo Elžběta. A dokudž ona ještě živa byla, sestra naše mlazšie jménem Guta byla poslána do Frankricha a oddána za Jana prvorozeného syna Filippova, krále franského, jehož sestru měli sme za ženu jménem Blanci. A pak třetie naše sestra jménem Anna bieše v ty časy s dřéveřečenú svú a naší sestrú u Francii. A protož když přijedechom do Čech, nenalezli sme ani otce ani mateře ani bratra ani sestry ani kterého známého, a řeči české ovšem zapomenuli běchom, jížto potom sme se

---

[1]) Co v závorkách položeno, není v našem ruk., a proto doplněno z rukopisů oddělení druhého. — [2]) Ruk. má: ženu jeho *vévoda.* — [3]) *30 října 1333* měl vjezd do Prahy.

znova naučili, tak že sme mluvili i rozuměli jakožto jiný Čech. A z božské milosti netoliko česky, ale fransky [čili] vlasky, i lampartsky, německy i latině také mluviti, psáti i čísti uměli sme, že jeden z těch jazykóv jako druhý ku psaní, čtení a mluvení i rozumění byl nám obecen. V ta doby otec náš jeda do Licenburského hrabstvie pro některú válku, jižto vedl s vévodú Brabanským, on a tovařišie jeho, totiž Leodienský biskup, Juliacenský markrabie, Gerlenský hrabie a mnozí jiní, poručil nám moc svú v Čechách, dokudž by nepřišel do země.

A my sme nalezli královstvie tak opuštěné, že jednoho hradu nenalezli sme svobodného, ježto by nebylo zastaveno se vším zbožím královským, tak že neměli sme kde bydliti, jedno v domiech městských jakožto jiný měštěnín. A hrad Pražský tak byl zkažen, opuštěn a zbořen, že od časóv krále Ottakara nebyl opravován, ale vešken byl padl a až do země zrušen. Protož my znova sieň velikú a krásnú a dóm s velikými náklady kázali sme vzdělati, jakož i dnešní den opatrujícím zjevno jest. Toho také času poslali sme po svú ženu; neb ještě bieše v Lucemburce. Kterážto, když přijede, jmě po roce dceru prvorozenú jménem Margaretu. V těch také časiech dal nám bieše otec náš markrabstvie Moravské, a toho nápisu požívali sme, totiž psali sme se markrabí moravským. A spatřivši obec ctných mužóv z Čech, že sme pošli z starého kmene králóv českých, milovali sú nás a dali nám pomoc k dobývání hradóv královských i zbožie k tomu přislušejícího. A my s velikými náklady a pracemi dobyli sme hradóv, totiž Hrádku, Týřova, Lichtenburka, Lutice, Hra*dec, Pieseka,* Nečtin, Zbiroha, Tachova, Trutnova v Če-

chách, a pak v Moravě Lukov, Telče, Veveřie, Olomúckého, Brněnského a Znojemského hradóv a mnoho jiných zboží zastavených a odlúčených od královstvie. A mějiechom mnoho hotových služebníkóv, a prospěch jmějieše královstvie ode dne ke dni. A milováše nás obec dobrých a zlí bojiece se vystřiehachu se od zlého; neb spravedlnost dosti hojná bieše v zemi. Ale pánóv větčí diel učiněni byli násilníci, aniž se báli krále, jakož by slušelo; neb biechu královstvie mezi se rozdělili. A tak my drželi sme vladařstvie královstvie Českého, lepšiece [je] ode dne ke dni, na dvě létě. Toho času vdali sme mlazší sestru naši jménem Annu Ottovi, vévodě rakúskému, za ženu.[1])

A v těch dnech umřel jest vévoda korutanský, test bratra našeho.[2]) A když bratr náš měl se uvázati u vévodstvie Korutanské a v hrabstvie Tyrolské po smrti jeho, tehdy Ludvík, jenž sě činieše ciesařem, učini tajně smlúvu s vévodami rakúskými, totiž s Ottú a Albrechtem, aby mezi se rozdělili panstvie bratra mého tajně a křivě. Chtě Ludvík mieti hrabstvie Tyrolské [a kniežata rakúská knížetstvie Korutanské],[3]) nepomně Ludvík na službu otce mého, kterúž jemu byl učinil, dopomoh jemu k ciesařství, jakož svrchu psáno jest. A vévoda Rakúský kakžkoli sestru naši jmějieše, však ihned po smrti vévody Korutanského dřéveřečeného spikl se tajně s panem s Aufšteina, jenž byl vládařem od vévody všech Korutan, a ihned s bratrem svým uvázal se u vévodstvie Korutanské, ježto ten z Aufšteina dobrovolně dal jim

---

[1]) Dne 19 ún. 1335. — [2]) 2 dub. 1335. — [3]) Dodatek v závorkách položený přidán z rukopisů oddělení druhého, neb v našem rukopisu též schází.

a mocně vládánie jim postúpil. A tak bratr náš ztrati Korutany. Ale ti z Tyrolského hrabstvie nechtěli se poddati Ludvíkovi, ale radějše v poslušenství bratra našeho ostali sú.

A když se ty věci staly, přijede otec náš do Čech a přivede ženu svú po sobě,[1]) jižto byl vzal za královú jménem Beatrix, dceru vévody z Burbona[2]) z pokolenie králóv franských, s nížto potom měl jediného syna Václava řečeného. Tehdy zlí a křiví rádce rozmohli se proti nám u otce mého, svého v tom zisku hledajíce, tak Čechové jakožto z hrabstvie Lucemburského. Přistúpivše k otci našemu poradili sú jemu řkúce: Pane králi opatřte se, syn váš má v království mnoho hradóv a mnoho podstaty; protož potrvá-liť tak dlúho, vyženeť vás z království, když bude chtieti; neb on jest dědic království, z pokolenie králóv českých jest a milujíť ho velmi Čechové; ale vy ste cizozemec. A to mluviechu hledajíce zisku svého, aby jim poručil hrady a zbožie dřéve řečené. A on takově přivolil jest radám jich, že nám ovšem nedoufal; a protož odjal nám všecky hrady a vladařstvie v zemi České i v Moravské. A tak ostalo nám jedno jméno bez statku, že sme sluli markrabie moravský.[3])

V ty časy jedechom jednoho dne z Hrádku do Prahy, chtiec k otci našemu, jenž v ta doby bieše v Moravě. I přijedechom pozdě na hrad Pražský [do] domu purkrabinského, kdežto dřéve bydlili sme[4]) [než sieň ve-

---

[1]) 30 července 1335. — [2]) Ruk. má Burlona. Louis z Bourbonu. — [3]) Tu má rukopis ukončení kapitoly VIII a nápis červený Kapitola IX, což jsme vynechali, poněvadž to rozdělení v žádném rukopisu není. — [4]) Rkps. má: sme v sieni a domu neustavili. Latinský text toho místa zní: antequam palatum magnum fuerat edificatum.

liká byla udělána]. A v noci položichom se na lože a Bušek starší z Vilhartic na druhé před námi. A bieše oheň veliký v komoře; neb bieše [v] zimě a mnoho sviec hořalo v komoře, tak že bylo světla dosti a dvéře i okna všecka byla zavřiena. A když počechom spáti, tehdy túláše se cos po komoře jako člověk, tak že oba procitichva. A my kázachme dřéveřečenému Buškovi vstáti a opatřiti, co by bylo. A on vstav, zchodi po komoře a ničehož nenalezl, ani viděti co mohl. I učin, větší oheň a viece sviec zažehl. A šed k řepiciem, ježto stáchu plny vína na laviciech, a napiv se, postavi [čieši] blíž od veliké sviece hořiecé a potom položi se na loži zase. A my oděvše se pláštěm naším seděchme na loži a slyšechme debs chodícieho, ale nemohli sme ižádného viděti. A tak patřiece s dřéveřečeným Buškem na řepice a sviece, uzřechom, nalit řepici cos vrže a metáše ji sem i tam, ale nevieme kto, až ji vrže přes lože Buškovo od jednoho kúta komory až na druhú stěnu. A obrazivši se o tu stěnu i pade prostřed komory. A my to vidúce, lekli sme se přieliš, a vždy slyšeli sme, ano cos chodí po komoře, avšak nižádného sme neviděli. A potom když ten debs přesta, my požehnavše se znamením svatého kříže, ve jmě pána Krista spali sme až do jitra, a ráno vstavše nalezechom čéši prostřed komory, jakož byla vržena. A ukázali sme to našim čeledinóm, kteřížto ráno k nám přišli běchu.

Toho času[1]) posla nás otec náš s drahným vojskem proti vévodě Slezenském[u] jménem Bolek, pánu minsterberském[u]; neb ten vévoda nebieše manem otce našeho ani královstvie Českého. Neb když otec náš bieše

[1]) V měsíci září r. 1335.

dosáhl města Vratislavského od pana Henricha sedmého vévody vratislavského, jenž dědicóv nejmějieše, a ten vévoda přijal byl od otce našeho za dar zemici Kladskú[1]) do svého života, a raději dřéveřečené město přidal otci našemu a koruně královstvie Českého na věky, nežli by bratru svému Boleslavovi ostavil; neb běchu svoji nepřietelé. A když přije otec náš vladařstvie města Vratislavského všickni vévody slezenští a opolští poddali sú se jemu na věky a koruně královstvie Českého, aby hájeni byli a obraňováni od králóv českých, kromě vévody Slezského, [pána] Svidnického, a Bolka, pána a vévody minsterberského, jehožto byli sme pohubili zemici, jakož svrchu v kronice jest psáno. Neb tak jest byla pohubena, že on byl připuzen smlúvami, aby byl man otce našeho a koruny České, jakož to i jiní vévody.

A to skonavše, jeli sme do Uher k otci našemu, jehož nalezechom na Vyšehradě nad Dunajem u krále Karla prvého, kterýžto před tiem měl sestru otce našeho a po smrti jejie byl pojal sestru krále Krakovského řečeného Kazimír, s nížto měl tři syny, prvorozeného Ludvíka, druhého Ondřeje a třetieho Štěpána. A tu král učinil pokoj mezi otcem naším a Krakovským králem, tak aby otec náš vzdal právo své, jenž mějieše v dolejšiem Polště, totiž v Gneznenském a Kališťským, a v jiných dolejších krajinách Polských, a král polský aby vzdal všecko právo, kteréž měl k vyšiemu Polsku, i všecku při, totiž o Slezskú zemi a Opolské vévodstvie a o městu Vratislavském, otci mému a náměstkóm jeho králóm českým budúcím na věky. Neb o to byla róznice mezi námi. Neb děd náš, Václav druhý král český, držal

[1]) *Olešenskú* má ruk.

jest Polsko dolejšie dřéveřečené s vévodstvím Krakovským a Sandomírským po své ženě, jenž byla jest dci jediná Přemysla krále a vévody dolejšieho Polska i Krakovského i Sandomírského, kteréžto Přemysl po smrti své dal bieše dědu našemu a koruně České tak království jako ta vévodstvie k věčnému jmění a držení. Ale Kazomír byl jest strýc té ženy děda našeho Václava dřéveřečeného, a pravieše, že má právo ku Polsku dolejšiemu, líče, že žena nemóž dědití v království. A proto trvala válka mezi králi českými a Kazomírem a otcem jeho někdy Vladislavem, králi polskými. A tak ta válka by upokojena skrze dřéveřečeného krále uherského, kteréžto pro tu věc zavázal se a slíbil býti na pomoc otci našemu proti vévodě Rakúskému, jenž byl odjal bratru našemu vévodstvie Korutanské, a proti Ludvíkovi dřéveřečeném[u].[1]) A tito byli sú v tom svazku: totiž otec náš, král Uherský, vévoda bavorský Henrich, kteréžto mějieše sestru naši za ženu.

Toho času posla nás otec náš do hrabstvie Tyrolského,[2]) abychom je zpravovali i bratra našeho s jeho ženú, neb běchu v dětinském věku. A my jevše, uvázali sme se v ně i v tu zemi, jakož nám byl otec náš poručil, a byli sme ihned dopuštěni k vládání od zemanóv toho hrabstvie.

Kapitola IX.

A po některém času v pondělí po velikonoci sebrali sme vojsko z hrabstvie Tyrolského[3]) a vtrhli sme do údolé

---

[1]) Smlouva ta stala se dne 26 list. 1335. Že se ty věci docela tak neměly, není potřebí šíře vykládati. — [2]) Na počátku r. 1336. — [3]) *1 dubna 1336.*

Phuzarie,[1]) Prixienského kraje, proti hrabí Gorickému, i dobyli sme hradu Hory svatého Lamberta a táhli sme dále na toho hrabí, i pohubili sme země jeho až do klauzy, totiž zátvory, ježto slove Linic.[2]) A byli sme na poli s tiem vojskem tři neděle, hubiec jeho; neb jest byl spomocník vévod Rakúských našich nepřátel. A na zajtřie svatého Jiřie mučedlníka božieho honil otec náš vévodu Rakúského přes Dunaj a dobyl mnoho hradóv v Rakúsiech. Ale Ludvík, jenž se držieše za ciesaře, spomahaše vévodám Rakúským, a též všecky [země] německé i zprávce Lampartští, a zvláště Masscin[3]) z Lasskola, vládař berúnský, vincinský, padevský, terviský, brixienský, parmenský, lukánský. Ti všickni na nás oddali se vší mocí, tak že město Tridentina a všecko údolé Archisii bylo u velikém nebezpečenství od Lampartóv, Švábóv i Bavorských, tak že hrabstvie Tyrolské bieše se všech stran u velikém nebezpečenství. Toho času učinili sme Mikuláše biskupem tridentinským, našeho kancléře, a Matúše, kaplana bratra našeho, biskupem brixinenským; neb oboje biskupstvie v ta doby prázdno bylo.

A toho léta Ludvík, jenž se činieše ciesařem, sebral veliké vojsko se všemi kniežaty německými proti Henrichovi, vévodě bavorském[u], svaku našemu, kterýžto tehdy s námi držieše. A vévoda Rakúský přitrhl jemu na pomoc skrze Pasov; ale otec náš přijev dřéveřečenému Henrichovi na pomoc, rozbil stany podle potoka [jednoho blíže města][4]) Landov řečeného. Tehdy přitrhl řečený Ludvík s vévodú Rakúským a s jinými kniežaty s velikým vojskem, a že pro ten potok nemohli se sníti. Pro-

---

[1]) Pusterthal. — [2]) Lunz. — [3]) Mastino della Scala. — [4]) *rozbil stany* podle potoka Landov řečeného v ruk.

tož pohubivše Bavory měsiec celý, kakžkoli vojsko Henrichovo menšie bylo; však řečený Ludvík s vévodú rakúským své vóle nedokonavše, do svých krajóv navrátili sú se. A toho času chtiec přijeti na pomoc otci našemu a dřéveřečenému svaku našemu z hrabstvie Tyrolského s velikým lidem jiezdných i pěších, nemohli sme projeti skrze Aufštein,[1]) kdežto bieše syn Ludvíkóv, jehož sme s lidem tiem oblehli tak dlúho, doňadž jsú dřéveřečená knieżata proti sobě ležala polem. A když se rozjedechu, my se do Tyrolu vrátichom. Potom o svatém Michale zjednána jest smlúva mezi otcem naším a vévodú Rakúským. Tak vévoda Rakúský vrátil město Znojmo, kteréž byl otec náš dal jemu u věno po dceři své, a mnoho peněz dal jest otci našemu, i hradóv několiko postúpil jemu podle řeky Draue řečené k hrabství Tyrolskému bratru našemu, ale vévodstvie Korutanské sobě měl zachovati.

Potom té zimy jeli sme s otcem naším do Prus proti Litvanóm,[2]) a byli sú tu s námi hrabě Vilém mladý z Holandřie,[3]) z Hor,[4]) mladý z Lo[5]) a mnozí jiní hrabie i páni. Ale zima tak měká byla, že ledu nebylo, a protož nemohli sme táhnúti proti Litvanóm, ale vrátichom se zase každý do svých bydel.

A když bieše vznikla válka veliká mezi Lampartskými, jižto sme zjednali byli dřéve, nežli sme byli vytrhli z hrabstvie Tyrolského; ale pro svazek, kterýž byli učinili mezi sebú Benátští, Florentští, Mediolánští, Farařští, Mantovští, Bononští a jiní mnozí proti Mass-

---

[1]) Kufstein. — [2]) V led. r. 1337. — [3]) z Holandska. — [4]) Berg při Rýnu. — [5]) Lô ve Francii.

cinovi z Lasskaly, zprávci berúnskému, padevském, ježto bieše nepřietel náš, jakož svrchu známo jest: toho času měsiece dubna jeli sme skrze Moravu do Rakús, chtiec vjeti do Lampart. Ale vévoda Rakúský nechtěl nám dáti projeti. A my vsedše na lodi, pluli sme k Uherskému králi, kterýžto z města Budína dal nám prévod skrze Uhry, Dalmacii, Kroacii až do města Senii, jenž leží na březě mořském, kdežto vstúpili sme na moře. A to zvěděvše vládaři Benátští, kakžkoli byli sme jich přietelé, však nás chtěli jieti. Protož naši gallí oblehli sú svými gallími, tak že naše nikoli nemohla ujíti. A když den devátý připluchme před město jich Gradenské[1]) uposluchavše rady Bartoloměje hrabí z Vegle a Senii, jenž s námi bieše v gallí, kázali sme, aby jim skrze naše bylo povědieno: Aj páni! viemeť, žeť rukú vašich nemóžeme ujíti; račte předeslati do města [a[2]) rozmluviti, kterak chcete nás přijieti do města]. A když s nimi pěknými slovy mluvichme, skrze diery gallie padli sme do malé barky rybářské s řečeným Bartolomějem a s Janem z Lipé. A tak přikryvše se pytly a sieťmi, pluli sme skrze gallie jich a připluli sme k břehu mezi třtie; a tak rukú jich ujidechom a přijidechom pěškami do Aquilegie. A pak ti Benátští stavichu gallí naši se vší čeledí naší, a drževše je několiko dní u vazbě, potom je propustiechu. A když běchom v Aquilegii, oznámichom se hospodáři našemu, a on dále radě městské to povědě. A pak měšťěné vznesechu to na patriarchu, a patriarcha ihned vše do města, s velikú poctú žákovstva i lidu a zvoniec ve zvony přijali sú nás, a uvede nás na dóm svój. A když k nám čeleď naše přijede z vězenie, osta-

[1]) *Grado.* — [2]) Doplněno z ostatních rukopisů.

chom v jeho zemi čtyři neděle; a učini smlúvu s námi i provodi nás skrze údolé Gad řečené až do hrabstvie Tyrolského.

Kapitola X.

Tak měsiece Července[1]) když obležechu Benátští, Florentští, Mediolánští, Mantovští, Ferařští a jiní jich rotníci a tovařišie město Padevské s převelikým lidem, to téměř s deseti tisíci lidu jezdného a oděného, a bez čísla lidu pěšího, a diel jich lidu oblehl bieše město Feltrenské [s biskupem Feltrenským, Sicconem z Kaldinače, hrabiemi Senenskými a pány z Kamina].[2]) A když dlúho ležechu s pěti sty helmy a se mnoho lidu pěšieho, neb město Padevské s Feltrenskými bieše z panstvie Mascina z Laskala, pána berúnského, a jiných měst, kteréžto dřéve jmenována sú, a již dřéveřečení Benátští běchu dobyli měst těchto Tugulan, Saraballum a Bassamum,[3]) jenž slušiechu ku panství řečeného Mascina; neb hrabie z Kolaltu, vládař tervizský, a mnozí jiní běchu zprotivili se řečenému Mascinovi: tehdy jeden měštěnín města Bellunium řečeného jménem Sudarcius chtě, aby tak nebylo ztraceno město Feltrenské a potom i Bellunium přišlo by v ruce Benátským, jichžto zvláště nenávidieše, a vida se obleženého se všech stran, mysléše o Jakubovi Anoschanském, kterýžto s hrady . . . a Hutenstein a s některými horníky[4]) slušejícími ku panství Bellunskému nám se běchu poručili a poddali i hrabství

[1]) t. j. nynějšího června. — [2]) Co do závorek položeno, vzato z druhého oddělení rukopisů; v rukopisu našem stojí: město Feltrenské Sikonovi a Caldinaciovi hrabiem z Seniis a pánóm z Kamino. — [3]) Serravalle Bassano. — [4]) V lat. textu montanis, t. j. horaly.

Tyrolskému. Neb [1]) biechom v Parmě, i přijede k nám tajně, aby nezvěděli Benátští ani Berúnští, jenž proti nim běchu, i vece k nám: Pane, byšte mohli otehnati nepřátely od města Feltrenského a přemoci je, chtěl bych vám jednu bránu otevřieti; neb vám bych raději přál města nežli jinému. A já uposlúchav jeho slov, uložil sem jemu určený den, který bych měl přijeti. A že musil sem múdře lid sbierati, zamyslich, že dva urozená máta sedati, jakožto i bylo v kraji Noviforenském, a že boje se, aby jich přietelé vstrku neučinili, svolal sem urozené lidi, a tak umieniv tajně přitrhnúti k městu Feltrenskému. A když sta se sědánie na Athesim, toho jenž druhého usědal a zabil, učinichom rytieřem. A pak prosichom pánóv, rytieřóv a panoší, jenž se tu běchu sjeli, aby s námi jeli do krajin, ale ižádnému nepověděli sme, kam chceme jeti. A oni běchu k tomu hotovi. A ihned jedechom spolu skrze ves [2]) Flemarum, a tu noc celú jedechom, a nazajtřie jedechom po pustých horách, jenž sáhají přes Castruginium, [3]) kdežto nenavykli lidé bývati. [4]) A když přijedechom do lesa, jenž jest mezi Castruginium a Permeium, [5]) nemohli sme mieti cesty pro stromy vyvrácené; a tak zúfáv[á]še vojsko naše. Tehdy my pěškami s některými pěšími přes příkré hory a cesty dávno zkažené hledali sme cesty, i nalezli, a tak že přejedechom přes les, neb běchu

---

[1]) Ruk. [c]má: Neb b. v Par. obú stranú, tak Berúnských jakožto Benátských nepřietelé, i přijede... — [2]) I některé rukopisy latinské mají villam; ale má býti vallem; proto také v druhém oddělení českých rukopisů má toto místo znění: skrze jeden údol, jménem Flemařský. Jest to údolí Fleims (Val di Fieme). — [3]) Castrozza. — [4]) Druhé oddělení rukopisů má znění: tady ježto *lidé neobykli jezditi*. — [5]) Primiero.

hajní dávno odešli, protože již bylo slunce zašlo a nenadáli se odtud ižádného nebezpečenstvie. A tak sobě cestu učinichom na horách. A oni, jenž s námi běchu, jedechu po nás, i přijedechom k hradu Parmenskému, jenž bieše také [obležen] od Benátských, a odehnavše nepřátely, obdrželi sme jej. A ti odehnaní přijevše k svému tovařiství, jenž bieše před městem Feltrenským, [1]) pověděli sú, že lid veliký, jehož nevědie, čí jest, jede na ně. A oni to slyšiece, odtrhli sú od města v noci. A na zajtřie jedúce z Pirmejho ku Agordu a od Agorda jeli sme kvapně k městu Bellunienskému a předeslali sme posla k Andigetovi, [2]) s nímžto měli sme smlúvu, zvěstujíce jemu, že sme blíž od města s lidem. A on ihned přistúpiv k kapitanovi, totiž k vládaři města a zprávciem, pověděl jim, že přišli jemu poslové řkúce, že hrabie Claromontští Mascinovi z Lasskala přijeli sú s velikým vojskem jim na pomoc, zahnavše jich nepřátely. A oni radostně otevřechu brány městské den svatého Prokopa, čtvrtý den měsiece Června. [3]) A když všickni vjedechom do města, rozvinuchme korúhve Českého královstvie a hrabstvie Tyrolského. A oni uzřevše nepřátely, užasechu se a nevěděchu, co by měli činiti, aniž sú mohli opřieti se moci naší. A tak skrze milost boží obdržechom město; ale hrad držechu několiko dní proti nám, a když jim přihrozichom, ježto běchu na hradě, postúpiechu nám hradu.

---

[1]) Feltrenském ruk. — [2]) Výše jej jmenoval Sudarcius. — [3]) Až do XV věku jmenován nynější měsíc červen červencem a nynější červenec červnem. Tu tedy máme datum dle nynějšího počtu 4 července, což se i se svátkem sv. Prokopa srovnává.

Potom položichom vojsko před městem Feltrenským [1]) a že Berúnští s Benátskými se obierachu, válejíce spolu, protož nám a vojsku našemu nemohli sú uškoditi, ale obojí z nich s námi rokovachu, každá strana chtiec nás k sobě na pomoc přitáhnúti. A když běchom v obležení města Feltrenského, sjednali sme s Benátskými, i zavázali sú se nám tak, že stáchu podle nás se vší mocí svú v té válce proti Mascinovi z Lasskala a poslachu nám na svój náklad sedm set helmóv a mnoho pěších. [2]) A my nechavše bratra svého s vojskem, jedechom do Benátek. A tu sme s velikú poctú přijeti a ctěni velmi; a tu sme utvrdili smlúvu mezi sebú. A odtud vrátivše se, města Feltrenského hladem sme dobyli. A ti z Carrarie [3]) Padevští smluvili sú se s námi, a dobyli sú města Padevského, a jali sú Alberta, staršieho bratra Mascinova, jehožto dali sú u vazbu Benátským, a ostavše služebníci naši, naším kázáním drželi sú město v své moci. A my ostavivše vládaře v městech totiž Valnara z Bruchstata, [4]) pána z hrabstvie Tyrolského, v městě Feltrenském a Andigeta z Bongagie v městě Bellunu [5]) a kapitána nebo vládaře války proti Berúnskému Jana z Lipé, jenž potom den sedmý umřel, miesto něhož ustavili sme pana Zajiece. [6]) A tak vrátichom se do hrabstvie Tyrolského i jedechom do údolé [jménem Enii], [7]) a odtad do královstvie Českého jedúce, stavichom se v Moravě a sjednali sme se s vévodami Rakúskými; neb před tiem

---

[1]) Florentským má ruk. — [2]) Smlouva ta učiněna dne 28 července r. 1337. Srovnej Palackého Dějiny II, 2 str. 34 a jeho Italien. Reise str. 76. — [3]) Cotrarie ruk. — [4]) Volkmar z Burgstallu. — [5]) Belluim ruk. — [6]) Nejspíše Zbyněk Zajíc z Hasenburka, syn někdy Viléma Zajíce z Valdeka. — [7]) Doplněno z rukopisů oddělení druhého.

nebyli sme svoji přietelé. A tó zimy o masopustě vydali sme dceru naši prvorozenú jménem Margaretu Ludvíkovi, prvorozenému synu Karla, krále uherského, a zavázali sme se sobě proti každému člověku. [1]) A potom když [na zajitřie] náš svak [2]) bieše pozval nás ku obědu, a když toho dne slunce vycházieše z hory, jeden rytieř náš zbudi nás ze spanie „řka: pane vstaňte, neb jest súdný den; neb vešken svět pln jest kobylek. Tehdy vstavše vsědechom na kóň rychle, a běžechom, chtiece viděti konec jich; až do Pukavy jedechom, kdežto jim konec bieše, přes sedm mil na dél, ale širokosti jich nemohli sme znamenati. Jichžto zvuk bieše podoben hlasu [3]) hluku lidu oděného; jich křídle běchu psané jako črnými slovy, a běchu husté jako snieh zahuštěné, že když letiechu, že slunce skrze ně nelze bylo viděti. A smrad od nich veliký pocházieše. A rozdělichu se, ony [letěchu] k Bavoróm, jiné do Frankonie, jiné do Lampart a jiné i sem i tam; a běchu tak plodné, že dvě přes noc urodily sú dvadceti mladých a malých; a ty velmi brzo vzrostly sú. A byly některé živy do třetieho léta. Toho

---

[1]) 1 března r. 1338. — [2]) Karlův svak byl Otto vévoda rakouský. Co se tuto vypravuje, stalo se v měsíci červenci r. 1338, kteréhožto času kobylky Rakousy pohubily. Pukava jest Pulkava (Pulkau) v Dolejších Rakousích, kde dne 28 čce. r. 1338 znojemským od markraběte Karla dána byla listina (Cod. dipl. Mor. VII, 151.). O kobylkách, tenkráte se objevivších, vypravuje se v letopise Světelském: Eodem anno tempore messis de partibus marinis venerunt locusta cum tanta multitudine et tot turmis et ita spisse volabant, quod etiam terre obumbrabant et splendor solis non poterat eas penetrare; que omnes segetes tritici, siliginis, avene et omnia prata depaste sunt et maximum terre dampnum intulerunt. (Pertz Mor. Sv. IX, 683). — [3]) lat. sono tumultuanti.

času ve dvú měsieci umře naše sestra[1]) a svak náš vévoda rakúský, jichžto od času sdávánie nikdy sme spolu nemohli vídati.

Kapitola XI.

Když přijedechom do Čech, uda se nám jeti z Boleslavě do Túšena, a tu nocovachme. A když poče sen nás trápiti, připade na nás silné myšlenie o onom čtenie: Podobno jest královstvie nebeské pokladu skrytém[u] v zemi. Kteréžto čtenie čteno bývá den svaté Lidmily na mši. A tak počev mysliti, počech ve snách výklad jeho sbierati, a procítiv, zachoval sem úmysl prvé strany a výklad toho čtenie; a tak s boží spomáhající milostí dokonal sem, jenž se takto počíná: Podobno jest nebeské královstvie oc.

Bratřie najmilejší! výmluvy svatých čtení nižádný nemuož dokonale vyložiti; neb rozum její také jest hlubokosti, že ižádný nemóž jeho vysosti plně dosieci ani svatých čtení smysla dostatně vypraviti, o němž svatý Pavel v epištole k Římanóm die: O výsosti bohatstvie múdrosti a uměnie božieho, kterak neosáhlí sú súdové jeho a nestíhlé cesty jeho; nebo kto jest poznal smysl páně aneb kto rádce jeho byl? Však jakož mi dáno s hóry od božské milosti, od něhožto všecko dánie najlepšie a každý dar dokonalý s hóry sstupuje, jakož píše svatý Jakub v kanonice své: k rozomnosti tohoto svatého čtení vám žádám něco popsati, jakož žádám, abyšte [to] bratrsky přijali a čistého srdce pochopností rozuměli. Slyšala jest zajisté láska vaše, že svatý Matúš v přítomném

[1]) Anna, sestra Karlova, zemřela 3 září 1338, její manžel Otto 16 nebo 17 února 1339.

čtení nebeské království přirovnává ku pokladu skrytému v poli; skrze kterýžto poklad ne nevlastně duch svatý znamená se, jehožto nalézá člověk skrze lásku Jezu Kristovu, kterýžto slíbil [svým věrným] v jiném čtení svatého Jana a řka: Poprosím otce a jiného utěšitele dá vám, aby ostal s vámi na věky, ducha pravdy. Skrze pole anebo zemi, v němžto ten poklad bývá nalezen, znamenáť se srdce člověčie, kdežto seje člověk dobré i zlé činy, kteřížto přinášejí člověku naposledy plod, jakož tu sál jest, jakožto zjevně oznamuje svatý Matúš řka: A což padlo jest v dobrú zemi, tiť sú, ježto v srdci dobrém a dokonalém slyšiece slovo božie zachovají a přinášejí plod v trpělivosti. Ale poklad ten jistě skryt jest od hřiešných anebo před hřiešnými jakožto před nehodnými, kteřížto nechtie mieti poznánie pravdy ani činiti pokánie, a tak ztracují oči milosti, že toho pokladu naleznúti nemohú. O nichžto die prorok: Oči mají a nebudú viděti. Ale člověk právě skrúšený nalezá ten poklad skrze milost Jezu Kristovu, jakož svrchu řečeno jest. Neb podle slova Davidova: srdcem skrúšeným a upokořeným, bože, nevzhrdáš, ale svú přehojnú milostí je těší a jemu spomáhá, jakož čte se v žalmě: Kochaj se v hospodinu, a dáť tobě prosbu srdce tvého. A ten poklad když člověk skrúšený nalezne, skryje jej v svém srdci, bdě a boje se a ostřéhaje ho, aby diabel, protivník náš, kterýžto, jakož die svatý Petr, obcházie, hledaje, koho by sežral, aby ten poklad vzchopil z srdce jeho. Jakož o tom muož býti rozuměno, což čte se ve čtení svatého Matúše: Neviz levice tvá, což činí pravice tvá. Ale slušie znamenati, že pro radost toho pokladu jde, jenž znamená kvapenie k dobrému; neb k dobrým činóm kvapiti máme. Protož ve čtení svatého Matúše die: Vyn-

děte brzo na návyštie cest a kteréžkoli naleznete, povolajte na svatbu. Pak die dále v tom podobenství, že ten člověk nalez poklad, odšel i prodal všecko, což měl, totiž hřiechy své, odřečiv se zlých činóv. A k tomu přistúpá ono slovo, ježto píše svatý Lukáš o svatém Matúšovi, že opustiv všecko, následoval pána Krista, a ono slovo našeho spasitele: leč kto vzdá vše, což má, nemóž býti mým učedlníkem. Kteréžto vzdánie i prodávánie má se dieti na tržišti; ale ne na každém, než jedno na tržišti svědomie skrze plnú zpověď a pravé skrúšenie a před knězem k tomu usazeným [1]) podle naučenie pána Krista, jenž die: Beřte se a okažte se kněžím. A k tomu pobiezie nás svatý Jakub a řka: Zpoviedajte se jeden druhému [z] hřiechóv vašich. Za kteréžto zajisté zlé činy, když je tak prodá a je vzdá, má dobré skutky vzieti za ně. A drženie pole toho totiž srdce, jenž má držeti v lásce a milosti a v něm dřéveřečený poklad schovati, kterýžto pokład, ač setrvá až do skonánie, na věky bude držeti a jmieti podle řečenie našeho spasitele ve čtení svátého Matúše: Pokladujte vám poklady v nebi, kdežto ani mol ani rez slepce; jehož nám dopomoz pán Kristus na věky bóh požehnaný. Amen.

Kapitola XII.

Výklad ciesaře římského a českého krále Karla na čtenie svatého Matúše.

Podobnoť jest královstvie nebeské člověku těžieři hledajíciemu dobrých perel; a nalez jednu dobrú perlu, odšel jest a prodal všecko, což měl, i kúpil ji. Vedle

[1]) usazeném má ruk.

toho podobenstvie slušie znamenati najprvé, že perla jest kámen přečistý jasné barvy a bez poškvrny; a protož duchovním rozumem má znamenati v podobenství zákon boží, v němžto mnoho čistých a nepoškvrněných skutkóv jest zavřieno. Ale tento člověk těžař, o němž tuto evangelista praví, znamená vlastně každého v tomto světě putujícieho, kterýžto rozličnými pracemi a mnohými biedami ustavně trápen bývá jakožto těžieř, jenž ustavně pracuje v svém těžení, jakož psáno jest v knihách svatého Joba: Nikdy v jednom stavu neostává; neb každý člověk má, hledaje choditi a chodě hledati, zákonu božieho, jenž jest perla předrahá a nepoškvrněná, o níž die prorok v žalmě: Zákon páně nepoškvrněný obracuje duše. A v jiném žalmě praví: Blahoslavení nepoškvrnění na cestě, kteřížto chodie v zákoně božiem. Kteréžto, ktož tak chodie, hledá, zajisté nalezne, jakož die svatý Lukáš ve čtení: Hledajte a naleznete. A když člověk zákon boží nalezne, v němž, jakož svrchu řečeno jest, mnoho dobrých, čistých, ctných a nepoškvrněných skutkóv jest, móž jej dobře drahé perle přirovnati. A dobře jest nazvána drahá, neb nenie nic dražšího ani větčieho v tomto světě, nežli podle zákona a přikázánie jeho živu býti. A to nám přikazuje bóh ve čtení svatého Jana a řka: Milujete-li mě, přikázánie má zachovajte. Neb skrze zachovánie božieho přikázánie člověk slúží bohu, a tak následovně bude s ním kralovati. A tak muož býti rozuměno slovo svatého Augustina: Bohu slúžiti jest kralovati. Protož Kristus řekl ve čtení svatého Jana: Chci, otče, aby kdež sem, i mój slúha byl. A o spravedlných die ve čtení svatého Matúše: Stkvieti se budú jako slunce v království otce svého. Ale že dále [praví] *v tom* podobenství, že ten člověk odšel

a prodal všecko, což měl, a kúpil tu perlu, znamená život tento mijící, v němžto nynie těžíme a jsme, v němžto zajisté člověk den ode dne jde a odcházie od života a k smrti se přibližuje ústavně viece a viece. Protož v tom životu všecko, což má, dlužen jest prodati, totiž hřiechy, vše[c]ky zemské žádosti, se sám skrze skrovnost a jiné dobré činy skrocuje a vzdaluje od zlého. A za to má kúpiti zákon boží, jehožto bude-li dobře ostřéhati, na této cestě putuje, zajisté blahoslavený bude. Neb jakož psáno jest v žalmě: Blahoslavení nepoškvrnění na cestě, kteřížto chodie v zákoně božiem. A tak jsa oblahoslaveným, čistým a nepoškvrněným, do vrat vejde královstvie nebeského, do těch zajisté vrat, jenž jsú jedna z drahých perel, kterážto mocí té perly, totiž zákona, božieho ihned bude otevřena. A tehdy uzříť moc té perly, jenž jest jedna z bran svatého města Jeruzalema; kdyžto skrze ni vende do města svatého, o němžto a jeho branách svatý Jan v knihách zjevenie praví: Dvanádcte bran města, dvanádcte perel jest po každé, a každá brána byla z jedné perly.

Kapitola XIII.

Výklad téhož ciesaře na jiné čtenie svatého Matúše.

Podobno jest královstvie nebeské nevodu puštěnému do moře a ze všeho rodu rybieho shromaždějícému. Skrze nevod muožeme rozuměti slovo božie, jenž jest posláno skrze apoštoly do moře tohoto světa, když jim přikázáno jest ve čtení svatého Marka: Jděte po všem světě a kažte čtenie všemu [1]) světu. A že bylo jest

[1]) swemu ruk.

skrze ně posláno na tento svět, protož znamenitě jim řečeno jest: Jděte po všem světě. Kterýžto svět tuto skrze moře jest znamenán a dosti vlastně. Neb jakožto moře nikdy neodpočine, ale vždy se hýbe hnutím plutie a odplutie a plovúcé na něm svými vodami a vlnami i sem i tam pudí a zamucuje, též svět tento bezčíslným hnutím bývá hýbán a sobě tapajícé svým lákáním vždy hotovým trápí a zamucuje. Kterýmžto nebezpečenstvím jsa obstúpen prorok zvolal jest k hospodinu a řka: Spasena mě učiň bože, neb sú vešly vody až do duše mé. A opět: nepohrzuj mne búře[1]) vody, totiž zlá příhoda tohoto světa. Neb bezpochybně skrze búři zlé pótky a skrze vodu nebo moře svět chtěl tuto prorok znamenati; ale skrze ryby v tomto miestě znamenají se lidé. Protož die pán Kristus ve čtení svatého Matúše: Poďte po mně, učiním vás rybáře lidí. A ve čtení svatého Lukáše řekl spasitel svatému Petru: Neroď báti se; neb z toho budeš lidi lapaje. A protož tuto ve čtení die: a ze všeho národu rybieho, totiž lidského, shromáždějíciemu. Neb všecky lidi kteréhožkoli rodu, stavu, založenie, zlé i dobré, tento nevod, totiž slovo božie, shromáždúje a polapuje. Neb netoliko k židóm ale ke všem národóm lidským posláno jest, jakož čte se v knihách skutkóv apoštolských: A jestiť posláno po apoštolech, o nichžto v žalmě die prorok: Po vší zemi vyšel zvuk jich a po krajinách okrslku zemského slova jich; a také skrze ducha svatého posláno jest, jakož die mudřec: Duch hospodinóv naplnil okršlek zemský. Jestiť také posláno skrze spasitele našeho, kterýžto ta spasitedlná slova osobně a spasitedlně kázal jest; a protož die ve

[1]) Ruk. má bože.

čtení svatého Jana: Bych byl k nim nepřišel a jim byl nemluvil, hřiechu by neměli; ale již nemají výmluvy z hřiechu svého. Ale to slovo má býti naplněno. A protož v tomto čtení die dále: kteréžto kdyžto naplněn by. A budeť ten nevod anebo slovo naplněno, kdyžto všecky věci, jenž sú skrze to slovo ústy božími anebo svatých jeho zvěstovány, vše věci a skutečně budú naplněny. Neb on řekl jest ve čtení svatého Matúše, že jedno I ani vršek nezahyne z zákona, až sě všecko naplní: Neb nebe i země minú, ale máť slova neminú. A když ten nevod anebo slovo božie bude naplněno, tehdy bude také naplněn počet svatých pro slovo božie umrtvených. Protož v knihách zjevenie svatého Jana viděl v podobenství a řekl: Viděl sem pod oltářem božím duše zabitých pro slovo božie, kteréž mějiechu a volachu hlasem velikým: dokuď pane svatý a pravý nemstíš krve našie na těch, ježto bydlé na zemi. A dána jest každému sukně bielá a řečeno jest jim, aby odpočinuli čas ještě malý, až naplněn bude počet bratří vašich, kteřížto mají zbiti býti.

A po tom naplnění nastane den súdný a poslední, jakožto okazuje evangelista[1]) v slově svrchu psaném, když die: Tak bude na skonání světa. Neb na tom súdu bude vytažen ten nevod naplněný. Protož die vytáhše; neb tíž vytáhnú, kteříž sú vpustili, totiž apoštolé; neb nevod, totiž slovo božie, jenž sú v nás sáli i s polem i s toho semena plodem vytáhnú. A vytáhnúť plný nevod dobrých i zlých, totiž těch, v nichžto slovo božie plod přineslo zlý nebo dobrý, jakož se čte v epištole svatého Pavla: Kteréž kto seje, ty i žieti bude. A v žalmě die prorok:

[1]) euvaig. ruk.

Kteříž sejí v slzách, v radosti budú žieti. A poněvadž oni sú v nás sáli, oniž nás žieti budú a nás vytáhnú; a vytáhnúť nás čtyřmi povrazy, jenž lpie přitom nevodu ku podobenství tohoto nevodu tělesného, jenž má čtyři povrazy, jimiž bývá vytažen z moře. Neb nevoda sú čtyřie povrazové, dva nad vodú roztiežená a dva u vodě plavajícé. A ta dva svrchnie sjednáváta se se dvěma dolejšíma, tak že povraz na pravici dolejší sjednává se s tiem, ježto jest na pravici svrchnější, a provaz na levici dolejší sjednává se s povrazem na levici svrchnějším. A téžť jest v tomto nevodu duchovniem, v němž čtyřie povrazové duchovní, jimžto vytažen bývá; dva svrchnie jsta od boha, totiž milost a síla, a dva dole plavajícíe, jenž jsta od nás anebo s našie strany, totiž láska a nenávist. Prvniemu povrazu svrchniemu, totiž milosti božie, podoben jest dolejší, první totiž lásky; a těma dvěma taženi bývají dobří. O tom die spasitel: Nemóž ižádný ke mně přijíti, leč otec mój přitrhne ho, totiž skrze milost svú. A protož die ve čtení svatého Jana: Ktož mě miluje, i otec mój bude ho milovati. A k němu přijdeme, totiž súce taženi skrze milost a lásku, a bydlenie u něho učiníme. A o tú dvú povrazú móž býti rozuměno, což die prorok v žalmě: Povrazové padli sú mi v přejasných.

Pak svrchniemu druhému povrazu, totiž síle, podoben jest druhý dolejší, totiž nenávist. A těma dvěma povrazoma bývají taženi zlí všickni; neb každý, ježto zlé činí, nenávidí světla, jakož die spasitel ve čtení svatého Jana: A k těm potřeba jest síly božie viece nežli ku prvým, neb první dobrovolně přijdú k súdu, čekajíce a nadějíce se odplatě; ale druzí, totiž zlí, utiekati budú, bojiece se věčného utrpenie. A budú žádati,

aby se mohli skrýti v jeskyniech a v skalách a horách, a řkú horám: Padněte na ny a přikryjte ny od oblíčeje sedícieho na stolici. Neb přijde den veliký jich hněvu a kto bude moci státi? jakož se čte v knihách zjevenie svatého Jana: Protož jelikožto k nim potřeba jest síly božie, aby přitaženi byli bezděky k súdu. O té síle muož býti rozuměno slovo apoštola svatého: Všickni vzchopeni budem vstřiec Kristovi v povětřie. A což die spasitel ve čtení svatého Jana: Když budu povýšen od země, všecko přitáhnu ke mně, totiž silú svú. O druhém čte se v knihách královských: Vztáhne na Jeruzalem povrazek samařský a břiemě domu Achabova. A o obú muož býti rozuměno, což die prorok v žaltáři: Povrazové hřiešných obinuli sú se okolo mne. A tak všickni zlí i dobří budú vytaženi skrze apoštoly v tom nevodu. Neb, jakož die apoštol, všickni staneme před stolicí boží, abychom vzali, jakož sme v těle páchali.

A vytáhnúť nás na břeh, totiž před stolici boží, jenž jest vlastně přirovnána k břehu. Neb jakož břeh jest cíl plovúcích, též ta súdná stolice božie jest cíl a konec všech v tomto světě tápajících. A když nás vytáhnú, tehdy sedú vedle břehu, totiž podle stolice božie, jakož die spasitel ve čtení svatého Matúše: Když sede syn člověčí na stolici velebnosti své, sedete i vy na dvanádcti stoliciech, súdiece dvanádcte národóv Israelských. A vyberú, totiž rozsuzujíce, pánu našemu dobré v osudie svá, totiž připíší je k věčným stanóm svým pravým súdem, kdežto jest pokoj a věčné veselé, o nichžto die prorok: Jak milí stanové tvoji pane ctnosti. Ale zlé ven pošlí, totiž do zatracenie věčného, kdežto bude pláč a skřehot zubóv. A to obé stane se v slově božiem, *kdyžto* die dobrým: Poďte požehnaní otce mého, při-

jměte království, jenž jest vám připraveno od ustavenie světa. A zlým: Beřte se v oheň věčný, ježto připraven jest diablu a poslóm jeho; jakož čte se to ve čtení svatého Matúše.

A když se súd skoná, ihned andělé jakožto slúhy a vypósobce těch odsudkóv odlúčiece zlé z prostředka dobrých a pošlí je do pekla horúcieho, jakožto tuto die ve čtení: Neb andělé sú služebníci slova božieho. Jakož o nich die prorok: Slavte pánu všickni andělé jeho, mocné mocí činiece slovo jeho k slyšení hlasu řeči jeho; pochvalte pánu všecky mocnosti jeho, slúhy jeho, kteříž činíte vóli jeho.

Pak die dále: Urozuměli ste tomu všemu? Vecechu jemu: Také. Otazatedlná sú ta slova. Protož když propověděl spasitel svým učedlníkóm dřéveřečené pověsti, tehdy otázal jich těmito slovy: Urozuměli ste tomu všemu? Ne by tázal jakožto pochybující, poněvadž všecky věci dokonale vie, nežli se stanú, ale aby tiem viece rozumu jich pozdvihl ku poznání svých řečí. A to nám v osobě svatého Petra zřejmě jest okázáno ve čtení svatého Matúše, kdežto, když pán Kristus otázal svatého Petra a řka: Koho pravie lidé, by byl syn člověčí? odpověděl jest a řka: Ty jsi Kristus syn boha živého. A ihned Kristus řekl jemu: Tělo a krev nezjevila tobě, ale otec mój, jenž v nebesiech jest. Viz, kterak k otázání Kristově učedlníkóv rozum byl pozdvižen, a protož tuto ihned odpověděli sú: Také pane. A protož hospodin spatřiv pozdviženie jich rozumu, a je snabdě horlivy ku přijetí slov svého naučenie a je ještě přizvati a přivábiti dále žádaje, odplatu nebeskú jim slibuje a řka: Protož každý učitel učený v nebeském království podoben jest otci čeledniemu, jenž vynášie z pokladu svého

nové i vetché. A dobře die: učitel učený. Kterýžto slovem zdravého učenie a příkladem dobrého života je učí; [neb kterýž jiné učí] dobře a nečiní, sloveť učitel ale ne učený, [jakož praví] ve čtení svatého Matúše: Na stolici Mojžiešově sedú učitelé a zákonníci; cožkoli praviti vám budú, učiňte, ale podle skutkóv jich neroďte činiti. Viz, že tuto nazváni sú učitelé, ale ne učení. A protož ne učitel toliko, ale učitel učený podoben jest otci čeledniemu, kterýžto z poklada svého vynášie nové i vetché. Neb poklad jest zbožie poznenáhlu shromážděné. A jakožto hospodář v čas nuzný a potřebný druhdy pro zemskú slávu a potřebu vynášie z pokladu svého nové, totiž kteréž jest v novotě schoval, a vetché, totiž zachované, též učitel učený z pokladu svého, kterýžto ducha svatého nadšením v svém srdci zachoval, pro slávy dojitie v nebeské vlasti ku prospěchu a naučení jiných svým svatým kázáním vynášie učenie a tajnosti nového i vetchého zákona, když je spravedlivě vykládá. A praví ti učitelé nazváni sú učení; o nichžto čte se v knihách Daniele proroka: A kteříž učení budú, zastkvějí se jako hvězdy u věčné věčnosti.

Kapitola XIV.

A když nasta léto, zbořil sem hrad řečený Choceň a jiných mnoho hradóv pána z Potenšteina; neb válech tehdy s ním.[1]) A potom smluveni sme. Toho [času] nalezeny sú hory střiebrné v Vřesníku. A toho léta chtě jeti k otci mému do Licemburka, jenž bieše po mě poslal, a pojem s sebú mnoho pánóv českých, jedech až

[1]) *V létě r. 1338.*

do Frankfurta, a odtud vrátiv se do Prahy, ustanovil sem kanovnictva u Všech Svatých v kaple královské na hradě Pražském.

A odtud jedech k Uherskému králi, jenž bieše těžce nemocen. A dokudž biech v Uhřiech, přijel otec mój k Ludvíkovi, kteryžto mějieše se za ciesaře římského, aby s ním rokoval o smlúvě. A ten Ludvík bieše mi slíbil dřéve, aby nižádných rokóv neměl s otcem mým beze mne o ižádné smlúvě, ale že chce s mú radú s mým otcem milostivě všecko zjednati. Avšak těch slibóv i viery své zapomněv, lstivě zklamaje otce mého, připravil jeho k smlúvě, pravě, že jest dávno smluvil se se mnú; a tak učinil veliké nedoufánie mezi mnú a otcem mým. A tú smlúvú způsobil, že otec mój přijal od něho léno jakožto od ciesaře, a smluvil se s ním v mnohých věcech po jeho vuoli. A toho by byl neučinil otec mój, by byl věděl, že sem se já s ním nesmluvil. A když já to zvěděch, kvapil sem k otci svému do města řečeného Milterk [1]) Mohutského biskupa, a tu pověděl sem jemu, že jest všecko křivé a lstivé, což jest ten Ludvík Bavor s ním smlúval. A tak to, což se dálo mezi nimi, ani sem chtěl upevniti, ani pečetmi potvrditi a k tomu přistúpiti, ani páni čeští. A což se tu stalo, měl sem za nedálé.

Odtud přijedech do Bozonie, [2]) jenž jest na mezech Uherských a Rakúských, a sjednal sem krále Uherského s vévodú Rakúským. Potom [3]) otec mój jede k Moravě,

---

[1]) Miltenberg, kam přišel markrabě Karel asi v polovici měsíce dubna. — [2]) Prešpurk. Tu byl markr. Karel asi v druhé polovici měsíce června. — [3]) To se stalo na počátku měsíce července r. 1339.

chtě pohubiti Mikuláše, vévodu opavského a ratiborského, jehož sem ledva smířil s otcem mým; avšak ten vévoda postúpil otci mému hradóv a mnoho peněz dal. Odtud trhl sem a oblehl sem hrad Potenštein, a kakžkoli bieše nedobytý, však sem ho dobyl v devieti nedělech a věži i se pánem podvrátil sem a obořil sem na zemi. Neb bieše povstal proti mně a králi Českému a mnoho lúpežóv s něho se dálo. A tak zdi toho hradu obořil sem a s zemí srovnal. Potom jedech s otcem mým do Vratislavě, a biskup toho města bieše neposlušen otce našeho; pro něžto otec mój rozhněvav se, odjal jemu hrad Miletic [1]) řečený, a on pro tu vinu klel otce mého; ale otec mój vyhna jeho i s kněží z města. A ta róznice trvala dobře dvě létě mezi otcem mým a kněží.

Odtud jede otec muoj do Budišína, potom do Frankrajcha na pomoc králi Franskému. Neb v ta doby počínáše se válka mezi králem Franským a Anglickem. A ostavi mě miesto sebe v království Českém. A já sem ustanovil miesto sebe pana Petra z Rozenberka, a jedech po otci skrze Bavory, kdežto nalezech svaka mého, vévodu Bavorského, an umřel.[2]) Kterýžto jediného syna s mú sestrú byl ostavil za dědice, jenž mějieše deset let, v jehožto poručenstvie i vévodstvie bieše se uvázal Ludvík, ježto se činieše ciesařem, pro smlúvu manželstvie, jižto byl učinil ten Ludvík s otcem toho mého sestřence. Neb bieše zahnal od něho dceru Rudolfovu, [3]) vévody bavorského a hrabie palatinského, syna bratra svého, kterážto našemu sestřenci dřéveřečenému byla slíbena, a dal jemu dceru svú, kterážto ještě mluviti nemohla, a řka, že chce slíbiti za ni, doněvadž ona ne-

[1]) Milič. — [2]) dne 1. září 1339. — [3]) Rudolfovi ruk.

bude mluviti. A pak přepuštěním božím byla vždy němá. A odtud přes Bavory přijedech k otci mému do hrabstvie Lucenburského, a uprosiv se, jedech na pomoc králi Franskému, jemuž bieše v ta doby oblehl král Anglický město řečené Ramiate [1]) dřéve nežli on lid svój sebral. A odtud trhl jest k městečku Quintinovu, [2]) potom k městečku Rubemontis, [3]) a odtud blíž k městu Laudinenskému; [4]) potom vrátil se k hrabství Hannonském[u] a pak král Anglický postúpil s pole před králem Franským a král Franský čekal den nastrojiv vojsko, kakkoli král anglický mnoho kniežat v svém vojště měl totiž vévodu Brabanského, markrabí Juliatenského [5]) a z Hory, [6]) hrabí Flandrského a to z nižšie Almanie; pak z vyšie markrabí Míšenského, markrabí Bramburského syna Bavorského, a mnoho jiných s mocí Ludvíkovú, neb ten Ludvík byl učinil toho krále Anglického vikářem nebo podciesařím svého ciesařstvie po všie Germaní.

Toho času, když otec mój oko jedno ztrati a druhé poče jej boleti, jede tajně do Montpesolánu [7]) k lékařóm, zdali by mohl uléčen býti; avšak tu by oslepen. A já jeti chtiech na pomoc králi Hispanskému proti králi Granatskému Feragaciu, [8]) lid i přípravu mú poslal sem napřed na horu Albanskú; [9]) ale otec mój zadržě mě v Montepessoláně tajně, neda mi jeti dále.

---

[1]) Cambrai. — [2]) St. Quintin. — [3]) Rubementis ruk. Ribemont v Depart. Aisne. — [4]) Laon. — [5]) Ruk. Rul. — [6]) Berg. — [7]) Montpellier. — [8]) Ruk. má přes Agacium, což překlad dle některých rukopisů latinských, které mají: contra regem Granate Peragacium ac gentes... — [9]) Ruk. má Awansku, což vzniklo ze spojení lb v písmenu w. Montalban v Arragonii nebo Montauban ve Francii.

A když nemožieše uléčen býti otec mój, i jedech s ním do Aviona ku papeži Benediktovi dvanádctému, [1]) aby se s ním smluvil o peniez svatého Petra, kterýžto dávají v biskupství Vraslavském. Avšak sme o to nesjednali, ale ostalo tak bez sjednánie. Ale potom zjednáno jest mezi kostelem Římským a biskupstvím Vratislavským. A tu jsúce v Aviní pravili sme tomu papeži viděnie, kteréžto sme měli o Delfinovi, dokudž sme v Italii byli, o nížto svrchu psáno jest. Avšak toho času zdálo se, žeby bylo lépe mlčeti pro některé příčiny než otci mému pověděti. [2]) A když tu běchom u papeže Petr, někdy opat fiskanský, [3]) rodem z kraje Lionanického, [4]) jenž potom byl biskupem altisiodorenským [5]) a potom arcibiskupem Senonským, [6]) potom přenesen na arcibiskupstvie Rothomagské, [7]) a toho času bieše kardinálem nápisu svatých mučedlníkóv Nerei a Achillei, o němž dřéve změna stala se, jen[ž] byl dřéve z rady Filipa, krále franského, a před ním, slúže mši, den popelcový učinil byl krásné kázánie, jakožto svrchu praveno jest. Ten mě přivinul do domu svého, jenž tehdy biech markrabí moravským, dokudž sem byl u papeže Benedikta, i vece mi jedny časy, jsa se mnú v domě svém: Ty ještě budeš králem římským. Jemuž sem odpověděl: A ty budeš papežem. A to se obé stalo, jakož o tom dolejie bude psáno.

Potom s otcem mým vrátichom se do Francie, a odtud posla mě otec mój k sestře mé ovdovilé po Henrichovi, vévodě bavorském, jížto nátisky činieše Ludvík,

[1]) na počátku roku 1340. — [2]) Ruk. má tento slovosled: zdálo se otci mému, žeby — příčiny než pověsiti. — [3]) Ruk. má Sistanenský. — [4]) Limoges (Lemovicium). — [5]) Aurre. — [6]) Sens (Senones). — [7]) Rouen.

jenž se činieše ciesařem, abych jí dal radu i pomoc. A když přijedech k ní, nalezech já, ano již sjednána s ním. A odtud jedech skrze arcibiskupstvie Salcpurské přes hory, ježto slovú Aurertur.[1]) A když celý den jedech po údolí jménem Gerlos,[2]) zpomenul sem o divu nebo vidění, kteréž mi se bylo viděti událo v noci na den vzetie matky božie na nebe v Tarentesu v kraji Parmenském. A od toho času uložil sem ustaviti, aby na každý den byly zpievány hodiny v kostele Pražském ve jmě a ke cti oslavené panny Marije matky božie, a o jejího života skutciech i o diviech aby na každý den nové čtenie bylo čteno. A to sem potom dokonal, jakož dolejie bude to psáno. A tu přijedech k bratru svému do podolé Suburcha[3]) řečeného, kteryžto ostaviv biskupa Tridentinského[4]) za vládaře v hrabství Tyrolském, jede se mnú do královstvie Českého, potom k králi Krakovskému, potom k Uherskému králi, s nímžto a synem jeho Ludvíkem, svakem mým, svázal se jest smlúvami a pevnými zápisy mým zjednáním.

A když on tu bieše, totiž bratr muoj, přijeli sú poslové, řkúce, že jeho žena s pány jeho hrabstvie proti němu spikli se, a protož musi skrze Bavory a Čechy rychle se vrátiti do hrabstvie Tyrolského. A já po malém času jedech po něm do toho hrabstvie, a v údolí zvěděl sem tajně, že jeden jménem Albrecht, syn[5]) při-

[1]) Taury, přes něž ovšem Karel nejel, ale jež měl na své cestě před sebou. — [2]) Karel jel patrně Pinzgauem údolím Gerlosským a Zillským. — [3]) Lat. text má in vallem Insuburcham, t. j. údolí do Innsbruku. — [4]) Mikuláše. To vyjetí do Čech stalo se asi 20. dubna 1340. — [5]) Ne syn nýbrž bratr. V ruk. lat. stojí ovšem též filius; ale té doby nemohla Markéta tak starého syna ani míti. Také jest dokázáno, zvláště ze současných účtů, že Jindřich měl levobočka jménem Alberta.

rozený ženy bratra mého, a jeden pán a hofmistr ženy bratra mého smluvili sú s jejím povolením i jiných pánóv té vlasti, aby zahnala bratra mého a pojala Ludvíka, syna Bavorského, jenž se činieše ciesařem, a že všickni páni chtie veň slušeti jakožto v pána svého. A to chtě jistě zvěděti, položich zálohy tomu Albrechtovi s mlazším Buškem z Vilhartic. I jal sem ho a vedech jej přes les až na hrad, ježto slove Sonpurg [1]) blíž od Inzpurka. A tu jsa mučen, vyzna všecko, že tak se mělo státi, jakož mi bylo praveno. Tehdy pilen biech chytiti hofmistra dřéveřečeného, jenž tehdy ujide rukú mú, ale zbořich jeho hrad i s zemí srovnach. A on potom byl mi vydán od svých přátel tak, abych jeho při životu zachoval a s jiným, což jeho bylo, abych po své vóli učinil. To všecko pověděl sem bratru mému, jenž děkuje z toho, uposlucha rady mé; i učinichom stráž a posádku hradu Tyrolskému a ženě jeho.

Potom jedech k sestře své do Bavor, [2]) jenž mne potřebováše, a odtud vrátich se skrze arcibiskupstvie Salcburské, i přijedech do biskupstvie Brixienského k hradu Taubus; [3]) potom po údolí Cadubrii [4]) do města Bellium, [5]) a v noci vpadechom do předhradie hradu přetvrdého [jménem Jumellarum] [6]) den svatých Kozmy a Damiána. [7]) A ten [8]) osadivše, dobychom hradu, kterýmžto hradem vládnieše hrabie Cenenský pán z Camina. [9]) A město bieše Benátských, kteřížto v ta doby biechu

---

[1]) Sonnenburg jižně od Innsbruku. — [2]) Asi v měsíci srpnu neb září. — [3]) Taufers severní postranní údolí v údolí Pusterthalském. — [4]) Údolí Cadorské. — [5]) Tak ruk. Jest to Bellunii. — [6]) slova ta doplněna jsou z textu druhého oddělení. Jest to místo Mel mezi Bellunem a Feltrem, v Benátsku. — [7]) dne 27. září 1340. — [8]) Ruk. má tu. — [9]) Ruk. má Czanina.

moji nepřietelé; avšak po smlúvě osta v mé moci. Odtud jedech do města Trientina řečeného,[1]) a přijev do hrabstvie Tyrolského, byl sem tam až do toho dne před svatú Kateřinú, a oblehl jsem hrad jménem Penode nad jezerem Gardy,[2]) jenž bieše oblehl lid Lucena Mediolánského a pán z Arto, kteréžto, sebrav vojsko tajně s biskupem Tridentinským, odtud sem odehnal. A den svaté Katheřiny[3]) ten hrad vzdán mi jest v mú moc, a já sem jej dal kostelu Tridenskému. Potom dán mi jest hrad Beluenský[4]) v kraji Vincentinském, kteréžto město se vším hrabstvím držieše Masscin do Lasskala. K němužto musil sem tajně přitrhnúti v noci s velikým lidem a jej osaditi lidmi. A odtud navrátil sem se do Tridentu a z Tridentu do města Bellunienského.[5])

A když tu biech, patriarcha z Silgrena[6]) trpě nátisky od vévody Rakúského a od hrabie Berúnského, jenž polem ležieše blíž od Verunia[7]) u Frioli. Jimžto patriarcha s lidem svým nemožieše se obrániti i poslal ke mně list těchto slov:

Vám jasnému knieżeti Královi z pokolenie krále českého, markrabí moravskému! Rytieřství vašemu oznamuji, že dóm panie [všech] paní a panny [všech] panen, [dóm] Aquiligienský[8]) skrze nepřátely těžce jest huben; jemuž však služebníci panie [nebo] panen spomoci dlužni

---

[1]) V měsíci září. — [2]) Penode nad jezerem Gardským. Ruk. dle latinského textu: nad městem Cardy. — [3]) 25 list. — [4]) Belvicino. — [5]) Belluno. Sem přišel Karel v měsíci prosinci. — [6]) t. j. Aquilegia. Také lat. rukopisy některé mají Slegren. — [7]) Beneš z Veitmile má Utinam, tedy Udine ve Friaulu (Frioli). — [8]) Ruk. má: že dóm panie paní a panny panen Aquiligienský skrze nepřátely těžce bývá vybojován a huben, jemuž toliko služebníci paní, panny...

sú. A protož prosím vás a [1]) kniežat vašich i rytieřóv vóbec, abyšte pro milost panie [všech] paní nepřipustili tak domu jejieho a zbožie porušovati a hubiti.

A to uslyševše s našimi rytieři, dobře se dvěma stoma helmóv a s tisíci helmóv a s tisíci pěšími, jedechom přes převysoké hory, kdežto chodba ani jiezda nebývala obyčejná. A bóh nám cestu připravil. I přijedechom s velikú nesnází do vlasti Aquilejské a druhý den ku patriarchovi, jenž bieše sebral lid svój a rozbil stany blíž od nás u řeky proti svým nepřátelóm, jenž ležiechu s druhé strany řeky, jenž bieše mezi námi a jimi. A oni zvěděvše naši příjezdu, té noci utekli sú, a rozběhlo se jest vojsko jich. Tehdy my jedechom po nich a obležechom diel jich na jednom hradě, kdežto leželi sme dlúhý čas, a často dobývachom hradu toho. A tu sú mnozí zbiti z našich i raněni. [2])

Kapitola [3]) XV.

Po malém času král Jan a Karel, markrabie moravský, vrátichu se do Českého královstvie, a král Jan poruči Karlovi všecku zprávu země České, ale s túto výmluvú, aby Karel králi Janovi vydal pět tisícóv [hřiven] hotových peněz a král Jan aby ve dvú letú nepřijieždčl do Čech k bydlení, a také aby v tom času nepožádal žádných peněz od Českého královstvie. A když Karel těch peněz jemu brzo doby, a on vzem je i jede

[1]) aby ruk. dle latinského textu některých rukopisů, které tu mají ut místo et. — [2]) To se stalo ku konci r. 1340 a na počátku r. 1341. — [3]) Schází v ruk., v němž jest jen číslo XVI, které z příčiny napřed položené o jednotku muselo býti zmenšeno.

do Frankrajchu. A po jeho odjetí Karel zčastně a opatrně královstvie České zpravoval jest a všecka zbožie od královstvie odtržená zase navrátil a řád z neřádu učinil. [1])

Kapitola XVI.

Kterak král Jan vrátiv se do Čech způsobil s Králem,[2]) *že se mnohými znamenitými muži*[3]) *učinili sú jiezdu do Prus.*

A když minušta dvě létě, svrchupsaný[4]) král Jan vrátiv se do Čech,[5]) způsobi s Karlem, svým synem, aby spolu jeli do Prus bojovat proti Litvanóm.[6]) Protož na brzkost zjednavše potřeby na cestu, jedechu do Vratislavě; neb tu také král Uherský, hrabie Holandrský a mnohá jiná kniežata, markrabie, vévody, mnozí zřetedlní mužie v témž úmysle z rozličných světa krajóv běchu se sjeli. A když tu běchu u Vratislavě, mezi jinými kratochvílemi, kteréžto zvykli sú kniežata vésti, hra kostečnie [vzdviže se mezi nimi],[7]) jenž jest hra ohyzdná a hněvivá. Tu hru král Uherský a hrabie Holandrský tak sú horlivě hráli, že v krátké chvíli hrabie Holandrský ziště na králi Uherském šest set zlatých. A když uzře, ano král z toho tak hněvivú a zamúcenú mysl má, jsa pohnut zpupností a náhlú myslí, proboři se v tato slova: O pane králi, slušieť se diviti, že poně-

---

[1]) Z Prahy datované listiny Karla IV jsou od počátku měsíce dubna r. 1341. — [2]) Rozuměj Karlem. — [3]) Ruk. mužmi. — [4]) svrchupsanie ruk. — [5]) V list. r. 1344. — [6]) Výprava ta se stala v měsíci lednu r. 1345. — [7]) Místo slov, která tu v závorce jsou položena z rukopisů oddělení druhého, jest v rukopisu našem: jestiť příkladem.

vadž jsi knieže tak mohutné, jehož země zlatem obižná jest, že tak pro malé penieze ukazuješ tak zlostnú mysl a v neuklidnost pokládáš úmysl svój. Aj abyšte vy i jiní viděli zjevně, že peněz tak dobytých nemiluji aniž žádám, by mi přišly k užitku, ale aby ode mne šly svobodně. A to řek, všecky penieze získané vrže mezi lid, jenž tu stáše vuokol. A z toho ten král viece se rozhněva, avšak jakožto múdrý přezře to a mlčením utiště. A ne po mnohých dnech všecka ta knieżata vyjedechu z Vratislavě do Prus. A když tam dlúhý čas leželi sú, zima tak byla měkká a lehká, že nemohli jiezdy mieti po ledu jakožto jiná léta. A tak mnozí velicí lidé nenaplnili sú svých žádostí a ztratili sú práci i náklady.

Kapitola XVII.

O úkladech, kteréžto Kazimír, král krakovský, a Bolek, vévoda svidnický, uložili sú proti králi Janovi a Karlovi, jeho synu.

Protož vrátichu se ta knieżata každý do své země. Ale král Krakovský a Bolek, vévoda svidnický, uradila sta se spolu lstivě a zlostně, kterak by krále Jana a Karla, jeho syna, když by se z Prus navracovali, zjímati mohli, a po mnoho hanění až do posledniého haléře ošacovati. A oni těch úkladóv nevědúce, král Jan s svými skrze markrabstvie Brandeburské a Lužickú zemi jede do hrabstvie Lucenburského; ale Karel nemohl se vystřieci, aniž se kam vyhnúti, že musi jeti skrze zemi krále Krakovského do Vratislavě. A protož přijede do města Kališ řečeného, kdežto způsobú krále Krakovského byl obklíčen zálohami, ne by jakožto nepřietel zjevný byl jat, ale byl střežen, aby nemohl z města vyjeti.

A ihned když tomu Král[1]) srozuměl, učini, jakoby o tom nic nevěděl a že tu chce přebýti. I poslal posla pěšieho k vládaři Vratislavskému, zvěstuje jemu pořád všecky věci. A on ihned se třmi sty oděnci přijede blíž k Kališi, totiž míli od Kališe, a poslal Karlovi dobrý hynšt před bránu městskú, jehož Karel opatrně pokúšel, jakož byl od toho posla naučen, jehož byl do Vratislavě poslal. Neb vsed na kóň rúčím během k vládaři Vratislavskému přijede. A když král Krakovský zvěděl, že Karel tak jeho osidl ušel, všecku čeleď jeho, jenž bieše v Kališi zóstala, kázal zjímati, jižto potom propustil, poněvadž Karla, jakož bieše uložil, jieti nemohl. Potom král Kazimír oblehl město Stínavu,[2]) ježto příslušie k Vratislavské zemi, i doby jeho; kdežto mnoho neřádného spáchal, porušuje panny a ženy městské ohavuje. A když to králi Janovi, králi českému, by vzkázáno, jenž nad výmolem Rýnským ležieše, inhed do Čech přijede, a sebrav vojsko, město Svidnické obleže. A vzebrav jeho předměstie a země veliký diel pohubiv, města Lanchuta doby. A že ten vévoda Svidnický byl způsobil úklad i lest o jetí králově v Kališi, jakož svrchu praveno jest, protož král Jan a Karel deset neděl v jeho zemi ležieše, hubili sú jej na pomstu té zlosti, a potom se vrátichu do země královstvie Českého.

Kapitola XVIII.

Kterak mnohá kniežata králi Janovi a Karlovi synu jeho odpověděli sú a kterak král Jan oblehl Krakov.

A když se ty věci stachu, ne po mnoho času Ludvík Bavorský, jenž se za ciesaře mějieše a jmenováše, s krá-

[1]) t. j. Karel. — [2]) Steinau.

lem Uherským, s králem Krakovským, s vévodú Rakúským, s markrabí Misněnským, s vévodú Svidnickým silný svazek učinili sú proti králi Janovi českému a proti Karlovi, markrabí moravskému. A ti všickni jednoho téhodne svými listy odpověděli sú králi Janovi i Karlovi, jeho synu, chtiec na ně trhnúti a je hubiti jakožto úhlavné nepřátely. A těmi novinami lek se král Jan, poctivé posly své, totiž kněze Mikuláše z Lucenburka, svého ta doby rádci, a kněze Henricha z Nymburka, svého předpísaře, posla k Ludvíkovi, aby se s ním sjel k rokování o smlúvu anebo o příměřie. A on prostě odpovědě, že nechce s ním ižádného přímiřie ani kterých pomluv o smlúvě mieti ani hledati. A to uslyšev král Jan vece: Ve jmě božie. Čím viece budem mieti nepřátel, tiem viece kořisti a plenóv pobeřeme. A ját přisahám, že ktož se první z nich na mě oboří, toho tak ohromím, že jiní všickni se leknú. A v malém času potom král Kazimír Mikuláše, vévody opavského město obleže jménem Saar. A on ihned k Janovi králi do Prahy posla, prose snažně, aby něco lidu oděného jemu poslal, s jichžto pomocí mohl by město své od krále Kazimíra vysvoboditi. A král Jan to uslyšav, veselú myslí odpovědě, že nechce jemu ižádného lidu poslati, ale ve čtyřech dnech chce jemu přijeti na pomoc svým vlastním životem [a] s velikým množstvem oděncóv. A ihned král svolav všecky pány, ano všickni slyšie vece: Aj mužie urození a udatní i věrní milí! Musíť býti, abychom královstvie naše a zvlášť mečem a braní i oděním zbraňovali před těm[i], ježto proti nám i vám bezprávně povstávají. A poněvadž tento Kazimír, král krakovský, nám ku pohanění království našemu Českému i koruně mana našeho Mikuláše, vévodu opavského, ne-

přátelsky přepadl jest, jímžto veleslavnost naši mníme že jest velmi uražena; ani toho lehce nésti máme, že ti těžké škody pro nás trpie, kteřížto v čas pokoje a klidu našemu panství poddali sú se. A protož aby zmeškání našemu nebyla připsána lenost a prázdnému odpočívání spanlivost byla přičtena, chceme a přikazujeme z vás každému a zvláště všem, abyšte ihned oděnie vzali a vypravení k boji bez meškánie po nás jeli, abychom odehnali jeho bláznivú zpurnost, jenž naše knieže a mana směl připadnúti, kterýžto naše obrany požívaje, hodně má se radovati pokojem klidnosti. Tehdy páni k slovóm královým odpověděchu: Pane králi! Nenieť z práva našeho, jenž jest od dávných časóv neporušitedlně zachováno, bychom z země měli v odění jeti, ale u meziech královstvie, ktož by na ně připadl nepřátelsky, což muožem, máme jeho hájiti a zbraňovati. Jimžto pověděl král: Vévodstvie Opavské, jakožto i jiná vévodstvie Polská na krále českého a k České koruně příslušejí. A protož já, jsa hotov na cestu, jižť jedu, a chci viděti, kto z vás, takú jsa pochycen bezumností [a] smělostí, bude směti za mnú ostati.

A tak král Jan té noci [1]) s pěti sty helmy od Hory, kdežto se pány ta slova mluvil, odjede, a k vévodě Mikulášovi z Opavy dnem i nocí kvapně dojede. A ihned jeli sú po něm páni a všickni šlechtilí země České. A dřéve nežli přijede k dřéveřečenému vévodě, měl jest dva tisíce helmóv kromě střelcóv a jiných poctivě oděných, kteréžto urozený Čeněk z Lipé se třmi sty oděnci

[1]) Po tomto slově klade ruk. ještě slovo: jede, což zbytečno, poněvadž níže stojí ještě: odjede. Výprava tato stala se r. 1345 v měsíci červnu a červenci.

pospiechaje předstihl jest a ihned s Uhry i s jinými, jenž běchu oblehli město, poče boj s nimi silný. A když utiekali sú, těřil po nich až do města Krakova. A na tom stíhání zabil tři sta Uhróv a šedesáte mužóv urozených zjímal a po jiných tak náruživě běžel, tak že on a jeho lidu veliký diel vběhli po nich umem hněvivým do Krakova, a když měšťané s brány spustichu mřieži, běchu zjímáni. A král Jan to zvěděv, želel velmi, že při té šermici nebyl; neb by byl města dobyl beze všie podpory. Avšak ihned král toho dne oblehl Krakov s velikým vojskem. [1]) A tu leže, pohubi předměstie a veliký diel země popleni. [2]) Tehdy král Kazimír vzkázal králi Janovi, aby příhod zlých ušli mnozí lidé, [aby] sám s samým v jistbě byl zavřen; a ktož by druhému ostál, [3]) aby svój úmysl na něm obdržal. A že král Jan v ta doby vše věci bieše oslepen, protož vzkázal jemu, [4]) aby se kázal oslepiti, tehdy [že] chce s ním s rovnú braní vstúpiti v sědánie. A potom ku prosbě Kazimírově uloženo jest přímiřie za tři neděle, a mezi tiem všecka příčina nepřiezní by shlazena, tak aby Karel z desieti tisícóv hřiven střébra, jichžto dávno Kazimír byl jemu pójčil, byl všie věci propuštěn a prázden. A tak by uhašena příčina vše a pokoj utvrzen a upevněn, v kterémžto utvrzení pokoje všickni vévody a kniežata, kteřížto nám byli odpověděli, jednostajně sú oseženi, tak abychom na nižádného z nich péče neměli.

---

[1]) To bylo asi 12 července. — [2]) Ruk. má: A tu leže pohubiv přední a veliký diel země popleniv mocně ležieše. — [3]) t. j. kdoby tu druhého přemohl. Latinsky zní místo to: et qui ibi alium vinceret, suum propositum de eo obtineret. — [4]) t. j. Kazimírovi.

Kapitola XIX.

Kterak Ludvík poslal čestné posly k králi Janovi a Karlovi synu jeho.

Potom Ludvík Bavorský slavné poselstvie poslal k Janovi, králi českému, a Karlovi, markrabí moravskému, snažně proše, aby s ním sjeli se na rokování; neb by chtěl jim o rozličném bezpraví a násilí, ježto[1]) jeho syn Ludvík byl učinil, odjímaje krále Janovu synu ženu jeho, a o hrabstvie Tyrolské úplně dosti učiniti. Kterýžto rok smluvil byl jest před biskupem Treverenským, jenž byl strýc krále Jana. A k tomu roku mnoho pánóv a mužóv velebných sjelo se s krále Janovy[2]) strany, kteřížto o té veliké věci měli sú veliká rozjímánie. Neb tomu chtěla skutku neřádnost a spáchaného hřiechu mrzkost; neb od věku nenie slýcháno, by tak veliké a urozené knieže a pán tak dobré a ušlechtilé země a vlastnie ženy byl tak nešlechetně zbaven úkladem bezprávným a zrádnú radú. A pokusivše mnohých cest i rad o tom, to bylo vymluveno mezi nimi, že nikoli nebylo by slušné ani počestné Janovi, krále Jana synu, jenž byl vyhnán z svého hrabstvie Tyrolského a z jiných panství od svých zlostnú radú, by do toho hrabstvie a do těch panství se navrátil; a také by ženu svú zase přijal, jiež by tak mrzkostí cizoložstvie poškvrněné nemohl nikdy právě manželsky milovati, aniž s ní bez ohavné ošklivosti přebývati, jakožto na manžely slušie. A potom na tom zuostáno, že Ludvík z Bavor v to se svolil, aby králi Janovi a synu jeho za Tyrolskú zemi a jiná panstvie dal zemi Lužickú, totiž Gerlici, Budišín

[1]) jimižto má ruk. — [2]) Ruk. má sanové.

se všemi panstvími věčně, aby Českému království příslušely neodlučitě, a nad to dvadceti tisícóv hřiven čistého střébra aby dal králi Janovi a synu jeho. A v těch peněziech, že chce jim zastaviti Berly,[1]) Brandeburk a Stendal města se všemi požitky i užitky, kteříž k těm městóm příslušejí, aby dotud skrze krále Jana anebo syna jeho byla držána a oni jimi vládli i jich požívali, dokudž by těch dvadceti tisícóv na hotových penězích úplně bylo zaplaceno v městě Pražském. A to zjednánie přijal jest král Jan. Ale když by na Karla a Jana jeho syny vzneseno, nechtěli sú k té smlúvě přivoliti, řkúce: Otec náš pobera ty penieze, utratí je mezi Rýňáky, a my budeme oklamáni. A když tomu srozumě Ludvík, že krále Jana synové té smlúvy a zpósoby nechtie přijieti ani svými listy potvrditi, všecko, což bylo zjednáno, marno a nestatečno zósta, Ludvík se velmi leče, a viece nežli móž býti povědieno, divil se tomu a domněl se, že by to bylo návěštie zlé příhody, že synové krále Jana nechtie přijieti zjednánie skrze veliká knieżata zralými i dospělými a opatrnými radami zpósobeného, a což jich otec přijal, že oni vzhrdají to přijieti tak hrdě a že myslí mužskú a pyšnú proti tomu mluvie.

Kapitola XX.

Kterak král Jan jel do Avinie ku papeži Benediktovi a zjednal s ním, aby syn jeho Karel, markrabie moravský, byl zvolen králem římským.

Potom král Jan jede do Avinie ku papeži Benediktovi, a s ním tak dlúho jednal, že on po svých listech

[1]) Berlín.

vzkázal všem volencóm svaté říše, že Ludvík z Bavor nenie pravým ciesařem, poněvadž stojí proti Římskému kostelu, mateři křesťanské, a že jednoho bratra zákona svatého Františka učinil byl papežem. A tak ihned volenci sjevše se, volichu Karla, markrabí moravského, za krále římského, kteréžto po času řádně dosáhl svatého ciesařstvie.

Skonávají se knihy o životu slavné paměti Karla Čtvrtého, římského a českého krále, jehož jméno buď vždy v chvále; neb jest dobře hoden toho, dobyv cti i zbožie mnoho této zemi i koruně mimo všecky krále jiné.

II.

ŘÁD KORUNOVÁNÍ

KRÁLE ČESKÉHO A KRÁLOVNY.

I.

Řád korunování krále českého.

Najprvé arcibiskup pražský s preláty, s kniežaty a [1]) *šlechtici provodie knieže, ježto chtie králem korunovati,* [2]) *na Vyšehrad. A tu pomodléce sě, vrátie sě s ním do kostela Pražského, hlavy všeho* [3]) *arcibiskupstvie, aby tu nešpor slyšeli. Potom dokonajíce nešpor, dovedeno bude knieže dřéveřečenými*[4]) *v to miesto, kdež jest komňata*[5]) *jemu slovutně připravena. Opět ráno v zvonění prvnie arcibiskup a jeho podbiskupě a jiní biskupové a preláti zberú sě v kostele Pražském, aby sě oblekli: biskupové v svá biskupie rúcha a jiní v svého dóstojenstvie znamenie. A tu zjednajíce procesí, plénář, meč svatého Václava, křiežе, kadidlnici a vodu svacenú nesúce, pójdú, aby dovedli knieže z dřéveřečené komňaty do kostela. Kteřížto přijdúce na miesto, tu kdež knieže leží v komňatě, oblečen [bude]*[6]) *skrzě najsvrchnějšieho králevstvie* [7]) *Českého komorníka v třevíčě králové, v sukni a plášť otevřené. A tu s ním budú kniežata a šlechtici. Pak pokadiece jeho a pokro-*

---

[1]) a s šlech. 2, 3. — [2]) korunovati 2, 3, 4. — [3]) vsěho 1. — [4]) dříveřeč. 3. — [5]) komnieta 2, 3 a tak níže. — [6]) schází v rukopisech. — [7]) Tak 1, ale ostatní rukopisy tu i níže vždy království.

piece svěcenú [1]) *vodú, vzdvihne jej arcibiskup* [2]) *za ruku k vstání. Tehda jeden z biskupóv die tudiež tuto modlitvu*

Všemohúcí věčný bože, [3]) jenž [4]) slúhu tvého N. královstvie výsostí ráčils povýšiti, daj, prosímy, [5]) aby on tak tohoto světa běhu [6]) všech vuobec spasenie zjednal, aby od cěsty tvé spravedlnosti nikdy neodstúpil skrzě Krista hospodina našeho. Amen.

Tehdy vezmú jej dva biskupi za pravú a levú stranu poctivě připravena, majíce svátost s [7]) *šíje visící,* [8]) *od jehožto boka neodstúpie až do skonánie. I povedú jej prostřed kostela před oltář sv. kříže a arcibiskup a procesie napřed pójdú.* [9]) *A mezi arcibiskupem a knieżetem z komňaty vychodiece, pořádně pójdú knieżata a šlechtici, znamenie králová, to věz,* [10]) *korunu, żezlo, meč nesúce, kteréžto* [11]) *komorník královstvie Českého, hólkú* [12]) *cěstu jim čině, předejde. Kterážto znamenie všechna na oltáři sv. Víta, když tam přijdú, poctivě położie. Procesie pak bude od komňaty dřéveřečené skrzě sieň králevú a vynde* [13]) *skrzě vrata, ježto hledie proti svatému Jiří. A když pójde, tehda u veliký zvon vzvonie. Když pak vyndú z komňaty, jeden z biskupóv počne antifonu tuto:*

Aj teď posielám anděla mého, jenž předejde tě, a[by] střiehl tebe. [14]) Vezdy [15]) zachovaj a poslúchaj hlasu mého a nepřietel budu nepřátelóm [16]) tvým [17]) a smucujície tě smútím, a předejde tě anděl mój. [18])

---

[1]) svacenú 3, 4. — [2]) arcib. 2. — [3]) buože 1. — [4]) jenž's 2. — [5]) prosíme 2, 4. — [6]) nemá 1. — [7]) nemají rukopisy. — [8]) visující 1; vyvisujíce 2, 3, 4. — [9]) puojdú 2, 3. — [10]) totciž 3. — [11]) kterýmžto 3, 4. — [12]) buolkú 2, 3. — [13]) vyjde 2, 3. — [14]) a ostřiehati tebe bude 3. — [15]) vždy 2, 3. 4. — [16]) nepřáteluom 2, 3. — [17]) mým ruk. — [18]) muoj 2, 3.

℟. Israheli, [1]) budeš-li mne poslúchati, nebude v tobě buoh črstvý, ani klaněti sě budeš bohu jinému; neb já jsem hospodin.

℣. A předejde tě anděl mój. [2])

To skonajíce a knieže prostřed kostela před oltářem svatého kříže poctivě postaviece, dějí žáci tuto antifonu:

Utvrď se ruka tvá, a povýšena buď pravicě tvá, spravedlnost a súd při hotovánie stolicě tvé, milosrdenstvie a pravda předejdú oblíčej tvój. Alleluja!

Žalm. Milosrdenstvie hospodina na věky budu zpievati. Chvála otci i synu i svatému duchu. *Opačujíce vždy po každém verši:* Utvrď sě ruka tvá ꝛc.

To dokonajíce, jeden z biskupóv die tuto modlitvu: [3]) Bože, jenž vieš, že národ člověčí žádnú mocí nemóž státi, pójč milostivě, aby slúha tvój, jehožtos nad tvój lid chtěl zvésti, tak tvú byl posilen pomocí, aby jimi [5]) mohl vlásti i také mohl prospěšen býti, skrzě Krista hospodina našeho. Amen.

Tehdy knieže, pomodle sě svátosti na oltáři svatého kříže položenej, [5]) *vrátie sě s procesí před oltář sv. Víta a tu na stolici králevsky připravenú [klekne] a jiná kniežata, biskupi a preláti v svých stoliciech také podobně připravených ustaviece [sě] jeden z* [6]) *biskupóv počne tento žalm:* Uslyš tě hospodin den smucenie tvého. *Kterýžto* [7]) *dokonajíc, die tento verš:* Hospodine spasena učiň krále. ℟. A uslyš ny [8]) v den, kteréhož vzovemy [9]) tě.

---

[1]) Israhel 1. — [2]) muoj 2, 3. — [3]) Tak 1, ostatní ruk. modlitbu, a tak vždy níže. — [4]) jimžto m. svlásti, takéž m, 1. — [5]) položené 2, 3, 4. — [6]) nemá 2. — [7]) kteréžto 1. — [8]) nás 2, 3, 4. — [9]) vzývati budem 2, 3, 4.

Potom jeden die tuto kollektu: Hospodine, pokorných ustanoviteli, jenž nás svatého ducha osvícením těšíš, rozšiř nad tiemto sluhú tvým N. milost svú, abychom [1]) skrzě něho tvého v nás bytie příštie počili, skrzě téhož hospodina našeho Jezu Krista. Amen.

Jiný biskup die tuto kollektu: Všemohúcí věčný bože, nebeských i zemských věcí uskrovniteli, jenž slúhu tvého N. na královstvie výsost a dóstojenstvie ráčil vzvésti, pójč, prosímy, [2]) aby všeho protivenstvie jsa zbaven, cierkveného [3]) pokoje darem ohrazen byl a k věčného pokoje radosti skrzě tě dařícieho dojíti [4]) zaslúžil, skrzě Krista hospodina. Amen.

To učiniece, bude jedno kázánie k žákovstvu a druhé k uobecnému lidu, vše jednoho času krátče.

Potom [5]) *arcibiskup prostředním a* [6]) *prostranným hlasem kniežete otieže:* Chceš-li [7]) svatú vieru od křesťanských mužóv danú držeti a skutky spravedlivými [8]) chovati?

Odpovie: Chci.

Opět tieže jeho: Chceš-li od boha tobě královstvie pójčeného podle spravedlnosti otcóv tvých zpravovati a brániti?

Odpovie: Tak jakož božskú posilen pomocí a utěšením všech věrných jeho moci budu, tak věrně vše činiti slibuji.

Tehda arcibiskup vzmluví k lidu těmito slovy řka: Chcete-li také vy [9]) N. kniežeti a zprávci sě poddati a jeho královstvie tvrdú věrú ustanoviti a ku přikázání

---

[1]) abych 2, 3. — [2]) prosíme 2, 4. — [3]) cierkevného 4. — [4]) dojít 3. — [5]) Tehdy 4. — [6]) a prostranným nemá 3. — [7]) chceš 1. — [8]) spravedlnyvými 1. — [9]) mu 2, 4.

jeho poslušni býti podle slova svatého apoštola, jenž die: Všeliká duše mocem vyšším poddána buď, leč králi jakožto povýšenému?

Tehdy od okolostojícieho žákovstva a lidu jednostajně bude řečeno: Rádi, rádi, rádi!

Tehdy arcibiskup se všemi biskupy die tuto modlitvu: [1]) Tebe nazýváme hospodine, svatý otče, všemohúcí věčný bože, aby tohoto slúhu tvého N., jehožto tvého božského způsobenie rozšafností s počátku stvořenie jeho až do tohoto nynějšieho [2]) dne v květu mladosti radujíce sě rósti [3]) pójčil, aby jej tvé milosti darem zbohatě a plna milosti a pravdy ze dne v den před bohem i lidem k lepšiemu prospievati vezdy [4]) kázal, aby svrchnieho vládařstvie stolici, milosti nebeské ščedroty raduje sě, přijal a milosrdenstvie tvého zdí od nepřátelského protivenstvie otevšad [5]) jsa ohrazen, osadu jemu poručenú s pokojem milostivým a mocí vítězstvie zčastně vlásci [6]) zaslúžil, skrzě Krista hospodina. Amen.

Tuto modlitvu [7]) *dokonajíce, knieže, arcibiskup se všemi biskupy položie sě před oltářem: a jmá býti čtena letanie, jižto arcibiskup počne, a kantorové budú konati, až do onoho verše*: Aby tohoto slúhu tvého; *a ot modlitvy až do oné modlitvy:* Bože nevypravený, *kterúžto někteří z biskupóv die.*

Potom arcibiskup počne: Kyrie eleison. Christe eleison. Christe uslyš ny. [8]) Spasiteli světa pomoz nám. Svatá Máří pros za ny. Svatý Michale pros za ny. Sv. Gabriel pros za ny. Sv. Rafael pros za ny. Světí

---

[1]) mod. a řka 3. — [2]) neněj. 1. — [3]) ruosti 2, 4. — [4]) vždy 4. — [5]) odevšad 3, 4. — [6]) štastně vlásti 3, 4. — [7]) modlitbu 2, 3, 4 a tak níže. — [8]) nás 2, 3, 4 a tak i níže.

kórové [1]) andělští proste za ny. Svatý Jane křstiteli [2]) pros za ny. Svatý Petře pros za ny. Sv. Pavle pros za ny. Sv. Ondřeji pros za ny. Svatý Jakube pros za ny. Svatý Jene pros za ny. Sv. Thómo [3]) pros za ny. Svatý Filipe pros za ny. Sv. Jakube pros za ny. Sv. Bartoloměji pros za ny. Sv. Matěji pros za ny. Sv. Šimone pros za ny. Sv. Tadee pros za ny. Svatý Matúši pros za ny. Sv. Lukáši pros za ny. Sv. Marku pros za ny. Svatý kóře [4]) apoštolský a evangeliscský pros za ny. Svatý Sčepáne [5]) pros za ny. Sv. Víte pros za ny. Svatý Václave pros za ny. Sv. Vojtěše pros za ny. Sv. Sigmunde pros za ny. Sv. Jiří pros za ny. Sv. Benedikte [s]svú bratří pros za ny. Svatý kóře mučedlníkóv pros za ny. Sv. Silvestře pros za ny. Sv. Řehoři pros za ny. Sv. Martine pros za ny. Sv. Mikuláši pros za ny. Svatý Prokope pros za ny. Sv. kóře zpovědlníkóv pros za ny. Sv. Kateřino pros za ny. Sv. Kláro pros za ny. Sv. Ludmilo pros za ny. Sv. kóře panenský pros za ny. Všickni [6]) boží světí proste za ny. Milostiv buď, odpusť jemu hospodine. Milostiv buď, uslyš jeho hospodine. Od osidl diabelských zprosť jeho. Ot náhlé a nepřevěděné [7]) smrti zprosť jeho hospodine. Skrzě svaté tvé narozenie zprosť jeho hospodine. V den súdný zachovaj jeho hosp. Hřiešníci tě [8]) prosímy, uslyš nás. Aby pokoj a smieřenie nám dal, tě [9]) prosímy, uslyš nás. Aby otpuščenie všech hřiechóv [10]) jemu dal, tě prosímy, uslyš nás. *Arcibiskup die toto:* Aby tohoto slúhu tvého v tvej [11]) spravedlnosci, [12])

---

[1]) kuorové 2, 3; kuory 4. — [2]) křtiteli 2, 3, 4. — [3]) Thuomo 2; Thumo 3. — [4]) kuoře 2, 3, 4; tak i níže. — [5]) Štěp. 2, 4. — [6]) všichni 3, 4. — [7]) nepřevědné 1, 3. — [8]) tebe 2, 3, 4. — [9]) Též. — [10]) hřiechuov 2. — [11]) tvé 2, 3, 4. — [12]) spravedlnosti, milosti a svatosti 2, 3, 4.

milosci a svatosci zachovati ráčil, tě prosímy, uslyš nás. Aby tohoto slúhu tvého N. králem vzvoliti[1]) ráčil, tě pr., uslyš nás. Aby jeho požehnati a povýšiti ráčil, tě prosímy, uslyš nás. Aby jeho na ciesařstvie povýšenie dovesti ráčil, tě prosímy, uslyš nás. Synu boží, tebe prosímy, uslyš nás. Beránku boží, ježto[2]) zbieráš hřiechy světa, odpušč[3]) jemu hospodine. Beránku boží uslyš jeho hospodine. Beránku boží smiluj sě nad námi. Kriste uslyš ny. Kyrie eleison. Kriste eleison. Kyrie eleison. Otče náš oc. ℟. A neuvoď nás oc. ℣. Ukaž nám hospodine milosrdenstvie tvé. ℟. A spasenie tvé daj nám. ℣. Hospodine uslyš modlitvu mú. ℟. A volánie mé k tobě přiď. ℣. Hospodin s vámi. ℟. I s tvým duchem. Modlmy sě.

Počínají sě modlitby.[4])

Bože, jenž lidu tvému svú mocí radíš a milostí panuješ, daj tomuto slúžě tvému duch múdrosci[5]) s opravováním kázni, aby tobě se vším srdcem nábožen v králevstvie[6]) zpravovánie ostal vždycky statečen a tvým darem za jeho časóv bezpečenstvie cierkve zpraveno bylo, a v tichosci náboženstvie křesťanské ostalo, aby v dobrých skutciech trvaje,[7]) do věčného králevstvie tebú vódcí[8]) mohl přijíti, skrzě Krista hospodina. Amen.

Modlitva:[9]) Požehnaj hospodine tohoto krále našeho N., jenž všechna králevstvie uskrovuješ[10]) od věku;

---

[1]) uzvol. 1, 3; zvoliti 4. — [2]) jenž snímáš 2, 3, 4. — [3]) odpusť 2, 3, 4. — [4]) Modlitva 1 místo počínají se modlitby. — [5]) Tak 1, ostatní múdrosti a tak *t* místo *c* i v jiných podobných slovech. — [6]) královstvie 2, 3, 4 a tak všude níže. — [7]) trrage 1. — [8]) vuodcí 2, 4; vudcie 3. — [9]) Kollekta 3 a tak níže. — [10]) uskrovňuješ 3.

a takým jeho požehnáním oslav, aby Davidova požehnánie a povýšenie držal žezlo, a oslaven jsa, v jeho inhed [1]) byl nalezen zaslúžení. Daj jemu tvým nadšením s krotkostí tak zpravovati lid, jakožtos [2]) Šalomúnovi dal tvé obdržeti královstvie pokojně, aby tobě vždychny [3]) s strachem byl poddán, a tobě rytieřoval s pokojem. Buď tvým štítem [4]) zasloněn s [5]) svými pány, a vezde [6]) tvú miloscí vítězem buď. Ucti jeho mimo všecky krále národóv, sčasten [7]) jsa nad lidem panuj, a sčastně jemu národové sě klanějte. Buď živ mezi lidskými pluky, veleben buď v súdiech spravedlnosci, zvlášče [8]) vzbohať jeho tvá přebohatá pravicě, bujnú obdrž vlasc a jeho dětem daj [prospěšné věci], [9]) daj jemu dlúhosc života na světě, a v jeho dnech aby vzešla spravedlnosc [10]) od tebe, mocnú drž zpravovánie stolici, aby s veselím a spravedlnoscí u věčném radoval sě království skrzě Krista hospodina. Amen.

Modlitva: Všemohúcí věčný bože, vládaři všeho, nebe i země stvořiteli i zpósobcě, ciesaři andělský a všech králi králóv [11]) a pane panujících, jenž si Abrahamovi, slúžě věrnému tvému, nad nepřátely svítěziti dal, Mojžiešovi a Jozue, lidským prelátóm, mnohé vítězstvie pójčil, a pokorného Davida, dietě tvé, královstvie dóstojenstvím [12]) povýšil, Šalomúna múdrostí a pokoje nevypra-

---

[1]) ihned 2, 3, 4. — [2]) jakožtos 4. — [3]) vždycky 3, 4. Následující *s* nemá 1. — [4]) Tak 1, štítem ostatní ruk. — [5]) nemá 1. — [6]) Tak 1, ostatní ruk. ošudy. — [7]) zčasten 2; šťasten 3, 4; a tak oboje i níže. — [8]) Tak 1; ostatní ruk. zvláště. — [9]) Místo slov v závorkách tu položených slova: na budúcie časy. Patrně tu nemístně přeloženo latinské profutura (et eius liberis tribuas profutura). — [10]) spravedlivost 3. — [11]) králuov 2. — [12]) duost 2, 4.

veným darem vzbohatil: vzezři prosímy k modlitvám pokory našie, a na tohoto slúhu tvého N., jehožto smy [1]) pokorným [2]) náboženstvím za krále zvolili, požehnání tvých dary rozmnož, a jeho pravicí tvé moci vždycky a vezde [3]) obklič; aby Abrahama dřéveřečeného jsa věrú utvrzen, Mojžiešovú krotkoscí ohrazen, Josue silú posilen, Davidovú pokorú povýšen, Šalomúnovú múdroscí jsa okrášlen, tobě sě ve všem slíbil, a po cěstě spravedlnosci neuraženým chodem vždycky chodil, a cierkev tvú potom viec s osadami jí přilúčenými tak odchoval a učil, vedl a ohradil, a proti všem vidomým i nevidomým nepřátelóm jiej mocně a královsky tvé moci opravením přisluhoval, a ku pravé vieře a pokoje smířenie jich umy pomocí tvú [4]) opravil, aby toho lidu spravedlivým poddáním posilen, dóstojnú [5]) miloscí oslaven, na otcovu stolici slušně tvým smilováním vstúpiti [6]) zaslúžil, a tvého zasloněnie helmem ohrazen, puklířem nepřemoženým jsa zasloněn, a oděním nebeským jsa obklíčen, žádajícieho vítězstvie trójzvuk [7]) sčastně přijal, a hrózu své moci nevěřícím ukázal, pokoj tobě rytěřujícím [8]) vesele přinesl, skrzě pána našeho Jezu Krista, jenž mocí svatého kříže peklo zbořil a královstvie diablovo přemohl, do nebes vítěz vstúpil, v němžto všecka moc a králóv záleží vítězstvie, jenž jest chvála pokorných, život a spasenie lidské, jenž s tebú živ jest a kraluje na věky. Amen.[9])

---

[1]) sme 2, 3; jsme 4. — [2]) pok. a nábožným náboženstvím 3. — [3]) Tak 1, ostastní ruk. všudy. — [4]) Místo: pomocí tvú, mají rukopisy: tě pomahajícím, což jest nedobrý doslovný překlad z latinského textu „te opitulante". — [5]) duost. 2, 3, 4. — [6]) ostúp. ruk. — [7]) truoj zvuk 2, 3, 4; t. j. triumf. — [8]) rytěřijícím 1. — [9]) nemá 1 a 2.

Jiný biskup die tuto modlitvu:[1]) Bože nevypravený, přispořiteli světa a stvořiteli národa lidského, opravcě ciesařstvie, potvrditeli králóv, jenž z života věrného přietele tvého, patriarchy našeho Abrahamova, přezvolils[2]) krále věkóm budúcím, ty jsúcieho[3]) krále tohoto s jeho vojskú,[4]) skrzě prosbu všech svatých, vším požehnáním zbohať, a na stolici králové tvrdým ustavičenstvím stvrď. Navštěv jeho, jakožto Mojžieše ve kři, Jozue v boji, Gedeona na poli, a Samuele v chrámě, a jeho tiem požehnáním hvězdským a rosú tvé múdrosci oblij, jižto[5]) svatý David, Šalomún, syn jeho, tě zjevujícím, přijal s nebes. Buď jemu proti zástupóm nepřátelským meč, pancieř u[6]) protivenství, helm u[6]) prospěšenství, proti vybojování šćít[7]) věčný; a daj, aby národové jemu drželi vieru, šlechtici jeho a bohatci měli pokoj, milovali lásku a vzdržovali[8]) sě ot skúposci, aby mluvili spravedlnosc, ostřiehali pravdy a tak ten lid pod jeho přikázáním rostl, posilen požehnáním věčnosci, aby vždycky ostali, veseléce[9]) sě v pokoji, vítězové. To on dáti rač, jenž živ jest a kraluje na věky. Amen.

Tehdy arcibiskup die tuto modlitvu: Bože, jenž lidu tvému mocí radíš[10]) oc. *jakožto dřéve.*

Potom počnú mši. Introit: Obraniteli náš, obezři bože a vzezři v oblíčej mazaného tvého, nebo lepší jest den jeden v sieniech[11]) tvých nad tisíc. *Žalm:* Kak[12]) jsú[13]) milé schrány tvé hospodine moci, žádá a vadne duše má v sieniech božích. Chvála otci oc., *potom* Kyrie eleison.

---

[1]) modl. takto 3. — [2]) přezvoliš rukopisy, ale lat. text má preelegisti. — [3]) budúciem, ty jsúcího 2. — [4]) vojskem 3. — [5]) kterúžto 2, 3, 4. — [6]) v 2, 3, 4. — [7]) Tak 1, štít ostatní ruk. — [8]) zdrž. 2, 3, 4. — [9]) veseléce 1. — [10]) rodíš 3. — [11]) synech. 3, 4. — [12]) Kterak 2, 3, 4. — [13]) jsú mně milé 3.

Potom kollekta: Chvála na výsosci bohu oc. *Modlitva.* Prosímy, [1]) všemohúcí bože, aby slúha tvój [2]) N. král náš, jenž tvým smilováním přijal královstvie vládařstvie, aby také [3]) šlechetnoscí všech přijal vzplody, jimižto jsa podobně okrášlen, i hřiechóv [4]) propasci sě varovati, a nepřátely přemoci, a k tobě, jenž jsi cěsta, pravda a život, slavnějie mohl dojíti, skrzě Krista hospodina našeho. Amen.

Epištola svatého Petra apoštola: Najmilejší! Poddáni buďte všemu člověčiemu stvoření pro buoh, leč králové, [5]) jakžto povýšenému, leč kniežatóm, jakožto od něho poslaným na pomstu zločincóv a k chvále dobrým; [6]) nebo tak jest vóle boží, aby dobře činiece, oněměti kázali nevěhlasstvu [7]) lidí neumělých; jakžto [8]) svobodní, a ne jakžto majiece zastřenie zlosci svobodenstvie, ale jakožto slúhy božie. Všechny ctěte, bratřstvie [9]) milujte, boha sě bojte, krále v čest mějte; slúhy poddáni [10]) buďte ve všem strachu pánóm, netolik dobrým a skrovným, ale také i rozpuščeným, [11]) neb toť jest milosc v Kristovi Ježíšovi hospodinu našem. [12])

Hradál: Zprav sě modlitva má; jakžto [13]) zajženie, v obezření tvém, [14]) hospodine! V. Vzdviženie [15]) rukú mú oběť večerní, Alleluja! V. Hospodine v moci tvé vzraduje sě král, a na spasiteli tvým [16]) vzveselí [17]) sě náramně.

Po epištole, když kuor bude zpievati hradál, dva opaty infulovaná v kaple svatého Václava vezmú olej svatý, jenž

---

[1]) prosíme 2, 3, 4. — [2]) tvuoj 2, 3, 4. — [3]) tebe 3. — [4]) hřiechuov 2. — [5]) králi 2, 3, 4. — [6]) a chválu dobrých 1. — [7]) nevyhlasscvu 1. — [8]) jakožto 2, 4. — [9]) Tak 1 ostatní ruk. bratrstvie. — [10]) poddané 1. — [11]) Tak 1, ostatní ruk. pobžhlým. — [12]) našemu 1. — [13]) nemá 4. — [14]) v obezřením tvém 1. — [15]) Vyzdv. 2. — [16]) tvém 2, 4. — [17]) vzvešilí 1.

*

bude v kalichu velikém postaven; kterýžto kalich všechen bude přikryt rúchú hedvábnú, i ponesú jej poctivě před oltář svatého Víta, a stánek nad ním roztažen bude. Kalich pak z jich rukú poctivě s celováním přijma arcibiskup, postaví na oltáři. Potom skonajíce[1] *Alleluja a sequencii, arcibiskup pójde ku mazání hlavy, prsí, plecí, ramenú;*[2] *kterážto mazánie mají býti spolu. A prvé leje olej na hlavu na kříž, die:* Maži tě[3] za krále olejem svaceným ve jmě otcě i syna i svatého ducha. Amen. Pokoj s tebú. *Otpovie:* I s tvým duchem.

Zatiem pak kuor bude zpievati tuto antifonu: I mazali sú Šalomúna Sadoch kněz a Nathan prorok za krále v Sioně, a chodiece veselí řekli sú: Buď živ král na věky, Alleluja!

A tak dlúže budú opačujíce zpievati, doněvažd[4] *sě mazánie neskoná. Jižto*[5] *dokonavše a mlčenie učiniece,*[6] *arcibiskup postranně die tyto modlitvy. Prvnie:*[7] Maži tě za krále olejem svaceným. Svatého ducha milosc, pokory našie řádem, v tě sstup obižná, aby jakožto našima nedóstojnýma rukama olejem přirozeným ztučnél jsi, zevnitř jsa obmyt,[8] taktéž[9] jeho nevidomým mazáním zmazán,[10] utučněn býti zaslúžil vnitř, a jeho také najsvrchovanějie duchovním umazáním vždycky omyt, neslušné věci varovati sě vší myslí naučil nebo mohl, a užitečné duše tvé ustavičně mysliti, žádati a činiti mohl, s pomocí pána našeho Jesu Krista, jenž s uotcem kraluje na věky věkoma. Amen.

---

[1]) dokon. 2, 3, 4. — [2]) ramen 2, 3, 4. — [3]) maži tě za krále olejem — arcibiskup postranně die tyto modlitby, nemá 4. — [4]) dokavadž 2, 3. — [5]) kterúžto 2, 3. — [6]) mlčiece uč. 1. — [7]) nemá 1. — [8]) oblit 1. — [9]) takož 3. — [10]) umaz. 1.

Jiná modlitva: Kriste, zmaž tohoto krále na opravování, jakožtos mazal kněžie a proroky, krále a mučedlníky, kteřížto skrzě vieru přemohli sú královstva, [1]) činili sú spravedlnosc, i došli sú slíbenie. Tvé přesvaté mazánie na hlavu jeho stec, a vnitř sstup, a srdce jeho vnitřnost prostup, aby slibóv, jichžto[2]) jsú došli převítězní králové, miloscí svú dóstojen byl učiněn, aby na tomto světě sčascně [3]) kraloval, a k jich tovařistvi v nebeském královstvi došel, skrzě hospodina našeho Jezu Krista, syna tvého, jenž umazán jest olejem veselé nad dědice své, a mocí svatého kříže moci povětrné pobojoval, peklo zrušil, a vladařstvie diabelské přemohl, a do nebes vítěz jsa vstúpil; v jehožto ruce všeliké vítězstvie, chvála a moc záleží; jež s tebú živ jest a kraluje v jednotě ducha svatého buoh. [4]) Amen.

Opět jiná [5]) *modlitba:* Bóh, boží syn Jhesus Kristus, hospodin náš, jenž od otcě olejem veselé umazán [6]) jest nad účastníky své, skrzě nynějšího svatého mazánie vlitie milosc ducha svatého utěšitele na tvú hlavu vlij [7]) požehnánie, jižto[8]) až do vnitřnosti srdcě tvého projíti kaž, aby tiemto viďomým [9]) a dotýkavým darem nevidomý mohl přijieti, a časné[10]) královstvie spravedlivú skrovnoscí dokonaje, věčně s ním kralovati zaslúžil, jenž sám bez hřiechu král králóv živ jest, a slaví[11]) sě s bohem otcem v jednotě ducha svatého. Amen.

Opět počná sě jiná[12]) *modlitva:* Bože, jenž si spravedlivých chvála a milosrdenstvie hřiešných, jenž si poslal

---

[1]) královstvie 2, 3, 4. — [2]) kterýchžto 2, 3, 4. — [3]) zčas. 2. — [4]) nemá 1. — [5]) Opět jiná, nemají 2, 3, 4. — [6]) Tak 1, ostatní zmazán. — [7]) vzlij 1; vlіž 2. — [8]) kterúžto 2, 3, 4. — [9]) vědomým 4. — [10]) častné 1. — [11]) kraluje 3, místo: slaví sě. — [12]) Opět — jiná, nemají rukopisy kromě 1.

syna tvého předrahú krví svú národ [1]) člověčí vykupovati, [2]) jenž třeš boje, a obrancě jsi v tě ufajících, a pod jehožto dobrovolenstvím všech království záleží moc, tebe pokorně prosímy, [3]) aby tohoto krále, slúhu tvého N., v tvé milosrdenstvie ufajícieho, na nynější stolici požehnal inhed, [4]) a tu býti ráčil, aby on, jenž tvým žádá zasloněním obráněn býti, všech by[l] nepřátel [5]) mocnější. Učiň jeho hospodine blahoslavena, a vítězem nepřátel všech svých; korunuj jeho spravedlnosci korunú a milosci, aby ze všeho srdcě a vší mysli, v tě věře, tobě slúžil, tvú svatú cierkev obraňoval [6]) a povyšoval, a lid od tebe jemu poručený spravedlivě obraňoval, [6]) žádného práva, úkladem zlých, v nespravedlnosc obracoval. Zapal hospodine srdce jeho k milování milosci tvé skrzě mazánie tohoto oleje, jímžtos [7]) mazal · krále a proroky, aby spravedlnosc miluje, po cestě spravedlnosci ochotně lid veda, potom po skonání od tebe zpósobených v královej výsosci let věku jeho, k tobě přijíti zaslúžil, skrzě Krista hospodina [8]) našeho. Amen.

Počíná [9]) *sě opět jiná modlitva od krále našeho múdrého:* Všemohúcí věčný bože, jenžs Azaele na Syrii a Jehu [10]) na Israhel skrzě Heliáše, Davida a také Saula skrzě Samuele proroka za krále umazati [11]) kázal: daj, prosímy, rukama našima pomoc tvého požehnánie, a tomuto slúzě tvému N., jehožto dnes, ač nedóstojní, za krále svatým mazáním jsme umazali, dóstojný mazánie toho

---

[1]) Místo: národ člověčí, mají kromě ruk. 1 ostatní: lidské pokolenie. — [2]) vykúpiti 2, 3, 4. — [3]) prosíme 2, 4. — [4]) ihned 2, 4. — [5]) nepřietel ruk. — [6]) opravoval 2, 3. — [7]) Tak 1, ostatní: kterýmžtos. — [8]) pána 2, 3, 4. — [9]) Místo počíná — múdrého mají ostatní ruk. kromě 1 jen: modlitba. — [10]) Hyen 1; Hyenn 2. — [11]) zmaz. 2, 3, 4.

užitek daj a moc. Ustanov hospodine kněžstvo na ramenú [1]) jeho, aby byl silen, spravedliv, věrný, rozšafný, neustávalivý, nerozpačlivý, královstvie jeho a lidu tvého zprávce, nevěrných výbojce, spravedlnosci následovník, a zaslúženie a proviněnie odplatce, a cierkve tvé svaté a viery křesťanské obránce, k uozdobě a k chvále jména tvého slavného, skrzě Krista hospodina [2]) našeho. Amen.

A skonajíce [3]) *modlitvy, držením před ním subtile a dalmatiky,* [4]) *arcibiskup požehná, řiekaje tuto modlitvu:* Bože, králi králóv, a pane panujících, skrzě něhožto králi kralují, a zákonóv ustaviteli [5]) práva konají, rač milostivě požehnati toto [6]) králové rúcho, [7]) a daj, aby slúha tvój, král náš N., jenž je má nositi, okrášlením dobrých mravóv a svatých skutkóv [8]) před obezřením tvým stkvěl sě, a po časném životě věčnú chválu, ježto času nejmá, bez konce držal, [9]) skrzě Krista hospodina [10]) našeho. Amen.

Učině požehnánie rúcha, obleče jej v ně a inhed jemu bude mazati ruce, řiekaje tuto modlitvu: Mazaně buďte ruce této olejem svaceným, jímžto [11]) mazáni byli králové a proroci, a jakžto [12]) mazal Samuel Davida za krále, aby byl požehnaný a ustavený král v tomto království [13]) nad lidem tiemto, kterýžto hospodin buoh tvój dal tobě k upravování [14]) a k vládení. To on rač dáti, jenž s uotcem [15]) a svatým duchem živ jest a kraluje na věky věkoma. Amen.

Potom die: Hospodin s vámi. ℟. I duchem tvým.

---

[1]) rameni 2, 3, 4. — [2]) Tak 1, ostatní pána. — [3]) dokon. 2, 3, 4. — [4]) dyalm. 3. — [5]) ustanoviteli 3. — [6]) to 1. — [7]) raucho 3. — [8]) činóv 1. — [9]) držel 2. — [10]) pána 2, 3, 4. — [11]) kterýmžto 2, 3, 4. — [12]) jakožto 2, 3, 4. — [13]) v království v tomto 1. — [14]) opr. 2, 3, 4. — [15]) otcem 2, 3, 4.

Opět[1]) *modlitva:* Obezři, všemohúcí hospodine, jasným zrakem tohoto slavného krále N., a jakžs[2]) požehnal Abrahama, Isáka a Jakoba, taktéž jeho ščedrými požehnáními duchovné milosci se vší plností tvé moci obvlažiti a obliti rač. Daj jemu z rosy nebeské a z tučnosti země obížnosc obilé, vína a oleje, a všeho ovoče hojnosc, a ščedroscí božského daru dlúhé časy, aby za jeho kralevánie bylo zdravie těl u vlasci, a pokoj neporušený v králevství, a dóstojnosc slavná[3]) králové sieni největším blsktem králové moci všech sě stkvěla v uočí světloscí najsvětlejší, aby sě lsknula stkvěním přestkvúcím, jakžto blsktem[4]) největšie světlosci oblita vidiena byla. Daj jemu, všemohúcí bože, aby byl přesilný obrance vlasci, utěšitel kostelóv a klášterov svatých, s převelikú miloscí královeho darovánie, aby byl silnější všech králóv, přemahatel[5]) vrahóv, na sníženie[6]) odbojujících a pohanských národóv; a buď svým nepřátelóm dosci[7]) hrozen[8]) přenajvětší silú králové moci, knieżatóm a převysokým pánóm a věrným svého králevstvie tak byl veleben, mil a litostiv, aby sě jeho všickni báli a jej milovali, a králové z ledví jeho skrzě jeho budúcie časóv budúcích aby vyšli, a tak králevstvie zde mohl zpravovati všecko,[9]) aby po slavných časiech a sčastných[10]) tohoto věku radosti věčné u věčném blahoslavenství jmieti zaslúžil. A to on rač dáti, jenž jest živ a[11]) kraluje na věky věkoma. Amen.

Jiná[12]) *modlitva:* Ducha svatého milosc pokory našie řádem v tě obížná vstup,[13]) aby jakžto rukama našima

---

[1]) nemají 2, 3, 4. — [2]) jakožs 2, 3, 4. — [3]) sláva 1. — [4]) bleskem 2, 3, 4. — [5]) přemožitel 1. — [6]) Tak 1, ostatní mají súženie nebo súzenie. — [7]) velmi 2, 3, 4. — [8]) hrozný 2, 3, 4. — [9]) všechno 3. — [10]) zčast. 2. — [11]) jest živ a, nemá 1. — [12]) nemají 2, 3, 4. — [13]) sstup 2, 3, 4.

nedóstojnýma umazán [1]) olejem přirozeným, tučníš zevnitř, takéž jeho nevidomým mazáním umazán [2]) jsa, utučněn [3]) býti zaslúžil vnitř, a jeho duchovním mazáním svrchovaně vezdy [4]) umazán [5]) jsa, neslušností [6]) sě varoval vší myslí a jimi hrdati sě naučil anebo mohl, a užitečné věci duše tvé ustavičně mysliti, činiti i žádati mohl, s pomocí hospodina našeho Jezu [7]) Krista, jenž s bohem otcem a s týmž svatým duchem kraluje na věky věkoma. Amen.

Modlitva jakžto[8]) *dřieve:* Bože, jenž lidu mocí radíš ꝛc. *a tu modlitvu dokonaje, proměnť hlas, a die výše, podlé obyčeje prefacie, kteráž sě takto počíná:*

Na [9]) vše věky věkoma Amen. Hospodin [10]) s vámi. I s duchem tvým. Vzhóru [11]) srdcě mámy [12]) k hospodinu. [13]) Dieky čiňme [14]) hospodinu bohu našemu. Dóstojno [15]) a spravedlivo jest. Věru dóstojno a spravedlivo jest, pravé a spasivé, [16]) a my tobě vždychny [17]) a všady dieky vzdáváme. Hospodine, svatý otče, všemohúcí věčný bože, zvolených sílo, pokorných výsosti, jenžs [18]) na počátce skrzě prolitie potopy hřiechy světa tresktal, a skrzě holubici, větev oliví [19]) nesúcí, pokoj zemiem navrácený ukázals, a opět Arona, slúhu tvého, skrzě mazánie oleje kněžems ustanovil; a potom skrzě též masci vlitie na

---

[1]) zmazán 2, 3, 4. — [2]) mazán 4; zmazán 2, 3. — [3]) potučněn 3. — [4]) Tak 1, ostatní všudy. — [5]) zmazán 2, 3, 4. — [6]) neslušností — hr v slově hrdati nemá 1. — [7]) Ježíše 2, 3, 4. — [8]) jakožto a tak i níže, když slovo jakžto se vyskytá. — [9]) po všecky v. věkóv 3, 4; věkuov 2. — [10]) H. buď s vámi 2, 3, 4. — [11]) vzhuoru 2, 3, 4. — [12]) Tak 1, ostatní: máme. — [13]) ku pánu bohu našemu. — [14]) vzdávajme 3. — [15]) Hodné a spravedlivé 2, 3, 4; a taktéž o 4 slova dále. — [16]) spasitelné 2, 3, 4. — [17]) vždycky a všudy 2, 3, 4. — [18]) jenž 4. — [19]) olivú 1.

opravovánie lidu Israhelskému kněží a krále i proroky zčinil a oblíčej cierkve v uoleji[1]) obveselovati prorockým hlasem slúhy tvého Davida zvěstoval: prosímy,[2]) všemohúcí otče, aby skrzě tohoto stvořenie tučnosc tohoto slúhu tvého N. po†světiti tvým pože†hnáním ráčil a skrzě jej[3]) v podobenstvie holubice pokoj spravedlnosti[4]) lidu jemu poddanému dáti, a příklady Aronovy v boží službě snažně následovati, a královstvie výsosci v radách, v umění a spravedlnosci súdu[5]) veždy[6]) dojíti a oblíčej veselosci skrzě tohoto oleje mazánie a tvé pože†hnánie s tvú pomocí všiej[7]) osadě hotov jmieti kaž, a jenž si studnice nepotuchlé světlosci, a počátek věčné dobroty, králóv utěšitel, dobrého všeho přidavatel a dóstojenství dařitel, tvé nevypravené milosci sliby všemi prosímy,[8]) aby slúhu tvého N., jehožs k královégo dóstojenstvie výsosti chtěl povýšiti, múdrosci a všech jiných ctnoscí okrasú učiň okrášlena, a proto žeť jest tvój dar, že kraluje, buď tvé milosci, aby to sčascně činil, aby v základu viery, naděje a milosci ustaven jsa, hřiechóv plzkosci otržen jsa, nad vidomými[9]) i nevidomými vrahy vítěz učiněn, poddaného lidu přispořením, prospěšenstvím a bezpečenstvím obveselen, s ním pochotným milováním sjednán, pominutého královstva[10]) vladařstvie bez viny držal, a do věčného neskonaných radoscí tvú miloscí došel, skrzě Krista hospodina našeho, skrzě něhožto velebnosc tvú chválé andělé, modlé sě panstvie, třesú sě mocnosci, nebesa i nebeské ctnosci, i blahoslavená serafin[11]) s tovařišným[12]) veselím světie, s nimižto i naše hlasy aby do-

[1]) oleji 2, 3, 4. — [2]) prosíme 2, 4. — [3]) něho 2, 3, 4. — [4]) správností 1. — [5]) súdy 4. — [6]) všudy 2, 3, 4. — [7]) všie 2, 3, 4. — [8]) prosíme 2. — [9]) vědom 3. — [10]) královstvie 2, 3, 4. — [11]) serafim 1. — [12]) tovaryšným 3, 4.

pustiti kázal, prosímy, pokorným vyznáváním [1]) řkúce: *(Potom kuor die)* Svatý, svatý, svatý!

To skonaje [2]) *arcibiskup, vloží na kněze králový* [3]) *plášč, řka:* Vezmi plášč na čtyři hrana udělaný, skrzě něžto [4]) srozuměj, že čtyři cěsty světa božské moci jsú poddány, a nižádný móž sčastně [5]) kralovati na zemi, leč by jemu moc královánie byla dána s nebes.

Požehnánie meče králového. Uslyš, prosímy, [6]) hospodine, prosby naše, aby ten meč, jímžto tento slúha tvój N. žádá sě opásati, velebnosci tvé pravice požeh†nati a pos†větiti ráčil, aby obrana a zasloněnie mohl býti kostelóv, vdov, sirotkóv i všech bohu slúžících, [7]) proti ukrutnosci pohanské strach a síla, skrzě Krista pána našeho. Amen.

Potom ot biskupóv vezme meč knieže, [8]) *a s mečem stojí,* [9]) *aby věděl, že jemu jest všecko králevstvie poručeno, když die arcibiskup:* Vezmi meč skrzě ruce biskupově, kterakžkolivěk nedóstojně, však náměscvím a mocí svatých apoštolóv posvěceně, tobě královsky dán [10]) našeho požehnánie úřadem, na obráněnie svaté božie cierkve [11]) božsky [12]) zjednán. [13]) A buď pamětliv toho, o němžto žaltářník prorokoval, řka: Opaš sě mečem tvým na ledvie tvé přemocně, aby tiem [14]) a skrzě něj moc spravedlnosci činil těžkost zlosci mocně zkazil nebo zrušil, a svatú boží cierkev a jejie věrné zasloňoval a obraňoval, any méně pod věrú křivé křesťany, nežli křesťanského jména vrahy tupil a rušil. Vdovám a sirotkóm milostivě pomáhaj

---

[1]) vyznáním 3. — [2]) dokonaje 2, 3, 4. — [3]) královský 2, 3, 4. — [4]) jenžto uroz. 1. — [5]) sčastný 1. — [6]) prosíme 2. 4. — [7]) slúžijících 1. — [8]) nemají 2, 3, 4. — [9]) nemá 2, 3, 4. — [10]) den a našeho 3. — [11]) cérkve 2. — [12]) nemá 2. — [13]) zjed. 3. — [14]) jim.

a jich braň, opuščené [1]) oprav, opravené [2]) zachovaj, msci nespravedlnosci, potvrď dobře způsobené: aby to čině, moci vítězstvím oslaven a spravedlnosci následovník výborný, z tohoto světa spasitelem, jehožto podobenstvie ve jméno držíte, bez skonánie zaslúžil kralovati, jenž s uotcem [3]) v jednotě ducha svatého kraluje na věky. Amen.

Opásán pak mečem, takéž od nich vezme náramky, když to die arcibiskup takto [4]): Vezmi náramky přiesnosci a múdrosci a božského oklíčenie znamenie, skrzě něžto aby rozuměl, [5]) že všecka učiněnie tvá proti nepřátelóm vidomým nebo nevidomým mohú býti ohrazena skrzě Krista hospodina [6]) našeho.

Požehnánie prstene královho: Požehnaj hospodine a po†svěť prsten tento a pošli nadeň sedmer duch tvój jehožto slúha tvój požívaje, prstenem viery darován mocí najvyššieho bez hřiechu [7]) ostřiehán byl a všecka požehnánie, ježto v piesmě božském nalezena jsú, nadeň štědře stúpila, [8]) aby cožkolivěk požehná, duchovním požehnáním požehnáno bylo, skrzě Krista hospodina [9]) našeho. Amen.

Když arcibiskup bude jemu vkládati prsten na ruku, die tuto modlitvu: Vezmi královho dóstojenstvie prsten, a skrzě něj v tobě křesťanské viery poznaj znamenie. Neb jakžto dnes posazuji tě za hlavu a knieže královstvie a lidu, takéž aby byl trvající přispořitel a ustanovitel křesťanstvie a křesťanské viery, aby sčasten [10])

---

[1]) opuščeně 1. — [2]) opravenie 1. — [3]) otcem 2, 3, 4. — [4]) nemá 1; arcib. takto řka 2, 3. — [5]) rozoměl 2. — [6]) pána 2, 3, 4. — [7]) hřie 4. — [8]) sstúpila. — [9]) pána 2, 3, 4. — [10]) zčasten 2, 3; šťasten 4.

v diele, bohat u vieře, s králem králóv radoval sě skrzě něho, jehožto jest čest i chvála na věky věkoma. [1]) Amen.

Potom vezme meč, jímžto byl opásán, a jej bohu na oltáři oféruje, jenž hrabie jiných vyšší [2]) *aneb* [3]) *větčí, kterýž tu bude, vyplatí, a vyplatě před ním ponese. Když pak arcibiskup dá jemu žezlo a jablko* [4]) *die takto:* Vezmi žezlo, králové moci slovútný prut, to věz přiejmi prut moci, jímžto [5]) aby sám sě dobře zpravoval, svatú cierkev a lid křesťanský tobě od boha poručený královú mocí ot zlých obraň, křivé treskci, [6]) pravé upokoj, aby pravú cěstu držeti mohli, tvú pomocí oprav; sčastného královstvie do věčného vladařstvie s jeho pomocí došel, jehožto královstvie trvá na věky věkoma. [7]) Amen.

Opět die takto modlitvu: [8]) Přijmi proto prut moci a pravdy, skrzě nějž [9]) urozuměj, [10]) aby krásil o dobrotivých a zžasil [11]) zlé, bludné nauč, cestě pokluzlým ruky podaj, rozpraš pyšné a zdvihni pokorné; ať by otevřel dřví [12]) Jesus Kristus, hospodin náš, jenž sám o sobě die: Jáť jsem dřvi, [13]) skrzě mě kdož vende, [14]) spasen bude. A on, jenž jest klíč Davidóv a žezlo domu Israhelova, jež [15]) otevře a žádný nezavře, zavře a žádný neotevře, buď tobě pomocník, jenž vyvodí svázaného z domu žaláře, sedícieho v temnosci a scínu smrti, aby ve všem následovati jeho zaslúžil, o němžto prorok David prorokoval řka: Stolice tvá, bože, na věky věkoma; prut zpravenie prut královstvie tvého. A následuj onoho, jenž

---

[1]) věkuov 2. 3; věkóv 4. — [2]) vyšších 4. — [3]) nebo 4. — [4]) jabko 2. — [5]) kterýmžto 2, 3, 4. — [6]) trzesskczy 1. — [7]) věkóv 4. — [8]) nemá 2, 3, 4. — [9]) nějžto 3; něžto 2. — [10]) srozuměj 2, 3, 4. — [11]) skrotil 2, 3, 4. — [12]) dvéře pán náš Ježíš Kristus, jenž. — [13]) dvéře 2, 3, 4. — [14]) vejde 2, 3 4. — [15]) jenž 3.

die: Miluj spravedlnosc a nenáviď zlosci. Neb proto mazal tě buoh, bóh tvój olejem veselé na příklad onoho, jehožto před věkem umazal [1]) byl nad účascníky jeho Jesu Krista hospodina [2]) našeho, jenž s uotcem [3]) a s svatým duchem živ jest a kraluje na věky věkoma.[4]) Amen.

Po žezlu arcibiskup die tuto modlitvu: [5]) Všeho, [6]) hospodine, studnice dobrého a všech bože ustaviteli prospěchóv, daj prosímy slúzě tvému N. přijaté dobře zpravovati dóstojenstvie, a od tebe jemu danú čest rač posíliti, ucti [7]) jeho mimo všecky krále, tvým jeho požeh†náním vzbohať, a na stolici královstvie ustavičenstvím stvrď, navščev jeho u plodu, daj jemu dlúhosc života, za dnóv jeho aby vzdy vzchodila spravedlnosc, aby s radoscí a s veselím u věčném radoval sě království, skrzě Krista hospodina [8]) našeho. Amen.

Požehnánie koruny královy neb králové. Modlitva: [9]) Bože tvých věrných koruno, jenž na hlavách jich postavuješ korunu drahého kamenie, požeh†naj a po†svěť korunu tuto, aby jakžto [10]) ona rozličným kamením jest okrášlena, takéž slúha [11]) tvój, nositel jejie, mnohých předrahých ctnoscí darem tvú darující mílosci byl naplněn, skrzě Krista hospodina [12]) našeho. Amen.

Potom pokropí svacenú vodú na korunu, a pokadí jie biskup neb arcibiskup, i vstaví ji arcibiskup na hlavu přede všemi biskupy, a die tuto modlitbu: Vezmi korunu královstvie, kterážto ač nedóstojnýma, však biskupovýma

---

[1]) zmazal 2, 3, 4. — [2]) pána 2, 3, 4. — [3]) otcem 2, 3, 4. — [4]) věkóv 3, 4; věkuov 2. — [5]) modl. takto 2, 3. — [6]) Všemohúcí 4. — [7]) učistci 1. — [8]) pána 2, 3, 4. — [9]) modl. tato 1, 3. — [10]) jakožto 2, 3, 4. — [11]) slúhu tvého 4. — [12]) pána 2, 3, 4 a tak stále níže na konci modliteb přichází v 1 hospodin, v 2, 3 a 4 pán.

rukama na tvú hlavu jest vstavena, skrzě nižto svatosci chválu a česc a skutkóv moci zjevně znamenati rozuměj, a skrzě ni tě účastníkem [býti][1]) tajemstvie našeho nebuď nevědom. A tak jakžto[2]) my vnitřní pastýři a zprávcě duší jsmy[3]) rozumieni, takéž ty zevnitřně pravý boží následovník a hrdinný proti všem protivníkóm cierkve Kristovy obráncě, a králevstvie tobě ot buoha daného a skrzě úřad našeho požehnánie miesto apoštolóv i všech svatých poručeného statečný zprávcě a kralovatel prospěšný vždy aby[4]) byl, a mezi slavnými vítězi šlechetnoscmi drahého kamenie okrášlen a odplatú věčného ščestie[5]) korunován[6]) jsa, s vykupitelem a spasitelem Jezu Kristem, jehožto jméno a náměscvie nositi tě věřie,[7]) bez koncě sě radoval, jenž živ jest a kraluje buoh s bohem otcem na věky věkoma.[8]) Amen.

Jiná modlitva tato:[9]) Bože věčnoscí, knieže mocí, všech vrahóv přemahateli, požeh†naj tohoto slúhu tvého N., tobě svú hlavu nakloňujícieho, a v dlúhém zdraví a v prospěšném sčescie[10]) jej zachovaj, a kdež kolivěk pomoci tvé bude nazývati,[11]) brzo přispěj a zasloň a obraň. Daj jemu, prosímy[12]) hospodine, bohatstvie milosci tvé, naplň v dobrém[13]) žádosc jeho, korunuj jeho milosrdenstvím tvým,[14]) aby tobě hospodin dobrotivým náboženstvím ustavičně slúžil, skrzě Krista hospodina našeho.[15]) Amen.

---

[1]) nemají rukopisy. — [2]) jakožto 2, 3, 4 a tak všude níže. [3]) jsme 2, 3, 4. — [4]) nemá 2, 3, 4, — [5]) zčestie 2, 3; štěstie 4. — [6]) korunovaný 3. — [7]) wyerze 1. — [8]) věkóv 2, 3, 4 a tak níže všude. — [9]) Místo: jiná modlitva tato mají 2, 3, 4 jen modlitba. — [10]) zčescie 2, 3 a tak níže všude. — [11]) žádati 2, 3, 4. — [12]) prosíme 2, 4. — [13]) dobrých 1. — [14]) tvým — dobrotivým nemá 3. — [15]) nemá 1.

Potom kuor počne tuto antifonu: Zachovaj a buď muž, a drž přikázánie hospodina boha tvého, aby chodil po [1]) cěstách jeho a střehl ustavenie jeho a přikázánie jeho a svědečstvie i súdy jeho, a kam sě kolivěk obrátíš, potvrď tebe buoh.

Potom inhed [2]) *dějí požehnánie naň to, ježto na synodě* [3]) *řiekají;* [4]) *a počná sě takto:* Požehnaj tebe hospodin, a ostřiehaj tě, a jakžto chtěl tě nad svým lidem býti králem aneb králevú, taktéž na tomto světě sčastným a věčného sčestie dajť účastnosc. [5]) Amen.

Počná sě jiná [6]) *modlitva:* Žákovstvo a lid, jehožto chtěl [bóh] svú pomocí k tvému potvrzení sebrati, svým způsobením a tvým poručenstvím, předlúhé časy dajť sčastně opraviti Amen. Aby božieho napomínánie poslúchajíce, protivenstvie strádajíce, všeho dobrého plnosc majíce, tvého přikázánie věrnú miloscí poslúchajíce, na tomto světě tichosci požívajíce, věčné chvály nikdy nebyli odlúčeni. To on dáti rač, jenž kraluje na věky věkoma. Amen.

Potom korunován poctivě od biskupóv bude veden přes kuor od oltáře až do stolice, a kuor bude zpievati tuto responsoř: Žádánie duše jeho dals jemu.

Po responsoři die jemu [7]) *arcibiskup takto:* Stój a drž viec miesto, kteréžtos až dotavadto otcovým nadstúpením držal, [8]) dědickým právem tobě oddané, skrzě moc boha všemohúcieho a nynějšie poručenie naše, to věz všech apoštolóv i jiných sluh božích; a jímžto žákovstvo svatých oltářóv blíže uzříš, tiem jemu větší

---

[1]) v 1. — [2]) ihned 2, 3, 4. — [3]) sněmě 2, 3, 4. — [4]) řékati 1. — [5]) včas 3. — [6]) Slova: Počíná sě jiná: nemají 2, 3, 4. — [7]) jemu biskup aneb arcib. 3. — [8]) držel 2; držals 3.

v miestech podobných čest ukázati pomni, a[by] prostředník boží a lidský tě prostředníkem aneb prostřednicí žákovstva a osad učinil.

Na tomto miescě káže jemu siesti na stolici arcibiskup, řka: A na tej [1]) královstvie stolici potvrď tebe buoh a v království věčném s sebú kralovati kaž Jhesus [2]) Kristus, hospodin náš, král králóv a pán panujících, jenž s tebú živ jest v jednotě ducha svatého [3]) na věky věkoma. Amen.

Tehdy dá jim mír s celováním; všechen pak žákovský sbor, takému zprávci raduje sě, zvučici [4]) *chválu a vysokým hlasem mužským zpievati budú:* Tě [5]) Buoha chválímy. *A obec pak:* Hospodine pomiluj ny.

Slíb a vyznávánie královo před stolicí, před bohem a před lidem i žákovstvem, tento jest: [6]) Vyznávám a slibuji před bohem i anděly jeho nynie a potom viec zákon a spravedlnosc i pokoj svaté božie [7]) cierkve a lidu mně poddanému podle moci a vědomie zachovati a činiti, zachováním milosrdného vzezřenie, jakož to s radú věrných našich najlépe nalezti moci budu, a biskupóm kostelóv božích dóstojnú a řádnú čest ukazovati, a to což od ciesařóv a králóv kostelóm jim poručeným dáno neb navráceno jesc, bez porušenie zachovati, opatóm a hrabiem i nádobám kostelním podobnú česc podlé rady věrných našich činiti. Amen.

---

[1]) té 2, 3, 4. — [2]) Ježíš 2, 3, 4. — [3]) sv. buoh 2. — [4]) zvučiti 1. — [5]) Tebe 1. — [6]) tento jest nemají 2, 3, 4. — [7]) nemá 3.

II.

Řád na požehnání králové.

Jižto[1] *mají světiti inhed,*[2] *když sě*[3] *skoná svěcenie královo, tiemto činem. Inhed korunovavše jeho, a ji když požehnati a korunovati káže: tehdy prostovlasá a*[4] *s uotkrytú*[5] *hlavú dvěma biskupoma bude dovedena před oltář, a tu položéci sě před oltářem, má sě modliti; kterážto od biskupóv zdvižena z modlitvy, má opět hlavy pokloniti. To učiniece, arcibiskup die tuto modlitbu:*

Všemohúcí a věčný bože, studnicě a počátku vše dobroty, jenž ženského národu křehkosci nikakež[6] nezamietaje protivíš sě, ale miloscivě přijímaje radějí zvoluješ, a jenž mdlé světa zvoluje, silné všelikě pohaniti's[7] umyslil, jenž také[8] k věčné chvále své mocí tvého vítězstvie, v ruce Judit ženy[9] ukrutného nepřietele lidu židovského, když nad ním kralovati chtěl, vydati si ráčil: vzezři, prosímy[10] hospodine, na modlitvu pokory našie, na tuto slúhu tvú N., jižto pokorným ná-

---

[1]) kterúžto 2, 3, 4. — [2]) ihned 2, 3, 4 a tak níže. — [3]) nemají 2, 3, 4. — [4]) nemají 2, 3, 4. — [5]) odkrytú 2, 4; ckrytú 3. — [6]) nikterakež 2, 3; nikterake 4. — [7]) pohaněti 2, 3, 4. — [8]) také věčné chvály 2, 3, 4. — [9]) ženy, když židovského lidu nad ukrutným nepřietelem kralovati chtěl, vzezři pr. 2, 3, 4. — [10]) prosíme 2, 3.

boženstvím za královu sme [1]) volili, požehnání tvých dary rozmnož, a ji pravicí tvé moci vždycky a vezde [2]) obklič; buď scienem tvého daru odevšad mocně zasloněna, aby vidomého i nevidomého vraha zlosci vítězsky vybojovati mohla, a s Sarú a s Rebekkú, Liú [3]) a Rachel, poctivými a blahoslavenými ženami, plodem života svého obtiežena nebo vzplozena býti zaslúžila, na okrášlenie všeho královstvie a stavu svaté božie cierkve opravovánie a také zasloněnie, skrzě Krista hospodina našeho, jenž z neporušeného blahoslavené panny Marie břicha narodiv sě, navštíviti a obnoviti tento svět ráčil jest, jenž s tebú živ jest v jednotě ducha svatého [4]) a kraluje na věky věkoma. Amen.

Opět jiné žehnánie před oltářem též královny před knieżaty a pány skrzě arcibiskupa řiekajícieho: [5]) Bože, jenž sám jmáš [6]) nesmrtelnosc a v světlosci přebýváš nepřístupné, jehožto rozšafnosc v svém zpósobení nemýlí sě, jenžs učinil, ježto budúcie jsú, a zoveš ta, ježto jsú, jakžto ta, ježto [7]) nejsú, jenž pyšné pravým skrovenstvím s kněžstvie smietáš, a pokorné miloscivě na výsosc vzvodíš: nevypraveného milosrdenstvie tvého pokorně [8]) prosímy, aby, jakžto Hester královnu dle židovského zdravie z vězenie nebo z uokov zproščenú do krále Asverovy komňaty [9]) a královstvie jeho účascnosci [10]) jíti's kázal: takéž tuto slúhu tvú pokory našie požehnáním a křesťanské osady spasenie — dle k duostojnému a vysokému krále našeho zdávání milosrdně jíti pójč, aby v královho u manželství slibu vezdy [11]) přebývajíci sty-

[1]) jsme 4. — [2]) všudy 2, 3, 4. — [3]) s Liú a s Ráchel 2, 3, 4. — [4]) sv. buoh 2, 3, 4. — [5]) řkúcieho 4. — [6]) máš 2, 3, 4. — [7]) nemá 1. — [8]) pokorní 1. — [9]) komniety 2, 3. — [10]) wčastnosti 3. — [11]) všudy 2, 3, 4.

*

dliva, blízkú panenstvie palmu zdrženie mohla obdržeti, a hospodinu [1]) bohu živému a pravému ve všem a nade všecko slíbiti sě ustavičně žádala, a tě nadechnúcím,[2]) což tobě libo jest, vším srdcem skonala. Amen.

Znamenati jest, že sukně králové i košile mají býti otevřené napřed i na zad až do pásu; a kněz arcibiskup má ji mazati na kříž svatým olejem na hlavě, na prsech i na plecí, a řéci, když ji maže, takto: Ve jmě otcě i syna i svatého ducha prospěj tobě toto mazánie svatého oleje ke cti a k věčnému potvrzení na věky věkoma. Amen

Potom modlitva po mazání tato:[3]) Svatého ducha milosc, pokory našie úřadem, v tě plna vstup, a jakožto rukama našima nedóstojnýma olejem přirozeným omyta tučnieš zevnitř, takéž jeho nevidomým mazáním umazaná[4]) utučněna býti zasluž vnitř, a jeho duchovným mazáním svrchovaně vždycky omyta neslušnosci varovati sě a hrdati naučila vší myslí, aby užitečné duše tvé vždycky mysliti, žádati i činiti mohla, s pomocí hospodina našeho Jhesu Krista, jenž s bohem otcem i svatým duchem kraluje na věky věkoma. Amen.

Modlitva: Všemohúcí věčný bože, připlovúcí duch tvého požeh†nánie na slúhu tvú N. pro nás modlijície miloscivě vzlij, a kteráž skrzě ruce našeho vzloženie dnešní den králevá ustanovena jest, svěcenie tvého dóstojna a zvolena aby ostala a nikdy potom od tvé milosci odlúčena byla jakžto nedóstojná, skrzě Krista hospodina našeho. Amen.

---

[1]) pánu 2, 3, 4. — [2]) nadchúcím 1. Latinsky: te inspirante. — [3]) nemají 2, 3, 4; po pomazánie 3. — [4]) zmaz. 2, 3, 4.

Po této modlitvě dá králové žezlo arcibiskup, jiného zpósobenie než královo žezlo, ale prut podobný prutu králevu, bez modlitv, a pak vzloží prsten na prst jejie arcibiskup, [1]) *řka takto modlitvu:* [2])

Vezmi prsten viery, znamenie přiesnosci, jímžto [3]) aby mohla všech kacieřských zlostí varovati sě, a pohanské národy mocí boží tisknúti a ku poznání pravdy přijíti, skrzě Krista hospodina našeho. Amen.

Jiná modlitba: Bože, jehožto jest všecka moc a dóstojenstvie, daj slúžě své [4]) N., znamením tvé viery, prospěšné jejie dóstojenstvie skonánie, v němžto aby tobě vždycky ustavična [5]) ostala, a tobě ustavičně slíbiti sě žádala, skrzě Krista hospodina našeho. Amen.

Požehnánie koruny králové počíná sě takto: Bože, tvých věrných koruno, jenž na hlavě jich pokládáš korunu z kamenie drahého, požeh†naj a pos†věť korunu [6]) tuto, aby jakožto ona rozličným drahým kamením jest okrášlena, takéž slúha tvá, nosce jejie, mnohým drahého [7]) kamenie ctnoscí darem tvú ščedrú miloscí naplněna byla, skrzě Krista hospodina našeho. Amen.

Tehdy má jie vstavena býti koruna na hlavu od arcibiskupa, kteréžto vstavenú mají vzdržovati se všech stran šlechtici češčí. Arcibiskup pak má řéci, vstavuje korunu, tuto modlitvu: Vezmi korunu chvály, čest veselé, aby stkvúcie stkvěla sě a věčným radováním korunována byla. Amen.

Modlitva opět: [8]) Úřadem našeho dóstojenstvie za králevú slovútně požehnaná, vezmi korunu královho

---

[1]) nemá 1. — [2]) nemá 2, 3, 4. — [3]) kterýmžto 2, 3, 4. — [4]) tvé 4. — [5]) ustavičně 4. — [6]) koruny této 3. — [7]) mn. drahým kamením 3. — [8]) nemají 2, 3, 4.

zvýšenie, kterážto ač nedóstojnýma,[1]) však biskupíma[2]) rukama na tvú hlavu vstavena jest; a proto jakožto[3]) zevnitř zlatem a drahým kamením okrášlena stkvie sě, takéž vnitř zlatem múdrosci a ctnoscmi drahého kamenie okrášlena býti snaž sě, aby po záščí tohoto světa, s múdrými děvičemi[4]) choti věčnému, hospodinu našemu Jhesu Kristovi, dóstojně a slavně vstřieci vyndúci,[5]) nebeského královstvie sieni ve dvéři zaslúžila vjíti,[6]) s pomocí hospodina[7]) našeho Jhesu Krista, jenž s bohem otcem a svatým duchem živ jest a kraluje na věky věkoma. Amen.

Počíná sě jiná modlitva:[8]) Všeho hospodine studnice dobrého, a všeho prospěšenstvie dárcie, daj slúzě tvej[9]) N. došlé dobře zpravovati dóstojenstvie, aby od tebe jie[10]) danú chválu dobrými skutky mohla utvrditi, skrzě Krista hospodina našeho. Amen.

Po tej[11]) *modlitvě šlechtici, ježto korunu vzdržují, povedú ji k stolici, poctivě připravené,*[12]) *a tu ji posadie; a s ní bude šlechetná abatyše svatého Jiřie na Pražě zákona svatého Benedikta, kterážto pro své dóstojenstvie pozvána a prošena při korunování královej*[13]) *vždy má býti; a okolo nie stanú šlechtici a panie urozené královstvie Českého. Pak v uobětovánie*[14]) *a míru nošenie a božieho těla přijímánie ovšem řád králový dřieve znamenaný zachován má býti.*

Žehnánie koróhve: Nakloň hospodine ucho tvé k modlitvě našie pokory, a skrzě orodovánie svatého Michala

---

[1]) neduostoj. 4. — [2]) biskupovýma 2, 3, 4. — [3]) jakto 1. — [4]) pannami 2, 3, 4. — [5]) vyjdúci 2, 4; vyjdúce 3. — [6]) vníti 1. — [7]) pána 2, 3, 4. — [8]) Počíná sě jiná nemají 2, 3, 4. — [9]) tvé 2, 3, 4. — [10]) jiej 1; jíž 3. — [11]) té 2, 3, 4. — [12]) připravenú 1. — [13]) králové 2, 3, 4. — [14]) obět. 2, 3, 4.

archanděla tvého a pána nebeských ctnoscí, daj nám pomoc pravicě tvé, aby jakožs [1]) požehnal Abrahama nad pěti králi svítězujícieho, a Davida krále, v chvále tvého jména vítězské boje činícieho, tak [2]) požeh†nati a osvie†titi rač tuto korúhev, kterúžto na obranu svaté cierkve proti nepřátelské ukrutnosci nosie, aby ve jmě tvé věrní a obraňující lidu tvého po nie [3]) jdúce, skrzě moc svatého kříže vítězscvie nad nepřátely dobyvše, radovali [4]) sě, jenž s uotcem [5]) a svatým duchem živ jsi a kraluješ na věky věkoma. Amen.

Tu sě dokonává korunovánie. A potom budú čísti čtenie svatého Matúše, [6]) *a tak sě počíná:* [7])

V onom času odšedše licoměrníci, učinili radu, aby Jhežíše popadli v řeči. I poslachu k němu [8]) mlazšie své s Herodiány, [9]) řkúce: Mistře, viemy, že jsi spravedlivý a cěstu boží v [10]) pravdě učíš, a nenie tobě péče o žádném, ani hledíš na osobu lidskú: slušie-li dáti daň ciesařovi, [11]) čili nic? Poznav [12]) pak zlosc jich Jhežíš, vece: Co mne [13]) pokúšiete, pokrytci? ukažte mi peniez platní. [14]) A oni obětovachu [15]) jemu peniez. [16]) I vece jim Ježíš: Čí jest [17]) tento obraz a nápis? Vecechu jemu: Ciesařóv. Tehdy vece jim: Proto vraťte, [18]) což jest ciesařovo, ciesařovi, [19]) a což jest božieho, [20]) bohu.

---

[1]) jakožtos 1. — [2]) nemají 2, 3, 4. — [3]) niej 1. — [4]) raduovali 1. — [5]) otcem 2, 3, 4. — [6]) Matěje 1. — [7]) a tak sě počíná nemají 2, 3, 4. — [8]) k němu nemá 1; služebníky své 2, 3, 4. — [9]) Herodesovými 3. — [10]) u 1. — [11]) ciesaři 2, 3, 4. — [12]) Ale poznav zl. 3. — [13]) mě 3. — [14]) danní 3. — [15]) podali 3. — [16]) penieze 3. — [17]) je to 1; jest toto ob. 3. — [18]) dajte 2, 3, 4. — [19]) ciesaři 2, 3, 4. — [20]) božie 1.

Znamenati jest, když budú čísci čtenie, král i[1]) *králová mají složiti koruny své. A když odečtú čtenie,*[2]) *větčí mezi arcibiskupy nebo biskupy vezme knihy čtenie, i donese královi, aby celoval,*[3]) *a potom královej, potom arcibiskupovi, ježto měi slúží.*

Credu[4]) *dějí a*[5]) *offertoř:* Slyš hlas modlitvy mé, králi mój a bože mój! nebo k tobě modliti sě budu, hospodine!

Po offertoři šlechtici a páni povedú krále k oltáři, korunu jeho před ním nesúc; král pak má oběrovati jeden chléb bielý, střiebrnici plnú vína, a zlata, jakžto královému dóstojenství zdáti sě bude podobno. A králová takéž bude oběrovati. A jdúce k oltáři, i zasě sě vracujíce, meč vytržený ponesú před králem.[6]) Následuje:

Dary[7]) prosímy[8]) hospodine obětovánie posvěť, aby i nám jednorozeného tvého tělo a krev bylo, i slúžě tvému králi našemu N., na obdrženie duše i těla zdravie, a na konánie poručeného úřadu, tě darujícím,[9]) vždycky prospievati,[10]) skrzě téhož Krista hosp. našeho. Amen.

Slovútné požehnánie na krále a na lid, před Agnus dei: Všemohúcí bože, ducha tvého nás zbohať veselím; a králi našemu cierkevného pokoje požívati daj v tichosci. Anděla svého[11]) svatého vezdy[12]) jemu stráži daj a obránci, a tak jemu jako nám ctnoscí svatých daj posilenie.[13]) Amen. Okolek králevstvie jeho za dnóv jeho

[1]) a 1. — [2]) čt. vetčí arcib. nebo větší mezi biskupy 2. — [3]) polibil 3. — [4]) Credo 2. — [5]) nemají 1, 2, 4. — [6]) Ruk. mají: kralem. Secretum. Po slově tom následuje v 3: Tuto sě znamená secretum. Že však v latinském řádu korunovačním jest sequitur a slovo secretum na tom místě nejasno zůstává, drželi jsme se latinského textu, a přeložili jsme slovo sequitur. — [7]) Daj 3, 4. — [8]) prosíme 2, 4. — [9]) te largiente v textu lat. — [10]) prospievali 2. — [11]) tvého 1. — [12]) všudy 2, 3, 4. — [13]) posilněnie 2, 3, 4.

pokoj obklič poctivý, a kamžkoliveˇk sě obrátí, jeho protivníkóv mysl umdlena buď smucujíc sě,[1]) a všeho v nás duchovenstvie hojnosc buď[2]) skrovna. Amen. To on dáti rač, jenž s uotcem[3]) a s duchem svatým živ jest[4]) a kraluje na věky věkoma. Amen.

Jiné žehnánie na krále takto[5]) *jest:* Všemohúcí buoh, jenž tě lidu svého chtěl býti zprávcí, on tě nebeským požehnáním světě, věčného královstvie dajt býti účastníkem. Amen. A pójč[6]) tobě proti všem viery křesťanské nepřátelóm vidomým a také nevidomým vítězscvie slavné a pokoje i odpočívánie[7]) cierkevného sčastného[8]) tě učiň dalece i širocě základcí. Amen. Aby tě vladařstvie královské[9]) držéce, lid tobě poddaný křescanského zákona práva ostřiehaje, odevšad bezpečen, pokoje tichého požíval, a tě v sboru svatých ustaviti ráčil, a věčným sčestím[10]) tudiež za jedno s tebú radovati sě zaslúžil. To on dáti rač, jehožto královstvie a ciesařstvie bez koncě trvá[11]) na věky věkoma. Amen.

Opět znamenati jest, že ten, jenž jest dal králevi[12]) *čtenie cělovati,*[13]) *má po Pax domini vzieti mír od arcibiskupa mši slúžícieho, a nésci královi*[14]) *i králové s kniehami: a po něm všeckni arcibiskupové i biskupové dadie celovánie*[15]) *míru jeden po druhém královi na své stolici sedíciemu.*

Opět znamenaj, že po umytí anebo v umývánie arcibiskupovu, neb po mši, zdáli sě podobno, opět kniežata

---

[1]) smucujície ruk. — [2]) bude 3. — [3]) otcem 2, 3, 4. — [4]) Místo: a kraluje — Amen má 3 etc. — [5]) takto jest, nemají 2, 4; místo těch slov má 3 na krále Jeho Milost. — [6]) puojč 3. — [7]) odpočinutie 2, 3, 4. — [8]) zčast. 2, 3. — [9]) královstvie 2, 3, 4. — [10]) zčestím 2; štěstím 3, 4. — [11]) trra 1. — [12]) králi 2, 3, 4. — [13]) líbati 3. — [14]) králi 2, 3, 4 a tak níže. — [15]) polibenie 3.

nebo šlechtici přivedú krále před oltář, a tu přijme tělo a krev boží z ruky arcibiskupovy mši slúžícieho.

Communio: [1]) Urozuměj volánie mé, přichyl sě k hlasu modlitvy mé, králi mój a bože mój! nebo k tobě vzmodlím [2]) sě, hospodine! [3])

I hned die [4]) *complendu:* [5]) Toto nás obcovánie hospodine učisc od hřiechu, a slúhu tvého N. krále našeho ote všeho obraň protivenscvie, aby cierkveného [6]) pokoje obdržal [7]) tichosc, a po [8]) tohoto světa pominutí k věčnému došel dědictví, skrzě pána našeho Jhesu [9]) Krista, jenž s tebú živ jest a kraluje [10]) v jednotě ducha svatého na [11]) vše věkóv věky. Amen.

Tuto sě dokonává řád korunovánie králova i králové Českého králevstvie.

Tuto pak počíná sě řád obláčenie královéhо, k jeho velebnosci ukázanie neb k súdu. Ale dřéve, než sě obleče před rúchem die tento žalm: Proč sú sě rydali národové; *a onoho žalmu tyto verše:* Strach boží svatý bydlí na věky věkoma; práva hospodinova věrna sama v sobě, *až do konce toho žalmu, a potom inhed oblekú jej.*

A najprvé, obláčeje [12]) *sě v sukni, die:* Abych miloval pravdu a nenáviděl zlosci, protož umazal [13]) mě bóh, bóh mój, olejem veselé nad dědice mé.

Potom obuje sě v střevíce [14]) *králové,* [15]) *řiekaje tento žalm:* Sviecenie nohám mým slovo tvé a světlo stezkám

---

[1]) communie 2, 3, 4. — [2]) modlím 2, 3. — [3]) h. muoj 3. — [4]) I hned die, nemají 2, 3, 4. — [5]) complenda 2, 3, 4. — [6]) cierkevného 2, 3, 4. — [7]) obdržel 2. — [8]) a po dokonánie tohoto sv. k věčnému 2, 3, 4. — [9]) Ježíše 2, 3, 4. — [10]) kr. buoh 2, 3, 4. — [11]) Místo na vše věkóv věky mají 2, 3, 4: po všecky věky věkóv. — [12]) obleče 1, 3. — [13]) zmaz. 2, 3, 4. — [14]) třevice 2. — [15]) královské 2, 3, 4.

mým; přisáhl sem a ustavil sem ostřiehati súdóv [1]) spravedlnosci tvé; ponížen sem až ovšem hospodine, obživ mě podlé slova tvého; volnosci úst [2]) mých dobře libé učiň, hospodine, a súdóv [1]) tvých nauč mě; duše má v rukú mú veždy, a zákona tvého nezapomněl sem; položili sú hřiešníci osidlo mně, a od přikázánie nezblúdil sem; dědinú získal sem svědectvie tvá na věky, nebo veselé srdce mého jsú; přichýlil sem srdce mé k činění spravedlností tvých u věk pro odplatu.

Potom vezme náramky, řka: Jenž učí k šermování ruce moje [3]) a prsty mé k bojování; a položil jest jakožto lučišče [4]) mosazné ramena má.

Potom vezme dalmatiku, řiekaje: Oblec [5]) mě hospodine u [6]) pancieř spravedlnosci, a dielem síly obklič mě.

Potom vezme rukavicě, řiekaje: Nalezl mě hospodin, slúhu svého; olejem svatým svým umazal [7]) ruce moji, ruka pak jeho pomáhatí bude mně.

Potom vezme prsten, řiekaje: Vezmu [8]) královského [9]) dóstojenstvie prsten a křesťanské viery znamenie.

Potom plášč [10]) *s záponú vezme, řiekaje:* Oblekl mě hospodin v rúcho zlatem tkané, a nemiernými [11]) záponami okrášlil mě.

Vstaví potom korunu na hlavu, řiekaje toto: Pomenšil si mne málem méně od andělóv, chválú a čstí korunoval si mě, a ustavil si mě nad diela rukú tvú; ztučnil si v oleji [12]) hlavu mú, a čieše má zapojujície,

---

[1]) suduov 2, 3. — [2]) usc ruk. — [3]) mé 2, 3, 4. — [4]) lučiště 2, 3, 4. — [5]) Oblec — rukavicě řiekaje nemá 4. — [6]) v 3, 4. — [7]) zmazal 2, 3, 4. — [8]) vezmi 3, 4. — [9]) kralovského 2, 3, 4. — [10]) plášt 2, 3, 4; plášt a záporu 3. — [11]) nesmiernými 2, 3, 4. — [12]) v uoleji 4.

kak [1]) přesvětlá jest, a milosrdie tvé následuje mě [2]) po vše [3]) dni života mého.

Potom žezlo vezme, řkaje: Metla tvá a kyj tvój, ta mě utěšila sú, metla zpravenie, metla královstvie tvého.

Potom jablko vezme, řiekaje: Lid, jenžtos [4]) posadil v rukú, zdráv učiň hospodine, a požehnaj dědičství tvému, a vládni jimi, a pozdvihni jich [5]) až u [6]) věky.

Potom, k stolici jda, die: Hospodin chuda činí a vzbohacuje, ponižuje a [7]) povyšuje: vzkřěšuje ot země pracného a z bláta vyvodí chudého; aby jej usadil [8]) s knieżaty a stolici chvály držal. [9]) A chvály božie držely sú stěžeje země, a uložil na nich svět; nohy svatých svých zachová a nemilosciví ve tmách skrčie sě; neb v síle svej [10]) mocen bude muž. Hospodina budú sě báti protivníci jeho, a nad nimi bude zvučeti [11]) v nebesiech: hospodin bude súditi krále země a dá vladenie královi svému a povýší rohu mazaného svého.

Po oblečení die žalm: [12]) Hospodine, v moci tvej uzdravuje sě král, a v spasiteli tvém veselí sě náramně.

Než má-li býti súd, před žalmem: Proč jsú sě vzrydali [13]) národové, *má řéci:* Blažený muž, jenž nepostúpil po radě nemiloscivých.

---

[1]) kterak 2, 3, 4. — [2]) mne 2, 3, 4. — [3]) všecky 2, 3, 4. — [4]) kterýžtos 2, 3, 4. — [5]) je 1. — [6]) na věky 2, 3, 4. — [7]) i 3. — [8]) posadil 2, 3, 4. — [9]) držel 2. — [10]) své 2, 3, 4. — [11]) vzvučeti 3. — [12]) die tento žalm 4. — [13]) vrzydaly 1.

III.

ŽIVOT SV. VÁCLAVA.

Život sv. Václava.

Když tomu všemohúcie milost [1]) božie chtěla, aby sě viera křesťanská spoře rozmnožila, [2]) Svatopluk moravský král, od svatého Cyrilla, [3]) moravského arcibiskupa, svatý křest jest přijal. A potom když bratr svatého Cyrilla [4]) jménem Metudius po jeho skončení miesto něho moravským arcibiskupem [5]) byl učiněn, [6]) tehdy [7]) české slovútné knieže jménem Bořivoj a jeho bohobojná kněžna svatá Ludmila v tom městě, ježto Velehrad slove, tu ježto [8]) tehdy moravského arcibiskupstvie stolec i hlava [9]) bieše, v kostele svatého Víta od blaženého arcibiskupa Metudia oba svatý křest sta [10]) přijala. V těch časiech to šlechetné [11]) knieže české Bořivoj jměl jest dva syny, jeden slul Spitigneus a druhý Vratislav. Tehdy [12]) Spitigneus nemnoho na světě přebyv, umřel, a Vratislav po něm v Čechách kniežetem byl [13]) ostal. Potom to slovútné knieže Vratislav [s] svú kněžnú, jiejžto [14]) jméno bylo Drahomiř, [15]) jměl dva syny, sva-

---

[1]) m. chtěla buožie 2. — [2]) vzmnožila 2; vzplodila 3. — [3]) Quyrylla 3. — [4]) Quirylla 3. — [5]) biskupem 2. — [6]) učinil 1. — [7]) tehda 2, 3. — [8]) jest 2. — [9]) st. i sláva 2, 3. — [10]) jsta 2. — [11]) nemá 2. — [12]) tehda 2, 3. — [13]) nemá 2, 3. — [14]) jež 3. — [15]) Dragomiř 1, a tak i níže, ač na jednom místě rukop. 1. též Drahomiř přichází.

tého Václava a nemilostivého Boleslava. A když Vratislav knieže s pravým srdcem křesťanskú vieru milováše, na to jeho kněžna Drahomiř nic netbala, ale pohanských modl sě vždy přidržieše. Potom po těch časiech to šlechetné knieže Vratislav svého syna svatého Václava tiem úmyslem, aby potom českým knieżetem byl, svatej Ludmile jeho chovati poručiv, skončal. A jeho kněžna Drahomiř, v druhého syna Boleslava sě uvázavši, ku pohanským modlám jeho všemi činy vedieše.[1]) Ale předrahý ten květ, první v českej zemi v svatej vieře vzkvetlý, svatá Ludmila, vnuka svého,[2]) svatého Václava, svatému čtení podlé křesťanskej[3]) viery jeho učieci chováše. Tehdy[4]) milostivý utěšitel duch svatý tak toho dietěte srdce vnitřním vdešením byl rozpálil, ež[5]) jeho svatá učenie, jako světlé jiskry od něho jdúc, sě stkviechu a jeho osviecené promluvenie jako plovúcie stredí[6]) sladcě od jeho svatých úst pocházieše, pro něžto[7]) skrzě jeho svatého slova snažné kázánie všecka Česká země slavně jest osviecena, netolik slovem ale i rozličným příkladem; neb sě tak o jeho svatej[8]) milosti píše, ež[9]) jest byl přečistého života, své tělesenstvie bez poškvrny choval, a vždy žádaje, kak by[10]) pro Jezu Krista svú krev prolil, pro nižto[11]) spravedlnost svaté viery ne tajně ale zjevně kázáše, vždy sě bohu[12]) nábožně modlil, bedlivě ve dne i v noci boha následuje ve všech svatých skutciech, v almužnách,[13]) u milosrdí i u pokoře nad jiné své rovně

[1]) vedla 3. — [2]) nemá 1. — [3]) křesťanské 3. — [4]) tehda 2, 3 a tak i níže. — [5]) že 3. — [6]) srdce 2; strdí 3. — [7]) Ruk. 1 má: pro ježto, ale slova ta jsou přetržena. — [8]) svaté 2. — [9]) že 3, a tak vždy níže. — [10]) kterak by 3. — [11]) něžto 1. — [12]) buohu 1 a níže vždy buoha, buoží a p. tentýž ruk. — [13]) alm. *milosrdenství.*

znamenitě prospieval. Těch časuov ta [1]) závistivá Drahomiř, nemilostivá pohanka, žádajíc nad svú ctí, [2]) svatú Ludmilú, kněžstvo České země obdržeti, dva šeředná [3]) násilníky, jimažto jména byla Thuman a Guman, do Tetína [4]) na hrad posla, [5]) aby tam jevše věrnú boží služebnici, svatú Ludmilu, zahubila. A tak sě jest [6]) stalo: od tú dvú jest udávena a ta svatá duše do nebes vzata. Potom ta [7]) nemilostivá pohanka Drahomiř jala sě křesťanuov nenáviděti a jim mnoho zlého činiti; ale syn jejie, svatý Václav, vieru křesťanskú, jakž jeho byla svatá Ludmila, babka jeho, naučila, tvrdě držieše, navracije [8]) zasě jí rozehnalé křesťany, [9]) a jim milostivě v jich potřebách pomáhaje. Tu [10]) také zvláščí pokoru činieše, ež oplatky tajně peka a z hroznóv víno svýma [11]) rukama vydavuje k božiej službě po kostelích dáváše; často také drva a jinú potřebu [12]) chudým vdovám [13]) pracným i rozličným sirým lidem tajně v noci nosieše.

Těch časuov Kúřimské knieže vida božieho slúhy velikú [14]) pokoru a jeho na svej mysli potupenie [15]) nesa, jal sě kněžství České země překážeti [16]) rozličně i veliké násilé činiti, tak ež musil svatý Václav s velikú vojskú na pole [17]) proti němu táhnúti, nedada [18]) své země viece hubiti. Jehožto zástup Kúřimské knieže potupiv, s svým zástupem proti němu také na pole vyjel a s ním sě k boji zamluvil. Jemužto svatý Václav po poslu vzkázal

---

[1]) nemá 3. — [2]) Tak 2; ctcí 1; ccí 3; t. j. tchyně. — [3]) seřadná 1. — [4]) Tethyna 1. — [5]) poslala 1, 3. — [6]) i 2. — [7]) nemají 1 a 3. — [8]) navracuje 3. — [9]) křesťané 3. — [10]) To 1. — [11]) s svýma 2. — [12]) podřebu 1. — [13]) vduovám 1. — [14]) velikú pokoru a nemá 1. — [15]) postupně 1. — [16]) překázati 1. — [17]) na pole nemá 2. — [18]) nedada — hubiti nemá 3.

a řka: Když žádáš nad mým kněžstvím [1]) vévoditi, cožť [2]) je toho potřeba, aby ti u boji zbiti byli, nad nimižto chceš panovati? Jáť tvých lidí krve prolitie nežádaji; [3]) jestliť se mnú boj lib, nade mnú nad samým [4]) svítěžě, panujž nade všemi mými, a pak-liť já tě přemohu, ale ať tvoji pod mú moc slušejí. Tomu poselství knieže Kúřimské vesele [5]) povolil, aby [6]) ta smlúva byla s uobú stranú otvrzena, tak jakžby nikde [7]) jima pomáhati nesměl, jakžto sě jest i stalo. A když tě kniežetě proti sobě na sědánie jdiesta [8]) a obě vojscě na tom přihledání stásta, v tu hodinu anděli s nebes sstúpivše, nad svatým Václavem sě vznášiechu a kříž stkvúcí před jeho tváří svatú sě blščieše. [9]) To Kúřimské knieže uzřev, před svatým Václavem na zemi padl, prosě, aby mu ráčil svuoj hněv odpustiti. Jemužto svatý Václav večě: Vrať sě domóv [10]) s pokojem a měj na svém dosti, jáť tvého nežádaji.

Potom po malých časiech svatý Václav, aby k ciesařovu dvoru jel, byl [11]) pozván. A když tam přijel, od ciesaře i ode všech kniežat ctně [12]) přijat a tu u pilných ciesařových radách znamenitě [13]) nade vše [14]) jiné u [15]) múdrosti poznán. A když jednoho jitra v ciesařovu radu pozván a pro velikú práci, jižto zvlášče v noci [16]) bohu sě modle nesl, rozličně sě trudil, v radu přijieti sě [17]) zapozdil, tehda ciesař s kniežaty [mně], by sě pro svú hrdost přijieti oblenil, to byl tak způsobil, když by svatý Václav v radu přišel, aby ho nikde [18]) povstáním

---

[1]) kněžstvem 3. — [2]) cotě toho pot. 1; co je 3. — [3]) nežádam 3. — [4]) samyem 3. — [5]) vešele 2. — [6]) by 2. — [7]) nikte 2. — [8]) desta 1. — [9]) blštieše 2, 3. — [10]) domuov 1. — [11]) by 3. — [12]) ctný 2. — [13]) nemá 2. — [14]) všecky 3. — [15]) v 3. — [16]) nemá 2. — [17]) nemá 2. — [18]) nikte 2.

nepoctil. Avšakž jakž brzo svatý Václav v radu přišel, uzřev ciesař, ano jeho světí anděli vedú a kříž zlatý jemu sě na čele stkvie, [1]) inhed před ním se všemi knieżaty padna, jemu sě pokořil, slibuje jemu, což by na něm poprosil neb kázal, na tom byl by uslyšán. Tehdy [2]) svatý Václav ruky svatého Víta na ciésařovi poprosil, a inhed jemu ji mile ciesař dal. Potom svatý Václav s tiem drahým darem do Pražského města přijev, kostel ve [3]) jmě svatého Víta založiv učinil, a za tiem po toho svatého otcě, Řezenského biskupa, jenž těch časuov nad Českú zemí biskupového duostojenstvie [4]) moc jmějieše, poslal, prosě, aby sě přijeti neoblenil, ale přijeda kostel svatého Víta posvětil. Jemužto Řezenský biskup odevzkázal [5]) a řka: A zda mne, synu milý, potřebuješ? Věz to, jež [6]) ten kostel, jehožto posvěcenie žádáš, tenť kostel, jakž sem božím zjevením viděl, povýšen bude v dóstojenství [7]) arcibiskupstvie, stolec i hlava duchovnie tvé země. Avšak aby sě tvá prosba i vóle naplnila a tvuoj kostel byl posvěcen, rádť [8]) to chci zpósobiti.

Což [9]) potom svatý Václav pro Jesu Krista pokorných a milosrdných skutkuov činil, [10]) o tom jest mnoho psáno. Zvlášče [11]) když jednoho času [12]) svatý Václav v noci, ano snieh a led veliký [byl], s svým starým sluhú, jenž slul svatý Podivoj, jemužto vše [13]) tajenstvie i náboženstvie svatého Václava známo bylo, k kostelu [14]) bos jdieše, tehda ten svatý Podivoj, kakžkoli [15]) v obuvi jda, však veliké zimy trpěti nemožieše. [16]) Jemužto svatý Václav

[1]) stkví 2. — [2]) tehda 2 a tak vždy níže. — [3]) vo 3. — [4]) dóst. 2. — [5]) odvzkázal 2. — [6]) ež 2. — [7]) duost. 3. — [8]) rád to učiním 3. — [9]) co jest 3. — [10]) učinil 3. — [11]) zvláště 3. — [12]) časa 3. — [13]) všecko 3. — [14]) k kuostelu buos 2. — [15]) jakžkoli 3. — [16]) nemohl jest 3.

večě: Podivoji, vizi to, žeť jest zima, stúpaj u mé stupěje.[1]) A jakž poče v jeho svaté stupěje stúpati, tak sě jemu nohy shřély tak, jež nepoče nic zimy číti. A ty jisté svatého Václava stupěje, ež po zmrzlém blátě chodě své svaté nohy obraňováše, všickny[2]) krvavy biechu. To také svatý Václav zvlaščieho[3]) milosrdie činil, ež pohanské a porobené děti kupuje, k svatému křstu přepravuje,[4]) bohu je dědil. Boje sě také, aby ižádného člověka krev nevinně[5]) nebyla odsúzena, vše[6]) šibenicě a žaláře obořiti kázal. Ten také dar svatý Václav vlaščí[7]) a od boha jměl, ež prorocky o budúcích časiech mnohé věci převěděl, a znamenitě zjeveno mu bylo, aby těla[8]) své babky, svaté Ludmily, na jiné miesto přenesenie učinil. A tak sě jest stalo, ež potom vidění svatý Václav cělé tělo svaté Ludmily v Tetíně nalez,[9]) do Prahy přinesl a v kláštěře svatého Jiřie, tu ježto[10]) i dnes hřbí, poctivě položil. Potom svatý Václav žádaje věcí nebeských, všech tělesných věcí sobě za nic nenesa, poslal své posly k svatému otci[11]) papežovi, od něho odpuščenie[12]) prosě, aby mohl,[13]) svému bratru Boleslavovi kněžstvie[14]) vzdada, v zákon svatého Benedicta vjíti.[15])

Ale proti tomu bratr jeho Boleslav jeho svatým činóm závidě, tělesných žádaje a[16]) nebeských netbaje, chtieše rád, by kterým činem mohl kněžstvie České země dojíti, pro něžto svatého Václava, bratra svého, na jedny hody lstivým zámyslem do Boleslavě pozval. Tehda svatý

---

[1]) stopěje 2; a tak níže. — [2]) všeckny 3. — [3]) zvláštnieho milosrdenstvie 3. — [4]) připravuje 2. — [5]) krve nevinné 1. — [6]) všecky 3. — [7]) zvláštní 3. — [8]) tělo 3. — [9]) nalezl 3. — [10]) kdežto 3. — [11]) nemá 2. — [12]) odpuštěnie 3; nemá 2. — [13]) muohl 2. — [14]) kniežetstvie 3 a tak i níže. — [15]) vníti 2. — [16]) *nemá* 2, 3.

Václav smrt svú předvéděv, nevinný jako ovčička dobrovolně sě vésti přepustil. A to s velikú radostí učinil; neb toho bieše dávno žádal, aby pro svatú vieru svú krev prolil. A když na těch hodech svatý Václav s svými rytieři na večeři sedieše, propovědě k nim a řka: Zajtra u vigilji rajského probošta, svatého Michala, kalich utrpenie pro mého milého hospodina píti budu, aby svatý Michal duši mú hospodinu obětoval. A vy tuto také se mpnú jasně píte a hodujte; neb již od tohoto času vína s vámi píti viec nebudu této úrody. To řek, svatý Václav od večeře vstal, bohu poděkovav, skrúšeným srdcem sě náboţně zpoviedál, a tu žalostivě [1]) za své i svých blížních hřiechy zaplakav, na modlitvu [2]) sě až [3]) přes prvospí oddal. A potom náboţně na jitřní vstav, pravé světlúcie slunce, ježto duši osvěcije, [4]) tělo krále nebeského přijal. A když tak svatý Václav, nebeské světlosti oděním sě ohradiv, po tmě jdieše, nemilostivý bratr jeho Boleslav s vražedlným úmyslem ze tmy naň vystúpil, a tu hřiešná tempnost proti světiej [5]) světlosti bratra svého, [6]) svatého Václava, nemilostivě ranil. Po [7]) niejžto ráně, [8]) ten sám zlý Boleslav inhed [9]) letěl, nejmaje moci nad sluhú božím. Ale svatý Václav chtě dobrovolně obět svú vzdáti bohu a duši svú, totiž [10]) tělesenstvie své dáti pro milého Jezu Krista, vezma bratra svého meč, jemu vrátil, a řka: Vuole tvá buď v tvú rukú. Proto sě zlý Boleslav nic neobměkčil, ale s svými nemilostivými lidmi opět sě naň obořiv, [11]) svého bratra svatého Václava zabil. A ta svatá duše slavně do nebes svatými anděly vznesena. [12])

---

[1]) žal. i za svých blíž. zaplakov hřiechy 3. — [2]) modlitvy 2. — [3]) nemá 2. — [4]) osvěcuje 3. — [5]) světie 2; svaté 3. — [6]) nemá 2. — [7]) pro 2. — [8]) ranění 2; pro kteréžto ranění 3. — [9]) nemá 2. — [10]) totiž 3. — [11]) obořil 3. — [12]) vnešena 2.

Potom ta svatá krev, ježto byla na stěnu střelila, jako volajíc na vražedlného bratra, dlúhé časy ižádným řemeslem setřieti nemožena.

Potom skrzě svatého Václava buoh zřejmé [1]) divy v Čechách i v jiných vlastech činil. A zvlášče [2]) v tu hodinu, v nížto svatý Václav svú krev prolil, zjevil sě spasitel, na kříži pně, králi dacskému, a takto [3]) k němu mluvě: Chceš-li svých hřiechóv odpuščenie [4]) u mne obdržeti, učiň kostel ve jmě mého milého mučenníka svatého Václava. Z toho viděnie král sě probrav, kostel krásný ve jmě svatého Václava učiniv,[5]) slovútně nadal. A tu jeho svaté jmě jako i v Čechách u veliciej [6]) chvále jmají až do dnešnieho dne.

V těch také časiech ta přezlá svaté viery nenávistnicě Drahomiř pohanka, [7]) mátě svatého Václava, všech nevěrných mater zlostný příklad, jež svej sě krvi protiviec, svatého Václava svého syna smrt byla zjednala, proto [8]) božím přepuščením před Pražským hradem jako ona prokletá města Dathan a Abyron sě jest propadla; a ta propast jest zřejmě všem známa až do dnešnieho dne. A ti [9]) také ohavní vražedlného Boleslava pomocníci rozličnú boží ranú všickni jsú hanebně sešli.

---

[1]) zřiemě 2, 3. — [2]) zvláště 3. — [3]) tak 3. — [4]) odpuštěnie 3. — [5]) učinil a sl. 3. — [6]) veliké 3; velicie 2. — [7]) pohanská 1. — [8]) protož b. dopuštěním 3. — [9]) tiž 3.

IV.

VÝKLADY A NAUČENÍ DUCHOVNÍ.

Výklady a naučení duchovní.

1.

Tuto[1]) *se dokonává život toho šlechetného ciesaře až do jeho korunovánie na římské království, a opět se počíná skládánie veliké múdrosti a strachu božieho skrze téhož ciesaře šlechetného a krále českého, jimžto učí krále i kniežata i všecky obecně, a na potvrzenie vše šlechetnosti přivodí krále Sedechiáše a řka takto: a jest řeč o XVIti šlechetnostech.*

Sedechiáš první byl, skrze něhožto poručením božím zákon svatý přijat byl a múdrost urozuměna. I řekl jest Sedechiáš, že každý věřící má jmieti[2]) sám v sobě šestnáste[3]) šlechetností: Prvá jest, boha poznati a anjely[4]) jeho. Druhá jest rozeznánie dobrého i zlého; dobrého, aby je činil, a zlého aby se varoval. Třetie jest poslušnu býti králi, jehožto buoh miesto sebe zjednal na zemi, dav jemu moc v lidu. Čtvrtá jest ctíti staršie, totižto[5]) najprvé[6]) otce a matku. Pátá jest dobře činiti lidem podlé záleženie statku svého. Šestá[7]) jest chudým almužnu dávati. Sedmá jest brániti jinde rozených. Osmá

---

[1]) Následující rozjímání přichází v rukopisech litoměřickém i vídeňském hned po životě Karla IV, čímž se znění tohoto nápisu vykládá. — [2]) míti 2. — [3]) šestnádcte 2. — [4]) anděly 2. — [5]) totiž 2. — [6]) najprv 1. — [7]) Slova: Šestá — dávati nemá 2.

jest snažiti se velmi k službám božím. Devátá jest varovati se smilstvie. Desátá jest mieti trpělivost. Jedenáctá jest býti právu. Dvanáctá jest býti spravedlivu. Třináctá jest býti svobodnu. Čtrnáctá jest oběrovati oběť bohu pro dobroděnstvie dané jeho lidu. Patnáctá jest děkovati bohu pro příhody, ježto se ustavičně přiházejí světu. Šestnástá jest býti stydlivu a skrovnu a malého sváru nebo hádánie.

I řekl jest: Jakožto slušie k královému duostojenství, aby lid jemu poddaný byl poslušen jeho, takéž slušie, aby král byl snažen o stavu jich viece nežli o svém; neb tak jest on podlé nich jakožto duše podlé těla. A řekl jest: jestliže král myslí shromážditi poklad skrze násilé a bez spravedlnosti, myslí to, což pravé nenie; nebo neshromáždí tak pokladů jedné skrze vypuzenie lidu z země a popleněnie královstvie svého. A řekl jest: jestliže král opustí zpytati svého lidu činóv, [1]) rytieřstva svého a nepřátel svých, nebude jednoho dne bezpečen svého královstvie. A řekl jest, kterak dobře jest tomu lidu, jichžto král jest dobrého rozeznánie a dobré rady a múdrý v tom, ježto má uměti. A tak zle jest tomu lidu, když některých dřieve řečených činóv králi se jich nedostává. A řekl jest: když král vzhrdá [2]) něčím malým z těch věcí, ježto má učiniti, rozmóže se to, jakžto ve mdlém nemoc tělesná, kteréžto nebude-li [3]) pomoženo [nějakým] [4]) lékařstvím, rozmnoží se a všecko tělo smútí. A řekl jest: jestliže krále obluzují pochlebenstvím nepřietelé a sladkými slovy, nemajíce vzezřenie na činy jeho, královstvím

[1]) *rozumóv* 1. — [2]) zhrdá 1. — [3]) nebude 2. — [4]) nemá 1.

svým nebude bezpečen, ale vnáhle bude nadstúpen od nich jakžto ti, ježto lvovým skokem vnáhle a v znedojépie jsú nadstúpeni, nemohú zbýti smrti. A řekl jest: Slušie králi naučiti syna umění, kterak má zachovati své královstvie, kterak má býti práv lidu svému, kterak má zpravovati své rytieřstvo: a nemá jemu přepustiti mnoho požívati lovu aneb jiného túlánie, ale má jemu mluviti, kázni [1]) naučiti a varovati se všie marnosti. A řekl jest: slušie králi, aby jeho dobroděnstvie na dobrých mužiech [2]) se ukazovalo a na těch, ježto se k umění snažie, aby proto ku prospievání lépe se snažili. A řekl jest: slušie na krále, když chce, aby jemu bylo slúženo od někoho jeho službú, věděti najprvé jeho obyčeje a kterak sebú vládne a kterak zpravuje svój dóm [3]) a tovarystvo své. A uslyší-li že dobrých obyčejóv a zprávce svého stavu a chovatel [4]) zákona svatého, a že trpie tiše, kteréž se jemu přihodie nechutné příhody, [5]) tomu má kázati slúžiti sobě, ač nemá mrzkosti k němu. A řekl jest: věrného přietele, jenž tě miluje, věz, žeť jest lepší nežli otec ani mátě ani bratr, jenž žádá smrti tvé, aby dědil v zboží tvém. A řekl jest: všeliká věc žádá sobě podobného. A řekl jest: ktož se neukrotí, ani uposlúchá tresktánie [6]) ochotného, kaži jeho ukrotiti tresktáním ukrutným nebo mrzkým. A řekl jest: větčie bohatstvie jest zdravie těla a větčie utěšenie jest dostiučiněnie srdci. A řekl jest: poslušenstvie z milosti jest ustavičnějšie nežli poslušenstvie, ježto pochodí z panovánie a z strachu. A řekl jest: pokušenie činie dobrá tresktánie, a vzezřenie na skonané věci dobrú činie věr-

[1]) kázánie 2. — [2]) mnohých 1. — [3]) duom 2. — [4]) chovatele ruk. — [5]) přihodie 2. — [6]) trestání, trestati místo tresktání a p. má 1.

nost. A řekl jest: lepšie a šlechetnějšie jest na tomto světě i na onom jméno dobré kromě muky nežli bohatstvie. A řekl jest: lépe jest mlčeti nežli mluviti s neumělým, a lépe jest púště hledati nežli přiezniti se k zlým. A řekl jest: když král jest zlých činuov, lépe jest jemu, jenž nezná jeho, nežli tomu, ježto má velikú známost s ním. A řekl jest: že lepší jest člověk neplodný než ten, ježto má syna nestatečného; a lépe jest přebývati s chudým múdrým nežli s bohatým nerozumným. A řekl jest: skrze múdrost bývá dobývána pokora, dobrá vuole, lítost a zbavenie hřiechóv. A řekl jest: neprávě činie, ktož hledá múdrosti, nečta v písmě, ani usiluje, uče se, aby jie dobyl; a ktož myslí, by ji měl s některým nezpósobením, jest neumělý. A řekl jest: ktož hyne v tom, [čím] jest povinen svému stvořiteli, mnohem viece hyne ve všech dobrých skutciech. A řekl jest: nevěř tomu, jenž die, že umie pravdu a činie proti pravdě. A řekl jest: jakžto děti, ježto snažie se jiesti sladké věci, ač jim bráněno bude, neopustie toho, by nejedli, takéž neumělí a ježto se milují žádostí tělesnú, nemilují života, jedno sami pro se. Ale múdří milují život proto, aby dobré skutky činili, a opúštějí kochánie tohoto; nebo škodie. A protož ti tolik jsú rozličných účinkóv ale podobných tvárností. A řekl jest: kterak mohú se srovnati lidští skutkové, ježto se snažie užitečné a věčné věci dojíti skutky těch lidí, ježto jediné na obdrženie svých rozkošných kochání se snažie. Jakž to by řekl, nikterak se nemohú srovnati; neb veliké rozeznánie jest mezi tiem, jenž vždy snažie se poškvrniti nečistotú na tomto světě i na onom škodlivú. A mezi tiem ještě se odtavad táhne úmyslem utvrzeným v nebesiech. A řekl jest: Nemá mnien býti snažný, jenž

opúštie neškodlivé věci a usiluje v škodlivých. A řekl jest: Hořké a trpké múdří trpie, jakožto by byly sladké jako stred, protože vidie, jenž jich skonání jest neškodlivé. A řekl jest: kterak jest dobro a užitečno těm dobře činiti, ježto zasluhují, a tak zlo a nestatečno těm dobře činiti, ježto nezaslúžie; neužitečno proto, nebo ktož to činie, ztracují úsilé své. A také ktož dobře činie nezasluhujícím, jest jakožto dešt v piesku, ježto hyne. A řekl jest: zčastný jest, jehožto mrkánie a svítánie nalezá, an činí to, co naň slušie, a nepožívá viece světa, jedno tiem, bez něhožto nemóž býti, a ktož dobré věci činí, a brání[1]) zlého, dokavadž živ jest na tomto světě. A řekl jest: Neslušie súditi člověka podlé řeči ale podlé skutkóv, neb řečí prázdných věcí diel marný jest, ale z skutkóv pochodie užitkové a škody. A řekl jest: když almužnu dadie mdlým a potřebným, prospievá jim zjevně jakožto lékařstvie, ježto podobně dadie nemocnému, uzdravuje; a almužna daná nepotřebnému jest jakožto lékařstvie nepotřebné dané nemocnému. A řekl jest: ktož se vzdaluje od neumělých, vzdaluje se od poškvrnění a odvrátí svój zrak a sluch od nich. A řekl jest: podobnější jest všeho času života člověčieho, což ztráví na božie službě, dobře čině; a prostřednie jest, což ztráveno bude na potřebách, z kterýchžto se nemóž omluviti, jakožto v pití, v jedení a ve spaní a v uzdravování nemocí příhodných; a najhorší jest to, což se ztráví ve zlých skutciech.

---

[1]) aby ani ruk., lat. text: et prohibet mala.

2.

Tuto se počíná vykládánie duchovnie o svaté Márie panně čisté téhož šlechetného ciesaře [Karla] takto.

O Maria schráno syna božieho narozeného! Ty jsi šzdbel, v němžto načřelo člověčie přirozenie vody živé skáčící na věky. Ty jsi najsvětlejšie děvičstvie; [1]) beryll, v jehož čistotě slunce božstvie své paprslky prolilo, z jichžto obraženie osvieceny jsú temnosti naše a jich horkostí zapálena jsú člověčie srdce, aby hořely v milosti božie. Ty jsi pravé podobenstvie orlicě, ježto v peří pokornějšie [2]) barvy jiné ptačstvo předlétá neb převyšuje, takéž ty šlechetností pokory vzletělas nade všecky kuory anjelské. O kterýchžto křídlú orličí, [3]) ježto jsú dány ženě porozujície, svatý Jan v tajemství božiem znamenal a řka: Dáně [4]) sú ženě dvě křídle velicě orličie, aby leťala [5]) na púšť; proto ty tak povýšena v milosti slunce vrúcie. Jakožto orlice obnovilas starost všeho národu lidského, omývající starost mytiem nového narozenie. Ty jsi pravá mátě milosti, nebs proměnila jméno Evino, mateře hřiechu, ježto nás svým hřiechem oslepila; ale tys nás svú múdrostí laskavú osvietila. Neb jakožto orlice ptačátka svá proti paprslku slunečnému posazuje, takéž ty, zapudivši oblak staré mrákoty, proti pravému slunci nás postavila, aby horkem jeho smrtedlně naše oči osvieceny byly. A proto syn tvój zvolený, jemuž tě syn tvój prvorozený na kříži poručil, podobenstvie orličie před tebú nese na znamenie tvé pokory a vítězstvie, jenž také palmy na znamenie tvé čistoty byl nositel.

---

[1]) dědictvie 2. — [2]) pokornějšé 1. — [3]) orličích 1. — [4]) dámy *1.* — [5]) lettial 1.

O tom vítězství matky nebeské svědčí svatý Bernard, a řka takto: Aj ted my hřiešníci před strašlivým súdcí stojíme, jehožto ruka hrozná mečem hněvu svého nad námi třese, a kto nás obrání? O paní, nemóž žádný tak hodný nalezen býti, ani tak mocný, aby boží meč svú rukú stavil, jediné ty jediná, přemocná a přenajmilejšie; neb skrze tě najprvé přijeli sme milosrdie z rukú božích. K tomu také podobně [1]) o jejiem velikém vítězství mluví svatý Anzhelm a řka takto: Kterakým údem hlasu nebo kterakú radostí srdce našeho vypraviti moci budem to, ježto jsme tobě z práva povinni; neb jsi ty přede vším stvořením v paměti božské byla zpósobena, aby jakožto ze všech žen nejčistčie boha pravého a člověka z svého panenského života porodila, a také aby, mimo všecky po svém synu královna nebeská učiněná slavně kralovala, ztracený svět zýskala, přistúpenie k věčnému životu připravila. Tys také národ člověčí věčné chvály oblúpený skrze tvój panenský plod ku prvniemu stavu zase přivedla. Tys práva pekelná zrušila, přemohši skrze smrt svého syna knieže smrti. Skrze tě do nebeského královstvie, kteřížkolivěk máme přijíti, přijdeme; skrze tě jest, cožkolivěk jsme, nebo móžem, nebo máme, nebo umieme. Tys po Bohu sama jediná útěcha naše, tys do nebeského královstvie vuodce naše; tys v smutciech pomocnice naše; tebe prosíme, buď příjemce a věčná radost naše.

---

[1]) nemá 1.

3.

Tuto počíná opět jiné vykládánie duchovnie téhož ciesaře šlechetného [Karla].[1])

Noe prvý vinnici sadil, a zapiv se, usnul obnažen, jemužto prvorozený syn posmieval se; ale druhorozený syn zakryl jeho a přioděl. Duchovně Noe znamenává Krista. Neb jakož Noe na oblepšenie světa sadil vinnici po potopě, takž Kristus sadil cierkev po potopě starého zákona přestupníkóv.[2]) A tak vinnice jest cierkev jeho, ježto[3]) kolik ratolestí jelikožto zvolených od Abele spravedlivého až do poslednieho zvoleného zplodila. Ale víno krev Jezu Kristovu ukazuje. Než opitie duchovnie znamenává milosti srdečné, jížto Kristus opiv se, usnul na kříži obnažen. Posmievánie pak prvorozeného syna znamenává posmievánie židovské a nevěrných jiných všech. Neb jakož praví svatý Pavel, že ukřižovánie Kristovo židóm jest pohoršenie, pohanóm pak nemúdrost se zdá. A protož židé, ježto jsú byli prvorození zvolení synové boží, syna božieho obnaživše, na kříži posmievali se jemu. Ale druhorozený syn lid věrný znamenáváť Jezu Kristovú krví vykúpený. Přikrytie pak jest milost, jížto věrní Jezu Krista přiodievají, když chudé nahé odievají[4]) podlé onoho slova: Co ste mému najmenšiemu učinili, mně ste učinili. Toť jest to přikrytie vrúcie milosti, ježto přiodievá Jezu Krista v chudých a také množstvie přikrývá hřiechóv.

---

[1]) nemá 2. — [2]) přestupníkuov 2. — [3]) que tot palmites quot electos ab Abel usque ad ultimum electum produxit. — [4]) *přiodievají* 1.

4.

Opět vykládánie téhož šlechetného ciesaře Karla.

Tubalchain prvý byl, ježto uměnie kovářské a zpievánie nabyl, a skrze uměnie kovářské k umění zpievání došel. [1]) Neb skrze kovánie železa srozuměl zvukóv sjednánie a počil [2]) [v] zpievánie[3]) kochánie. Duchovně ten Tubalchain jest podobenstvie člověka spravedlivého a věrného, jehožto tělo v stavu[4]) počínajících skrze železo znamenává se; neb jakožto jest tvrdo železo, avšak skrze kovánie bývá zpósobeno k rozličné tvářnosti, a také k zvuku tvořenie bývá připraveno, takéž tělo naše tvrdo jest ku přijetí duchovnieho kochánie; a protož železo tělesné znamenává přirozenie a kovánie těla súženie neb utrpenie znamenává. Nebo jakožto železo bez ohňové horkosti nemóž [5]) hebko býti ani dobře zpósobeno, takéž člověčie tělo nemóž súženo býti ani utrpenie držeti bez ohně milosti božie. Zpievánie duchovně znamenává kochánie, a svrchnie. A protož jakožto onen Tubalchain, první kovář, skrze železa kovánie nalezl a počil [v] zpievání kochánie, takéž člověk věrný v stavu prospievajících skrze těla utrpenie přijde k rozumu věčného zpěvánie a svrchnieho kochánie v stavu svrchovaných. To nám rač dáti náš milý pán Ježíš Kristus, jenž kraluje věky věkoma. Amen.

---

[1]) odšel ruk. — [2]) počil 2. — [3]) Lat. armonicam dellectacionem. — [4]) Ruk. má wstawa; lat text in statu incipiencium. — [5]) nemóž súženo aneb hebko 2.